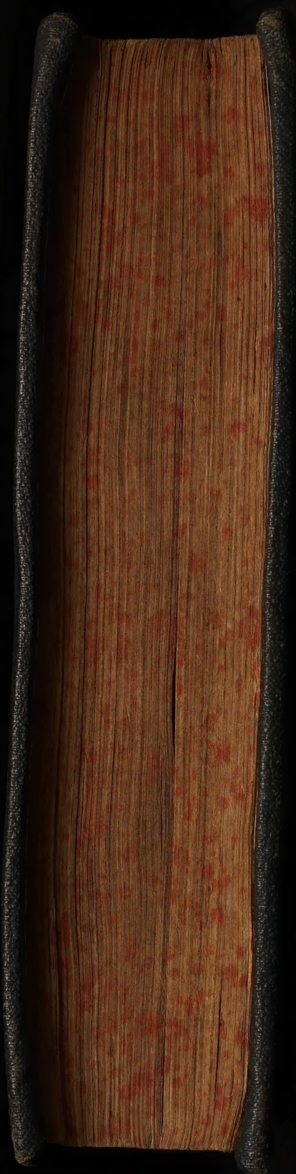
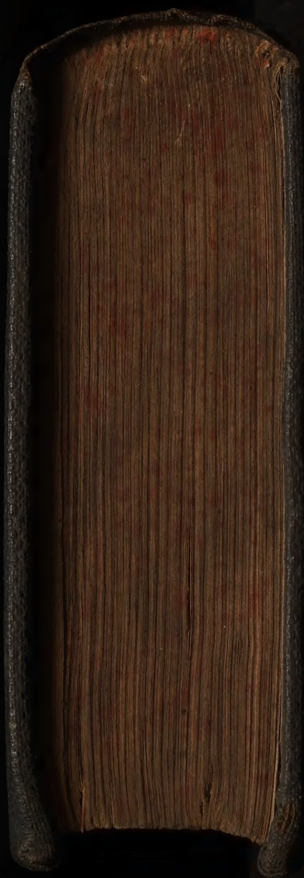
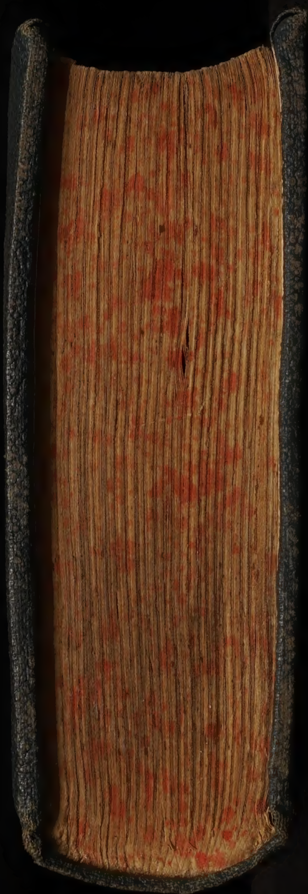
DE MORBO
SCORBUTO

1658

EUGALENUS (Severinus)

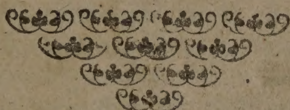
DE MORBO

SCORBUTO LIBER

Cum Obſervationibus quibusdam, brevique & ſuccincta cujuſque curationis indicatione.

Authore
SEVERINO EUGALENO
DOCCUMANO.

Editio ultima recognita & emendata.

HAGÆ-COMITIS
TYPIS ADRIANI VLACQ.
ANNO M. DC. LVIII.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

LECTORI CANDIDO. S.

NOn ut in mustaceo laureolam quærerem, Lector optime, aut ex alieni operis editione gloriolæ vel famæ aliquid aucuparer, sed publicæ duntaxat Utilitatis gratia, annum jam Unum & alterum hoc saxum volvi, ut Viri clarissimi & optimi SEVERINI EUGALENI, Medici peritissimi juxtà ac fidelissimi de Scorbuto liber, distractis jam exemplaribus omnibus, denuo prodiret in lucem. Cum enim morbus ille, qui ad imitationem nominis Germanici vulgo Scorbutus; Plinio Stomacace & Sceletyrbe dicitur, ab annis jam aliquot non se amplius intra fines & Pomœria sua, sive in iis regionibus, quarum proprius & indigena habebatur, continere, sed longè lateq; grassari, adeoq; nostris quoque hominibus frequens & familiaris esse cœperit: sæpè autor fui Medicinæ candidatis, ut librum hunc sibi compararent, attenteq; legerent, eò quod ea omnia, quæ ad facilem, expeditam, certam & accuratam ejus morbi dignotionem viam munire discentib. possunt, diligentissimè omnium, maximeq; perspicuè exposuerit. Cæterũ cum aliquandiu frustra tentatis omnibus, tandem tamen obtinuissem, ut liber ille ederetur, dedi operam, ut editio hæc discentium usibus esset accommodatior. Et quia autor post explicatam paucis morbi essentiam, mox sive

ſymptomatum, ſive ſpecierum hujus enumerationẽ inſtituit bene longam (quanquam plura etiam addi his poſſe non dubito) in qua tacitè ſæpe & ſine accurato ordine tum regulas tradidit de ſignis quibus & morbus ipſe universè & ſpeciatim ſingula ipſius ſymptomata cognoſci queãt, tũ obiter & quaſi aliud agẽs prognoſtica adjecit de futuris eventibus: tum deniq; indicationes & medendi rationem generatim ſpeciatimq; mõſtravit: ego ut cõſpectiora eſſent omnia, præter notas marginales, capita ipſa numeris diſtinxi: regulas diagnoſticas, prognoſtica ab hypotheſi nonnunquam ad theſin translata, & Canones therapeuticos ſeorſim exerptos velut in tabella expoſui: catalogum affectuum, quorum in obſervationibus autor meminit, & rerum indicem mutavi non nihil ex ipſo contextu, & acceſſione quadam locupletavi: errata etiam typographica, quibus magna ex parte paginarum in exemplis veteris & recentis hujus editionis diverſitas occaſionem prębuit, quoad potui emendavi: & ad extremum alios quoſdam utiliſſimos de eodẽ morbo tractatus adjeci. Hæc igitur omnia, Lector candide, æquo animo accipe, & Deo conatus tuos adjuvante, ad uſum feliciter adhibe. Bene Vale. Jenæ Çal. Septembris 1623.

Zacharas Brendel Senior Med. Doct. & Profeſſor ibidem publicus.

ILLUS-

ILLUSTRI
AC GENEROSO
COMITI AC DOMINO:

DOMINO LUDOVICO GVILHELMO, Comiti Nassavio, Catimeliboci, Viandotum & Deciorum, Domino in Beilsthem: Frisiæ occiduæ gubernatori, Domino suo Clementi, nec non nobilissimis & amplissimis viris DD. ORDINIBUS, Frisiæ occiduæ &c. Dominis suis observandis S.

OStendunt Illustris ac Gener. Comes, virique nobilissimi & amplissimi DD. ordines, tot præclarissima multorum monumenta, omnibus propemodum seculis extitisse, qui ingenii judicijq; dexteritate præstantes, artes utiles, & hominū vitæ necessarias, tractarunt, & ad sui non solùm seculi, sed omnis posteritatis usum eas accommodarunt: Quòd non ignorarent, absque hac mutua donorum & ingeniorum omnis temporis communicatione, nemini posse, quantumvis divitiis aut potentia florenti, vitam hanc utilem ac suavem esse. Quapropter ut quisque

ſemper ex majoribus noſtris vir melior, aut ingenio major fuit, hoc magis laboraſſe videtur, ut utili aliquo tranſmiſſo ad poſteritatem opere, ſuum poſteris ſtudium propenſamq; ſuam juvandi res humanas voluntatem teſtaretur.

Hunc morem, quia omnis laudata poſteritas omni tempore approbavit, exiſtimavi mei quoque officii fore, quæ in medica mea vocatione, & diligenti ægrotantium viſitatione, animadverſa mihi hactenus rara ſunt, à nemine ante hæc ſatis (quod ſciam) pertractata, literis prodere, & in publicum, publicæ utilitatis ergò proferre. Ideo quòd compertum multorum annorum obſervatione habeam, in hujus, quem proponimus, morbi cognitione, ſæpe etiam (quod tamen citra arrogantiam, & pace omnium dictum velim) ab exercitatiſſimis medicinæ artificibus aberrari: eò quòd aliorum morborum mores mentiri, & ſub iis ſe ſuumque virus occultare, huic noſtro ſcorbuto, quantum gallico, proprium ſit & peculiare. Unde conſecutũ hactenus magna mortalium calamitate eſt, & multo artis medicæ apud vulgus noſtrum contemtu, ut aliis vitam hic morbus præter medicorum ſpem & expectationem, aliquando ſubita ſuffocatione, aliquando verò poſt longiores cruciatus doloreſque eriperet. Quam nonnullos nunquam priſtinæ ſanitati reſtitutos, non raro ſub perpetuo languore, veluti morbo, finire cogit.

Nec verò abs re, præſtantiſſimorum medicorum ſuffragiis

ſuffragiis primas in medicina partes ſemper illa meruit, quæ morborum ſigna & notas, & hinc profluentes prædictiones prænotionesque continet ac docet: Ab Hippocrate primùm literis prodita, & nobis ſingulari DEI beneficio quaſi per manus reſervata, atque à Galeno doctiſſimo ejus interprete, aliisq; eum ſecutis modernis medicis, pluribus locis locupletata & adaucta: Quod ad artis perfectionem & hominum ſalutem potiſſimùn hanc artis partem facere, longiore multorum uſu, & ingenii exercitatione compertum ac comprobatum ſit.

Cum enim in corporum ac remediorum ſcientia medici cognitio conſiſtat & verſetur, Corpora autem aut ægra ſint, aut ſana, aut neutra: apparet quãtam & quàm utilem medicinæ partem hæc complectatur: Atque quam latus hujus ſit campus, dum noſtris peccatis, peccandiq; licentia, iram DEI provocare in nos, & ſic novos noſtra culpa, juſtaq; DEI vindicta, nobis attrahere morbos, non deſinimus. Quibus quàm graviter DEUS optimus maximus iraſcatur, oſtendit (ut alias calamitates hujus vitæ taceam) multiplex hodie morborum varietas, quibus alio atq; alio tempore humanũ genus DEUS affligit: Quemadmodum id experta ſuperior ætas in morbo Gallico eſt, qui ante Luſitanorum in novas inſulas navigationem, quot hominũ myriades & quàm miſerè ſuſtulerit, nemo medicorum eſt qui ignorat. Experta idem poſterior ætas in Anglico (ut vocant) ſudore eſt.

Et nos ipſi anno octuageſimo experti ſumus in communi ferè toti Chriſtiano orbi morbo, à viſo in aëre chaſmate primùm accenſo, & paucis diebus jam dictum noſtrum orbem circumeunte, atq; vix ulli parcente, cum catarrhis & labentibus ad fauces ac pectus deſtillationibus, primùm diaria febre ſpiritus, & ab his ſanguinis maſſam continua ac putrida, accendente, quibus intra triduum diaria non ceſſabat. Quæ etſi nihil peſtiferæ luis haberet, non paucos tamen aſthmaticos, ſeu pectore alioqui infirmos, & plethoricos, in illa omnium conſternatione, conſiliorumq; diverſitate, ſuffocavit & oppreſſit, ſicut propter recentem rei memoriam plus ſatis notum eſt. Ne quid de peſte dicam, pluribus ab hinc annis paſſim ferè graſſante, & divina quaſi voce hominibus, niſi reſipiſcant, cõminante, quòd ejus ſemina aëre veluti ſuſpenſa, huc illuc ſpargantur, & à nobis viſceribusq; noſtris, alio atq; alio tempore, admirando DEI conſilio, ſeu judicio veriùs, attrahantur, attractaq; transmittantur. Vt ab his palàm eſſe cuilibet poſſit, nunquam compleri ſatis hanc artis partem poſſe, quam diu novos noſtra culpa morbos nobis attrahere noſtris peccatis non ceſſamus.

Conqueritur in hiſtoria Aſiaticæ fœminæ, & quoq; alibi Galenus, propter ſui temporis incontiam fieri, quòd novi ac peregrini extarent ſui ſeculi morbi, Hippocrati incogniti, quòd priſca ætas honeſtis laboribus exercita, otio & voluptatibus minùs

nùs indulgeret. Sed justior nostri seculi quercla est, in quo sopitis τῶ ἡγεμονικῷ καὶ θυμικῷ τὸ ἐπιθυμητικὸν passim regnant, adeoque quoque inter ipsos (quod dolendum) Christianos invaluit, cæco, ne dicam stulto hominum judicio, primas ferè his tribuant, qui maximos calices maximo haustu, & ut Græci dicunt ἀμυστὶ exiccare queunt. Qua de re longa subtexi hîc querela posset si nostri instituti aut vocationis esset, prolixiùs eam persequi; qui hæc attingere, & supremo quasi digito indicare voluimus, ut ostenderemus nostra culpa fieri, quòd hujus, quæ morborum differentias docet, medicinæ partis, nulla perfecta & absoluta dari doctrina posit, dū innata peccandi libidine, justo DEI judicio, quotidie morborū numerū cumulamus. Quorū multiplicationi sufficerent præsentes temporū calamitates, ne quid his adjicere nostra culpa & vitio necesse esset.

Quas ideo prædicere in Evangelio Christum voluisse præter cæteras causas Theologis cognitas, arbitror, ut hac pia Servatoris sui admonitione pii muniti, fortiore animo temporū incommoda perferrent, & magis quieto ac securo, quæ inde corpori adveniunt damna, declinarent, futuri scilicet, & mox sequuturi gaudii meditatione. Quandoquidem si Hippocrati credimus, non possunt abesse diu ab eo corpore melancholia morbiq; melancholici, ubi diutius timor & mœstitia perseverant: quòd hæc perpetua hujus humoris sint fomenta. Cujus quoq; sequax comes, etiam ex aliorum sententia, est stomacace. Unde dubium non est, hinc fieri, quòd so-

lito frequentior hodie, & pluribus gravioribusq; ſymptomatibus& ſignis,mortales divexare,latiusq; ſuæ ditionis pomœria extendere ſcorbutus comperiatur. Non enim uliginoſis locis & planis amplius, ut olim includitur, ſed & campreſtria & montoſa tranſcendit,& ad procul à nobis diſsitos Germanos, Anglos, & Gallos, eos potiſsimùm qui ad maris littus habitant,cō migrat,vires eundo acquirens, & eò gravius mortales divexans, quò longius alas ac virus ſuum(ut olim gallicus) expandit & diffundit.

Quapropter celare non potui, & apud me occultare,quæ circa hunc morbum mihi oſtendere,meq; longiore uſu & obſervatione cognoſcere DEUS voluit,ut hac tenuis hujus libelli fortaſſis præmatura editione, occaſionem viris meliore ſydere natis & in omni medicinæ parte exercitatis darem altius hujus morbi naturam & cauſas ſcrutandi, quò tandem collatis multorum operis (ſicut factum in morbo gallico videmus)abſolutū quid de hoc morbo conſtitui ac definiri poſsit. Quod in hoc morbo eò magis, quàm in gallico neceſſarium eſt, quò magis nos attingit, pluribusque communis, atque huic noſtro climati, quàm Gallicus,plus eſt familiaris. Siquidem nullus ferè morbus nobis in his regionibus occurrit ſceletyrbe frequentior, quique fallaci ſua ſpecie,qua alios morbos mentitur, noſtri temporis medicis imponit. Dubio propemodum argumento medicos ludificare,an ægrotum divexare,magis conſultò, & quadam quaſi deſtinatione

laboret

laboret. Ut propterea admiratione digni videãtur, qui morbum morbum, ſcorbutum ſcorbutum dicunt: Signa verò τεκμήρια, ex quibus cognoſcitur, ſicut ex unguibus leo, contemnunt & aſpernantur.

Hi ſi omnia legiſſe & ruminati eſſe videri velint, ſcire debebant, quæ de gàllico morbo ſcripta ab aliis ſunt: hodie vix dũ ſatis ſuis differentibus ſymptomatibus & ſignis (quæ aliqui ſupra trecenta, ni fallor, recenſent) omnibus ubique medicis cognito atque perſpecto. Quo cum paribus ferè paſsibus certare ſtomacace videtur, ut ſymptomatum varietate, & multiplici eorundem differentia, ita quoq; multa eorundem ſimilitudine, qua ægrè, nec niſi à probè exercitato circa utrunq; medico diſtinguantur. Neque id præter rationem, quatenus una eademq; utriuſq; generationis ratio eſt. Nam ab iiſdem cauſis, ſed qualitate tantùm differentibus, à quibus nobis ſcorbutus hic adnaſcitur, gallicum nobis dictum morbum fieri compertum eſt iis, qui novas & nuper inventas inſulas, ſub antarctico polo ſitas inhabitant, adeò, ut ſub diametrali cœli linea, & polorum quibus ſibi invicem opponuntur, diſtãtia, mutua communicatione aliquando colludere & virus ſuum transfundere videri poſsint. Ita ad amuſsim quibuſdam ſymptomatibus ſibi invicem reſpondent: Cujuſmodi ſunt, exempli gratia, dolores ſub noctem graviùs infeſtantes, nervorum contractiones, & variis corporis partibus expullulantes tumores duri atque ſcirrhoſi. Quò magis ergo laudandum ſtudium eorum eſt, qui eandem diligenti-

am, quam in Gallico enarrando morbo prædecessores nostri posuerunt, huic tribuendam esse propter jam dictas causas contendunt, in quantum publicæ utilitati studia nostra inservire debere, omnibus bonis citra controversiam receptum est.

Attamen ut contra istiusmodi sciolos tutus, & honesto quasi præsidio munitus, in hominum manus hic noster libellus veniret, communem scribentium nostri temporis morem secutus, T. Illustri Generositati, Comes & Domine Clementissime, vobisque D.D. Ordinibus, Dominis meis observantiss. eum inscribere volui, ut patriæ meæ, cui omnes obstricti sumus, hoc vocationis meæ officio, pro ingenii mei tenuitate adstitisse, & quicquid in me studii atque laboris est devovisse, Vobis Dominis gubernatoribus testatum facerē. Maximè enim convenire putavi, ut quæ primùm in cunis me vagientem, & flebilem meum in hunc mundum introitum, vitæ nostræ miserias contestantem, exaudivit & excepit terra, hoc meo qualicunque; studio & labore, functionisque munere frueretur, & miseriarum, quibus premitur, ex parte sublevaretur, ac recrearetur: indeq; quicquid boni hic liber habet, ad vicinas & finitimas ei terras propagaretur. Quatenus primam laboris nostri partem sibi vendicat patria, proximam vicinitatis jure, proximè contermina terra. Quibus omnibus magis quam velim & optem, hic morbus familiaris est, cùm propter frigidam & crassam aëris (quod puto) constitutionē,

tùm

tùm etiam & potiſsimùm propter aquas patrias crudas, ſublimes & ſubſalſas, quibus plæræq; hæ regiones feré abundant.

Accipite igitur Domini gubernatores hilari fronte, hujus mei opuſculi partocinium, veſtra inſcriptione ornati, & communis patriæ noſtræ ſaluti inprimis dicati. Quod etſi mole parvum & eruditione non inſtructum eſt, tamen rei quæ hîc tractatur neceſsitate ac utilitate (abſit arrogantia dicto) non omnio contemnendum, neq; quorundam de praxi medica conſcriptis hodie libellis, (quoad noſtrum, ſicut rei uſu comprobavit, clima) poſt habendum. Quod ſi non diſplicuiſſe T. Illuſt. G. Comes & Domine Clemenſiſsime, Tuæque. Illuſt. G. aſſeſſoribus ampliſsimis, D. D. Ordinibus. Dominis meis obſervandis hunc meum librum intellexero, dabo operam, quemadmodum nunc ſcorbuti, ſic raras quaſdam noſtras opſervationes apud diverſos collectas, olim in lucem edamus. Perſcriptum Embdæ Menſe Februario.

Severinus Eugalenus
Friſius.

LECTO-

LECTORI BENEVOLO S.

ÆTerna laude dignos esse, qui vel ipsi quæ ad utilitatem in vita communi spectant, invenere: vel inventis feliciter ornatum, augmentum perfectionemq; adjecerunt, apud omnes in confesso est. Hinc superstitiosa vetustas, gratitudinis ergò etiam divinos honores Palladi, Iovi, Æsculapio, teste Morneo & Lactantio, assignavit: pietas vero religiosa, à summo bono, cuncta, quæ generi humano usui sunt, concessa esse constanter asserit, ad ejusque solius gloriam, referenda decrevit. Quapropter non nisi divinitus excitati sunt: qui artem medicam rudem etiamnum & impolitam colligerent, elaborarent, & inutiles sectarum opiniones, tanquam lascivientis animi ramos ablaqueantes, cultiorem, perfectioremque redderent. Omnesque Asclepiadæi, omniumque temporum ad augustum & sacrosanctum hoc sanitatis & Panaceæ monumentum, amplificandum, ornandum & perficiundum pro virili, quantum ipsis divinitus concessum fuerat, graviter suos labores contulere, & adhuc conferunt. Sicutque omnibus seculis & temporibus, ita nostro hoc erudito, ingens facta est accessio, non tâm subjecti nobilissimi accuratiore indagatione, quâm materiæ medicæ locupletatione. Inter quæ ornamenta instar gemmæ radiantis est Chy-

Chymia, Pharmaceutices pars nobilissima, quæ comitatum herilem conspectiorem reddit. Res, si abusum demas, nunquam satis laudata. Sedenim hîc quosdam reperias. qui dum Domina ipsa potiri ob ruditatem non possunt. ancillas sectantur, & earundem favore aliquo delibuti, in dominam protervi & ferocientes asini invehuntur. Qualis est impostor & sycophanta Erfordiensis Grammaп, qui corraso uno vel altero medicamento Chymico, totum medicinæ corpus labefactare & tanquam Herostratus incendio calumniarum & mendaciorum absumere conatur. Sed vani hominis vana gloria abit in fumum: & mendacia autori & patronis istius turpitudinis, dedecori sunt & pœnæ.

Meliore genio & îngenio fruuntur, qui suos labores judicio eruditorum subjicientes, sibi cognita & perspecta, in communem utilitatem proximi. & Iehovæ gloriam, proferunt.

Talis certe fuit nostris annis Vir Clarissimus & pientissimus SEVERINUS EUGALENUS FRISIUS, *qui peregrinationibus, laboribus & sudoribus sibi observata in multis sæculis nondum cogniti morbi curatione, fideliter conscripsit. Nec Medicus est ex commentario, nec affectati styli pompa, conspicuus. Cujus observationes, utinam notiores essent plærisque, quàm sæpe in opere artis deprahenditur. Eas itaque cùm propter exemplarium defectum, quæ in undis periisse relatum est, & obitum authoris de Republica medica optimè meriti, vix notæ essent,*

in

in lucem revocare visum est, nec dubito multis bonis, qui diu has expetivere, gratas futuras.

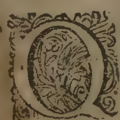
Nihil proinde ex hoc qualicunque labore vel auri vel auræ capto. Grates potius, *quibus hæc grata erunt, habebunt, authori ipsi, deinde* CL. D. BALTHASARO BRUNNERO *medico celeberimo, qui sua liberalitate exemplar commnnicavit, eumque enixè rogabunt, ut quæ de morbis Mesenterii præ manibus habet, non deponere, sed gnaviter elaborando, ad felicem colophonem perducere velit. Tu vale & fruere.*

E Salin. Sax.

Josephus Stubendorff. D[r].

Quod

Uod corporum humanorum forma ac temperaturæ pro cœli, aquarum, alimentorumque diverſitate varient, primus Hippocrates dixit, libro de aëre, aqua, & locis. Et poſt ipſum, graviſſimus medicinæ teſtis & author, Galenus Pergamenus. Quibus experientia ſubſcribit, rerum magiſtra, quę non minus evidenter idipſum demonſtrat, quàm ratio. Nam qui apud diverſas nationes & gentes medicinam fecerunt, intelligunt, pro regionum, ſub cœli poſitu diverſo, ſitu, alias, aliis in locis, corporum conſtitutiones ac temperaturas eſſe, & ab his diverſam quoque rationem curandi.

Formas ac temperamenta humanorum corporum pro cœli, aquarum & alimentorum diverſitate variare.

Hi etiam ab his cauſis fieri non ignorant, quòd aliis morbis, aliæ regiones obnoxiæ ſubditæque ſint. Quos quia uni genti ac cœli tractui magis proprii ſunt & peculiares, Latini indigenas, proprios, & vernaculos morbos,

Morbi regionum quarundam proprii.

bos appellarunt. Græci vero ἐπιχώρεια νοσήματα.

Talis morbus Gallicus iis eſt, qui novas & nuper inventas, inſulas Portugaliæ ſubjectas, inhabitant: Talis Neapolitanis Podagra: Hiſpaniæ finitimis gulæ bocium eſt: Alexandrinis elephas Galeni authoritate: Nobis vero ſub frigida cœli Zona, ad ſeptentrionalis maris littus habitantibus, ſceletyrbe & Stomacace Plinio dictus morbus. Qui aliis ſaucius & ulceroſus venter appellatur. Belgica & vernacula noſtra lingua *Schoorbuyck*: A quo ſuum ſcorbutum formaſſe Latini recentiores videntur: Idque nomen inditum ei eſſe ab effectu puto, ſiquidem frequenter variis lancinationibus corpus & ventrem, veluti affecto ex cruditate ventriculo, diſſecat & diſcindit. Quemadmodum hunc ejus effectum nuper admodum in tribus obſervavimus: uno proxeneta Anglo, & duabus præterea puerperis: ab his ventris diſtenſionibus, lancinationibuſque graviſſimè divexatis, adeo ut uni ruptum ab iis peritoneum fuerit. De quibus etiam latius fortè inter obſervationes dicetur.

Nomina ſcorbuti.

Hiſtoriæ laborantium ventris lancinationibus.

De

DE CAUSIS SCORBUTI.

Causa scorbuti

ORigo hujus mali esse putatur, cùm ab aëre crasso, frigido & humido: tùm vel maximè ab aquis frigidis, crudis, & subsalsis, quibus toto hoc maritimo tractu ferè utimur omnes. Quibus si crassa & nautica victus ratio accedat, & cum hac tristitia diuturnior, vel consuetæ evacuationis, mensium scilicet, hæmorrhoidum, aut alvi quoque supressio vehementior, plurimum ad hujus morbi generationem momenti habere, usus docet.

Regula Diagnostica generalis prima.

Nam quos cum crassiore victus ratione diuturnior mœstitia exercuit, de his ægrotantibus constanter semper prædicere ausus fui, eos à scorbuto morbo vel solo, vel aliis permixto teneri. Neque ab his deceptum me fuisse scio, quin conjecturam ac στοχασμόν meum comprabarit fœlix curationis eventus. Quod quoque ita esse experientur, qui post me animum ad hanc rem adjicere volent.

Canon therapenticus generalis primus.

Cæterum ex hoc loco mihi incidit, quod hic rectè moneri puto, scilicet in morborum συμβολῇ & concursu, cum

quibus ſcorbutus noſter miſcetur, nullum integrè curari, niſi hunc una cures, aut medicamentis juncto morbo præſcriptis, unum vel plura miſceas, quæ hunc morbum reſpicere, & peculiarem erga eum vim & proprietatem habere, credantur: Quemadmodum haud dubiè notum iis eſt, qui in hujus morbi curatione leviter ſaltem ſunt exercitati.

Interna ſcorbuti cauſa: & generatio ſcorbuti.

Interna hujus morbi cauſa, melancholici humoris exuberantia cenſetur, ex jam dicta vitæ victuſque ratione acquiſita: qui circa Lienem & Epar, vel in intermediis inter hæc & ventriculum ſpaciis, vel in ipſis etiam venis, quod puto; coacervatus, propriam, & huic morbo familiarem corruptionis formam ſubit, qua adjacentia, vicinaque viſcera, ſua vel ſubſtantia & contactu, vel qualitate & fumis depravat, naturalem eorum temperiem corrumpendo, donec in contagii communionem conſentiant, & ad receptam ſemel infectionis labem, alimenta ſuperingeſta commutent vitientque ſimilem corruptionis formam iis imprimendo.

At infrà pagina 17. 26. & 55. ſcorbutum ex varia humorum miſcella

Nam quemadmodum à tenuibus & aqueis

aqueis humoribus corrumpi alimenta in hydrope, atque à ſpecifica & propria cuique corruptionis forma in Elephantiaſi, lepra, morbo Gallico, & malo mortuo videmus: Ita etiam in hoc noſtro fieri veriſimile eſt, & rationi conſentaneum. Unde fit ut alimenta pluribus ſuis partibus ad nutriendum indiſpoſita, paucis incrementis ad morboſæ cauſæ materiam accedant, donec tandem ab hac prægravatis naturæ viribus, ea affectione corpus afficiatur, ad quam ſua ſponte magis pronum eſt & proclive. Nam ut aliis morbis alia corpora magis obnoxia ſunt: ita in aliis aliæ partes imbecilliores ſunt, atque ad recipiendam cauſam noxiam paratiores. Unde ab una eademque cauſa ſæpe variæ morborum differentiæ exiſtunt, tantùm propter corporum diverſitatem, ac diverſam eorum diſpoſitionem variantes.

fieri cenſet. *Vide infra pag. 80.*

Ab una eademque cauſa ſæpe variæ morborum differentiæ exiſtunt propter corporum diverſitatem.

Signa seu symptomata scorbuti.

SIGNA SEU SYMPTOMATA SCORBUTI.

I. GINGIVARUM PUTREFACTIO.

1. Gingivarum putrefactio.

QUibus natura robuſtior morboſæ cauſæ prævalet, in iis inſita vi & virtute quàm longiſſimè malum à ſe natura protrudit, partim in pedes, partim in gingivas morbi cauſam deponens. Nam quod tenue & calidum eſt, tenuibus halitibus permixtum ſurſum ad gingivas fertur: quæ concepta hac putredine intumeſcunt, molleſcunt, exulcerantur & fœtent, quibuſdam fœtidis ſuis partibus à dentibus abſcendentes.

II. MACULÆ SUBNIGRÆ, PURPUREÆ ET SUBLIVIDÆ.

2. maculæ ſubnigræ, purpureæ & ſublividæ.

QUod autem craſſum, terreum & grave eſt, ad crura decumbit, cutem horũ primùm ſubnigris maculis parvis, mox vero majoribus, purpu-

reis,

reis, & sublividis, ad violæ purpureæ florem efflorescentibus, defœdans. Quæ, si malum pejus fiat, sæpe in totas tibias unica macula nigra diffunditur, tetra & aspectu horrenda, cum tumore ad elephantiasim accedente. Sicut evenisse cœcæ, & præpingui fæminæ, ad porticum Hamburgensem meminimus.

III. ULCERA MALIGNA.

3. Vlcera maligna.

Aliquando etiam sed ratius, ex melancholici humoris superassatione, carcinomatis seu crustosi ulceris instar, nigra macula cum vel sine pustula se offert. Quæ erosa cute & carne, in ulcus fœtidum degenerat; ægrè cicatricem ducens, malignum ac gangrænosum: adeo ut sensu abolito, quorundam sic laborantium crura, ferrum immissum non sentiant. Quam affectionem primùm in viro nobili Ducis Ottonis Domini mei clementissimi hospitii magistro, vidi. Quando non satis adhuc perspecta mihi tum hujus curatio, tum quoque morbi species erat. Et postea in altero sene, in altera

Historiæ laborantium Vlceribus crurum.

maxilla, ab hoc malo correpto: ſicut latius de his inter obſervationes dicemus.

Progneſt. I.

Grave hoc malum eſt, & calamitatis plenum, niſi rectè curetur, mihi nnnc ſexies ſi rectè memini, viſum: In duobus ſenibus, itemque nauta, uno puello, & duabus puellis.

Regula Diagnoſtica generalis ſecunda.

Cæterum quia dictis ſignis, quæ in gingivis ac cruribus efflorefcunt, lippis & tonſoribus hodie hic morbus notus eſt, nolo diutius his immorari.

Dentium vacillationem accidens ſcorbuti non eſſe.

Errant tamen qui dentium ex alveolorum laxitate vacillationem, (gingivis ab acribus & ſalſis deſtillationibus eroſis conſumptiſque) hujus morbi accidens eſſe putant. Cum in laxitate, quæ ex ſcorbuto eſt, gingivæ non conſumptæ, neque eroſæ, ſed tumidæ; non ſtrictæ, ſed molles & laxę conſpiciantur, plærunque ut dixi, fœtidæ, & quibuſdam fœtidis partibus à dentibus abſcedentes: Nam quemadmodum fermentum panem, ſic hi vapores putridi in teneram gingivarum carnem recepti admiſſique, eas, ut acetum in terram effuſum, elevant & artollunt.

Signa ſcor-

Verùm quia hæc oculis ſubjiciuntur,

tur, & in ſenſus incurrunt, præterea cuilibet ex vulgo ab eventu curationis, & multo experimento notiſſima ſunt & perſpecta, nihil neceſſe eſt, longiore orationis contextu legentis animum hic remorari. Quamobrem ad alia, & minus nota hujus morbi ſigna, non minus tamen atque prędicta apodicti-ca, tranſibimus. Fit enim non raró, ut prius hic morbus occidat, quàm dictis illis in gingivis ac cruribus effloreſcen-tibus ſignis, ſe prodat & oſtendat: Ideò alia conſiderare ſigna ac notas oportet, ex quibus affectio, nùm adſit, co-gnoſcatur.

buti minus nota, ſed non minus apodictica.

Non rarò prius occidit ſcorbutus, quam tumore gingivarum & maculis ſe prodat.

IV. DIFFICILIS RESPIRATIO.

INter quæ primum & præcipuum lo-cum, reſpirationis difficultas tenet, de qua primo loco hic dicemus, cùm frequens ſit hujus morbi ſymptoma & grave, quo infiniti, propter morbi ig-norantiam, ſæpè præter medicorum ſpem & expectationem deliquio ac ſyn-cope pereunt.

4. Difficilis reſpiratio.

Prognoſticum ſecundum.

Sed quia omnibus thoracis affectio-nib. hoc accidens commune eſt, diligen-ti diſtinctione opus eſt, quò reſpiratio-

Regula Diagnoſtica ſpecialis prima, ſeu

notæ ſcorbuticam reſpirationio difficultadem à communi diſcernentes.

nis difficultatem, ſcorbuti comitem, ab ea, quæ thoracis morbos ſequitur, diſcernamus. Atqui cum ea quæ à locis affectis ſumitur indicatio, cæteris firmior ac certior ſit, primùm quomodo hujus, id eſt loci affecti ratione, à thoracis morbis ſcorbutum, & hunc comitantem reſpirationis difficultatem diſtinguere oporteat, oſtendemus. Quod difficile non erit. Ideo quod à ſcorbuto difficulter ſpirantes, nihil circa thoracem conquerantur; ſed locum affectum ubi gravamen ſentiunt, & cujus cauſa cum difficultate reſpirare coguntur, ſub diaphragmate ad ventriculi regionem monſtrent, ubi ejus orificium ſitum eſſe Anatomici, & præter hos ocularis inſpectio demonſtrat.

1. à loco affecto.

Vnde non raro etiam in hoc morbo (ſicut in reliquis fieri ventriculi cruditatibus ſolet) flatus in utrunque latus, nec non anteriorem ac poſteriorem corporis regionem diffunduntur, ventriculi affectionem mentientes. Ibi ergo premi ſe & coanguſtari teſtantur, quo minus liberè ſpirent. Quod ſi gravius malum fiat, adeo videmus premi diaphragma (quod puto) & conſequens affici cor, ut inter decumbendum,

Prognoſt. tertium.

dum, eorum aliqui nonnunquam lipothymiam minentur, quandoque etiam ſubito extinguantur.

Vidi quibus à vaporibus ſurſum ab inferiotibus aſcendentibus, oculi per intervalla obſcurarentur & caligarent, ne quem præſentium agnoſcerent, cum tanta reſpirationis anguſtia, ut animam agere omnibus adſtantibus viderentur, quando merito pulſus videri parvus potuit & inæqualis. Id quod præter alios, ſtateræ tributarii filiæ eveniſſe, nobiſcum alii viderunt.

Hiſtoria laborantis per intervalla caligine oculorum & aliis ſymptomatis ſcorbuticis.

Secunda differentia, qua à thoracis morbis diſtinguitur; ab ægrotantis ſumitur ſenſu. Nam qui hac difficultate reſpirationis laborant, magis de anguſtia, quam noſtrate lingua *Banghe* dicimus, quàm reſpirationis moleſtia, conqueruntur, Quod ſemper cum hac ſpirandi difficultate, anguſtia ad præcordia conjungatur, quæ plùs ægrum gravat, quàm reſpirationis difficultas; ut pote cujus ſequax comes hæc eſt, ab eadem (ut videtur) dependens. Quare ægrotantes à ſenſu mali ſui magnitudinem metientes, de tollenda anguſtia magis, quàm reſpirationis mitigatione, apud medicum inſtant, obnixé eum

2. differentia ab ægri ſenſu.

Regula diagnoſtica generalis tertia. *Vide infra pag. 42.*

xè eum rogantes, ut in ea removenda tollendaque intendere omnes ſuas cogitationes velit. Quippe qui gravamen ſuum melius ipſi percipiunt, & malum qua parte urget, rectius ſentiunt, & intelligunt, quàm adſtantium quiſpiam.

3. differentia à difficilis reſpirationis intermiſsione ſeu remiſsione.

Tertia differentia ſumi à reſpirationis intermiſſione, ſeu ejus remiſſione poteſt. Quamdiu enim natura robuſtior morbo reluctatur, neque eadem vehementia, neque ſemper jam dicta anguſtia infeſtat, ſed quibuſdam quaſi vicibus res geritur; ut ceſſante, vel de ſuo vigore potiùs priore anguſtia remittente, morbus exiguas inducias naturæ concedere videatur, quàm paulò pòſt (natura interim ſe recolligente, & quaſi ad pugnam rurſum ſe inſtaurante) alia excipit priori ſimilis, in qua frequenter mirè brevis fieri reſpiratio ſolet, ſicut ſub prima differentia, de tributarii filia oſtendimus. Quæ quibuſdam ſubinde adeò gravis recurrit, ut animam reddituri ſtatim eſſe tales videantur. Id quod etiam ſub debili natura, & robuſtiore morbo non rarò fit.

Quòd ſi robuſtior natura fuerit, iterum

rum reluctatur, easdem, quas prius, inducias paciscens pro vehementia ac sævitia morbi, aut renitentis naturæ robore & debilitate, modò longiores, modò breviores. Atque hoc signo non difficile est respirationis difficultatem scorbutum comitantem, ab ea distinguere, quæ ad thoracis morbos sequitur.

Cur respiratio difficilis à thoracis morbo orta continua sit.

Cum enim proprium thoracis hoc opus sit, debet eo affecto, actio non intercidi, sed continuari: quatenus unanimi medicorum consensu receptum sit, affectus, qui primariò actionem lædunt (Græci ἰδιοπαθεῖν vocant) necessariò partem affectam, unde actio procedit, ad morbi solutionem uno eodemque modo semper afficere. Crescente tamen sub debili natura morbo, nihil à ratione alienum est, à forti & robusta causa, naturam debilem eodem modo & continuò affici posse. Quo in casu, quin de compressione sub diaphragmate, ejusque anxietate conquesturi tales sint, nulli dubium esse debet. Siquidem cum morbi augmento ac decremento, neque locum affectum, neque morbi speciem mutari, vel ex hac Dialecticorum regula con-

Cur quandoque etiam scorbutica respirationis difficultas continua sit. Regula diagnostica specialis secunda quo modo scorbutica re-

ſpirationis difficultas, etiam continua à Vulgari dignoſci queat.

conſtat, qua ſpecie diſtare negantur, quę gradibus inter ſe diſtant. Notum enim illud Ariſtotelicum eſt: τὰ τῷ μεῖζον τε καὶ ἧττον διαφέροντα ἀλλήλων εἴδος οὐ μεταβάλλειν, id eſt, quę ipſo majus ac minus inter ſe differunt, ſpeciem non mutare.

Quarta differentia à conſequentibus.

Quarta differentia & ultima qua dignoſcuntur, fuerit, quod cum hac, quæ ſcorbutum comitatur, reſpirationis difficultate, nihil eorum propriè ſequatur, quæ conſequi ad thoracis morbos neceſſario ſolent. Cujuſmodi ſunt, exempli gratia, tuſſis, ſibilus, ſtertor, dolor pungens, orthopnœa & his ſimilia alia thoracis affectionibus propria. Vt ab his vel primo triduo, vel potius primo, ſi mavis, die, à thoracis morbis dignoſci hæc reſpirationis difficultas poſſit & debeat.

Reſpirationis difficultas ſcorbutica morbo ſæviente major; mitiore remiſſior.

Atque hæc dicta nobis hactenus de illa reſpirationis anguſtia ac difficultate ſint, quæ decumbentibus ſæviente morbo fit: Sed quod à mitiore morbo, tanquam ab imbecilliore cauſa, minùs ſævos minuſque vehementes affectus edi oporteat, ut naturæ, ſic rationi conſentaneum eſt.

Quan-

Quando etiam ſæpè longior mora damnoſa juxta illud Ovidii, fuit:

Vidi ego, quod fuerat primo ſanabile vulnus,
Dilatum, longa damna tuliſſe mora.

Quamobrem in his etiam tempeſtivius hunc morbum agnoviſſe proderit, quo prius curetur, quàm ingraveſcat, & naturæ vires demoliatur. Quod etiam ſæpè, & inprimis nobis reſpirationis alteratio præſtabit, & in nonnullis quoque lividus faciei color, in iis potiſſimum, qui craſſo & melancholico abundant ſanguine, aut temperamento magis ſanguineo gaudent. In his ſi morbus hic ſubſit, poſt levem motum (extra manifeſtam viſcerum obſtructionem) eum demonſtrabunt, cum difficilior reſpiratio, tum labra genæque ſubfuſco ac lurido colore præter conſuetudinem, citraque ambientis aeris frigus conſpicuæ.

Quid proſit maturè hunc morbum agnoviſſe.

Alia quædam ſigna reſpirationem diſficilem ſcorbuticam diſcernentia à thoracica.

In quibus ſi major accedat ad hos humores putrefactio, etiam quieſcentibus, hæc lividitas in facie conſpicitur, quemadmodum in Marſcalco, vidua, aliiſque nonnullis id obſervavimus. In quibus citra alia indicia nobis hunc morbum lividitas hæc manifeſta

1. lividius faciei color in melancholicis aut ſanguineis, aut color cinereus vel pallor inſuetus in cholericis.

Historiæ faciem lividam habentium.
Regula diagnost. generalis quarta.
2. pulsus huic morbo proprius.
Regula Diagnostica generalis quinta. Vide infra 41. 60. 74. 76. 87.
3. Continuus languor seu gravitas crurum aut torpor, aut dolor partium quarundam acutus.

festabat. Etsi certiore nota eum pulsus proderet, huic morbo familiaris, & ut plurimum parvus & inæqualis. Et paulò pòst tacitis incrementis assurgente & moram diutius trahente morbo, continuus ægrotantium languor, seu crurum gravitas, aut torpidus eorundem sensus, vel dolor partium quarundam acutus.

Regula Diagnost. generalis sexta. Vide infra. 24.

Sin cholericum ægrotantis temperamentum fuerit, incertum indicium esse solet, quod à faciei colore sumitur, nisi quod cineritius ejus color, & insuetus pallor, circa hunc morbum diutius exercitatis, eum leviore argumento declaraverit. Attamen quia fallax hoc indicium est & incertum, atque huic morbo cum aliis aliquando commune, utile quoque hic fuerit respirationis qualitatem considerare, & diligenter super theoracis morbis inquirere, circa quem si respirandi difficultate laborans, nihil incommodi se sentire confiteatur, & locum gravaminis sub diaphragmate, ad ventriculi regionem monstret ubi ejus orificium situm est, non alienum à ratione fuerit, ad hunc morbum cogitationes suas dirigere.

De

De quo, ut certiores reddamur, anteactæ vitæ victusque rationem considerare, & circa animi affectus, quomodo se habuerit, interrogare oportet. Quæ si huic morbo consentiant, porrò pulsum & urinam examinabimus, talesne sint, quales huic morbo familiares esse postea dicemus. Cum quibus, si præterea crurum debilitas aut suræ crurum dolor, & durities, vel molestæ plantæ pedum punctiones, & sine manifesto morbo languor, concurrant, notiora habes, quibus tutò acquiescere possis.

4. Vitæ anteactæ victusq; ratio & affectus animi.

5. Urinæ.

Aliquod etiam hujus morbi argumentum habet, si assumpto cathartico (sicut plærunq; fit) æger difficilius spiret, & redditæ postridie urinæ, diversarum partium ac dispares apparuerint: Si quidem, quia crassa ferè, & visceribus infarcta hujus morbi materia est, ex Hippocratis consilio necesse prius est eandem ante subductionem attenuari: alioqui cathartico mota & conturbata hæc materia cruda & non concocta, varias anxietates physica ratione pariet, quæ non unius neque ejusdem substantiæ cum sit, sed ex variis humoribus permixta, quasdam suas partes medicaminis facultate commo-

6. Symptomata ab usu cathartici.

Canon Therapenticus generalis secundus. Vide pag. 111

tas agitatasque & serosi humoris deductione ad renes & vesicam delatas, tales ostendet, quales humores sunt, à quibus resecantur, eorundem colorem & speciem, & cum hac, morbi naturam repræsentantes.

Et quamvis cum viscerum inflammationibus hoc ipsi commune sit, attamen præter alia signa, morbi vehementia facilè ab iis distinguitùr, ut nulla nostra admonitione ea res indigeat. Hi etiam, si à medicamentis huic morbo accommodatis meliùs habeant, nihil est quod præterea dubitandum quis censeat.

7. juvantia medicamenta scorbutica. Vide & infra pag. 36.

Convenit autem in hac respirationis difficultate, ut in omni scorbuto, imprimis nostra qualicunque observatione, cochleariæ succus.

Canon therapeuticus specialis in respirationis difficultate scorbutica primus.

Canon therapeuticus specialis in difficili respiratione scorbutica secundus.

Et quia plerunque cum hac febris & obstructiones subinde graves concurrunt, iis quæ ad hunc morbum usus invenit, miscere oportet, quæ febrem contemperant, & obstructiones reserant & tollunt. Cujusmodi huic casui servientia sunt cuscuta, ceterach, carduus benedictus, absinthium romanum, fumaria, betonica, & his similia alia.

Qui-

Quibus ſi non ſatis curatio procedat (ut fieri in iis ſolet, qui cùm graviore reſpirandi difficultate, & frequentibus hiſce anguſtiis, diutius urinas abſque manifeſta vel multa ſiti craſſas & rubras reddunt, craſſo, rubro, & furfuraceo excremento & vario ſubſidentibus) prædictis, felici noſtro experimento, aliquid de Plirisarchontici ſpeciebus, aut ſimilibus addimus. Quibus ſtatim hunc morbum obedire novimus, ſubſidentiis rubris, proſtridie in album colorem commutatis. *Febrim contemperantia in ſcorbuto & de obſtruentia. Canon therapenticus ſpecialis in reſpirationis difficultate ſcorbuticus tertius. Plirisſarchontici ſpecierum Yis.*

Qua ratione niſi curentur, plurimi horum ab hac reſpitationis difficultate tandem ſuffocantur: vel ſi natura fortior diutius morbi violentiæ reluctetur & reſiſtat, plærunque in hydropem tales incidere ſolent, à quo nihilo magis ab hac reſpirationis difficultate allevantur, etſi quieſcente materia, & ſuperata atque devicta magis natura, mitiores paroxyſmi fiant. Alioqui fieri vix poſſet, ut aliquandiu vitam tales protraherent producerentque. *Prognoſticum quartum.*

Multos quoque ſuffocatos ab hac reſpirationis difficultate hoc hydrope vidi, eoſque potiſſimùm, qui catharticis ſæpiùs ac fortius moverentur. *Prognoſticum quintum.*

Canon therapenticus specialis in respiratione difficili scorbutica quartus.

Quòd si cum his urinis infestans sitis & calor adfuerit, ex medendi methodo notum est, prædictis ea miscenda esse, quę cum levi incidendi attenuandique facultate febrem mitigant & sitim extinguunt; habita semper cùm aëris in quo vivitur, tùm cibi & victus ratione, quo per vitæ cursum ægrotantes usi sunt.

Canon therapenticus generalis tertius.

Nàm quòd in frigido, crasso & humido aëre attenuantibus magisque incidentibus medicamentis uti conveniat, etiam ab universali medendi methodo, & rerum magistro usù erudimur. Quod etiam nostra qualicunq; experientia contestari possumus, ut pote qui hisce præteritis annis in iisdem morbis experti sumus, aliam Hamburgi, aliam Leoverdiæ in Frisia, aliam Embdæ curandi rationem esse. Sicut haud dubiè alius in Zelandia, & Enchusano oppido curationis modus est, aliis in montosis & campestribus locis.

Quod propterea admonere hic volui, ut qui post nos medicinam iis in locis sunt facturi, sciant quomodo ab his curatio sit varianda, ne si non satis ab uno atque altero simplici, huic

mor-

morbo accommodato, hunc curationis eventum experiantur, ilico curationem hanc damnent, ſed eam intendendam, juxta hanc regulam & normam eſſe ſciant, donec ad optatum finem demum perveniant.

Sed quia hæc cognitio à methodica doctrina (ut dixi) dependet, eaque omnibus ſuis partibus non ſatis explicari hic poteſt, partim quoque ab uſu & experientia addiſcenda eſt, nobis ſatis fuit, viam quandam aliis præmonſtraſſe, quam tutò ſequi poſſint, qui poſt nos medecinam hiſce in locis ſunt facturi. Nam cùm omnibus locis & corporibus, exactè accommodari hæc quantitas nequeat, neceſſe eſt, cujusq; judicio eam relinqui, quo duce non difficile eſt ab hac via invenire, quemadmodum pro varia humorum mixtura & temperamentorum ac cœli diverſitate ea cuique ſit adminiſtranda. Atque hæc dicta nobis hactenus de reſpirationis difficultate ſint, ſcorbuti comite. *Canon therapenticus generalis quartus.*

V. VOMITUS EJUSQUE CONATUS INANIS.

Prognosticum sextum.

FIt autem, idq; non rarò, quòd cum hac respirationis angustia, & quoque absque ea, varii vomitus, ejusdemq; conatus non nullos infestent; & quandoque graves sursum & deorsum eruptiones, (sicut in cholera morbo) contingant, quibus nihil æger allevetur, sed quæ potius pluribus ventris intestinorumq; lancinationibus ægrotum, post longioris temporis intervallum conficiunt, utcunq; stomachicis, & ventriculum confortantibus medicamentis ita affectus adjuvetur.

Regula diagnostica specialis tertia h. e. signa seu notæ distinguentes vomitum scorbuticum à vulgari.

Prima nota.

Secunda.

Quamobrem diligenti distinctione opus est, qua vomitum scorbuto propriũ, ab eo qui ventriculi vitio, vel aliàs fit, distinguamus. Quod fiet primùm, si communibus medicamentis, ventriculo, & huic symptomati à veteribus præscriptis nihil nos proficere, sed contra, ægrum in pejus delabi, quotidie conspiciamus. Præterea, si subitò subinde & præter rationē vomitum hunc intermittere, atq; rursum de improviso eum recurrere animadvertimus; vel illũ corripi,

ripi absque ulla cognita veteribus affectione cernamus, qui prius de sensibili ventriculi gravitate doloréve, vel ulla ejus intẽperie morbove, ad quem sequi hic vomitus solet, nihil est conquestus; & si inanis magis adsit vomenti conatus quã quòd quippiã eò dignum educatur. *Tertia.* *Quarta.*

In his versimilius est à scorbuto, quàm propria ventriculi affectione, hunc vomendi conatum excitari.

Nam si in his regionibus, præter rationem subitò atq; de improviso quempiam, ab hoc vomitu corripi contingat qui de ventriculo nihil prius conquestus sit, & quemlibet cibum durissimum facilè concoxerit, eamq; avidiùs comederit, absque ulla manifesto ventriculi, & adjacentium viscerum morbo, unde sequi physica ratione debebat, in his semper suspectum hunc morbum habere oportet; maximè si nauticis cibis semper usus fuerit, vel quæ consueta corporis evacuatio, videlicet in mulieribus menses, in viris hæmorrhoides, vel similis substiterit: aut quis obtusus crurum dolor & gravitas, quam facile explicare æger non possit, sentiatur. *Regula diagnostica generalis septima.* *Quinta.* *Sexta.* *Septima.*

Quibus si auctarii loco, urina crassa & rubra accedat, quæ crassa sedimento *Octava.*

 rubro

rubro, aut ſubfuſco & furfuraceo in matulæ fundum ſubſidat ſuaque ſubſtantia ſuperiore ſupra ſedimenta eminente, craſſa nihilominus viſitur, & conturbata, certum habes & indubitatum hujus morbi argumentum, in quo tutò acquieſcere poſſis: Si quidem pleriſque omnibus ab hoc ſymptomate ægrotantibus, cum his urinis, quantum memoria mecum repetere poſſum, morbum hunc adveniſſe memini. Talis enim urina pharmacopœi Hamburgenſis fuit. Talis mercatoris Auguſtani Embdæ decumbentis. Talis ruſtici, & aliorum quos ab hac affectione correptos fuiſſe ſcio, paucis èxceptis, in quibus morbi ſpecies, & pulſus parvus & inæqualis, abſque alterius morbi, ad quem ſequitur, ſignificatione, obvio indicio ſceletyrben hujus ſymptomatis cauſam facilè prodiderunt.

Hiſtoria ſcorbuticorum vomitu laborantium.

Nona.

Decima.

Neque infidum ſignum eſt, quod procedente morbo, eoq; diutius moram trahente, à languore ſumitur, eo quòd in morbi mora, & diuturniore ejus progreſſu, omnes hac affectione laborantes, magis languere, quàm ægrotate appareant, lento morbo quodammodo tabeſcentes.

Po-

Poſtremò non contemnendum hujus morbi indicium & ab oblatis ſumitur: Quod à ſceletyrbe vomentes, à lacte & lacticiniis (à quibus in ventriculi & viſcerum affectionibus manifeſtè læduntur) ſæpe melius habeant, quàm ab omnibus corroborantibus medicamentis, prolixè ventriculo ab artis authoribus præſcriptis: Ideò quòd adſtrictionis facultate, qua plærunque prædita hæc ſunt, materiam circa præcordia conſtringendo, altiusq́ue imprimendo, magis ſic affectos illa lædant, quam juvent: Quæ quia craſſa & frigida eſt, dilui poſtulat & incidi.

Undecima.

Canon therapeuticus ſpecialis in vomitu ſcorbutico.

Cur vulgaria Ventriculum roborantia in ſcorbuto noxia.

Cujus cauſa ab experientia prodeſſe inventa ſunt, quæ cum attenuatoria, & inciſoria facultate ſucculenta ſunt. & modicè calefacientia. Qualia exempli gratia becabunga, cochlearia, trifolium aquaticum, & naſturtium utrunq; ſunt. Quibus in febribus ardentioribus, magisq; infeſta ſiti, jungi acetoſa, ejuſq; ſuccus poteſt. Atq; in viſcerum obſtructionibus cùm hoc malo concurrentibus, fumaria, cuſcuta, ceterach, vel ſi fortioribus opus fuerit, carduus benedictus, abſinthium romanum, chamæmelum, betonica &

Canon therap. generalis quintus. Medicamenta ſcorbutica qualia.

Canon therap. ſpecialis in ſcorbuto cum febribus, ſiti, & obſtructionibus viſcerum.

his ſimilia alia: vel ſi pituitoſi humoris pluſculum, temperamenti ac victus ratione abundare animadverto; enulæ campanæ radicum, & hyſſopi ſummitatum aliquid, jam dictis admiſcere conſuevi, ſemper curationem humorum mixtorum, junctorumque morborum dirigendo, ut ea potiſſimùm eligantur, & junctis morbis, & humoribus peccantibus, præſcribantur, quæ propriam quandam & peculiarem erga hunc morbum vim & proprietatem habent.

Canon therap. generalis ſextus.

Canon therap. generalis ſeptimus.

A purgantibus vero tàm diu abſtinere oportet, donec concocti ſubactique humores, ac mitigata febris fuerit: Quando lenioribus id attentare expedit, quòd validas purgationes, & largam ſanguinis miſſionem, ægrè hic morbus ferat.

Canon therap. generalis octavus.

Sub frigido cœlo, & aëris conſtitutione frigida & humida, pillulis rectiùs quàm potionibus alvus movetur, ex quibus, reliquis in hoc caſu præſtant, pillulæ hieræ ſimplicis, de hiera cum agarico, alephanginæ, de fumaria, eaq; vel ſimplices vel mixtæ pro varia corporum conſtitutione, & diverſ. humorum purgandorum mixtura.

Si

Si calidius cœlum, aërque in quo æger decumbit ſiccior & ſubtilior fuerit, licet & potiones, & electuaria convenientia, pituitam ac melancholiam trahentia, propinare, vel pro ut hunc vel illum humorem magis abundare, peritus medicus dijudicabit, de quibus quia univerſali methodo docemur, nihil neceſſe eſt, diutius hic immorari, quæ apud alios rectiùs ac meliùs leguntur. *Canon therap. generalis novus.*

VI. ALVI

VI. ALVI FLUOR ET CONSTIPATIO.

Regula diagnost. spec. seu notæ discernentes profluvium alvi scorbuti cum à lienteria & Diarrhœa.

POstulat nunc ordinis ratio, quædam etiam de dejectionibus dicamus, hunc morbum comitantibus, quas à diarrhœa & lienteria sequentibus hisce notis non difficulter distinxerit.

Quòd in lienteria cibus ferè crudus, & qualis ingestus est, aut ut primùm ingestus est, descendat, quale nihil in scorbuto apparet, ut propterea facilis ejus ab hac dejectione lienterica sit distinctio. In diarrhœa sæpe à cerebro, sæpè à vicinis remorisque ventriculi locis, ad eum humores confluunt liquidi, copiosi, & varii coloris.

Contrà, quæ scorbuti ratione excretiones, contingunt, frequentiùs compactæ sunt, sed copiâ ingestum cibum excedentes, coloris varii, aliquando herbacei, nonnunquam cineritii coloris: Aut si victus ægrotantis errore, aut propter humidiorem corporis constitutionem, liquidiores quandoque hæ excretiones occurrant, plurimùm tamen ab iis differre, tum quan-

quantitate, tùm excretionis modo deprehendentur, quæ in diarrhœa descendant, neque pari quantitate, neq; æquè confertim, atque in hac exeuntes: ne quid de nocturnis atque diurnis excretionibus dicam, nullum manifestum discrimen in hisce nostris profluvis constituentibus, cùm in diarrhœa frequentiora illa interdiu esse solent, ut in viscerum obstructionibus sub vesperam & noctu.

Causa frequentioris dejectionis in profluvio scorbutico, & magis compactarum excretionum.

Causam frequentioris hujus dejectionis fortè referendam quis, in impeditam Epatis transumptionem censeat, ut parcioris humidi in affluxus parsimoniam. Cum enim viscerum facultates hic morbus labefactet, credibile est à debilita attractricis Epatis facultate, suctionem illius, venarumq; præpediri, & per consequens alimenti transumptionem ac digestionem, sicuti argumento corporis extenuatio est. Ut hujus rei causa fortè frequentiores alvi dejectiones sint, magis vero compactæ, propter aliqualem viscerum actionem: nisi aliunde humores propter aliorum morborum concurrentium ad intestina confluant, & vel diarrhœa, vel similis morbus huic miscea-

ſceatur, qui propriis ſuis ſignis diſcerni debet. Si quidem etiam extra hunc morbum, plures miſceri contingit, qui ſinguli ſuis pathognomonicis ſignis diſtinguuntur.

VII. MENDAX DYSENTERIA.

QUibus ſanguis craſſus & feculentus in venis abundat, iis venæ in inteſtinis deſinentes, ſæpe numero ſanguinis aliquid cùm his dejectionibus effundunt, excrementis non permixtum, ſed ab his ſeparatum, atque abſque omni lancinatione deſcendens, manifeſta à dyſenteria differentia. His in initio ſanguinis quid mittere conducit, maximè ſi menſes aut hæmerrhoides ſubſtiterint. Alvi profluvium adſtringentibus medicamentis curari non debet, ſed iis, quæ erga hunc morbum proprietatem habent, atque per conſequens mali cauſam præcidunt. Qua curationis via nos nuper quatuor ab hoc profluvio curavimus: unum ruſticum annos ſex plus minùs ab hoc profluvio infeſtatum, & alterum Anglum, tertium infantem,

Canon therap. ſpecialis in dyſenteria mendaci primus.

Canon therap. ſpecialis in alvi-profluviis ſecundus.

tem, quartum nautæ conjugem, penè Empirici cujuſdam conſilio, ad orci fauces deductam.

Hiſtoria profluv. laborantium.
Prognoſticum ſeptimum.

Nam prior curatio veteribus in alvi profluviis uſitato adeò hac affectione laborantibus inconveniens eſt, ut ſummas anguſtias ſic affecti (certiſſimo hujus morbi argumento) & aliquando extremam reſpirationis difficultatem incurrant, præſenti deliquii ac ſuffocationis periculo. Ideò, quod materiam circa præcordia conſtringendo, & venas conſtipando, putrefactionem illa adaugeat, & fortiùs materiam in viſcere impingat, quæ craſſa cum ſit, dilui (ut dixi) & incidi poſtulat.

Itaque aucta putrefactione ab hac conſtipatione, neceſſe eſt vapores fumosque ab ea collectos cumulari, qui ſurſum petentes, cor & præcordia vehementiùs infeſtant, jam dicta ſymptomata inducentes, vel his pejora, ſi cerebrum petant. Quare tutiſſima curationis via eſt, quam demonſtravimus, quæ pro morbi diuturnitate, & varia corporum conſtitutione, variè mutari debet, ſicut ab univerſali medendi methodo docemur. Neque enim eadem

cura-

curatio omnibus convenit, non magis atq; omnibus pedibus unus calceus.

DIGRESSIO.

Notæ aliæ profluvium scorbuticum, adeoq; scorbutum omnem demonstrantes.

MAgnam quoque, ad monstrandum in his dejectionibus morbum scorbutum præeminentiam, pulsus & urina habent. De quibus pauca quædam hoc loco tractationis consequentia invitati dicemus, quantum ad hoc institutum sufficere putabimus, & præsenti operi necessarium: Quando quidem citra alia indicia, non semel ad morbi cognitionem nos sola urina deduxit, sicut etiam fatebuntur, qui mecum animum ad harum rerum considerationem adjicere volent.

1. ex urinis quæ variæ.

Sunt autem urinæ eorum, qui ab hoc morbo ægrotant, variæ, pro temperamentorum ægrotantium, diversitate, & varia humorum putrescentium, morbique natura.

Vrinæ in scorbuti initio quales.

Nam si levior putredo & morbi initium sit, urinæ quandoque citrinæ & tenues, quandoque crassæ & albæ visuntur, quales reddi in omni cruditate solent. Et quibus nihil certi de hoc morbo constitui potest: crescente

verò

vero putrefactione & morbo, nonnunquam tenues & rubræ intensæ rubedinis, sed ad fuscum declinantis apparēt, similes iis (nisi quod obscure livescant) quæ in ardentib. febribus redduntur. Cum quibus si nulla aut nullius momenti sitis, putrefactionis, quas urina habet notis non correspondens, conjūcta fuerit, certissimum hujus morbi, sicut non semel experti sumus, indicium habet; maxime si obambulātibus, & omnia vitæ munia sine offensione administrantibus, tales reddantur. *Urinæ in scorbuti progressu quales.* *Regula diagnostica generalis octava. Vide infra p. 39.*

Novi qui curationem illius negligentes, ac differentes, post aliquot menses in dimidii lateris resolutionem inciderint. *Prognosticum octavum.*

Frequenter crassæ urinæ apparent & rubræ, manifesta lividitate insignes, & nonnunquam saturatæ rubedinis, sed crassæ, quæ aut tales permanent, aut crasso, rubro, & gravi sedimento in matulæ fundum, furfurum ceu arenularum instar subsident. In quarum plærisque præter dicta sedimenta, multa cruda & pituitosa excrementa, superiori & eminenti supra residentias substantiæ appensa adhærent, eidem neque permixta, neque integre ta- *Regula diagnost. generalis nona ex urinis crassis & rubris, certo scorbuti signo, si adsint conditiones sequentes.*

men ſeparata, ſed appendentia potius, vel ad eandem quaſi ſuſpenſa, totam urinæ maſſam ſuperiorem turbidam & craſſam reddentia. Quibus ſi ferventis aquæ vel ignis calore, priorem quam redditæ habebant, formam reſtituas, videbis ſemper colorem eas monſtrare, ex fuſco rubeſcentem. Qui magis minuſque rubeſcens erit, pro ſedimentorum rubeſcentium copia ac paucitate.

Tales quoq; certum, apodicticum, ac indubitatũ hujus morbi ſignum habent,
1. ſi pro putrefactionis notis, quas urina oſtendit, ſitis modica aut nulla (quemadmodum fieri plærunq; ſolet) ægrotum offendat:
2. Si nullius febris typum morbus oſtendat, ſi totius corporis languor,
3. aut lenta febris ægrotũ detineat, atq; is paulatim citra cauſam veteribus proditam contabeſcat, ſicut fieri perſeverante morbo ſolet.

Regula diagnoſt. generalis decima ex urinis craſsis, albis & turbidis &c. *Vide infra pag.* 45.

Aliquibus urina in hoc morbo craſſa, alba, & turbida eſt, quæ ſtatim poſtquam reddita eſt, conturbatur, pluribus ſæpe corporibus rotundis & albis, arenularum inſtar ſubſidens, à quibus nihilo clarior illa fit, ſed turbida perſeve-

ve-

verat, superiori sua substantia crassa & pingui, matulæ parietibus sæpe adhærens.

Talis etiam non infidum hujus morbi indicium habet, quod curationis experimẽto magis postea cognoscitur; si à catharticis non clarescat sed turbidior fiat, vel æquè turbida preseveret, si nullis concoquentibus, & incidentibus pituitosos humores medicamentis illà obediat, ut vel quicquam ab iis clarescat & immutetur, aut ab iisdem æger allevetur.

Conditiones seu notæ urinarum talium confirmantes. 1 2

Præterea si tales absque ullo manifesti seu veteribus cogniti morbi indicio fiant & reddantur, atq; æger languere magis, quam ægrotare videatur, & pulsus huic morbo familiaris occurrat, parvus & inæqualis. 3 4

Memini quoque cum his urinis, omnibus ferè oris siccitatem molestam fuisse, super lenta febre contestantem: & perseverante diutius, ægri negligentia, aut curantis inscitia, morbo, tandem omnibus obtusum crurum aliarumq; partium dolorem subortum fuisse, non infido hujus morbi signo, sicut latius de eo, suo loco dicemus. 5 6

Prognost. nonum.

Regula diagnost. generalis undecima ex urinis crassis, nigris & turbidis: itemque ex nigris cum obscura albedine.

Aliorum urinæ intemperantius victitantium, crassæ visæ sunt, nigræ, & turbidæ, quæ vel sic permanebant, vel turbido & nigro sedimento in fundum subsidebant. Quæ aliis nigræ redditæ sunt, cum obscurata albedine ex crudo nigroq; humore quasi contemperatæ, ac si multo nigro, albi partem admiscueris, ut ex obscuro pallescat. Familiaris hæc urina iis est, qui negligentius vivunt, & curis anguntur, quantum nostra qualicunq; observatione animadvertere hactenus potuimus. Id quod non obscure urinæ substantia testatur, ex melancholici, pituitosique humoris permixtione, colorata, peccantis humoris qualitatem, manifesto indicio vitæ rationi respondentem, demonstrans.

Notæ his urinis adjunctæ: sitis gravior, calor major, ariditas linguæ, pulsus parvus & inæqualis.

His plærunq, sitis gravior adest, cum multo & molesto caloris sensu, atque infesta linguæ ariditate; nisi quod adnatam, & huic morbo peculiarem inæqualitatem, parvitatemque pulsus ostendat.

Ex quo primum in animum mihi inducere ausus fui, cum scorbuto quoq; hoc malum communicare, vel potius ab eo (si mavis) excitari, quandoquidem

quidem, cum ejus curatione reliqua ſymptomata concidunt, & collabuntur, ſicut non ſemel mihi curatio monſtravit, & pluribus à nobis infra inter obſervationes dicetur.

Uſu tamen, præmonſtrante ratione, deprehendi, propter crudorum humorum permixtionem, & gravem eorundem putrefactionem, quem caloris ſenſus æſtuſque commonſtrant, iis quæ proprie ad hunc morbum faciunt, miſcendum aliquid eſſe, crudos humores quod concoquat, calorem contemperet, humoremq; melancholicum digerat, extenuet, & incidat. A vehementius calefacientibus vero tandiu abſtinere neceſſe eſt, donec febris ſublata, aut ſaltē mitigata fuerit. Quibus ſi non ſatis curatio procedat, ſemper à mitiorib. paulatim ad fortiora aſſurgere oportet, donec ad eum medicaminis gradum perveniamus, qui morbum ejuſq; cauſam demoliri ſit potens. *Canon therap. generalis decimus.*

Sunt autem ex ſcorbuticis medicamentis, quæ hui caſui ſerviunt, in primis acetoſa & Becabunga, quibus permiſceri temperate calida, & humorem melancholicum incidentia ac digeren- *Medicamenta ſcorbutica frigida, temperate calida &*

 tia

humorum melancholicum incidentiâ: crudos humores concoquentia, febrim mitigantia.

tia possunt, cuscuta scilicet, caterach, trichomanes, polypodii quercuum radices, capillus Veneris, buglossa: Et pro crudorum humorum concoctione ac incisione hyssopus & betonica, ut pro delenda mitigandaq; febre, febrilique calore, cichorium, Endivia & id genus alia, aliquali semper incidendi attenuandiq; facultate adornata.

Quibus si non satis morbus obediat, devenire ad carduum benedictum, absinthium, & fumariam oportet, eorum quantitatem eousq; intendendo, donec optatum in his finem & affectum consequaris.

Canon therap. spec. in febri scorbuto juncta. Cerevisiæ in scorbuto convenientes. Einbecensis cerevisiæ commendatio. Andernacianus.

Quod autem cibus refrigerans his conveniat, & dari oporteat, atq; à vino & fortiori cerevisia eos arceri necesse sit, ex veterum & recentiorum medicorum scriptis placitisq; magis notum est, quam ut hoc loco illud admoneri debeat. Conveniunt autem sic affectis ex cerevisiis nobis usitatis, Bremensis tenuis, Luneburgensis, Brunsvicensis, Anglicana tenuis, & Einbecensis, quæ æstate non infimas inter has laudes meretur, eo quod cæteris tenuior, plus sitim sedet, & plerisq; ægris magis grata sit, ab Andernaco doctissimo ac celeber-

berrimo noſtri temporis medico, etjam peſtis ardoribus commendata, dialogis ſuis, quos de peſte tres-elegantiſſimos ſimul & doctiſſimos edidit.

Cum his urinis plæriſq; omnibus ſitis, & oris labiorumq; ſiccitas moleſta eſt, quæ tamen aliis mitior eſt, aliis intenſior, iis vero ut plurimum infeſtiſsima, qui nigras & turbidas reddunt, ſed quæ modica liquidi aſſumptione ſemper facile placatur, etſi non ita multo poſt eadem, ob oris labiorumq; ſiccitatem, humectandi os & labia neceſsitas recurrat. *Sitis notis putredinis non reſpondens, ſup. pag. 23.*

Raro tamen putrefactionis notis, quas urina demonſtrat, potus quantitas ac deſiderium teſpondet, ſæpe etjam horum nonnulli, qui has urinas reddunt, largiore potu offenduntur. Unde etiam non contemnendum capi hujus morbi indicium poteſt.

" In quorum enim urinis majora pu-
" trefactionis indicia inſunt, quam
" foris ex calore & ſiti apparet, mor-
" bo lento exiſtente, & ad nullius
" veteribus cognitæ febris typum
accedente, de his certo tecum ſta- *Regula diagnoſt. generalis octava repetita cum auctario.*

 tuere

tuere potes ac debes, à ſcorbuto tales detineri.

Regula diagnoſt. generalis duodecima ex obſervatione ſucceſſus in curatione vide ſup. 18. & infra 46. 49. 213. &c.

Id quod curatio monſtrabit, ſi convenientibus, & huic morbo accommodatis medicamentis, eam tentare non pigebit. Videbis enim hac curationis ratione brevi & in paucis diebus (niſi inveteratus ſit morbus) tales ſanari, & ad priſtinam valetudinem reduci, quos nulla medicina prius potuit ſublevare, cadentib indies magis magiſq; ægrotantis viribus.

Ratio cur aliquando notis putredinis in urina ſitis in ſcorbuto non reſpondeat.

Ratio forte hujus urinæ, parcioriſq; ſitis fuerit, quod humor melancholicus, materialis hujus morbi cauſa judicatus, putrefactus & accenſus, ſuæ quidem putrefactionis notas in urina edat ſæpé ardentibus febribus pares, aut non multum diſſimiles, ſed quia craſſus, idemq; frigidus & terreus eſt, neq; facile (ut viridia ligna) accenditur, neque accenſus, perinde atq; cæteri humores, urit. Cujus cauſa, etſi labiorum oriſq; ſiccitatem facere potens ſit, non tamen idem ſemper adferre bibendi deſiderium, aut ſimilem inquietudinem ſolet, atq; febris continua & ardens: ut pote quæ fumoſis ſuis vaporib. magis, quam igneo calore cor ferit.

Quo

Nota ex pulsu.

Quo fit ut quamvis crebrum, parvum tamen ut plurimum, & inæqualem pulſum faciat, non diſſimilem illi, qui in febrium acceſsionibus ſentitur.

Admonitio, ne ob pulſus parvitatem febrim contemnamus aut non agnoſcamus.

Quo nomine aliquando etiam doctiſſimis in medicina viris hic pulſus impoſuit, ob hujus parvitatem febrem magno curationis errore, & ægrotantis periculo contemnentibus, vel non agnoſcentibus, ſicut maximi medici exemplo oſtendere poſſem, niſi aliorum famæ & exiſtimationi nos conſulere, Christiana charitas juberet. Et quotus quiſq; eſt, qui non aliquando dormitet & hallucinetur?

Canon therap. generalis undecimus.

Putavi tamen veritatis ſtudio id hîc admonendum eſſe, ut hac admonitione ad curationem inſtructiores, iis medicamentis, quę craſſam hujus morbi, in qua reſidet, cauſam materialem attenuant & incidunt, quædam miſcenda eſſe ſciremus, quæ cum eadem facultate, leviter refrigerant.

VIII. FEBRES INORDINATÆ.

8. Febres inordinatæ Febrium ſcorbuticarum varietas multiplex.

SUnt autem febres, quæ cũ his urinis nobis offeruntur, aut lentæ & continuæ, aut interpolatæ & intermitentes, ſed quæ nullo ſæpe ſigno veterũ febribus aſsimulatur, niſi quod falſo quotidianę, tertianæ, ac quartanæ febris

typo

po ludant, easq; dierum imitatione potius quam signorũ proprietate exprimant & referant. Frequenter etiã nullo ordine invadunt, & quandoq; quotidie bis, aliquando ter quaterve, etiam post tertium sæpe, quartum, quintum & sextum diem, variis horripilationibus & inordinatis ægrotum infestant, nullo aut nullius momẽnti calore sæpe comitatis. Quin etiam æstuantem calorem subsecutum has horripilationes fuisse observavi, sed cum multa ad præcordia anxietate conjunctum non infido hujus morbi, ut antea dixi signo. His circa febris vigorem pulsus aliquando esse magnus ac durus solet, qui circa declinationem rursum suo se indicio prodit, nativam & huic morbo propriam parvitatem inæqualitatemque retinens & ostentans.

sup. pag. 16.

Sed & sex, ac septem horas, ab his horripilationibus, & frigoris sensu detineri quosdam vidi, priusquam febrilis calor accenderetur, vel ad exteriora illorum spiritus & sanguis diffunderentur, qui suo reditu, ab interiorib. multo & molesto æstu corporis extrema afficiebãt, cum multa siti, & molesta linguæ labiorumq; ariditate. Quibusdã sen-

ſenſus ſit, atq; ſi frigida intus ad ſpinalem medullã ipſis affunderetur. Unũ novi retro ad dorſum calido ſenſu, & in anteriore corporis parte, frigido affectum fuiſſe. Sed & hunc etiam, aliis quotidie ſemel ac ſæpius, aliis poſt ſecundum & tertium diem reverſum fuiſſe, memini, nullo aut perquam exiguo comitatum calore.

Paucos cum his utinis vehementiore corripi rigore vidi, & ab hoc alios graviſsimo calore, alios levi, & nonnullos nullo pené infeſtari.

Quos autem calor & ſitis magis excruciarunt, his omnibus cum anxietate per intervalla recurrente, id advenisse, noſtra qualicunq; obſervatione animadverſum eſt.

In quibus præter hanc anxietatem, ſi non initio, & morbi vigore, febrem hanc pulſus oſtenderit, ſaltem in paroxyſmi declinatione manifeſto indicio ſua parvitate ac inæqulitate eam judicabit. Sicut latius poſtea de hoc pulſu dicemus, ubi ad eum locum oratio noſtra pervenerit. Plurimum n. momenti in his diligens pulſuum obſervatio habet. Quod reliquorum ſymptomatum propter varias & diverſas corporum conſtitutiones ac tẽperaturas, facilis ſit per-

permutatio, quæ tamen ſi diligenter attendas, fere unius pulſus notioni ſubjacent, quatenus ab una eademq; cauſa, ea proficiſcuntur & emanant.

In his omnib. cum propter multiplicem ſymptomatum varietatẽ raritatẽque, cauſam ſubdeſſe raram, & veterib. incognitam, conſiderarem: poſt varias habitas mecum deliberationes & diligentẽ pulſuum urinarũq; examinationẽ, tandem ſcorbuto adſcribendam inveni, conjecturã meam ac ϛυχασμὸν de his, comprobãte felici curationis evẽtu. Quem ſimilem deprehendant, qui poſt me animum adhæc adjicere & idẽ mecum explorare non recuſabunt.

Adhuc leviſsimas putrefactionis notas, cũ hujus morbi ſignificatione habent urinæ tenues & citrinæ ſub obſcura fuſcedine lividitateq conſpicuæ. Atq; hęc dicta nobis de iis urinis ſint, quæ cũ ſcorbuti morbi demonſtratione putrefactionis notas, & per conſequẽs febrilis caloris indicia oſtẽdũt, ideoq; cũ iis quæ hunc morbum curant, quandoq; admixtionem eorum medicaminũ poſtulant & requirunt, quæ calorem contemperant & febrem extingunt, pro febris modo ac magnitudine, majore minoreve quantitate; ſic tamen

ut

ut quantum fieri poteſt, aliquali aperiendi ac incidendi facultate ea prædita & adornata ſint.

Poſtulat vero nunc ordinis ratio, de iis urinis dicamus, quæ citra febris ac putrefactionis humorum indicia hunc morbum oſtendunt. Cujuſmodi inprimis urina alba, craſſa, & turbida eſt, in cujus fundum plura paucioraq; corpora ſubſidunt, alba, rotunda, cineritia, craſſa & gravia, arenulis majoribus, ac fractæ polentæ non diſsimilia, quæ niſi fortiore matulæ motu, urinæ ſubſtantiæ rurſum non permiſcentur, nec à matulæ fundo elevantur, quaſi ſemi mortua, & inſtar puris, caloris nativi ſpirituumque vacua.

Vrinæ citra febris & putredinis notas ſcorbutum oſtendentes.

Hæc etiam indubitatum hujus morbi argumentum habent: ut ſemper (abſit arrogantia dicto) hunc morbum ex his pronunciare auſus fuerim. Memini plærorumqu; qui has urinas redderent, crura ab hoc morbo reſoluta fuiſſe. De qua re an certum quid hæ urinæ atteſtentur, non ſatis confirmare auſim.

vide ſupra p. 35 Prognoſticum decimum.

At certo ſcorbutum eas demonſtrare, plurimis experimẽtis mihi conſtat. Quod ſic eſſe deprehendent, quibus bis terve hæ viſæ, & probata ſuper his curatio

Historiæ ſcorbuticorum cum urinis albis, craſsis, & turbidis.

ratio fuerit, quæ re ipſa comprobat, quod ratio invenit. Talis fuit urina bubulci, nautæ, mercatoris Dreſdenſis, ſicut latius de his inter obſervationes dicemus. Quibus crura ſimul ab hoc morbo reſoluta fuere, curatique ab his medicamentis, quidam eorum in quinque ac ſex diebus ſunt, alii etiam in paucioribus, & nonnulli in duabus plus minus hebdomadis.

Urina tenuis & ſpicea.

Quorundam hoc morbo laborantium urina tenuis & ſpicea viſitur, & ſæpe feri inſtar palleſcens, qualis reddi in viſcerum obſtructionibus, ac ventriculi cruditate ſolet. Ex quibus nullum certum capi poteſt hujus morbi argumentum, quantum mea qualicunq; obſervatione animadvertere hactenus quivi.

Hiſtoria de urina tenui & ſpicea cum vomitu poſt urinam craſſam & rubrã.

Tres novi, quibus cum hac urina continuus vomitus moleſtus erat, in quibus craſſæ & rubræ præceſſerant, ſicut ab amicis & domeſticis edoctus ſum. Quod fieri maxime ſolet, quando diuturniore morbi mora expultrix facultas afflicta, languet, ut altiores morbus egerit radices, vel quoties natura debilis morbi materiam non aggreditur. Cognoſcitur autem curationis experimento. Nam exhibitis quæ huic morbo ſerviunt medicamentis, obſervabis poſtridie, vel ſaltem poſt biduum, ab his, ex tenuibus craſſas fractas eas eſſe, cum ſimilibus ſedimentis rubris & craſſis, manifeſto hujus morbi, ſicut jam dixi argumento.

Regula diagnoſtica 1 generaliſsima.

Proinde cum his urinis ſemper inquirere debemus, quales in morbi principio urinæ vel ejus apparuerint progreſſu, ſi notiora certioraque

h.est. Methodus interrogandi & tractandi ægrum ad scorbuti investigationem.

que de hoc morbo cognoſcere cupiamus. Ex quib. ſi nulla certa notitia haberi poteſt, amplius conſiderabimus, 2
num quis morbus, cujus ratione ſequi 3
eum veteres dixerunt, ſubſit. Item num quem poſt modum vel alias, ſub præcordiis ſentiat reſpirationis anguſtiam, at quem obtuſum crurum dolorem.
Vel num quãdoq; ſcorbuto laboraverit, ex quo non ſatis fuerit reſtitutus, vel quovis alio ſymptomate huic mor- 4
bo proprio, exempli gratia, arthriticis dolorib. varie locum affectum, & præter ratioñe commutantibus, aut ſimili. 5

Quorum ſi quid æger confiteatur, habes evidens hujus morbi ſignum. Si neget, majoris certitudinis ergo amplius ægrotum percunctor (licet n. nobis eadem ſæpius rogare, quandoquidem ut recte celeberrimus noſtri temporis medicus Guilielmus Rondeletius monet, mercatores non piget, pecuniæ calculum ter quaterve repetere) quo victu
ſit uſus, & quibus potiſsimũ delectatus 6
ſit cibis, num adverſa tulerit & quo 7
animo, num prius boni habitus fuerit, 8
nunc vero præter rationem & ſine manifeſto morbo contabuerit.

Si nec illud, nũ quid in corpore ſub- 9
ſtiterit, quod purgari ſolet. Quibus 10
in

11 in locis commoretur, campeſtribus, an
12 uliginoſis & planis. Quis ſitus loci i-
ſtius ad mare ſeptentrionale. Quæ ra-
tio ibidem aquarum.

Ex quibus ſi levibus tantum conje-
cturis ſententiam meam de ſcorbuto
confirmari animadvertam: Atq; æger
interea nullo morbo manifeſto veteri-
bus cognito laborare videatur; con-
13 venienti huic morbo medicamento ſe-
mel atq; iterum eum exploro.

A quo ſi ex tenuibus & ſpiceis urinis,
commutari eas in craſſas & ſubrubas
ac turbidas conſpicias, craſſo, rubro ac
gravi ſedimento ſubſidentes, habes cu-
rationis bene inſtitutæ indicium non
leve. Quod urina hæc latentem prius,
quieſcentemq; morbi cauſam, medica-
mentum hoc commoviſſe, & naturæ
directione aggreſſum eſſe common-
ſtrat, indicans quâ cœpimus via, per-
gendum eſſe, donec à natura morbi
cauſa medicaminis interventione, con-
cocta ac ſeparata, expulſioni obediat
obtemperetque.

Hiſtoria commutationis urinarum in ſcorbuto.

Hanc urinarum ab his medicamen-
tis permutationem, intrâ biduum ſub-
ſecutam fuiſſe in duob. Stadenſis urbis
ſenatorib. obſervavi, qui diu ante cum
hoc

hoc morbo fuerant conflictati, aliis atque aliis ſymptomatibus ſubinde infeſtati.

Eandem quoq; nuper Embdæ conſideravi, in uno caupone, & altero nauta. Quorum alter, caupo ſcilicet, ſupra ſex menſes domi claudus ab hoc morbo deſederat, præter unius cruris paralyſin, ſummis quoq; crurum doloribus divexatus. Pro quibus varias chirurgorum unctiones expertus fruſtra fuerat, indies in deterius proficiens.

Sed & ægri ſenſus ſi melius habeat, monere nos debet, incœpta ſemel curatione pergendum eſſe. Siquidem certiſsimum eſt, quod ab eo ſumitur indicium, & dignum, quod in omni curatione adnimadvertatur. Unde & Hippocratem argumentari aphoriſmorum ſectione ſecunda non piguit. Nihil enim tam eſt perniciosum ac malum, quam ab uno,ad aliud medicaminis genus, facile, & ſine cauſa tranſire. Aut leviter ab ijs recedere, à quibus melius ſe ſentire æger teſtatur. *Canon therapeuticus generalis duodecimus.* *Vide pag. 18. 45.* *Aph. 17.*

Quamobrem fugiendum vel maxime illud medicorum genus eſt, quod *Fugiendi Medici qui quotidie nova*

ua medica-menta præscri-bunt. quotidie, quoties ægros invisit, novas ac diversas medicaminum compositiones ægris præscribit.

Sed de his, quia præter nostrum institutm sunt, hæc sufficiant. Itaque unde oratio digressa est, revertentes, porro ostendemus, æque ab his urinis, sicut & à pulsu, morbiq; natura & moribus, quasdam nostras febres intermittentes, tertianæ, quotidianæ, ac quartanæ febris typo ludentes, à veterum febribus discerni & distingui, atque prædictas, quæ nullo ordine ægrotantes, ut dixi, infestant.

IX. FEBRES INTERMITTENTES.

9. Febres intermittentes scorbuticæ.

Contingit enim non raro apud nos quibusdam febribus intermittentibus, & quotidie, tertio, ac quarto die recurrentibus vulgus nostrum corripi, præter diei accessionem nihil cum veterum febribus communicantibus, vel saltem paucissimis notis iisdem respondentibus.

Quas etiam si curationis modo veteribus descripto, curare fueris aggressus, adeo nihil proficies, ut cum artis vitu-

vituperio, & tuo ipsius quoque tædio, curationem sis tentaturus, ut proptere a recte dictum à Galeno sit, febres non dierum numero, sed signorum proprietate distinguendas atq; dijudicandas esse. Et recte scriptum à Peucero viro doctissimo in præfatione libri de divinationum generibus sit, medicationem omnem everti ab eo, qui signorum considerationem tollit.

Quam multas enim (ne quid de reliquis dicam) quartanas paucis abhinc annis vidimus & curavimus, quæ nullum cum veterum quartanis, præter diei accessionem, signum commune, neq; in pulsu, neq; in urinis, aliisve ejus symptomatibus habebant?

Nam ut cæteros taceam (etsi etiam maximi nominis & authoritatis viros ac fœminas testes hîc adducere queam) unius infantis & bimuli testimonio adhuc lactentis, contentus ero, viri in Republ. Embdana celebris, & bonarum artium ac juris studiosi, nostrique amantis, filioli tunc temporis unici, qui cum nutricis lacte sibi hoc malum suxerat. In quo primum febris hæc cum levi extremorum frigiditate incepit, quæ ad horam unā plus

Historia memorabilis infantis febri quatanæ scorbutica laborantis.

minus durabat. Hanc calor ſubſequebatur mitis, aliquando horis octo, quandoque novem eum infeſtans. Quando ſæpius ſed parum bibit, vix ſingulis vicibus cochlearia duo. Toto autem paroxyſmi tempore libram dimidiam & nonnunquam ne quidem libræ quadrantem. Etſi interea puer langueret, omnibus ejus viribus graviter afflictis. Cui demum (perſeverante diutius morbo) oculi intumeſcere, & prætumido tumore facies attolli cœpit. Unde de cachexia ac graviore morbo ſolicitus, quibuſdam propinatis nutrici medicamentis, ægrotantem DEI beneficio curavi. Pulſus etiam in ipſo febris vigore parvus erat & inæqualis. Et urina in terram projecta albida viſebatur & turbida. Febris vero quarto quoque die recurrens.

Hęc ſi ex dierum numero æſtimanda febris fuiſſet, haud dubie ut quartana curari illa debuiſſet. Cum qua præter acceſſionis diem, nullo ſigno præterea communicabat, ſicut manifeſtum eſt, cum quartanæ veterum ſignis, hæc noſtra conferen[di]. Ut taceam infantis temperamentum ſangui-
neum

neum & laudatiſſimum, à melancholici humoris generatione alieniſſimum.

Quamobrem ſuis quæque febres notis ac ſignis æſtimari ac dignoſci, non dierum invaſione debent. Id quod ubique & in omnibus febribus ſibi proponere ac infigere debent, qui medicinam apud nos feliciter exercere cupiunt. Scilicet ut veterum febrium, cum his noſtris de quibus ſermo eſt, collatione diſtinguere norint, quibus ſignis veterum febribus accedant, & quibus rurſum diſcrepent & diſſentiant.

Quod imprimis nobis pulſus monſtrabit, ſi parvus & inæqualis præter febris rationem fuerit, deinde præter pulſum urina, eo quo dixi, modo conſiderata. Ultimo quoque propria cujuſque febris accidentia, quæ in memoria habere eum oportet, qui feliciter has noſtras dignoſcere velit.

Regula 1.

Diagnoſtica ſpecialis quinta, ſeu notæ diſcernentes febrim ſcorbuticam à communi.

Vide infra pag. 57. & ſeqq.

Futurum enim eſt, ut hac conſideratione in morbi noticiam deductus, paucis diebus graviſsimas quaſque febres ſit curaturus, quibus nulla prius veterum profuit curatio: obſervatis tamen ſcopis & indicationibus,

quas nobis medendi methodus præscribit. Quæ, quia à nemine hactenus satis animadversa sunt, quod sciam, hinc factum esse arbitror, quod tantopere vilescere apud nos & in his regionibus medicina cœperit, utpote quæ nullius febris curationem certo promitteret, sed quæ plus sæpe offenderet, quam prodesset, non medicæ artis culpa, sed artificum ignorantia, pro ratione locorum & circumstantiarum, cuiq; febri commoda medicamina applicare nescientium.

Quo magis necessariam diligentem signorum sceletyrbes traditionem esse putavi, quod ab his ad morbi noticiam, & per consequens rectam curandi rationem quasi manu ducamur.

Vrinarum in febribus scorbuticis exactior consideratio.

Nam si in his regionibus febricitare quispiam, cum crassis, rubris & subfuscis urinis cœperit, plurimis subsidentiis conspicuis, à quibus nihilo clarior supereminens supra hæc urina extat, sed crassa & turbida atq; subalbida, persistat: quod, inquam, cum hujus morbi significatione id fiat, supra ostendimus: Siquidem non unius, sed plurimum humorum & diversorum putrefactionem, urina talis demon-

Vrinæ crassæ rubræ & subfuscæ in scorbuto quid notent. *pag. 34.*

monſtrat, & propterea non ſimplicem, etſi prima fronte videatur, ſed compoſitum morbum, ex varia humorum miſcella. *Vide Hipp. aph. 33. lib. 7*

Quæ ſi tertianæ febris, ut quandoque & ſæpe fit, typum mentiatur, adhuc magis manifeſta differentia, magiſq; perſpicua erit, quæ ab his urinis ſumitur: Quod in illa frequenter in initio urinæ tenues & citrinæ conſpiciantur, atque ad monſtrandam ſufficientem humoris peccantis concoctionem, nonnunquam nubecula ſufficiat, cum in hac noſtra, craſſa illa & diverſarum partium occurrat. *Vrina in tertiana ſcorbutica quales.*

Ut taceam, in tertiana etiam notha urinis craſſeſcentibus, & craſſo ſedimento ſubſidentibus, febris declinationem expectari, quæ in hac noſtra extremam cruditatem, ut plurimum, denotat: Sicut manifeſtum exemplum quod cum his febris quotidie invaleſcat & aſſurgat, vel ſaltem nullam ſui imminutionem oſtendat, & certo hujus morbi præſentiæ teſtimonio, & ejus, à vera vel notha tertiana veteribus cognita, diſcrepantia. *In tertiana ſcrbutica urinæ craſſæ.*

Explicat aph. Hipp. ex 2. prognost. 27. quem citat Gal. 4. aph. comm. 71.

Hippocrates urinas rubras rubro ſedimento in matulæ fundum ſubſidentes, longiores quidem morbos deſignare, ſed tutas & ſine periculo eſſe in aphoriſmis dixit. Quem ſi hic & in noſtris ægrotis ſequamur, non raro noſtris prædictionibus, magna artis infamiâ, & noſtra non vulgari turpitudine, à ſcopo aberrabimus. Quandoquidem cum his urinis quam plurimos hodie apud nos interire videmus, ab anguſtia hac, præter medicorum ſpem & expectationem extinctos, vel alias morbi magnitudine & diuturnitate preſſos. Quemadmodum pluribus exemplis id hîc, ſi neceſſe eſſet, probare poſſem.

Prognoſticum undecimum.

Quapropter Hippocratis aphoriſmum de ijs ſedimentis intelligendum eſſe opinor, quæ in fundum ſubſidentia, reliquam & ſupereminentem urinæ ſubſtantiam claram & pellucidam relinquunt, nullis excrementis contaminatam; Ideoque naturæ ſuper peccante materia victoriam, vel aliqualem ejus concoctionem & ſubactionem oſtendunt. Quæ in noſtris urinis extremæ cruditatis ſignum habere, ſuperiores urinæ partes crudæ, in-

indigestæ, ac turbidæ demonstrant, & propter has quotidie tacitis incrementis assurgens morbus.

Quare qui medicinam facere apud nos considerate volunt, diligenter animadvertere debent, ne dum Hippocratem in his se sequi arbitrantur, ab his subsidentiis decipiantur, & cum sua & artis infamia prius prædictionibus suis impingant, quam morbus ejusque natura, recte ijs cognita sit & perspecta.

Quod fiet, primum si ad diversas urinarum partes animum attendant. Deinde si omnia febris signa & symptomata secum diligenter expendant & quibus signis ad veterum febres hæ nostræ accedant, quibus discrepent. & dissentiant, studiose dignoscant. Futurum enim hoc modo est, ut plurimas agnoscere notas cogantur, quibus à veterum intermittentibus nostræ discrepent & distinguantur: Sive caloris qualitatem, frigorisque sensum, sive morbi naturam & mores febrisq; continuationem, & supervenientia aliquando cum his symptomata rara, & à veterum foro aliena, considerent & contemplentur. Nam in quar-

Signa veterum febribus cum nostris communia & diversa. *Vide sup. pag. 53.*

Vrinæ in quartanis veterum & nostris quomodo conveniant: quomodo discrepent.

quartana (exempli causa) etsi urinis sæpe hæ nostræ febres conveniant, atque perinde in his nostris eæ, atque in quartana veterum, crassæ appareant & subfuscæ, rarissime tamen in morbi principio, & prima febris accessione, rubidæ illæ, & crasso ac gravi sedimento subsidere conspiciuntur, vel dispari substantia partim subsidente, partim conturbata apparent.

Accedit in veterum quartanis, crassas & subsidentes urinas concoctionis initium designare, quas in nostris extremæ cruditatis initinm habere, morbi incrementum ostendit: Ne quid de raris accedentibus dicam, uti cum tertiana & quotidiana nostra febre, sic etiam cum hisce quartanis subinde concurrentibus, motibus scilicet convulsivis, lethargo, tremore, variis & pungentibus corporis doloribus & lancinationibus, vel hujus febris, in alium morbum, præter rationem, transitione: Sicut frequenter & inprimis apud Embdanos contingere vidi, ubi etiam quam Hamburgi pertinacior hic morbus esse solet,

Accidentia rara in nostris febribus contingentia.

Embdæ, quam Hamburgi scorbutus pertinacior.

let, & difficilioris ac operoſioris in quibuſdam curationis.

Ab his & ſimilibus accidentibus non eſt difficile, has noſtras intermittentes febres ab ijs, quas antiquitas agnovit, diſtinguere, ijs qui exercitatum in veterum morbis, earumq; dignotione, ingenium habent.

In quotidianis plærunq; urinæ craſſæ & albidæ eſſe ſolent, reliquis, quæ ad pituitæ generationem faciunt, correſpondentibus. Quas etiam ad amuſſim cum noſtris plæriſque quotidianis collatas, plurimum differre, & ab iis diſcrepare, facile intelligent, qui ad ea, quæ de quotidiana febre ab antiquis ſcripta ſunt, animum attendunt & diligenter animadverunt.

Quotidianæ veterum à noſtris quomodo differant.

Videbunt enim ut morbi natura & moribus, ſic etiam pulſu & urina plurimum ab iis has noſtras diſcrepare. Inprimis vero urina, quæ ut ſæpe varia eſt, ita nonnunquam in his quoq; occurrit craſſa & ſubfuſca. Sed & acceſsionis modo, & terminatione, & præcedentis victus ratione, plurimum quoq; eas diſcrepare animadvertent.

Cæterum plus difficultatis hujus dignotio ab urinis habet, quoties eæ va-

Regula diagn. Gen. 18. ex urin.

commutatione in genere. vide pag. 234.
vide pag. 234.

Vrinæ variæ quid notent.

variæ occurrunt, modo tenues & citrinæ, modo crassæ & turbidæ, aliquando rubræ, & rursum paulo post aqueæ, vel tenues, & conturbatæ. De his urinis meminisse præcepti Galenici oportet, quod quarto de victu morborum acutorum libro, in hanc sententiam scriptum reliquit: Scilicet ex varia & facili urinarum permutatione, plures affectiones denotari, quæ ut non eandem curationem, ita neq; similem solutionis præfinitionem habent.

Galeni locus de urinis variis ex 4. de victu acut.

Quemobrem si quando in ægrotum incidamus (incidimus autem frequenter) has urinarum mutationes patientem, scire ex hoc præcepto Galeni debemus, non unum neque simplicem, sed compositum morbum, ita affectum pati, atque aliam causam ac morbum subesse, diversum ab eo, qui in oculos ac sensus incurrit, utcunq; simplex prima sua specie ac facie morbus videatur. Qui num ad hunc morbum, & specificam hujus putrefactionem referri debeat, cum ab urinis hisce variis, tum à pulsu docemur parvo, debili, & inæquali, vel magno, duro, & serratili, absq; ulla membranarum offi-

oſsibus adhærentium inflammatione. Unde non contemnendum nobis hujus morbi indicium miniſtratur, quod pro fundamento, ſuper quo porro ædificemus, hic nobis ſervire queat, utpote à quo aliquando viris in medicina exercitatis, prima manus noſtræ ad pulſum applicatione, differentiam, qua ab aliis febribus, quas antiquitas cognovit, hæc noſtra cum ſceletyrbe conjuncta diſcernenda ſit, oſtendi.

Siquidem non raro contingere videmus, quod æſtuantibus, & præ calore varie jactantibus ſeſe ægris, propriam & adnatam ſuam parvitatem inæqualitatemq; pulſus conſervet retineatq; & hujus morbi indicio, & lentæ putrefactionis ſignificatione, ſuis fumis & vaporibus magis, quam igneo calore moleſtæ. Quemadmodũ proximis hiſce annis elapſis, non ſemel id experti ſumus; Et nuper in tribus quartanis, intra decem dies plus minus, feliciter (Dei gratia) noſtra opera curatis, qua nonnulli, nulla ſimili curatione uſi, ſupra annum ægrotarunt.

Hiſtoriæ de quartanis intra 10. dies curatis.

Hujus generis, & ab hoc morbo de-

Febres scorbut. initio tertianæ typum repræsentantes: postea quotidie invadentes.

dependentes illæ quoq; sunt, quæ cum his urinis crassis & turbidis incipientes, in initio, tertio quôque die, fallaci tertianæ febris typo invadunt, atq; postea, nisi intra dies quatuordecim sponte desinant, quotidie infestant, nonnunquam vehementi cum rigore, & aliquando quoque diuturniore cum horrore.

Prognost. 12.

Hæ febres ut plurimum in aëre salubriore cum temporis mutatione, & post tres menses, sponte solvuntur, ut quos in initio veris, febris hæc apprehendit, fere sub festum Jacobi, vel circiter, remissionem sentiant, tam qui medicinæ præceptis obediunt, quam qui omnibus artis medicæ legibus soluti vivunt, utpote quæ propter morbi hactenus ignorantiam, nullis medicorum curationibus cessit.

Lactes & lacticiniorum usus interd. prodest in febribus scorbuticis.

In his etiam sæpe variæ urinæ occurrunt, utcunque nullus circa victum committatur error. Vidi etiam frequenter cum laudiatiore colore à morbo surrexisse, qui lacte & lacticiniis usi fuerant, quam qui ex medicorum vixissent præscripto. Novi etjam quibus periculosa curatio fuerit: Sicut de Anglo uno ostendere

Curatio interd. periculosa in febribus scorbuticis.

re poſſem, niſi odioſa hujus generis exempla eſſent.

Puto tamen recte id hic moneri, ut cognoſcant medici juniores, quomodo hos ſcopulos declinare conveniat. Cum enim quotidianis febris invaſionibus, ægrotantis vires frangantur & labefanctentur, non alienum à ratione eſt, medicaminum, morbum non curantium, uſu & exhibitione, magis id fieri debere. Quod medici induſtrii animadvertentes, victus ratione, ut tutiſsimo curationis modo, iſtiuſmodi poſtea curare tentarunt, ab eventu nimirum edocti: Quo nihil melius ac tutius ſub morbi ignorantia eſt.

Victus ratio in morbis ignotis tutiſsimus curandi modus.

Si æſtivum tempus fuerit, nihil utilius aeris mutatione eſt. Procedit autem optime harum febrium curatio, ijs medicamentis, quæ ſcorbuto ac febri debentur, ſicut multiplici noſtra experientia hactenus comprobatum fuit. Præmiſsis (ſicut id requirere corporis conſtitutio videbitur) univerſalibus, in adminiſtratione eorum obſervata anni temporis, morbi temperamenti, virium, & præcedentis victus ratione, ſicut de his univerſali medenti methodo erudimur.

Canon therap. ſpec. in febribus ſcorbut. primus.

Canon therap. ſpec. in febb. ſcorbuticis ſecundus.

Quod

Quod si cibandi necessitas medicaminum exhibitionem, propter intempestivas febrium accessiones impediat, & vernum tempus fuerit, atque ægrotus in urbe decubuerit, in patentem aliquem locum extra urbem æger transportetur, ibique expectata humorum concoctione, per intervalla, quoties expedire id videbitur, facili ac levissimo cathartico eos expurgato.

Tertius.

Quartus.

Quod si moram hanc recurrentes subinde angustiæ, & ad præcordia infestantes, propter suffocationis periculum non admittant, nulla habita temporum febris ratione, etiam aliquando in ipso febris vigore, necessitate id requirente, magno ægrotantium commodo morbique imminutione, prædictis medicamentis ad febrem & scorbutum facientibus insto. Nam qui feliciter jam dictas febres curare cupit, medicaminum compositionem moderabitur, pro ut veterum naturæ & moribus, vel huic nostræ, plus minusve illas consentire animadvertit.

Quintus.

Si enim corpus biliosum, & multa bili redundans, plures tertianæ febris notas nobis repræsentaverit, paucio-

res

res vero ſcorbuti, cum iis quæ cholerã temperant & extinguunt, ea miſceri, ſed minore quantitate debent quæ hunc morbum curant, idque quadam humectandi refrigerandique poteſtate faciant & promittant. Cujuſmodi ſunt huic uſui inſervientia becabunga & acetoſa. Quorum ſuccus utilior eorundem decocto eſt. *Sextus.*

Quibus ſi non ſatis curatio procedat, etiam aliquid de cochleariæ ſucco ejuſque decocto addo, ſed moderatiore quantitate. Qui prædictis convenientior eſt, ſi abſque multa ſiti cum urinis nigris, & rubris, vel craſſis & ſubfuſcis febris contingat, in corpore multo & craſſo ſucco melancholico abundante. *Septimus.*

Si aer in quo æger decumbit ac degit, tenuis fuerit & ſubtilis, eademque fuerit vivendi conſuetudo, mitioribus minuſque incidentibus & attenuantibus medicamentis curatio perficitur. Quæ intendi in aëre craſſo & humido debet. Qualis aër Zelandicus, aër Embdanus, & in multis partibus Hollandiæ eſt, iis in locis potiſsimum & civitatibus, quæ ad ſeptentrionalis maris littus proxime accedunt. *Octavus.* *Nonus.*

In quibus, prædictis pro ratione ægrotantis temperamenti, ea miſcenda ſunt, quæ cum hujus morbi curatione humores attenuant & incidunt. Cujuſmodi inter cætera ſunt carduus benedictus, abſinthium utrumque, enulæ campanæ radices, naſturtia utraq; trifolium aquaticum, id genus alia.

Decimus. Quod ſi fortioribus opus fuerit, optime faciunt chelidoniæ minoris radicis decoctum, & taphani ſuccus expreſſus, & jam dictis debita portione permixtus. Quibus rite adminiſtratis, paucis diebus curari febres longiſsimas, ſæpe ſupra annum perdurantes, & non raro in graviores (ut fieri ſolet) morbos tranſeuntes, videbis, quibus, citra horum uſum, nulla (ſicut ſæpius obſervavimus) medicina potuit ſubvenire.

Atq; hoc curationis modo paucos novimus ſupra quatuordecim dies ab his febrib. ægrotaſſe. Quemadmodum *Prognoſt.* 13. infinitis exemplis ſi neceſſe eſſet, oſtendere poſſem.

Prognoſt. 14. Vidimus etiam præter veterum placita, in aliquibus hiſce febribus intermittentibus convulſivos motus, in aliquibus Subeth ſive Carũ conjungi, qui cum

cum febris acceſſione ſingulis paroxyſmis recurrerent, iiſdemq; remittentibus ceſſarent.

Alterius exemplum nuper nobis Embdæ præbuit quidem Anglus, cui nomen erat Ritzardus Beſt, & præter eum puellus, & altera puella annorum plus minus quatuordecim. Ut Cari cũ paroxyſmo recurrentis, adoleſcens Flander Boudevinus Bogart, & præter ipſum ſenex ſexagenarius Gandavenſis. Quos à putridis & malignis hujus morbi exhalationibus id pati, ex pulſu & urina, ac febris ſpecie & moribus, cum adverteremus, brevi, huic malo obviam ivimus, niſi quod ab hoc caro ſenex multas ſecum muſsitans melancholiæ cauſas, quibus cum diutius conflixerat, ſemel atq; iterum revocatus, tandem ſit extinctus.

Hiſtoriæ febri intermittente ſcorbutica laborantium cum convulſivis morbus & caro.

Prognoſt. 15.

In quorum curatione illud peculiariter annotari debet, quod peculiari vi & facultate in Caro ab hoc morbo excitato, noſtra qualicunq; obſervatione animadverſum ſit, ante omnia naſturtii aquatici ſuccum valere, illius ſcilicet, quod in limpidis & fluentibus rivulis provenit. Nam quod in cœnoſis & ſtagnantibus quibuſdã aquis apud nos

Canon therap. ſpec. in febribus ſcorbuticis undecimus. Naſturtii aquatici vis.

Nasturtii aquat. electio.

Embdæ crescit, sicuti saporem ingratum atq; injucunduin habet, ita inefficax quoq; illud esse experimur.

Canon therap. specialis in febribus scorbuticis duodecimus.

Miscetur autem inconvenienter hic succus, iis quæ ad febres, veteres præscripserunt, tum etiam illis ipsis, quæ huic morbo convenire paulo ante diximus.

Quod vero ad soporem hic succus conferat, ante nos Rondelitus celeberrimus nostri temporis medicus, contra Fernelium virum quoq; doctissimum, suo de medendi methodo libro defendit. Cujus sententiæ subscribere nos veritas compellit, qui in hoc nostro Caro à scorbuto excitato, bis terve præsenti remedio eodem usi sumus, sicut suo loco de hac re latius dicetur.

Canon therap. specialis in febrib. scorbut. decimus tertius.

Succi cochleariæ vis contra motus convulsivos.

Convulsivis motibus plurimum cochleariæ succum prodesse, aliquoties etiam nostris experimentis comprobatum est, si iis quæ ad febres (cum quibus ut plurimum concurrunt) faciunt, commisceatur, indicationibus, quas medendi methodus ostendit, ubique observatis, ut scilicet pro ratione humorum peccantium, & victus præ-

præcedentis, curationem intendamus imminuamuſque.

Cum quibus ſi alvus non reſpondet, injiciendi clyſteres; evulſorii ſunt, ex iis quæ humorem attenuant & incidunt, ac ſimul humorem melancholicum, & huic pro temperamenti ac victus occaſione mixtum humorem leviter evocant & educunt. Siquidem graves humorum commotiones, maxime in ejus initio, hic morbus non admittit. *Canon therap. ſpec: in febrib. ſcorbut. quartus decimus.*

Ex quibus autem parari clyſteres hi debeant, notius eſt, quam ut hic moneri illud ſit neceſſe. Quos etiam pro rei neceſsitate variare norunt, qui artis noſtræ aliquem uſum habent. Nos enim, quod in libri fronte diximus, prima quædam tum morbi hujus, tum curationis ejuſdem rudimenta damus, quæ datura aliis occaſionem eſſet, altius de hoc morbo inquirendi ut eorum doctis ſcriptis hæc noſtra obſcurentur.

X. FEBRES CONTINUÆ.

ATq; hæc de intermittentium febrium genere, cum ſcorbuto con- *10. Febres continuæ.*

junctarum, earumque à veterum differentia, dicta nobis hactenus ſint. Poſtulat nunc ordinis ratio, quædam etiam de continuis dicamus, quas eadem facultate hic morbus exprimit & mentitur, atq; intermittentes.

Materiam ſcorbuti etiam in majoribus vaſis putreſcere: Sanguis plumbeus ac viridis venæ ſectione emiſſus indicium ſcorbuti: ſive, Regula Diagnoſt. pec. februm ſcorbuticarum continuarum ſexta.

Regula Diagnoſt. ſpec. febb. continuarum.

Unde conſequitur non in ventriculo & primis venis tantum hujus morbi materiam contineri, ſed etiam in majoribus putreſcere vaſis. Quod manifeſto indicio plumbeus ac viridis quorũdam ſanguis oſtendet, væne ſectione emiſſus. A quo etiam plebs hodie judicium de hoc morbo ferre prçſumit, eos ſcorbuto laborare affirmans, quorum ſanguinem tinctum his colorib. videt. Et ut quod res eſt fatear, obſervavi fere in omnibus craſsiori cibo indulgentibus, & qui cũ hoc morbo diutius ſunt cõflictati, ſanguinem è venis emiſſum, his coloribus, quantum memoria mecum repetere poſſum, infectum fuiſſe.

Quibus autem ſignis à putridis febribus veterum & continuis hæ noſtræ putridæ & continuæ ſint diſtinguendæ, oſtendunt primum febris mores, qui plærunq; in his noſtris mitiores ſunt, & minore cũ inquietudine ac ſiti conjuncti. Aut ſi auctiora hæc videbũtur, manifeſto indicio hunc morbum anxietas per

per intervalla recurrens, & ad præcordia infestans declarabit, & pulsus comparatione illius qui in putridis veterũ sentitur, parvus & inæqualis: Quibus si urinæ accedant crassæ & subrubtæ, crasso & subrubo, vel albo, crasso & subrotundo sedimento, dispari & gravi subsidentes, quibus pro putrefactionis notis quas ostendũt, par potus desideriũ, ac quantitas non respondet, signũ magis evidẽs habes, quod tuto ad instituendã recte curationẽ te deducet.

Prognosticum decimum sextum.

Hæ febres si purgantibus medicamentis fortioribus in initio, vel patriis cerevisiis ex aquis nostris decoctis, vel medicaminum calidorum usu exasperentur & irritentur, plurimos subito deliquio & suffocatione enecant & occidunt.

Historiæ curatorum à deliquio & suffocationis periculo seu angustia.

A qua periclitantem Marescalcum, & supra triduum cum ea anguista vivere se posse negantem, intra triduum DEI gratia curavimus, cum eodem, qua ad eum venissem die, pillulas nescio quas hausisset: Sicut hujus curationis testes nobis quidam esse medici possunt, qui partim adhuc Leoverdiæ vivunt.

Eodẽ suffocationis periculo Stateræ

tributarii filiam pene desperatam, & ab aliis adstantibus certæ morti destinatam, intra viginti quatuor horas (DEI beneficio) liberavimus, cum Luneburgo reversi, ad eam à parentibus vocaremur. Quæ convenienti horum medicaminum usu, in octo diebus integræ valetudini porro restituta fuit.

Præter hos alios quam plurimos ab hac suffocatione DEI gratia sanavimus, quos hîc referre plane longum ac superfluum esset.

Canon therap. spec. in febribus scorbuticis continuis primus.

Curantur autem eodem curationis modo, quo intermittentes, in quibus paulatim à mitioribus ad fortiora ascendere debet, qui tutam harum febrium curationem experiri volet. De qua re, quia prius monuimus, nihil opus hic molesta ejus repetitione est.

Secundus.

Conducit autem his potus quotidianus refrigerans, ex cerevisiis antea nominatis. Quarum si nulla haberi copia possit, hordeum in aqua pluviali decoquo, ejusq; decocto, Rhenani tenuis & puri partem quartam aut quintam, vel tertium aut etiam dimidiam addo, magno ægrotantium commodo, sicuti multiplici nostra experientia comprobatum est.

No-

Noſtri temporis Chirurgi, & Empirici medici, quorum magna apud Embdanos licentia eſt, propter nigras maculas, atri ſanguinis recrementum, quod ad cutem quandoq; natura protrudit, reſpirationis difficultatem, qua hi ut plurimum laborant, peſte ſic affectos laborare exiſtimantes, Theriacæ aliorumq; calefacientium medicaminum uſu (conſervandi magis à peſte quam curandi eam gratiâ excogitatorum) & exhibitione, curationem harum febrium attentantes, non paucis mortem accelerant, febrem augmentando, & reſpirationis difficultatem cum ſuffocationis periculo intendendo.

Error Empiricorum in febb. continuis ſcorbuticis theriacam exhibentium pernicioſus.

XI. FACILIS LIPOTHYMIA.

A Quâ tantam ſæpe reſpirationis anguſtiam ægrotantes incurrunt, ut ſubito aliquando & præter ſpem intra manus eorum deficiant, veluti animi deliquio extincti.

11. Facilis lipothymiæ Prognoſt. 17.

In quibus natura fortior morbi vehementiam evincit, hi, manente morbi radice, nunquam ſatis confirmati, fre-

Prognoſt. 18. *Vide infra 209.*

frequenter perpetuo languore quasi contabescunt, aliis atq; aliis symptomatibus subinde infestati, donec vel in hydropem, vel atrophiam, aut aliud malum conjecti, miseram hanc vitam, feliciore tandem commutent.

Quo magis necessaria est diligens signorum hujus morbi observatio, quo tempestive agnosci, & cum ægrotantis salute curari ille possit, priusquam diuturniore sua mora in majus malum ægrotantem devolvat.

Inter quæ quia quoq; plurimum momenti pulsus habet, postulat hic locus levem ejus, quantum huic instituto satis est, enatrationem, ne ubiq; ejus meminisse necesse sit.

Pulsus in scorbuto exactior consideratio. Vide pag. 16. 41. 60. 76. 87. 90. &c.

Est autem omnium fere hoc morbo laborantium pulsus parvus, debilis, & inæqualis, nisi quando ad magnitudinem eum febris vehementia disponit. Quādo durus quoq; & major justo, maxime sub intensa febre sentitur. Quod etiam statim crebrior futurus sit, norunt ii, qui artem sphygmicam tenent.

Qui defervescente febris estu, vel citra febrim, at cum lenta & minima, perseverante diutius scorbuto, tandē ex magno & duro, qui vigente febre occurre-

occurrebat, pulſu, in parvum, crebrum, & inæqualem commutatur, à vermiculari parum aut nihil ſæpe differentem, adeo ut vivere hominem cum tali pulſu poſſe, Italus medicus admiraretur.

Ex quo manifeſtum eſt, quantopere ab hoc ſævo malo ejuſq; tetris vaporibus cor, vîtalis facultatis fons, infeſtetur. Atq; hinc fieri puto, quod quidam hoc morbo laborantes, ad lipothymiam animique deliquium, poſt levem motum adeo faciles ſint & promti. Quod etiam certo & pathognominico hujus morbi ſigno fit.

Facilis lipothymiæ in ſcorbuto cauſa.

Regula diagnoſt. generalis à facili lipothymia. 13

Vide 228.

Pulſus parvi ac debilis in ſcorbuto cauſa.

Nam qui in parvo, quantum ad ſenſus, morbo ac febre, à quo decumbentes parum aut nihil pati videantur, ſubito & præter rationem linquunt, aut ad linquendum proni ſunt & proclives, hos ſceletyrbe laborare certo perſuadere tibi debes. Quod curatio, ſi experiri libet, comprobabit.

Unde intelligi facile cauſa parvi ac debilis pulſus poteſt, cum à venenatis hujus mali vaporibus adeo graviter infeſtari cor videamus. Quod magis à maligna hujus morbi qualitate, & venenatis ejus fumis, quā putreſcentis materiæ eſſentia aut quantitate

cor

cor pati multis evidentibus argumentis, si hujus loci esset, demõstrari posset.

Nisi forte ab orificio ventriculi, & cordis cum eo consensu, syncopen hanc fieri quis arbitretur: Quod mihi certe verisimile non sit. Quandoquidẽ de eo sic affecti nihil conqueruntur.

Utut est, pulsus eorum, qui hoc symptomate laborant, similis plane ei est, qui à ventriculi orificii affectione proficisci solet, absq; eo quod quicquam, (nisi quando ventriculi affectio huic morbo jungitur) de eo conquerantur. Itaq; si quando in prædictum pulsum incidamus, (ventriculi orificio nihil patiente) sub quo æger facile linquat, vel ad linquendum pronus sit, dubitare non debemus, quin cum hujus morbi significatione id contingat, sicut de multiplici nostra experientia certo id fieri confirmare audemus.

Quo cum si urinæ prædictæ, vel aliud ex jam dictis, aut postea dicendis signis, adfuerint, plura habes, quibus concurrentibus tutius, majoreq; confidentia acquiescas.

Et quanquam ad monstrandum hũc morbum, præsens symptoma sufficiat: pii tamem medici est, nihil eorũ, quæ spe-

speciem morbi declarant negligere, quo primum de morbo certum constituat, quam curationem illius aggrediatur.

XII. CRURUM DOLOR.

QUamobrem si à toto corpore ejusve partibus signum aliquod nobis offeratur, quod ab aliis morbis hûc distinguat, illud quoq; considerare expedit. Sicut in hoc morbo, quo sæpe maximum à cruribus indicium sumi solet, scilicet ab obtuso eorũ dolore, de quo graviter quidem ab hoc morbo affecti conqueruntur, quem aliter explicare nequeunt, quam quod in eorũ profundo circa os, inter eundem, vel alias, alii dolorem tensivum sentiant, alii obtusum, alii mordicantem, alii pungentem & erodentem. Quem nonnulli similem videri ajunt, atq; si malleolis crura sibi contunderentur, quem etiam gravem & prementem quidam sentiunt.

Regula diagnost. generalis ex dolore crurum. 14

Vide pag. 35. 341.

12 *Dolor crurum.*

Forte prout varie à fonte & mali fomite descendentes vapores, crurum musculis & membranis, eorumve nervis, aliisve partib. immiscẽtur. Quo fit

ut

ut plærunq;non continuus, sed per intervalla infestans hic dolor sit.

Dolor crurum in scorbuticis ut plurimum per intervalla & noctu infestat.

Qui aliis sub noctem frequenter (ut in Gallico morbo) ingravescit, adeo ut plurimum eorum sæpe ne horulam, aliquando ne quadrantem quidē horæ in lecto commorari ac quiescere queent. Sicut Embdæ sartori meo, & cuidam meo conterraneo Frisio, item rusticæ, & nautæ conjugi, atq; alteri rustico, aliisq; quam plurimis evenit.

XIII. DOLOR JUXTA MANUS ET DIGITORUM EXTREMA.

13. Dolor juxta manus & digitorum extrema.

ET quod de cruribus hic diximus, idem in agro Embdano permultis juxta manus & digitorum extrema advenisse, multoties observavimus: Qui etiam sub noctem, uti crurum dolores, ingravescebāt. Etsi aliis sub vesperam: aliis vero post mediam noctem id evenisse sciamus, fallaci quoq; morbi Gallici indicio, adeo ut etiam exercitatis circa utrunq; morbum exquisita utriusq; dignotio negotium fecerit, quam in his certissimo indicio pulsus parvus & inæqualis demonstrat.

XIIII. DOLOR NUCHÆ.

QUosdam etiam gravissimis nuchæ doloribus, iisq; tensivis & præmentibus affectos, ab hoc morbo fuisse, memini.

XV: VARIARUM CORPORIS PARTIUM DOLOR.

SEd & dentium, cum dimidii, & alterius lateris maxillæ doloribus, per intervalla quosdã adeo graviter correptos vidi, ut quo se verterent nescirẽt.

1 Dentium dolor cum dimidii & alterius lateris maxillæ doloribus.

Describendis nominib. eorum, qui ab his dolorib. varie exercitati elapsis hisce annis fuere, vix sufficeret præsens charta.

Longum quoq; esset eos recensere, quos ab hoc gravi malo, horum medicaminum ope, ad hunc morbum facientium, ad sanitatem rursum (DEI beneficio) revocavimus.

Cum enim in confessio sit, commune malum communem causam habere, eamq; in aere vel in aquis consistere, nõ dubitavi ab iis, & aquis potissimum, hoc malũ procreari oportere, subscribentibus conjecturæ & inquisitioni meæ pulsu & urina. A quibus magis con-

1. Dentium dolor cum dimidii & alterius lateris maxillæ doloribus.

confirmatus, eadē curationis via quoque hoc malum curare sum aggressus, felici curationis successu, sicut hujus rei complures hic adducere testes possim, tum Embdæ, tum etiam Hamburgi à me curatos.

Dolores scorbutici ut generentur.

Cū enim toto hoc tractu, aquis, decoquendis cibis & cerevisiis, crudis fere & putridis utamur, necesse est ab his quasdam partes tenues crudas, & indigestas ventriculo & intestinis vicinisq; partibus & locis cōmunicari, quæ hac putrefactione, ad quam sua sponte procumbunt, infectæ, varias exhalationes sursum emittūt, acres & malignas, quæ in quamcunque partem sese insinuaverint, intolerabiles sua qualitate maligna vel intemperie excitant dolores, ad eundem fere modum, quo in Gallico morbo fieri id ipsum videmus.

Canon therap. spec. in dolore dentium.

Semper autem in curatione iis, quæ hunc morbum curant, medicamentis aliquid miscere soleo, quod ad partem affectā, (sicut ex communi curationis methodo docemur) eorum vim & facultatem deferre queat.

Dentium dolor scorbuticus alios continuo, alios per intervalla infestat.

Infestat autem hoc dentium malum quosdam continuo, quosdam vero per intervalla, diem aliquādo unum, duos aut

aut plures. Quos autem continuò corripit, ſubinde plures exercet hebdomadas & menſes: Quemadmodum nuper contigit cuidam primario civi Embdano, viro gravi& literato, Eccleſiæ Embdanæ ſeniori, qui noſtra etiam opera ab his medicamentis curatus intra paucos dies fuit, poſt quam cujuſdam Chirurgi & ibi Empirici, lapidicidæ operam aliquandiu fruſtra tentaſſet.

Hiſtoriæ laborantium dolore dentium & lateris dimidij.

Simili dolore nuper duo laborarunt, ex dimidio etiam latere, dolore adeò intenſo & gravi, ut ne momentum quidem temporis, uno in loco commorarentur, ſed continuò propter doloris magnitudinem, de loco ad locum ſeſe transferrent.

His ſub ſecundam noctis horam plærumq; dolor incipiebat, qui paucis horis ab his medicamentis noſtra quoque opera, Dei gratia, domitus eſt, ægrotantibus integræ valetudini in decem diebus plus minus reſtitutis.

2. dorſi dolor.

Hiſtoriæ laborantium dolore dorſi,

Ad huc præter dictarum partium dolorem, quoſdam dolore dorſi corripi vidi, adeò gravi & moleſto, ut mori magis, quàm diutius cum eo vivere optarent. A quo nuper ruſticum

G quen-

quendam DEI fárvore curavimus, supra sex annos cum hoc dolore luctantem.

Eodem hodiè quædam nostra ægrota, cum singulis febrium accessionibus corripitur, adeò gravi & molesto, ut hujus ratione febrem, alioque gravissimam, contemnat & aspernetur.

3. Renum dolor & ardor.

Sunt qui inflammationis circa renes sensum, perpetuo ardore molestum percipiunt, à quo nuper in paucis diebus quendam civem Embdanum curavimus, qui cum hoc dolore conflictatus hebdomadas quinque fuerat, adeò quoque molesto, ut mori & dissecari se malle diceret, quàm rursum eum, nisi aliter visum DEO fuisset, subire. Tanti quorundam hoc malo laborantium sunt cruciatus, ut nullo sermone satis explicari illi queant.

XVI. FALSA PLEURITIS.

4. Capitis dolor.
5. brachiorum dolor.
6. Pleuritis falsa.

PRæter hos, alios capitis dolores, alios brachiorum, & nonnullos intensissimi laterum dolores, ad costas, falsa pleuritidis imagine ac specie exercent. A quibus nuper cujusdam civis Embdani, Bastiani Wabbens, natu maxi-

maximam filiam, adeò graviter molestari vidi, ut præ doloris vehementia exclamans, sæpe supra pedes altitudinem in altum sese projiceret, magna adspicientium dolore & commiseratione.

Historia laborantis falsa pleuritide.

Huic bis secta vena in oppositò latere ab Empirico satis temerariè fuerat, nullo ægrotantis commodo. Existimabat enim pleuritide, seu lateris inflammatione ad costas eam laborare. (Etsi nec huic in opposito latere repetita sectio debeatur) in corpore frigido, pituitoso, & nulla sanguinis abundantia laborante.

Sed est magna istorum hominum ea in civitate, Embdana dico, licentia, magistratu nihil ad se hanc curam pertinere arbitrante: cum tamen, si Platoni credimus, summa Reip. felicitas in medico docto, & obstetrice gravi ac fideli consistat. Verũ hec missa faciamus.

Empiricorum in civitate Embdanæ licentia.

Hunc dolorem cum pleuritide nihil communicare, statim prima manus in pulsum injectione animadverti, qui miré parvus & inæqualis erat. Dolor quoque intermittens per intervalla recurrebat, eratq; nulla, nisi ex intervallo, levis eam infestans tussis, quæ ex catarrho, à capite ad fauces delabente, ipsi adveniebat. Urinæ crassæ & tur-

Regula diagnostica spec. 9. falsam pleuritidem scorbut. à vera discernens.

turbidæ, multo crasso excremento arenæ instar, subsidebant. Cum quibus nihil vel parùm molesta sitis erat, & respiratio extra dolorem parùm vel nihil immutata. Unde cum pleuritide nihil hunc morbum communicare facilè intelligunt ij, qui veterem medicinam saltem à limine digustarunt.

Alia Historia laborãtis pleuritide scorbutica.

Eodem hoc dolore subinde per diem recurrente, graviter quoque ante plures annos laborasse, celebris cujusdam viri & patricij Luneburgensis, Domini Duysterhopii filium natu maximum, memini, à quo noctu nihil infestabatur Quo tempore non satis cognita mihi legitima hujus accidentis curatio fuit, quò factum, ut diuturnior tum illa esset. Qui etsi nostra qualicunque opera, ut plurimum in quatuordecim diebus fuerit recreatus, manserunt tamen morbi dolorumque reliquiæ ad plures menses.

Prognost. 19.

Quos in prædicta filia, secunda & tertia medicaminis exhibitione (DEI beneficio) sustulimus, integra morbi curatione in septem diebus plus minus absoluta.

Alia historia.

Eâdem doloris dimidii lateris specie,

cie, à quo graviter quoque divexabatur, Itali uxor laboravit, præter jam dicta medicamina, accommodatis quoque huic dolori sacculis, curata,

Ludit frequenter hic dolor falsa pleuritidis specie, ut etiam hoc nomine non indoctis possit imponere medicis, nisi diligenter multa attentione, & ingenii discursu secum utriusq; signa excutiant examinentq;.

Cognoscitur autem discrimen, primùm quòd cum hoc dolore neq; tussiant neque expuant, nisi quando calor lentus capitis humores dissolvens, levem quandoq; ex catarrho ad fauces tussim ac sputum commovet. Quod præter tussis speciem à pleuritide facilè sputum quod ejicitur, & screatus distinguunt.

Secundò à pleuriticis doloribus hos nostros de quibus sermo est, & pulsus distinguit, qui omnibus parvus, mollis, & inæqualis est, ut contra in pleuritide durus, serratilis & altus.

Tertiò febris species, quæ in his lenta est, sicut propter affectæ partis nobilitatem, ejusq; cum corde vicinitatem, in pleuritide, maxima.

Quartò recurrens ex intervallo dolor, qui non primariò, ſed per conſenſum partem affici oſtendit, ſicut de recurrente reſpirationis difficultate antea diximus, ubi affectus partem primariò afficientes, ad ſui ſolutionem perdurare notavimus. Ut vel ab hoc ſolo ſigno, (ne quid de reſpirationis difficultate, qua pleuritici laborant, & ſanguinis ſputo dicam) à pleuritide & lateris inflammatione, hi noſtri dolores pleuriticos mentientes, dignoſcantur & diſtinguantur.

XVII. VENTRIS DOLOR QUASI COLICUS.

17. Ventris dolor.

AT qui ut jam dictas partes variis doloribus ſubinde hic morbus exercet, ita ventriculum & inteſtina variis cruciatibus lancinationibùsq; exulcerat & diſſcindit, quæ nulli curationi methodicæ cedunt, ſed quæ poſt longiores exulcerationes, corpus ægrotantis paulatim extenuant & conſumunt. Quæ adeò in quibuſdam graves ſunt, ut duos noverim, ab his diſtenſionibus cruciatibusque in peritonæi rupturam incidiſſe. Ut non abs re ſcorbuti nomen apud Belgas noſtros, & mo-

Hiſtoria laborantium dolore ventris ſcorbutico.

modernos medicos, impositum ipsi esse videatur, idq; ab effectu consecutum hunc morbum fuisse, ut sceletyrbes & stomaeaces appellationem, à crurum & oris vitio, antea quoque in libelli initio ostendimus.

Corripiunt autem hi dolores sic affectos non continuò, sed per intervalla. Estq; pulsus plærorumque parvus & inæqualis, certam habens hujus morbi significationem.

Urina verò in quibusdam tenuis & citrina, ex qua nullum hujus morbi signum capi potest: quibusdam absque febre & siti, rubra, crassa & conturbata, evidens hujus mali argumentum continens & demonstrans. Paucis crassa, alba, & turbida. Qualis urina Generosæ cujusdam comitissæ puellæ fuit, quæ post haustum cerevisiæ anglicanę indigenæ, ut vocant, antea ab hac febre debilitata, in tantum ventriculi dolorem incidit, ut instar anguillæ convoluta, quò se verteret nesciret.

Alia historia puellæ comitissæ laborantis dolore ventris scorbutice.

Cum ex pulsu morbum deprchenderem, & diætæ seu cerevisiæ prohibitę à me errorẽ, super eo illam accusavi. Quæ etsi aliquandiu adversaretur, instanti tamen & urgenti mihi tandem errorem

confeſſa eſt, Curata unico medicaminis hunc morbum reſpicientis, hauſtu eſt, à quo ilico ut incaleſcere illud cœpit, & in actum à natura deduci, ab hoc dolore, uti prædixeram, convaluit. Erat enim morbi radix jam antea cum febre à nobis eradicata.

Aliæ hiſtoriæ laborantium dolore Ventris ſcorbutico.

Iiſdem hiſce lancinationibus, nuper duæ puerperæ, cum intenſiore febre & multa ſiti laborarunt, & alter proxeneta, & præter hunc quidam nobili familia natus, in agro Groningano.

Summà, longum eſſet omnes referre, quos ab his lancinationibus, hiſce præteritis annis, DEI gratia, curavimus. Quare hiſce contenti erimus, ne ſtudiosè prolixitatem affectaſſe videamur. Qui quantum fieri poteſt, præcidere non neceſſaria nitimur, ne jejuna oratio noſtra faſtidium legenti pariat.

Siquidem à multis annis, quibus praxi vacavimus & à ſcholis abſuimus parùm vel nihil ſtili exercitio à nobis tributum fuit. Ideoque boni lector conſulet, ſi non ea elegantia, qua oportuit, in lucem & publicum hæc demus. Nos in editione hac non tàm

ſtyli

ſtyli elegantiam, quàm rei neceſſitatem, ſpectavimus. Utrunque viris in ſcholis, & elegantiorum authorum lectione exercitatis, poſt nos commendamus, A quibus ut jam antea ſemel atque iterum diximus, hæc noſtra obſcurari cupimus.

Sed antequam ab hac ſcorbuti ſpecie, ad aliam ejuſdem morbi ſpeciem tranſeamus, unum atque alterum prius exemplum dabimus, eorum qui diuturniore crurum dolore ab hoc morbo divexati, ab his ipſis medicamentis, à nobis (DEI gratia) ſunt reſtituti.

Inter quæ primum locum meritò ſibi vendicat, meus Embdæ Sartor, cui nomen Simoni eſt. Qui totum triennium plus minus ab hoc morbo, graviſſimis crurum doloribus circa tibias fuerat divexatus, adeò gravibus & intenſis, ut toto hoc temporis ſpacio, ne horulam unam continuò in lecto quieſceret, ac nunquam melius haberet, quàm quando flexis, & corpori ſubjectis cruribus, ſartorum more, in menſa ijs inſideret. *Hiſtoria laborantium dolore crurum.*

Tentaverat hic (ut fieri in longis doloribus ſolet) omnem omnium o-

 pe-

peram, admiſerat veſicas, & cutem exulcerantia emplaſtra, deniq; nihil non, quò hoc dolore liberaretur, at nullo ſucceſſu, nullaq; doloris mitigatione. Hic à nobis in undecim plus minus, hebdomadis feliciter curatus, firma valetudine, DEI gratia, etiam nunc utitur, cum à curatione iſta elapſi anni ferè tres ſint.

Iiſdem & non multùm diſſimilibus doloribus ſub genu, & circa talum, Friſius quidam caupo & mercator, Adrianus nomine, tres anni quadrantes divexabatur, Chirurgorum opera eouſq; perductus, ut qui antea baculi adminiculo ingrederetur, poſtea domi claudus deſideret. Huc etiam ijſdem ferè medicamentis, ſed pro complexionis, & anni temporis ratione variatis, curatus in octo, ni fallor, hebdomadis media hyeme fuit, quando difficiliores eſſe horum curationes apud nos ſolent.

Hyeme difficiliores dolorum ſcorbuticorum curationes. Regula diagnoſt. ſpecialis 11. in dolore crurum ſcorbutico.

In his omnibus morbum hunc oſtendit pulſus parvus, debilis, & inæqualis. Cui ſubinde certiore nota urina ſubſcribit craſſa & conturbata, craſſo, gravi ac rubro ſedimento in matulæ fundum ſubſidens.

Quæ trahente moram morbo, ut plu-

plurimum citrina, & nonnihil ad fuscum declinare apparet, & quandoque tenuis & spicea, vel etiam aquea. De quibus si certi quid cognoscere cupias, necesse est pluribus diebus deinceps eas contueri, & num quas mutationes præter rationem patiantur considerare.

Nam si alias atque alias absque causa urinarum permutationes animadvertas, nunc crassas & turbidas, postridiè aqueas & tenues, rursum citrinas & aureas vel subrubeas, hujus morbi indicio id fieri certò tibi persuadebis. Easque, si ab epotis medicamentis scorbutum curantibus postridie, vel post biduum ac triduum, ex tenuibus in crassas commutari cernas, crasso & jam dicto sæpius sedimento subsidentes, habes etiam sic ex his notionem, quantum mea qualicunque experientia hactenus perdiscere quivi.

Accedit crura ab hoc morbo tentata, ad ingressum stationemque longiorem tarda & impotentia esse.

Quibus suræ crurum dolent, ijs plerunque tensæ illæ & duræ, absq; inflammationis nota sentiuntur, etiam certissimo hujus morbi signo, sicut tonsoribus ac mulierculis nostris notum est.

Reg. diagn. gen. ex dolore surarum tensarum absque inflammatione 15.

XVIII.

XVIII. TVMORES DVRI QVASI GALLICI.

Tumores duri & varicosi.

QUi crassa & nautica victus ratione utuntur rustici ac nautæ, aliquando in qualibet corporis parte tubercula consequuntur dura ac varicosa, & nonnulli eorum tumores duros, magnos & profundos, cùm in inguine & glandulosis corporis partibus, tùm etiam qualibet corporis parte, ac mediis musculorum spaciis, doloris, dum quiescunt, aut crus super scamno & pulvinari reponunt, expertia, quæ tamen (de varicosis tuberculis loquor) inter eundum, vel aliter propendentibus cruribus, graviter nonnullos, & sæpe ad animi deliquium usq; excruciant.

Historia tumoribus duris toto corpore laborantium.

Hujusmodi tubercula quibusdam quasi monticulis etiam toto corpore extuberare vidi. Quemadmodum cõsulis Leoverdiensis, & cujusdam nostratis nobilis uxoribus, advenisse memini.

His tumoribus etiam ad Gallicum morbum scorbutus noster quandoq; allu-

alludit; ut diligenti animadversione opus sit, ad exquisitam utriusque dignotionem. Quæ hoc indicio ac signo manifestatur: quod in Gallicis tumoribus potentiali medicamine apertis, materia pinguis inveniatur, larido infumato colore non dissimilis, quale nihil in tumoribus, quos scorbutus facit, apparet.

Regula diagnostica specialis 12. tumores scorbuticos à Gallicis discernens.

Accedit, scorbuticos tumores vitam comitari tristem & calamitosam, ut contrà luxuriosam & delitiis diffluentem, præterea laxam & voluptatibus deditam ij solent, quos Gallicus morbus facit.

XIX. IMPOTENTIA CRVRVM AD INGRESSUM.

ADhuc præter has affectiones, cruribus ab hoc morbo, citra externum & exrrinsecus apparens vitium, languor advenit, & ad ingressum debilitas ac impotentia.

19. Impotentia crurum ad ingressum.

XX.

XX TALI RETRACTIO VERSUS POPLITEM.

20. *Tali retractio versus poplitem*

QUibusdam talus retrò versùs poplitem trahitur, ne posteriorem pedi partem terræ affigere queant, quod etiam in nonnullis, ex cujuslibet musculi ac nervi vitio fit, prout hunc vel illum hic morbus affecerit.

Quæ omnia num ab hoc morbo fiant, pulsus dijudicat & ostendit. Nam ab urina in his sæpe nullum certum indicium est.

XXI. PLANTÆ PEDUM PUNCTIONES

21. *Plantæ pedum punctiones.*

MEmini quoque molestas plantæ pedum punctiones subitò quibusdam advenisse, & ab his postridie omnimodam crurum resolutionem, quemadmodum illi contigit, qui ex Marchia rates Hamburgum advehebat.

XXII. CRURUM PARALYSIS.

22. *Crurum resolutio.*

SEd & citra punctiones, quàm plurimos subitò & de improviso, tam crurum. quàm dimidii lateris resolutione

tione, ab hoc morbo corripi vidi, ut circa hunc morbum minus exercitati medici, veterum paralyſin ſic affectos pati, conſtanter omnes uno ore affirmarent: Quod ut in illa, ſic in hac noſtra crura reſoluta, & inutilia uſibus, quibus deſtinata ſunt reddantur ac afficiantur.

Differunt tamen, cùm ſignorum quorundam proprietate, tùm etiam curatione. Signorum proprietate hoc modo: Primum quod etſi perindè hîc, ut in veterum paralyſi, pedum translatio, figendique robur & firmitas pereat, in plærisque tamen aliquis decumbentibus motus maneat, quo reſoluta membra movere, & ad muſculorum capita leviter ea attrahere conſpiciantur, contra naturam & morem veteris paralyſeos, quæ ex nervorum obſtructione fit.

Regula diagnoſticu ſpecialis 13. in crurum paralyſi ſcorbutica.

Hanc motus differentiam obſervavi in Conſulis Hamburgenſis genero, nauta, duobus adoleſcentibus, cauſarum procuratore, tabellario, puella, ſene, omnibusque aliis, quos ferè hac affectione teneri vidi.

Hiſtoria laborantium crurum reſolutione ſcorbutica.

Altera differentia quæ à veterum paralyſi differt, quibuſdam tantùm ad-

adeſt, non omnibus, neque ſemper, ſed per intervalla, & uno tempore magis quàm altero. Ea eſt, quòd horum quidam, qui hac affectione laborant, aliquando cruribus ſuis innitantur, & levi alterius adminiculo ſubindè in plano, non incommodè ingrediantur, qui pridiè pedem in terram figere, aut ſoli ſtare non poterant.

Cujus variæ vices ſunt, ita ut rurſum poſtridiè id ipſis negari, iterumq; paulò pòſt concedi videre liceat: Alia planè & diverſa ratione, atq; in veterum paralyſi obſervatum hactenus fuit.

Cur Veterum paralyſis permanens ſit uſq; ad ſolutionem Scorbuticam: aut varias habens vices.

In qua permanens ad ſui ſolutionem hæc reſolutio eſt, quippe quæ à propria, & primaria nervorum affectione procedit, donec naturæ robore, aut artis præſidio & beneficio illa vincatur, & expugnetur: cum hanc noſtram aliundè nervis advenire, & per ſympathiam ac conſenſum fieri, motuum viciſſitudines demonſtrent.

Quin & à veterum paralyſi in quibuſdam corporibus hoc indicio differt, quòd illa ſæpe ſubitò, & poſt fortiorem animi ac corporis motum, plethoricis & otio ac delitiis indulgentibus

bus fiat,uti contra hæc noſtra poſt longas triſticiæ cauſas, paulatim, vel ſubito quoque prius ſubinde partem affectam tentans, quam certo ſedem figat, & certam aliquam corporis partem invadat, eadem levitate, qua apprehendit, ſubinde reſiliens, & partem afficiendam relinquens, quemadmodum Hamburgenſium Syndico,& alteri in Holſatia ruſtico,aliiſque nonnullis advenit.

Sed & momentaneo ſtupore, ac levi membrorum poſt ſomnum, vel ſtatim à ſomno reſolutione, diu ante quoſdam tentatos memini, quam in morbum & hanc paralyſim res erumperet. Nam in eo quoque veterum paralyſim imitatur, quod aliquando ſtuporem adventantis morbi nuncium, ac veluti præconem præmittat. Sed hoc ſigno à veterum ſtupore differentem, quod momentaneus ſit & facile remittens, quemadmodum etiam ſubito rurſum & de improviſo apprehendens, ut plurimum vero cum levi & momentanea affectæ partis reſolutione conjunctus.

Unde manifeſtum eſt, non propriam nervorum, aut primariam eorum *Cur ſtupor crurum reſolutionem*

H af-

scorbuticam anteeedens momentaneus sit & levis. affectionem hanc esse, sed magis aliunde malum hoc nervis advenire, magisq; per consensum, quam primario hoc ipsos pati, à maligna scilicet & frigida vaporum, qui ab hac putrefactione resolvuntur, qualitate & natura.

Quemadmodum faciles harum affectionum mutationes ostendũt, quæ ab humorum affluxu non iisdem mutationibus, neq; æque facile, subjectæ esse possent, ut propterea non paralysim hanc affectionem, sed potius paralyticam pasionem eam dicere oporteat, ad eum modum, quo Fallopius celeberrimus nostri temporis medicus, circa finem sui de capitis vulneribus libri doctissimi convulsiones per sympathiam cerebrum subinde afficientes non convulsionem simpliciter, sed motum convulsivum appellandas esse existimat, utpote quæ ab his vaporibus excitari non aliter vidētur, atque à torpedinis piscis halitu venenato, stupor.

Paralysis scorbutiea non tam paralysis, quam paralytica passio dicenda.

5. Id quod etiam curatio demonstrat, inprimis in morbo recenti, & ea resolutione, quæ particularis est, & absq; febre, in quo ab adhibitis & competentibus huic morbo medicamentis, breve sic affecti sanantur, sæpe intra dies qua-

Prognost. 20.

quatuor aut quinq; Quemadmodum civi accidit Dresdensi, & alteri cuidam adolescenti, à Gallici morbi curatione.

Ut plurimum vero intra dies quatuordecim aut circiter, sicut pluribus nostris experimentis probatum Hamburgi fuit, cum alioqui proprii nervorum morbi (consentiente omnium medicorum authoritate) longi fere sint & diuturni, nec nisi topicis, post universalem morbi curationem evincantur & expugnentur. *Historia brevis curatorum à paralysi scorbutica.*

Est tamen, quemadmodum nostra qualicunq; observatione compertum est, longior horum curatio & operosior ac difficilior Embdæ. Quod etiam valere in aliis locis puto, proprius ad septentrionalis maris littus sitis. *Prognost. 21.*

His auctarii loco ad faciliorem hujus à veterum paralysi distinctionem accedit, sæpe arthriticis doloribus, de quibus postea dicemus, hanc resolutionem supervenire, vel aliis hujus morbi signis & symptomatibus hunc morbum conjungi. *Prognost. 22.*

Aliis etiam pedetentim, & cum longiore mora imbecillitas hæc nervorũque impotentia accessit: Diversa ratione, atq; fieri in veterum paralysi, ex subito humorum ad nervos affluxu solet.

Nam quæ ab inflammatione & ab alto lapſu, veluti à procatarctica cauſa paulatim fit veterum paralyſis, Galeno quarto de locis affectis libro deſcripta, ut propriis notis, ita quoque ægri confeſsione cognoſcitur. De qua re vide Galenum loco & libro jam ante citato. Ubi etiam cauſam lector diſcet, unde fiat, cur manente motu ſenſus pereat, & contra. Quæ hic ſtudioſe omittimus, ne prolixitatem affectaſſe videamur, & in illud Galeni impingere, ſtudium & laborem eorum reprehendentis, qui in unum omnia locum, quo multiplicis ſcientiæ laudem aucupentur, congerunt.

Inſtitutum autoris in hoc libro. Eſtque etiam conſideratio hujus rei præter noſtri libelli inſtitutum, qui non ſymptomatum cauſas, (etſi aliquando quadam rei conſequentia eas attingere neceſſe ſit) ſed ſcorbuti morbi dignotiones, ejuſdemque curationes, ſeu potius curationum indicationes, & huc facientes obſervationes noſtras in hujus libelli fronte promittimus.

XXIII. PARALYSIS LATERIS UNIUS.

QUare his omiſsis, ad ea quæ reſtant, pergemus, dimidii ſcilicet lateris paralyſim, huic jam dictæ reſolutioni affinem. Quam etiam ab hoc morbo excitari, frequenter anno octuageſimo ſecundo vidimus, & poſtea quoque non ſemel Etſi pluribus familiare eo anno hoc malum fuerit, tam macilentis, quam pinguibus & obeſis, iiſque quam maxime, qui præter duriorem victum, diuturniori triſticiæ indulgerent.

23. Dimidis lateris paralyſis.

Hiſtoriæ laborantium paralyſi dimidis lateris.

Erat autem conjunctum aliis hoc vitium cum linguæ quoq; reſolutione, plæriſque vero abſque hac.

Omnibus vero cum melancholici humoris putrefactione, & lenta febre id accidiſſe, oſtendit præter pulſum magnum, durum, & inæqualem, urina craſſa rubra, & ſubfuſca, cujuſmodi occurrere nobis illa in quartanis ſolet febribus, atque præter hanc, quæ cum hac urina jungebatur ſitis, ac linguæ labiorumque ſiccitas, coindicantibus quoque idipſum animi affecti-

bus, omnib. quantū memini ad tristiciā semper diu ante morbum dispositis.

Ita enim seni accidit consulis Hamburgensis affini, diutius extra patriam molestam litem persequenti. Ita mercatori seni, in aliquot talerorum millib. à debitoribus suis decepto. Ita duobus in agro, proter continuas pluvias, segetem colligere prohibitis: Et Jurisperito, quem incertæ nugacesque astrologorum prædictiones vexabant, nescio quem vitæ terminum eo ipso anno minantes, sicut confessus mihi ipsemet fuit, etsi aliam tristiciæ caussam alii conjectarent.

Regula diagnost. specialis 14 in paralysi lateris dimidii scorbutica.

Distinguunt autem à veterum ἡμιπληγίᾳ manifestis indiciis hanc nostram, cum morbi natura & mores, & in aliquibus ægrotantis corporis temperamentum, tum pulsus & urina, præterea victus crassus & nauricus, atque ad tristiciam proni proclivesque animi affectus.

Natura vero & morbi mos hoc modo: Primum quod præter veterum paralyseos rationem, in hac nostra quandoq; ante ejus completionem, aliud atque aliud membrum prius tremor & levis resolutio prehendat, eadem

dem facilitate, qua apprehendit, ſubinde remittens.

Contra, quæ veteribus cognita paralyſis ex nervorum obſtructione eſt, propria eorundem affectio eſt, & propterea quam ſemel occupavit patrem, ad ſui ſolutionem infeſtans.

Atque ſi quis ſtupor (quo etiam ad veterum paralyſim illudit) hanc noſtram ἡμιπληγίαν præcedat, obſervabis ſemper cum levi reſolutione, eum quoties apprehendit, conjungi, eademq; qua comprehendit facilitate, cum ſtupore rurſum reſilire. Quam etiam eadem certitudine præſagire & atteſtari tumores quavis corporis parte erumpentes ſolent, ſi eadem facilitate & promptitudine, qua oriuutur, evaneſcant, & cum ortus ſui principio, partem affectam levi & momentanea paralyſi reſolvant.

Ita enim ante hanc dimidij lateris reſolutionem, ruſtico Holſato ſub Caſparo à Bockwolt evenit. Ita legum & juris Doctori Hamburgenſi Syndico.

Quin & poſt apprehenſionem à veterum paralyſi hoc ſigno diſcerni poteſt, quod ſub mediocri & ſpontanea quarundam partium convaleſcentia,

aliæ resolutæ maneant, & indies magiſs magiſque reſolvantur, vel quibuſdam ſuis partibus ad convulſionem diſponantur.

Prognoſt.24. Nam & hoc huic reſolutioni peculiare eſſe ſolet, ut poſt aliarum partium curationem, quidam nervi, in quos vaporoſa materia ab hoc morbo reſoluta decumbit, contrahantur, ſua contractione partem in quam inſeruntur convellentes.

Atq; hoc modo morum diverſitate, à veterum paralyſi, hæc noſtra diſtinguitur.

Cæterum quæ à corporis conſtitutione & temperie differentia ſumitur, majore ingenii exercitatione ac ſagacitate eget, qua cognoſcamus, recte præſenti corporis conſtitutione ἡμιπληγία veterum conveniat, nec ne.

Nam ſi in his regionibus à nulla evidente cauſſa, quam veteres tradiderunt, præter corporis diſpoſitionem, dimidii lateris reſolutione quis corripiatur, qui in laboribus & curis, cum duriore pacioreque victu vitam traduxerit, veriſimilius eſt à ſcorbuto, quam nervorum obſtructione id eum pati.

Quod

Quod ut veterum paralyſis in otio & crapula liberaliore viventibus, obeſis & plethoricis, vel ſponte vel poſt graviorem animi corporiſque motum frequentibus accidere ſolet. Ita contra hæc noſtra quæ ſcorbutum comitatum familiarior iis eſſe conſuevit, qui triſtioribus cogitationibus diutius indulgent, ac longiori mœſtitia & ſolicitudine premuntur.

Quibus ſi craſsioris victus conſuetudo, aquarumque ſublimium uſus accedit, majore certioreque indicio morbi cauſam manifeſtabunt, quo minus longiore dubitatione ſit opus.

Quam pulchre quoque manus dirimet pulſui injecta, quæ celere dignotione diſcrimen quod inter utrumque eſt dijudicabit. Quod ſicut in veterum paralyſi parvus ille, languidus, ac mollis ſit, ſic in hac noſtra propter febris admiſtionem, quæ in initio cum hoc morbo concurrit, maxima ex parte durus & inæqualis appareat. Cui urinæ, majore certitudine ſubſcribunt craſſæ, & ſubfuſcæ, ſimiles iis per omnia urinis, quæ in quartana febre redduntur.

Quas in veterum paralyſi conſtat albas, tenues, & ſpiceas, vel albas & craſſas eſſe, niſi alterius morbi admiſtione colorentur, qui propriis ſuis notis & ſignis diſcerni debet.

Quamobrem in morborum dignotione exercitatum eſſe eum oportet, qui hæc noſtra recte cognoſcere cupit, atque omnium morborum ſigna memoria prius complecti & tenere, quo promptius ſymptomata quiſque dignoſcat, quibus à veterum morbis ſcorbutus differt.

De quibus quia prolixe & docte ſuis de morborum curationibus libris medici ante nos ſcripſerunt, inde eorum ſigna diagnoſtica peti poſſunt ac debent. Quæ cum his, quæ circa hunc morbum adveniunt collata & diligenter examinata, facilem poſtea diſtinctionem præſtabunt. Nobis ſufficit propria ſcorbuti ſigna, quibus ab aliis diſtinguitur, oſtendiſſe.

Inter quæ cum non poſtremum locum hic urina teneat, præter morbum etiam humorem peccantem quandoque coindicans, paucis inter cætera ſigna, de ea quoq; hoc loco dicere voluimus. Simul ut oſtenderemus, & ab hoc

hoc loco admonemur, magis à venenatis vapotibus, & melancholici humoris corruptione, ſpecifica hac, & ſcorbuto competente putrefactione infecti, quam ab humorum in nervos impulſione, malum hoc exoriri.

Cauſſa paralyſios ſcorbuticæ.

Quod, juxta Rondeletium ſummæ authoritatis medicum, melancholicus humor de ſua natura ex ratione, magis nervos contrahere diſpoſitus ſit, quam reſolvere. Atq; hinc fieri credibile eſt rationique conſentaneum, quod in morbi progreſſu ac diuturniore ejus mora, aliquid de melancholici humoris ſubſtantia ſecum vapores hi deportantes, unum vel plures ſemper ad convulſionem nervos diſponant, prout in hunc vel illum nervum ille inſinuatus delatuſq; fuerit.

Cur ſcorbutica paralyſis in convulſionem abeat.

Ita n. in fine morbi evenit Syndico Hamburgenſi juris Doctori, & alteri ejuſdem civitatis civi, item patritio Kedenſi, juveni Embdano, cauponi, & omnibus fere aliis, quos ſponte, vel à non ſufficiente curatione aliquo modo reſtitutos ab hoc morbo fuiſſe novi.

Hiſtoriæ eorum quibus paralyſis ſcorbutica in convulſionem deſiit.

Hoc malum in initio recte tractatum, curationem minus difficilem habet, utpote quæ in febris & ſcorbuti cura-

Canon therapeuticus ſpe-

cialis in paralysi scorbutica.

curatione consistit; ita tamen ut scorbuti, & attenuantia ac incidentia medicamenta, propter causam morbi crassam & frigidam, numero, gradu, ac dignitate ea, quæ calorem contemperant, superent & excellant. Eoque curationis modo factum vidi, ut supra caput, brachium & manus intra octiduum tollerent & elevarent, qui ne digiti quidem articulum prius dimoverent.

Historiæ eorum qui à dimidii lateris paralysi sunt curati.

Atque hac curationis ratione, ante paucos annos civem Hamburgensem virum annos natum suptuaginta tres, intra hebdomadas quinque, à dimidii hac lateris paralysi (DEI beneficio) curavi. Et intra tres vel quatuor hebdomadas, alterum tabellarium, Hamburgi ad Divi Petri templum habitantem, qui jam antea plures menses ab hoc morbo decubuerat.

Prognost. 25.

Ubi semel radices agere hic morbus cœperit, & diutius ac per plures annos commorari, difficulter postea eradicatur. Itaque pluribus tum & majoribus remediis opus erit, necnon balneis & sudoriferis, omnibusq; attenuantibus, & incidentibus, ac cale-

Canon therap. generalis 139.

fa-

facientibus tam foris, quam intus adhibitis, applicatisq;.

Si contractio advenerit, illa quoq; calefacientibus unguentis, & ad hunc usum commendatis à veteribus & modernis medicamentis, tolli debet, cujusmodi unum descriptum apud Valeriolam suo de observationibus libro erudito & docto habemns, quod unguentum fidum author ipse appellat.

Canon therapenticus spec. in contractione primus.

Vnguentum fidum Valeriolæ.

Sed & hujus ac paralyseos initiis, alioquin non admodum gravibus, hoc sequens prodesse vidi. quod cujusdam Groningani medici Empirici est, pluribus experimentis divitis.

Electuarium Empirici cujusdam ad contractionem

Constat autem ex aquæ libris octo & manipulis quatuor Betonicæ, quibus ad tertiæ partis consumptionem decoctis, adiiciuntur granorum juniperi contusorum libræ duæ, cum quibus ad pultis consistentiam decoquuntur, a decoctione & expressione forti, iterum cum Sacchari libris duabus ad syrupi consistentiam conquuntur, quando ab igne remotis sequentes pulveres admiscentur, gingiberis scilicet unciæ duæ, macis, calami aromatici, cubebarum, singulorum uncia di-

dimidia, foliorum senæ uncia dimidia. Indeq; formatur electuarium molle, cujus ante & post cibum, cochleare unum quotidie semel aut bis sumitur, non infelici successu, sicut in uno atq; altero comperi.

Decoctum absynthij in contradictione utile.

Ego plurimum auxilii positum in sinthii decocto esse sic affectis, nostris experimentis hisce prçteritis annis non semel, sed multoties comprobavi. Nam hujus decocto solo & unico curatus nauta & alii fuere, quibus citra vehementem febrem hæc pasio advenit. Ab eo quoque melius rusticus sensit, & qui in agro habitabat textor.

Canon therapent. spec. in contradictione secundus.

Quod si gravior morbus plura ac majora remedia postulat, propter concurrentes plærumque cum hoc morbo viscerum obstructiones, quç in quibusdam ob morbi causam crassam & frigidam, graves & pertinaces sunt, ac difficilis expugnationis; non sufficiunt quæ jam dixi medicamenta, sed his admiscere alia oportet, quæ quadam erga hunc morbum proprietate, viscera reserare, crassa incidere & attenuare queant.

Medicamenta antiscor-

Cujusmodi sunt huic casui servientia, Enulæ campanæ radices, carduus be-

benedictus, fumaria, cochlearia, trifolium aquaticum, nasturtia utraque, hyemale & aquaticum, si haberi illud ex limpidis & puris aquis possit.

butica deobstruentia, incidentia, & attenuantia.

Nam quod apud nos ex lutosis & cœnosis, ac stagnantibus aquis colligitur, ut mali saporis, ita inutile est, & minus efficax. Item hyssopus, betonica, cuscuta, ceterach, & id genns alia crassos & melancholicos humores attenuantia, & quadam proprietate hunc morbum curantia. Quæ etiam tum valere debent, si febris ac sitis signa, cum urinis rubris, adfuerint, idque ratione causæ materialis, cui hic morbus insedit. Id quod nostro pudore, & ægrotantis incommodo didicimus.

Atq; ab hac causa fit, quod etiam largiorem sanguinis missionem hic morbus respuat. Sicut etiam ante nos recte annotavit doctissimus & celeberrimus nostri temporis medicus D. Joannes Veierus.

Sanguinis missionem largiorem cur respuat scorbutus.

Purgationes quoq; prius instituendas non esse, quam humores concocti ac digesti fuerint, & specifica hujus putrefactio superata atque evicta sit, ab Hippocrate non uno in loco docemur. Perficitur autem curatio internis medicamentis, magis quam

Purgationes in scorbuto quando habeant locum.

Curatio scorbuti internis potius, quam externis perficitur.

Canther. Gen. 14.

quam externis, etsi nec illa suo loco adhibita obesse solent.

XXIV. TOTIUS NERVOSI GENERIS DEBILITAS.

24. Totius nervosi generis debilitas.

CÆterum quod nunc de dimidii lateris resolutione diximus, illud etiam paulatim & in pluribus annis omnibus nervis corporis advenisse, in Consule Stadensi, viro optimo & erudito, nec non Senatoris Hamburgensis conjuge, & paucis aliis animadvertimus.

Historia nervorum omnium debilitate laborantium.

In iis duo qui curationem in initio negligerent, vel medici ignorantia rectam non adhiberent: Hi facti tandem ad omnem rem adeo inepti ac impotentes sunt, ut cibum ipsis alii in os inserere cogerentur.

In his semper pulsum parvum, debilem, & inæqualem deprehendi, per omnia vermiculanti similem.

Regula diagnostica specialis 15. in nervorum omnium debilitate.

Qui nulla molestia & obvio indicio, exercitatis in hujus pulsus dignotione, morbum hunc prodit, iis dico, qui exercitatum in dignoscendis pulsibus ingenium habent, eaq; in veterum

rum placitis ac ſcriptis omiſſa norunt: Ideoq; peculiarem & veteribus incognitam cauſam hæc habere ſciunt, aut ex ſimilibus ſimilia adſtruere dedicerunt.

Si enim Plinio credimus, ex paucorum dierum depravatarum aquarum uſu, crurum reſolutionem Cæſaris militibus adveniſſe, ſcribenti: quod miramur, continuo earundem apud nos uſu, & ex tot concurrentium cauſarum congerie, idem nos pati, vel pro diverſa corporum conſtitutione, aliis atq; aliis ſymptomatibus & morbis nos ſubjici & affligi. *Lib.25.c.4.*

Duos novi poſt currentes arthritidis dolores (medicis morbi cauſam ignorantibus, & frequentibus purgationibus in initio eum aggravantibus) tandem in continuam crurum brachiorumq; reſolutionem incidiſſe. Ex qua alter poſt ſex menſes obiit, alter adhuc domi claudus deſidet, nullam morbi ſui curationem, quam infelicem priorum medicorum opera expertus eſt, admittens. *Hiſtoriæ eorum qui poſt dolores arthriticos aut alios in paralyſin aut atrophiam inciderunt.*

Præter illos alium novi, poſt diuturnas ventris lancinationes, & frequentes vomitus, quos initio morbi

ſui experiebatur, ex intervallo recurrentes, & ab hoc morbo quoque (uti pulſus & urina evidenter monſtrabant) excitatos, tandem in leviſsimam etiam brachiorum reſolutionem ac totius corporis atrophiam incidiſſe, medicis quibus commendata curatio fuit, morbum ignorantibus, & communi curationis modo nullo effectu procedentibus.

XXV. COLICA IN PARALYSIN DESINENS.

Æginetæ de paſſione colica in epilepſiam aut aut paralyſim deſinente locus.

LEgimus apud Paulum Æginetam libro tertio capite de colica affectione, ſuo tempore quandam coli paſſionem invaluiſſe, quæ poſt diuturniores lancinationes, coliq; & ventris dolores graviſsimos, plæriſque ad Comitialem morbum, aliis ad artuum reſolutionem tranſierit: Idq; malum primum ab Italiæ regionibus initium ſumpſiſſe, ideque latius diſperſum fuiſſe.

Hiſtoria laborantis colica deſinente in paralyſin.

Idipſum nunc etiam in multis Rheni partibus viget. Eſtq; mihi ſemel quoq; in Anglia in Magiſtro poſtarum vi-

visum, cujus qualia fuerint præcedentia symptomata, qualisque urina & pulsus, non satis ad memoriam nunc revocare possum. Neque erat tunc satis mihi hujus morbi natura perspecta. Sunt enim ab eo tempore anni elapsi octodecim vel novendecim.

Hoc scio, nulla methodica curatione à colicis doloribus liberari eum potuisse, cum alioquin medicis uteretur doctissimis, & in veteri medicina exercitatissimis, Doctore Hectore Nonio. D. Lupo. D. Adriano Junio, viris literis medicinæ peritissimis. Quos propter veterem nostram consuetudinem & noticiam, honoris causa nominare hic volui. A quibus nihil sublevari (ut dixi) totius semestris spacio potuit.

Neque prius hi dolores cessarunt, quam in brachiorum resolutionem, velut in judicatione causâ translata, desiissent.

Quare quia simile quid Hamburgensi appothecario, post diuturnas ventris ab hoc morbo lancinationes, advenit, aliis post me meditandum relinquo, nunquid cum hoc morbo malum illud colludat, & eodem,

quo jam dictæ passiones modo, curandum sit.

Historia fœminæ per intervalla paralysi unius cruris correptæ.

Sed antequam ab hoc scorbuti symptomate, ad aliud digrediar, unius adhuc fœminæ Holsatæ historiam proponam, quæ ex intervallo momentanea unius cruris paralysi correpta fuit.

Cujus meminisse propterea hic volui, ut ostendam quam varie medicinę artifices hic morbus ludat. Simul ut ex hoc loco cognosceremus, magis à vaporibus (quos putridi humores invtus latentes, & specifica hac & scorbuto propria putrefactionis qualitate affecti emittunt) hanc paralysim excitari, quam ab humorum putrescentium contactu, eorumq; ad locum affectum descensu. De muliere autem illa sic se res habet.

Diutius hoc morbo laboraverat, à quo, sicut ex ipsa intellexi, ante triennium graviter decubuerat. Cujus forte hæ reliquiæ erant, priore curatione forte suppressæ, & intermedio tempore tacitis incrementis rursum adauctę. Hæ non nisi ex intervallo eam afficiebant, cum accessione alterum crus resolvebatur, ut in terram procideret, neque

neque ſponte rurſum in pedes ſe erigere poſſet. Qua remittente iterum baculi adminiculo, quo volebat, ibat, idq; ſubinde in uno die vigeſies & amplius patiebatur. Curata noſtrâ operâ, Dei gratia, ab hoc malo brevi fuit, eo curationis modo, quem ſæpius nunc monſtravi. Atque hæc de paralyſi dicta nobis hactenus ſint.

XXVI. CONVULSIO PAULATIM FIENS.

26. Convulſio.

COnſequens nunc eſt, quemadmodum nervi ab hoc morbo convellantur, corporiſq; membra in ſe trahantur, demonſtremus; quod huic morbo de ſua natura magis conſentaneum id eſſe, ſupra ex Rondeletii ſententia oſtendimus.

Convulſio ſcorbuto magis conſentanea.

Quemadmodum etiam manifeſtum aliquando ex nautis eſt, ex longa & moleſta peregrinatione domum ad nos redeuntibus: quorum plæroſque adeo contractos ab hoc morbo videre licet, ut in gyrum circumvoluti, nullum fere membrum habeant, quod extendant, aut extendere queant.

Exemplum convulſionis in nautis.

Convulsio paulatim fiens continua & fere sine febri.

In his modicis incrementis paulatim incipiens morbus continuus eſt, donec vel ſponte, vel medicaminum ope reſolvatur cureturq;. Suntq; fere ij ſine febre.

Cum febre interpolata.

Nam quos cum febre convulſio hæc apprehendit, ij quibuſdam acceſſionibus interpolatis & recurrentibus id patiuntur, à vaporum, qui à latentibus intus humoribus putridis reſolvuntur, ad cerebrum & caput elevatione. Ex quo manifeſtum eſt, non propriâ capitis affectione malum hoc excitari, ſed aliunde ad cerebrum vapores elevari.

Qui validiore corporis niſu & concuſsione diſcuſſi, tandem inducias ægrotanti concedunt, donec alii in perditorum locum reſtituti, & ad caput emiſsi, eandem, quam prius, affectionem inducant.

Historiæ convulſione ſcorbutica laborantiū.

Atque hac convulſionis ſpecie correptum cum febre tertiana Anglum fuiſſe, & cum continua Notarii domeſticum, & præter hos nobilem ditionis Bremenſis, etiam poſtea inter obſervationes dicemus, ubi horum hiſtoriam enarrabimus. Idem etiam ab

hoc

hoc morbo Concionatoris filio & quibusdâm aliis evenit.

Estque pueris & infantibus Embdæ hoc malum familiarissimum, iis inprimis, qui à parentibus hoc morbo infectis, nascuntur, vel obstetriticis lac hoc morbo infectum sugunt. *Embdæ convulsio pueris & infantibus familiaris.*

Ita evenisse cujusdam mei conterranei viri nobilis filioli memini, cum matris lacte hoc malum sugenti, quam hoc morbo infestari pulsus parvus evidenter monstrabat. Huic infanti cũ nulla medicamina satis prodessent, jussi nutricem quæri sanam & nullo morbo contaminatam. Quo facto, intra triduum hi motus convulsivi cessarunt, & meæ prædictioni fidem fecerunt. Fuit autem Patris filioli nomen Philippus Meckema. *Historia infantis convulsi & permutatione nutricis sanati.*

XXVII. EPILEPSIS.

SEd utrum ab hoc morbo convulsio procedat, ex tribus potissimum cognoscitur, morbi scilicet proprietate, præterea à pulsu, & urina. *27. Epileptica convulsio.*

A morbi propietate hoc modo: Primum quod semper cum febre hi motus convulsivi incidant, Deinde

Regula Diagnost. speci-alis 16. epilep-siæ scorbuticæ.

quod eadem facilitate qua apprehendunt, remittant, iterumq; præter spem recurrant. Tertio quod absque causa veteribus determinata corripiant.

Quibus accedit, ante hos motus alios totius corporis concussionem cõprehendere, alios totius tremorem, in aliis levem præire paralysim, aliis brachia & manus prius subinde momentaneo rigore obrigescere. Qui etiam hac nota à veterum convulsione distinguitur, quod aliquando subito & præter rationem in alium morbum, cataphoram scilicet & paralysim vel abscessum transeat, sponte subinde evanescentem, & rursum præter expectationem redeuntem, uti Angli filiæ Embdæ accidit: Prout ad hanc vel illam affectionem natura ægrotantis magis prona est.

Prognost. 23.

Historiæ epilep-siæ scorbutica laborantium.

Sed majore certitudine à veterum convulsione hanc urinæ discernunt huic morbo familiares, crassæ, scilicet, & conturbatæ, ac rubræ, crasso, & gravi sedimento subsidentes.

Talis fuit urina Angli de quo antea diximus, cum tertianæ febris accessione, multoties hac convulsione correpti. Talis domestici notarii gravissimis

mis convulſionibus ſubinde in gyrum circumvoluti, magna omnium conſternatione, & certo ejus ex hac vita migrationis metu. Talis nautæ filioli & aliorum omnium quos hac affectione laboraſſe vidi.

Quæ etſi quandoque tenuis, ut in Concionatoris filio, occurrat, eam tamen craſſam præceſsiſſe intelliges, ſi diligentius ſuper iis, quæ in initio morbi apparuerunt, inquiras: Hic puer, utcunque urinas tunc temporis tenues redderet & citrinas, attamen ne tum quidem abſq; ſiti & febre fuit, ut propterea non contemnendum ſignum ſit, quod ab his ſumitur.

Quocirca ſi quæ nobis cum his urinis eppilepſia occurrat, faciles in initio mutationes acceſsionumq; intermiſſiones ſubiens & admittens, non alienum à ratione erit, à vaporibus ab hac putrefactione elevatis, corruptis & malignis, eam proficiſci cogitare ac conſtituere: Quatenus eidem rationi conſentaneum eſt, pro varia vaporum halantium deductione, & in cerebrum irreptione alia atq; alia ſymptomata procreari. *Cauſæ cur epilepſi ſcorbutica alias in alios affectus tranſeat.*

Quæ etſi ſæpe ab una eademq; cauſa

ſa fiant & excitentur, variari tamen illa pro diverſa ſubjecti diſpoſitione, & varia partium humani corporis temperatura, quotidiana experientia confirmat. Ita ſi multa humida evaporatione irrigatum humectatumq; ab his vaporibus cerebrum fuerit, ſic effectus morbum patietur, quem Carum Græci, Arabes Subeth appellant, profundo altoq; ſomno ut plurimum ægrotantem opprimentem.

Quemadmodum hiſce præteritis annis quam pluribus adveniſſe quibuſdam exemplis, ſi neceſſe eſſet, hic demonſtrare poſſemus. Eadem hæc ſi triſti ſenſu nervos afficiat & ſubintret, ſi humida fuerit & frigida qualitate prædita, eos laxabit; ſi ſicca, convellet.

XXVIII. APOPLEXIA.

28. *Apoplexia.*

AD eundem modum ſi cerebri ventriculos, & arterias plexum retiformem conſtituentes ingreſſa ea fuerit, quod apoplexiam effectura ſit, nemini dubium eſſe poteſt.

Apoplexia

Quæ etſi mihi viſa nunquam ab hoc mor-

morbo fuit, tamen ex symptomatibus & signis, quæ diligenti percunctatione ab amicis cognovi, & præcedentis morbi, quo laboraverat, natura & moribus, denique ægrotantis vita & victu melancholico, unam viduam ab hoc morbo, hujusq; putridæ materiæ exhalationibus sic affectam fuisse, non vanis conjecturis & argumentis mihi persuadeo.

scorbutica nunquam visa autori.

Cujus historiam, sicut de hac ab amicis & propinquis edoctus sum, hic propterea subjungam, ut aliorum judicio quoque hæc res exponatur & subjiciatur.

Historia viduæ apoplexia scorbutica correpta.

Incepit primum, quemadmodum ab amicis accepi, cum urinis crassis & rubris, crasso & furfuraceo sedimento subsidentibus, lenta febre hæc ægrotare, absque multa siti, aut ullo magnopere bibendi desiderio, Cujus curationem diutius negligens, post plurium hebdomadarum decubitum, ex uno symptomate (ut fieri solet) in aliud incidit, & tandem in apoplexiam, quibusdam interpolatis accessionibus eam corripientem. Unde aliquoties ad mentis usum reversa, convenien-

nienter de rebus omnibus, horis intermiſsionis, diſpoſuit. Sed frequentiore & plurimum dierum acceſsione, morbiq; magnitudine tandem devicta ſuccubuit, mortem cum vita commutans.

Hanc hiſtoriam paucis hic adſcribere volui, ut ſi quandoq; in ſimilem apoplexiam cum his ſignis & moribus incidamus, celeriore inventione hac admonitione commonefacti, de ſingulis diſpiceremus, ac morbum ejuſq; cauſam inveniremus & cognoſceremus, ne circa inquiſitionem oberrantibus nobis ægrotantis ſalus prius nobis elabatur, quam morbus cognitus ſit atq; perſpectus.

Quod acutus hic morbus cum ſit, exactam quoq; & promptam curationem ille poſtulet & requirat, juxta illud Hippocratis, extremis morbis extrema, ſeu ut alii rectius tranſtulerunt, exquiſitiſsima remedia deberi dicentis.

Aph.6.lib.1.

Quæ hic futura illa ſunt, quæ quadam proprietate erga ſceletyrben valent, cum admiſtione eorum ſi febris vehementior adfuerit, quæ cum attenuandi facultate eam extinguunt, & craſſam materiam incidunt. Quibus recte

Canon therapenticus ſpecialis in apopl. ſcorbut.

recte meo judicio miſceri aliquod ſimplex poſſet, caput reſpiciens, & medicaminis vim ac facultatem iſthuc deducens.

Etſi in cauſæ præciſione præcipua curationis vis conſiſtat, quemadmodum haud dubie norunt, qui ſaltem à primo limine medicinæ ſacra ſalutarunt, & aliquam vel minimam in praxi medica exercitationem habent. Sed de his quia pleni practicantium libri ſunt, nihil neceſſe eſt cum faſtidio legentis prolixius ea hic referre. Quandoquidem viris morborum dignotione, & medicaminum compoſitione exercitatis ſcribimus, qui, quæ componendorum medicaminum ratio ſit ſponte abſq; noſtra admonitione cognoſcunt: Eamq; pro temperaturarum differentia ac varia morbi ejuſq; cauſæ diverſitate mutare ac variare norunt.

Quæ etiam ex proprietate ſceletyrbæ conveniant tam ſimplicia quam compoſita medicamenta, eleganter in ſuo de ſcorbuto libello proſequutus D. Johannes Vejerus eſt, celeberrimus Ducis Juliacenſis medicus. Unde peti poſſunt quæ hic deſiderantur, & ad hunc locum pertinent.

De

De varia febrium curatione, ejusq; pro subjecta materia differentia, etiam apud probatos authores legimus, in quorum lectione prius exercitatum illum esse oportet, qui cum fructu, & ægrotantium commodo ac bono, hujus morbi curationem tractare cupit: Ne quod dicitur & in proverbio est, uni calopodio calcem ubique accommodet. Multa quoque ministrat usus, artium & disciplinarum Magister, cujus ductu semper opus est. Neq; possunt particularia omnia scribi. Accedit longiorem de his doctrinã esse, quã ut hoc nostro libello absolvi ea possit.

Canon therap. generalis decimus quintus.

Qui vero tutam curationis viam amplecti volent, à mitioribus incipiendo paulatim ad fortiora assurgere debent, si non satis priori curationi morbus obediat, aut cum laudabilibus urinis is præter rationem ingravescat. Signum enim id certum est, mitiora ea medicamenta esse, quam morbi causæ, ejusq; magnitudini conveniat: Ideoq; fortioribus opus esse, magisque attenuantibus, & ex proprietate sceletyrben curantibus.

Quæ præterea ob incidentes circumstantias hic observanda notan-

daq;

daque ſunt, medendi methodus docebit. Eaque ſponte cognoſcunt, qui aliquem artis noſtræ uſum, & veteris medicinæ cognitionem habent. A quibus (ut antea dixi) hæc noſtræ obſcurari cupio. Qui hæc in lucem & publicum dedi, eorum calamum & venam ut excitarem, præterea occaſionẽ iis hoc noſtro ſcripto præberem, preſſius poſt nos hac de re, ad divini numinis gloriam, & proximi ſalutem, cogitandi.

Magna Dei beneficentia eſt quod ſuppullantium quotidie morborum cauſæ & curationes deteguntur.

Quandoquidem non minima Dei beneficẽtia eſt, inter cætera ejus beneficia, quibus genus humanum ornat, ſuppulantium quotidie morborum cauſas & curationem, tam benigne nobis, pro ineffabili ſua miſericordia ac bonitate, detegere & aperire. Quod unius & ſolius Dei opus ac munus eſſe nemo Chriſtianus ignorat, quatenus à nobis ipſis nihil recte cogitare aut facere queamus. Etſi quid hujus in nobis reliquum à prima curatione eſſet, turbaret id ipſum haud dubie Satanas, infeſtiſsmus humani generis hoſtis, qui hoc unum agit & ſatagit, ut quam plurimis calamitatibus nos implicet & involvat.

Cæ-

Cæterum quia hæc alterius loci ſunt, & ab inſtituto noſtro aliena, ab his recedentes, ad ea quæ reſtant properabimus.

XXIX. PARTICULARIS CONVULSIO.

29. Convulſio particularis.

NAm ut hi motus convulſivi cerebrum, id eſt, principium motus ac ſenſus apprehendentes, totum corpus convellunt, & in gyrum circumagunt: Ita ejuſdem putrefactionis vapor, in particularem aliquem muſculum, vel motus opificem nervum delatus, illius, in quod inſeritur, membrum & particulam contrahet, ſua ſeu frigiditate & craſsitie, qua nervum adimplet, ſeu maligna & venenata qualitate, quæ ut torpedo piſcis, ſua proprietate nervos offendit, & ad hanc affectionem inducit & diſponit. Quam frigidam eſſe curatio demonſtrat.

Convulſio totius & partis ut generetur.

Quod autem vaporoſa magis quam humoralis, efficiens hujus convulſionis cauſa ſit, affectio oſtendit, nullo tumore aut duritie comitata. Fit vero aliquando paulatim convulſio hæc, abſq;

Cauſa convulſionis potius eſt vapor, quã humor.

absq; febris aut alterius alicujus mali implicatione & admistione, aliquando cum manifestis febris indiciis, & nonnunquam post gravissimos ab hoc morbo excitatos dolores.

Convulsio particularis aliquando absq; aliquando cum febri accidit.

Cum convulsivi motus universales, de quibus diximus, semper, quantum memoria mecum repetere possum, cũ manifestis febris indiciis fiant, iisq; vigentibus quàm maximè infestent.

Quæ autem paulatim, & citra alterius morbi admistionem fit convulsio, plærunq; ex crassa & nautica victus ratione oritur, aquisq; putridis & depravatis, nautis nostris, quos à continenti diutius tempestates & molestæ æquoris jactationes, arcent & avertunt, familiarissima. Quos sæpe à molesta hac peregrinatione adeo contractos ad nos domum redire videmus, ut nullum fere corporis articulum habeant, quem dimovere ac extendere queant.

Causa convulsionis externa.

Atque hac convulsionis specie circa calcaneum infestatam Secretarii Hãburgensis sororem memini ex crasso quoq; victu, & post molestum mariti sui morbum.

Historia convulsione particulari laborantium.

Sed quæ post diuturnos hujus morbi

dolores, & cum vel post febrem sequitur convulsio, frequentior nostris tam rusticis quam urbanis est. Qua ante paucos menses duo correpti extra novam portam Embdanam fuere. Et in phaleris Embdanis ut vocant nauta, atq; præter hos mercator Antuerpianus, rusticus, adolescens Coloniensis, juvenis Embdanus & alii infiniti, Spasmo canino correpti ab hoc morbo apothecarii Embdani soror fuit, item mercator senex & sexagenarius, nautæ conjux & cujusdam ex Frisia occidua oriundi fœmina.

Regula diagnostica decima septima convulsionis.

De quibus omnibus si sine febre sint, certius ex pulsu, quam ab urinis indicium est, utpote quæ ut plurimum tenues & citrinæ, nullam hujus morbi significationem habent, per omnia fere, nisi quod tenuiores justo sint, sanorum lotiis similes. In quibus tamen pulsus parvus, dibilis & inæqualis, manifesto indicio morbum hunc iis prodit & ostendit, qui exercitatum circa pulsuum dignotionem ingenium habent.

Quod si febris indicia urina habeat, eiq; conjuncta sitis & oris siccitas fuerit, præter pulsum, morbum hunc arguer urina tenuis & rubra, aut crassa & rubra, sed subobscura livedine fuscedineve tincta.

In

In quarum plærisq; multa subsidunt excrementa gravia & crassa, à quibus nihil clarior, supereminens, supra hæc, urina substantia conspicitur, sed tota sua essentia superiore turbida & conturbata visitur; certo, sicut antea diximus, & indubitato hujus morbi argumento.

Quibus si prædicti dolores per intervalla infestantes conjungantur, adhuc magis super scorbuto confirmaberis. Eo quod latentis intus malignæ putrefactionis, à qua materia hæc vaporosa, sua vel essentia, vel qualitate continuum discindens, dissolvitur, manifestum indicium habeant infestantes hi per intervalla dolores.

Quæ extra alterius manifesti, gravioris q; morbi significationem, quomodo ad hunc morbum referenda sit, supra etiam ostendimus, ne quid molesta ejus repetitione hic sit opus.

Restat nunc paucis hujus symptomatis curationem, quam in hoc casu felicem aliquoties experti sumus, ostẽdamus, quæ si sine febre & obstructionibus æger fuerit, paucissimis absolvitur, sæpe solius absinthii decocto, quod in hoc casu, sic affecto, vel ex aqua & vino, vel convenienti cerevisia,

Canon therap. spec. in convulsione primus.

Anglicana ſcilicet, aut Hamburgenſi tenui, felici noſtro experimento non ſemel exhibuimus.

Eſtq; hoc ſolo decocto curatus nauta, & extra novam portam pauper ruſticus, & præter hos Secretarii Hamburgenſis ſoror.

Secundus. Sin cum febre & ſiti, atque cum obſtructionibus manifeſtis conjunctum hoc accidens fuerit, neq; in his ab hujus uſu abhorreo. Niſi quod prædicto, quædam febrem mitigantia, quæ fortius obſtructiones expediunt, atque hunc morbum quadam proprietate curant, miſcere conſueverim.

Medicamenta antiſcorbutica deobſtruentia. Quæ autem febrem hanc curent, alio loco diximus. Quibus pro tollendis obſtructionib. cuſcutam, ceterach, ſcolopendrium, hyſſopum, & betonicam addimus; & pro pleniore hujus morbi curatione, ſi febris patiatur, carduum benedictum, raphani & enulæ campanæ radices, nec non in duris & agreſtibus corporibus, iiſque humidis & frigidis, raphani radicis ſuccum.

Et præter hæc coclëariam, naſturtium utrunque, trifolium aquaticum, & chelidoniæ minores radices. Quæ varie;

rie, pro varia corporum constitutione, & peccantium humorum conditione permisceo.

A quibus si non satis, uti jure debebat, curatio procedat, neq; tamen sitis aut febris sub his invalescat, (administratis prius ubiq; universalibus) paulatim ad fortiora transeo, donec aptum morbo ejusque causæ remedium adinvenero; quam hîc crassam & rebellem esse morbi magnitudo ejusq; mores refractarii ostendunt. *Canon therap. spec. in convulsione tertius.*

Sæpe enim ab urinis rubris & tinctis, ac molestiore siti deceptus in his sum, quo minus ad fortiora transirem, aut transire propter febris indicia auderem, magno ægrotantis incommodo, & nullo curationis successu.

Quod in his, utcunq; urinæ tinctæ videantur, morbi causa crassa & frigida, ea medicamina postulet & requirat, quæ cum levi calefaciendi facultate, attenuandi incidendiq; vim & potestatem, cum quadam ad hunc morbum proprietate, habent.

Ideoq; si non satis à mitioribus urinæ immutentur, vel iis ad melius immutatis, & ad naturalem colorem re-

deuntibus, morbus nihilominus ingravescat, diligenter ad ægri temperamentum, & præcedentis vitæ victusque rationem attendere oportet, & omnibus discussis examinare, satisnè secundum hæc, intensa medicamenta sint, nec ne.

Vrina laudabilis cum morbi incremento & perseverantia certo notat, Medicamenta esse mitiora quam pro morbi causa.

Siquidem certum signum, urina laudabilis cum morbi incremento ac perseverantia habet, mitiora medicamina esse, quàm pro morbi causa conveniat, & idcirco juxta dictam normam intendi augerique ea debere, donec causæ morbi contrario gradu adæquentur.

XXX. AR-

XXX. ARTHRITIS.

Atque hæc de paralysi & convulsione dicta nobis hactenus sint. Sequitur nunc, quemadmodum hæc facere morbum hunc ostendimus: ita particulares & quarumlibet partium dolores ab eo commoveri, porro monstremus. *30. arthritis scorbutica.*

De quibus quia partim antea diximus, hoc loco de iis saltem dicemus, qui in articulis tantum excitantur, & falsa arthritidis imagine medicos decipiunt ludificantque.

Qui, si in morbi principio catharticis medicamentis fortius curentur, ab iis adeò non mitigantur, ut etiam gravius exasperentur, & sæpe in paralysin, aliumq; ea deteriorem morbum, atrophiam scilicet vel similem degenerent. Quapropter diligentem animadversionem, & exactam à veterum arthritide distinctionem, hæc res exigit & meretur, ne curando prius impingamus, quam morbus ejusq; causa nobis cognita & perspecta. *Prognost. 26.*

Dignoscuntur autem primum ex eo, quod diu uno in loco, maximè in *Regula Diagnost. spec. decima octava in arthritide scorbutica.*

morbi initio, hi dolores quos ſcorbutus facit, non ſubſiſtant, ſed errabundi ad alium atq; alium ejuſdem, vel oppoſiti lateris articulum tranſeant: Indubitato argumento, à vaporibus magis, tenuibus homoribus permixtis, quam humorum defluxu malum hoc procreari, utpote ad mutandum locum ſtationemque ſuam minus promptorum. Quemadmodum à veterum arthritide docemur, etiam illa, quæ à tenuiſsimis & ſubtiliſsimis humoribus accidit.

Cauſa arthritidis ſcorbuticæ.

Atque hoc indicio hos dolores ſcorbuto proprios, ab iis, quos veteres cognoverunt diſtinguimus. Quod hi ad ſui ſolutionem uſque infeſtent, neque cum alterius membri apprehenſione, ſtatim prius relinquant, ſicut in hiſce noſtris ſcorbuticis, maxime illorum initiis videre licet.

Qui in quibuſdam aliquando adeo vagantes ſunt & diſcurrentes, ut quos omni dolore ſolutos exiſtimas, ſubito alio dolore præter ſpem & expectationem, cum & ſine tumore, apprehendi cernas, qui æque atq; prior ægrotum membrum diſcruciet.

Eum ſi topicis curare aggrediaris, vide-

debis membro eo derelicto postride, & sæpè eodem die & hora ad aliud ejusdem, vel oppositi lateris membrum & articulum transiliisse.

In quo illud etiam præter veterem arthritidem occurit, huic morbo proprium & peculiare, quod semper cum levi resolutione dolor hic conjunctus sit, adeo ut hoc malo infestati, raro membrum affectum dimovere, & ad alium locum transferre sponte queant, nisi ab alio & sano membro adjuventur. Quæ etiam cum dolore remittit, eodem quo dolor commigrans.

Dolor arthritidis scorbuticæ semper cum levi resolutione conjunctus.

Atqui hoc malum illud esse puto, quod doctissimus & celeberrimus nostri temporis medicus D. Joannes Vejerus vernacula & Belgica nostra lingua *varen* appellat.

de Varen Vieri.

Nam quod Belgis *varen* dicitur, latinis translatio ac commigratio est, cæterum est proprium hoc & pathognomicum sceletyrbes signum. Quemadmodum curatio idipsum ostensura iis est, qui post nos eam explorare volent.

Regula Diagnost. gener. decima sexta ex arthritici scorbutica vaga.

Exhibitis enim quæ stomacacæ conducunt medicamentis, ab iis hæc symptomata discuti & evanescere videbũt, ut ab excisa arboris radice, ejus folia & fru-

fructus. Cum alioqui in vera & veteribus cognita arthritide, physica ratione offici ab his pejus debebant.

Canon therap. generalis decimus sextus. Bibuntur in hoc casu, ut in reliquis omnibus, herbarum huic morbo conducentium succi, feliciore successu, quam earum decoctum. *Decimus septimus.* Estq; in una quadam Senatoris Hamburgensis conjuge probatus mihi ad hunc casum cochleariæ succus destillatus. Quem debilioribus ventriculis libentius distillatum, evitandæ noxæ causa propino, quod in destillatione succus hic cruditatem, qua debiliores offendere ventriculos solet, dimittat.

Decimus octavus. Quod si crudis humoribus immixtum esse hoc malum videatur, conveniunt medicamenta, quæ citra multam commotionē ac digestionem, eos concoquunt & incidunt. Qualia huic usui servientia sunt Betonica, origanum, enulæ campanæ radices, cum iis quæ proprie stomacen curant.

Prognost. 27. Ab his & similibus ab occulta qualitate & partim à manifesta convenientibus medicamentis, & usu cognitis atq; probatis, hi dolores evanescunt & dissipantur, ut ab oriente Sole matutino, æstivo tempore nubes.

In-

In quibus vero diutius medicorum ignorantia aut ægri inobedientia, vel quovis alio dolore, morbus hic perſeverat, qui initio diſcurrentes intermittenteſq; dolores fuerunt, poſtea ſtabiles, & eodem loco cum acceſsione ſubſiſtentes, in debilitato longiore mora membro fiunt. Quando cum pulſu urinæ morbum nihilominus manifeſtant. *Prognoſt. 28.* *Reg. diagnoſt. ſpec.*

Quæ quantum memoria mea repetere mecum poſſum, aut craſſæ, ſublividæ & rubræ, vel albæ, ſubſidentes, & turbidæ, apparuerunt, cum, & ſine ſedimentis. Cujuſmodi quoque viſæ urinæ illius fœminæ ſunt, cujus venter, crura, & abdominis muſculi, mirifice ab hujus putrefactionis halitibus diſcindebantur. Ex cujus felici curatione primum in hujus mali noticiam deductus ſum, inquiſitionem meam confirmante curatione, quæ cum aliis methodica ratione adhibitis medicamentis obedire nollet, ab his ſequuta ſtatim eſt. *Vrina in arthriticis doloribus quales. Hiſtoria fœminæ ventris, crurum & muſculorum abdominis dolore laborantis.*

Aliquorum urina craſſa apparuit & ſubnigra, cum craſsis & furfuraceis excrementis, ſublividis & nigris. Qualis urina fœminæ Holſatæ fuit.

Hæc

Historiæ fœmina Holsatæ doloribus arthriticis per intervalla correptæ.

Hæc per intervalla ab his doloribus correpta, ſtatim in terram cōcidit, levi reſolutione cum iiſdem attētata. Quibus remittentibus, ilico, quo volebat baculi adminiculo ibat. In hac præter morbi ſpeciem raram etiam ſceletyrben mihi patefecit cum pulſu parvo, urina varia & craſſa, diſpari ſubſtantia conſpicua.

Canon therap. ſpec. in dol. arthriticis primus.

Ipſa quoque hujus ſymptomatis ignara, confeſſa mihi fuit, ante triennium graviter ſe ſcorbuto ægrotaſſe. Curata iiſdem medicamentis eſt, quæ ad hunc morbum valere uſus monſtravit. Quibus ſubinde cathartica validiora admiſcuimus, crudum & melancholicum humorem evocantia. Quod hoc hominum genus ruſticum, ut celerem, ſic validam curationem amet & amplectatur.

Prognoſt. 29.

Fit etiam aliquando hujus morbi indicio, in hac arthritidis ſpecie, poſt longiorem hujus morbi morem (deficiente forte facultate expultrice) loca, ante juncturas infeſtari ſolitas, eadem difficutate ab his doloribus premi, qua prius ipſæ juncturæ affici ſolitæ ſunt.

Quemadmodum poſt diuturnam &

&c molestum hujus mali sensum Notario Embdano, & paucis aliis accidit.

Historia Notarii Embdani.

Cotinuus dolor coxendicis in scorbuto.

Historia Ischiade scorbuticica laborantis & curati.

Nonnullos novi continuo coxendicis dolore ab hoc morbo divexari. A quo ante paucos annos supra tres mēses lecto affixus fuit Sartor meus Hamburgi. Quem variis inunctionibus aliquandiu quidam non incelebris alioqui chirurgus, sed frustra curabat, cujus mali causam, ego ex urina crassa, rubra & subfusca, & ejusdem coloris in matulæ fundum descendentibus subsidentiis crassis & furfuraceis cognovi, absque siti sic, aut ullo molesto caloris sensu exeretis.

Quapropter media bruma ex vino rubro cochleariæ succum ei propinavi, quo intra quatuor aut quinque ad summum dies, ab his doloribus liber evasit, etsi plurimum dierum & hebdomadum integra morbi curatio postea fuit, propter cruris, qua laborarat, contractionem.

Historia aliæ curatorum à doloribus arthriticis scorbuticis.

Ab his ipsis doloribus plures præterita hyeme curavi, & nonnullos qui supra tres anni quadrantes claudi fere domi desederant, & non nisi summá cum difficultate loco dimoverentur. Sicut præter hos alios, quos vapores mu-

musculorum membranas subeuntes, brachia, crura, aliasve corporis partes discindebant.

De his omnibus certum à pulsu & urina, vel ab horum alterutro indicium est menimeq; fallax. Adeo ut circa hæc exercitati, magnam imo maximā aliis de se admirationem sint præbituri.

Canon therap. specialis in doloribus arthriticis alter & tertius.

Nunc, ut quæ curationem hanc concernant persequar, celare non possum, nostra qualicunq; observatione compertum esse, nonnullos in prima morbi invasione, solo absinthio in vino seu cerevisia suspenso feliciter in quotidiano potu usos fuisse, per semestris unius spacium usum ejus continuantes. Quibus autem inveteratum malum est, pluribus fortioribusq; egent, & præter ea quæ assumuntur, etiam topicis.

Ex quibus non postremum in diuturniote morbo locum sibi vendicat, oleum per destillationē factum, quod suo de medicis consultationibus libello, Joannes Fernelius celeberrimus nostri temporis medicus describit, consultatione sua decima tertia.

Atque hæc de arthriticis doloribus scorbutū comitātibus, vel ab eo, si mavis, excitatis, dicta nobis hactenus sint.

XXXI.

XXXI. HYDROPS SCOBUTICUS.

REſtat nunc de iis dicamus, in quibus morbus hic diutius perſeverans, & ſub robuſta natura paulatim increſcens (adjuvante huc quoq; corporis temperatura & diſpoſitione) crura inflat, & in hydropicum ac renitentem tumorem attollit, & cum his moram trahente morbo, ventrem. Ita ut veterum hydrope tales laborare, doctis etiam medicis videri poſſint. *33. hydrops ſcorbuticus.*

Circumſcribuntur autem horum plæriſq; in inveterato morbo, ſæpe manifeſto tumore, ex craſſo & melancholico ſucco Epar & Lien. Siquidem non ſolum venæ horum viſcerum, ſed & ipſiſsima eorum ſubſtantia ſæpenumero hoc tumore craſſo & melancholico ſic infarcitur, ut manifeſto tumore intuentium oculis foris viſcera ſeſe offerant. *Tumor epatis & lienis manifeſtus.*

Quemadmodum accidiſſe Senatori Hamburgenſi, & alteri cuidam nobili arciũ trium præfecto vidimus, & uni ex plebe Embdæ. In Senatore & præfecto præter alia ſigna, de quib. poſtea dicemus *Hiſtoriæ tum. ep. & lienis.*

mus, morbum ſceletyrben non obſcuro indicio. labra genæque ſublurido colore ſuffuſæ, demonſtrabant.

Hydropis ſcorbuticæ generatio.

Qui ſic afficiuntur, his à dicto humore craſſo & melancholico credibile eſt primum viſcera affici & debilitari, ab ejuſdem vel ſubſtantia, vel fumo & evaporatione, ſeu ſpecifica (quod veriſimilius eſt) putrefactionis quam conceperunt, qualitate, aut ab his omnibus ſimul.

Atq; ab hac ſemel intra ſe recepta qualitate rationi conſentaneum eſt, facultates eorum lædi, & ad ſimilem impreſsionem, qua affecti ſunt, alimentis imprimendam diſponi; reciproca vice adventantibus ad ſe alimentis reddentia, quod ab humoribus receperunt. Quæ hac qualitate infecta ac contaminata veriſimile eſt aliquibus aut pluribus ſuis partibus ineptitudinem quandam concipere, nutritioni corporis incongruam.

Quibus paucis & tacitis incrementis coacervatis cõgeſtiſq; cum amplius ab innato calore occultari & dirigi non queant, primum à fortiore naturæ niſu, ad remotiores corporis partes crura ſcilicet, devolvuntur, quibus ſuper-

ſuperfluum amplius non recipientibus; quod reſiduum eſt, intra viſcera hæret, & tandem à robuſta natura ad abdomen & peritonæum ejicitura præduro ac tenſo tumore illud attollens, & falſa hydropum veterum ſpecie medicis imponens.

Qui ignari differentiæ, in curatione communi methodo, maximo ægrotantium incommodo, procedunt: Quod communia hydropis remedia, vulgaremque curationis modum hydropi competentem, adeo hoc malum reſpuat & contemnat, ut non raro ab eadem intra medicorum manus præter expectationem ita affecti expirârint. *Prognoſt. 30.*

Quo magis utile erit differentias quibus diſcrepant, prius obſervaſſe, ne in curatione prius impingamus, & ſalus ægrotantis nobis elabatur, quam morbus cognitus fuerit.

Deprehendi autem diſcrimen poteſt, cum ex eo, quod à purgantibus difficulter ſpirent, & quotidie in deterius prolabantur, tum extra purgationis experimenta, ex vehementiore reſpirationis difficultate, cum anguſtia ſub diaphragmate conjuncta. Quę *Regula diagnoſtica ſpecialis 12. in hydrope ſcorbutica continens notam hujus primam.*

etiam in morbi initio, nondum premente valde tumore, gravior his eſt, quam in veteri hydrope, aut hydropis ratione eſſe conſuevit.

Nam quod maxime in hujus initio conqueruntur, illud præcipuum eſt, quod plærique horum præcludi ſibi aerent, & ad orificii ventriculi regionem coanguſtari ſe conteſtentur. Adeo ut quidam ipſorum erecti ſpiritum trahant: inſtar eorum, qui orthopnœa laborant: A craſſis flatibus vaporibuſque diaphragmate (quod puto) compreſſo atq; diſtento.

Quo fit ut iis diſcuſſis, hæc difficultas remittat, redeatq; iis regeneratis, & rurſum, ut prius, ad diaphragma elevatis. Siquidem in pleriſq; quibuſdam quaſi vicibus res geritur, in initio potiſsimum, quando non ſemper neque continuo infeſtari eos ab hac anguſtia videre licet, niſi quum cauſa mali fortis & inſtans eſt.

Si corporibus plethoricis & multo ſanguine refertis malum hoc advenerit, ſtatim etiam ſublurido colore tincta labra genæq; apparent, cum peccantis humoris qualitate morbi ſpeciem oſtendentes.

Quam

Quam à communi quoque hydrope tumoris qualitas, (nam à leucophlegmatia etiam alia ſigna diſtinguunt) dirimit & diſcernit: Quod in hoc noſtro hydrope tumor durior ſit & tenſior, ut mollis eſt & laxus in veterum aſcite & hydrope.

Ideoq; neque æquaè altam, neque æque facilem digiti impreſsionem, atque veterum hydrops admittit: Haud dubie propter humoris melancholici, à quo fit, admixtionem. Quem ut alibi ſæpe, ſic libro de curatione per ſanguinis miſsionem, Galenus tumorem duriorem ſcirrhoſioremq; efficere docet, uti laxum pituita facere ſolet.

Hunc tamen pro temperaturarum, atque redundantium ab his humorum diverſitate rationi conſentaneum eſt, aliis duriorem, aliis laxiorem fore, quatenus alia corpora pituitæ, alia alterius humoris feraciora, de ſua natura ſunt. Qui dum morboſæ cauſæ miſcetur, in tantum tenſionem mollitiemque variabit, in quantum huic tumori hic vel ille humor permiſcetur. Qui tamen nunquam, aut perquam raro, nec niſi in molliſsimis laxiſsimiſque corporibus,

ad eam mollitiem, quæ veterum hydropi familiaris eſt, accedit, idque ob craſſioris, & melancholici humoris, à quo fit, admixtionem.

Quamobrem impreſſus his digitus in aliquibus nullum poſt ſe veſtigium relinquit, in aliquibus exiguum, paucis altius deſcendit: Cum in communi & veterum hydrope notum ſit, quas poſt ſe foveas ille relinquat. Hanc differentiam à multis ab hinc annis obſervavi.

Hiſtoria hydrope ſcorbutico laborantis.

Ex qua in nobili Batavo, præ cæteris meæ patriæ medicis, hunc morbum cognovi, non ſine artis encomio, & ægrotantis, quod maximum eſt, ſalute: Fruſtra alioqui doctiſsimis, & non vulgaris eruditionis medicis, curationem hanc ex authorum præſcripto perſequentibus; qua (quod eorum pace, ad multorum ſalutem mihi dicere liceat) pene ad orci fauces æger perductus erat. Quod ægerrime ſic affectos, (ut obiter particularem hujus curationem attingam) purgationes ſuſtinere, maxime in morbi principio, uſus demonſtret.

Prognoſt. 31. Canon therapenticus ſpec. in hydrop. ſcorb. primus. Secundus.

Cæterum medicamentis, incidendi attenuandique facultate præditis, miſceri

ſceri debent, quæ erga hunc morbum ſcorbutum peculariter valere, aliquoties antea oſtendimus.

Quo curationis modo citra purgantium opem, plurimos ſanatos novi. Siquidem ſublatis obſtructionibus, veniſque reſeratis, unaq; curato ſcorbuto, ſæpe præter opinionẽ tumor hic evaneſcit. Quod ſi non ſatis ſuccedat, ubi curata ex parte vel de toto ſceletyrbe videbitur, tum demum catharticis ſuperflua deturbare convenit, iis potiſsimum & inprimis, quæ proprietate ſua humorem melancholicum educunt. *Tertius.*

Cujus generis Electuarium Indi utriuſque eſt, confectionis hamech, diacatholiconis, & his ſimilia alia ſunt, paſsim authoribus decantata.

Verum nec illos purgari in initio debere, quibus ex venarum obſtructione, & humorum in viſceribus coacervatione, Epar & Lien intumeſcunt, niſi prius convenientibus unguentis & emplaſtris, tumor & obſtructio ſublata ſint, ex communi curationis methodo magis notum eſt, quam ut hic moneri illud oporteat. *Quartus.*

Semper vero quoties cum his ſcor- *Quintus.*

 butus

butus occurrit, dictæ qualitatis medicamentis ea miſcenda ſunt, quæ ſpecificam erga hunc morbum vim & proprietatem habent. Eo ſublato communem tunc in eradicandis quæ ſuperſunt vitiis, viam ſequi licebit.

Sextus. Si calor & ſitis, atq; febrilis caloris ſigna majora adfuerint, ea convenientibus medicamentis quoque contemperanda eſſe, ſponte notum eſt. Quæ tamen ejuſmodi eſſe debent, quę aliquali incidendi facultate prædita & adornata ſunt.

Septimus. Quibus craſsior in venis ſanguis redundat, vel quæ conſueta ſanguinis evacuatio ſubſtitit, iis vena aperiri, & reduci conſuetudo intermiſſa debet, atque tantum ſanguinis mitti, quantum morbi & virium ægrotantis ratione commodum erit.

Obſervatis ſcopis & indicationibus, de quibus eleganter Galenus, ut reliquis omnibus, libro de curatione per ſanguinis miſsionem, ſcribit.

Octavus. Hiſtoria ab hydropoſcorbutico liberatæ fluxu hæmorrhoidum. Profuit in aliquibus ſic affectis hæmorrhoidum quod memini, apertio, ſponte nigri atrique ſanguinis redundantiam effundentium. Quo naturæ beneficio præter alios, conſervata à gra-

gravissimo suo morbo, rustica Kedensis fuit.

Si non satis officium suum naturæ fecerit, & venæ ani turgent, applicari iis sanguisugæ poterunt. Quod si nec sic satisfactum naturæ fuerit, vena aperiri sub poplite debet, quod melius est, aut in sinistro brachio è regione lienis. Et si ita casus ac necessitas postulaverit, modicis vicibus sanguis extrahatur, nisi admodùm plethoricum esse, & crasso copiosoq; sanguine abundare, ægrotantis corpus videatur. *Nonus.*

Alioqui nostra qualicunq; ut & Doctoris Vejeri celeberrimi Ducis Clivensis medici, observatione animadversum fuit, in genere largam sanguinis missionem ægrè hunc morbum perferre.

Quod inprimis notari in locis frigidis & humidis debet, ubi simul frequens crudarum sublimiumq; aquarum est usus. Qualia sunt apud nos Frisia utraq; tam occidua, quàm orientalis, & plæraque Hollandiæ loca, proprius ad septentrionalis maris littus sita, in quæ venti humidi & frigidi perpetua ferè nubila inducunt crassa & humida. *Sanguinis missio larga cur in scorbuto non conveniat.*

A quibus ad frigiditatem humiditatemq; diſpoſito aere, corpora noſtra ut & ab aquis frigidis & crudis, plus ſatis refrigerantur, ut propterea largiorem ſanguinis miſsionem, in Gallia, Italia, & pluribus Germaniæ locis uſitatam, reſpuere videantur. Rationi enim conſentaneum eſt, ab his aquis (ne quid de aere dicam) multos tenues crudoſque humores, cum in prima, tum ſecunda & tertia corporis regione coacervari, quibus ſanguis ſpirituſq; contaminati, haud dubie refrigerantur & obtunduntur, ad ſui concoctionem longiore tempore, fortioreque calore indigentes.

Quæ omnia largiore ſanguinis miſſione conturbari, cui dubium eſſe poteſt? Ut non abs re dictum ab Hippocrate ſit, medicum cujuſque loci, ad quem accedit, victum, aerem, & aquas conſiderare debere, & his curationem attemperare.

XXXII. HYDROPS VESICALIS.

ID obiter admonere hic volui, cum peculiarem hujus morbi curationem

ut

ut oſtenderem, tum etiam ad harum regionum clima eam accommodarem, quam ſic affectis prodeſſe, ratio monſtrat, uſus confirmat. Præter hanc hydropis ſpeciem, etiam alia occurrit, noſtris regionibus quoq; familiaris, quam à veſicarum toto corpore & qualibet ejus parte extuberantium forma, Belgica lingua noſtrates *Bougwater* appellant. *32 Hydrops veſicalis.*

Hanc communis vulgi opinio incurabilem tenet, ideo quod paucis ab ea convaleſcere, etiam vulgi obſervatione conſtet. Siquidem ante hæc tempora nulli medicorum, quod ſciam, illius cauſa & curatio ſatis cognita fuerit. Unde non mirari infelicem ejus curationem oportet: Quandoquidem quæ veteribus in ſuis hydropum ſpeciebus deſcripta curatio eſt, adeo huic noſtræ adverſatur, ut etiam fortiſsimos apta ſit, paucis diebus & hebdomadis proſternere & debellare. *Prognoſt. 32.*

Sicut teſtem hic (niſi aliorum famæ parceremus) facere virum juvenem ac nobilem poſſemus, non ita pridem, eum, hac curationis via, finem adeptũ, quem mox prædiximus, ſimul ac medi-

di-

dicamina præſcripta ei in officina videremus. Nam cum ægroto prius ſemel atq; iterum fueram locutus.

Errores & ſuos & alienos in curatione commiſſos cur detegat autor.

Quod tamen non obtrectandi cauſa, ſed veritatis ſtudio à me ſcribi, omnibus purſuaſum velim. Nam mea ſorte contentus nulli invideo. Et debet procul hoc vitium à Chriſtiano pectore abeſſe. Cujus unicum ſtudium eſſe debet, ut collata ſibi à DEO dona in publicum ad communem omnium utilitatem adferat. Sicut de hac re à Divo Paulo Corinthiorum prima epiſtola, capite 12. admonemur. Sed & homicidii à quodam accuſantur, qui collata ſibi à DEO dona diſsimulant.

Atque hæc præcipua mihi ſcribendi hujus libelli cauſa fuit. In cujus contextu, ſi veritatis confirmandæ gratia, quandoque quorundam errata attingere contingat, velim hic mihi viri docti ignoſcant, ſibique certo perſuadeant, non à malitia ſed ſimplici veritatis ſtudio ea proficiſci, in quo etiam neque noſtra diſsimulare conſtituimus.

Sed ut ad inſtitutum noſtrum, unde digreſſa oratio eſt, revertar, paucis in

hac hydropis ſpecie, ſicut attentatum nobis in reliquis hujus morbi differentiis fuit, ſigna notaſq; oſtendam, quibus à veterum hydrope diſtingui hic noſter queat. Ne cum noſtro ipſius & artis turpitudine prius quam morbus cognitus fuerit, curando impingamus. Quoniam periculi, & calamitatis plenum eſt, morbum curare omnibus ſuis partibus non ſatis prius examinatum & diſcuſſum.

Cognoſcitur autem ex tribus potiſsimum, morbi ſcilicet qualitate ejuſque natura, & moribus, præterea à pulſu & urina. A morbi vero natura & proprietate hoc modo: Primum quod prius quam certas ſedes figat, aliquando aliam atque aliam corporis partem momentaneo tumore & inflatione hic morbus attollat & diſtendat.

Regula diagnoſtica ſpecialis viceſima in hydrope veſicali.

Quod iis tamen accidit magis, qui ex ſubtiliore aëre ad craſsiorem ſeſe transferunt, aut humoribus prædit ſunt tenuioribus, & multis flatibus refertis, præterea victus ratione uſi ſunt minus melancholica & craſſa. Nam quibus humores craſſiores ſunt, mi-

minusq; vaporosi, in his minus conspicuæ hæ tumorum mutationes sunt; sed his pedes primum, postea totum quoque corpus, duro & inæquali tumore paulatim assurgit, variis tuberibus, sua subinde quasi cute circumscriptis, extra reliquum tumorem extantibus propendentibusque.

Quæ etsi inguini & scroto familiariora sunt, tamen pedibus quoque & brachiis, scapulis, dorso, reliquisque corporis partibus ea adnasci videre est.

Suntq; hæc ut plurimum dura, semper vero doloris expertia, præter morbum, humoris quoque qualitatem indicantia. Quibus, majore scorbuti morbi confirmatione, pulsus accedit parvus, & inæqualis. Quem sæpius huic morbo proprium ac familiarem esse, jam antea diximus. Subscribentibus his omnibus urinis in initio crassis, rubris, & sublividis, aut variis, modo rubris & instar Gallici vini rubri claris, modo rubris & crassis, ac conturbatis, modo crassis albis & turbidis, & nonnunquam albis & aqueis.

uæ tamen procedente morbo, non agg^r ediente amplius morbi caufam natura, ut plurimum crudæ & tenues, ficut in reliquis hydropum fpeciebus confpiciuntur.

Sed & hac nota aliquando cognofcitur, fi de præcedentibus fignis altius inquiras. quod ante ejus generationem, alia atq; alia fymptomata ægrotantem infeftarint, huic morbo familiaria, & nulli curationi methodicæ, cui phyfica ratione debebant, parentia, veluti exempli gratia frequens vomendi conatus, vel variæ & inconfuetæ alvi dejectiones, vel fine morbo manifefto diutius continuans languor, aut cum pulfu parvo, crebro & inæquali, oris ficcitas, vel perpetua, vel à fomno tantum matutino infeftans, & diutius abfq; fenfibili morbo perfeverans.

A quibus diutius commorantibus, facilis ad hunc hydropem tranfitus eft, & hujus rurfum à veterum hydrope diftinctio.

Curatur autem eodem curationis modo, quem fupra in priore hydropis fpecie oftendimus. Quo difcuti tumor univerfalis, & cum hoc extantia

hæc tubera ſolent, niſi morbus nimium ſit inveteratus. Quando etiam poſt interiorum curationem, particulari tumoris tuberumq; curatione opus eſt, ex iis quæ diſcutiendi diſſolvendique facultatem habere prædeceſſores noſtri medici prodidere.

Secundus.

Medicamenta diſcutientia.

Inter quæ non poſtremum locum in hoc caſu habent abſinthium, ruta, arthemiſia, & chamæmelum, & his ſimilia alia. Convenit & ex lupinorum, abſinthii, & chamæmeli farina cum oxymelite in pulticulæ formam redacta, & cruribus calida obvoluta pulticula duplicatis aut triplicatis linteis denſioribus.

Hiſtoria mulieris ab hydrope veſicali curatæ.

Hac curationis via nuper admodum extra novam portam Embdanam, cujuſdam acicularii conjugem, quæ menſes tres plus minus decubuerat, intra ſeptem dies DEI beneficio ſic curavi, ut rurſum conſueta domi munia obiret, & cibum cum appetitu aſſumeret, paucis medicamentis porro integra curatione peracta.

XXXIII. ATROPHIA SCORBUTICA.

REstat nunc aliud ſævum hujus morbi accidens, quod Latini nutritionis defectum, Græci commodiore vocabulo atrophiam appellant. Quandoquidem ab hoc ſævo malo intra corpus latente, non ſemel omnem ſucculentiam carnemq; corporis ita abſumi vidi, ut ſceleti verius, quam hominis formam, ſic affecti referre viderentur. *33. atrophia ſcorbutica.*

Quod à leviſsma & latente intus putrefactione, cum hoc morbo concurrente, & ſpecificam hanc humorum corruptionem redolente, iis advenire ſolet, non niſi ſpecificis, & huic morbo accommodatis medicamentis, depellenda. *Atrophiæ ſcorbuticæ cauſſa*

Cæterum cum hoc ſymptoma plurium morborum ſequax comes ſit, multa diſtinctione opus eſt, quæ atrophiam ſcorbutum comitantem, ab aliis atrophiæ ſpeciebus, veteribus medicis cognitis, diſtinguamus ac dignoſcamus.

Quod minus difficile erit, ſi cauſas

&

Regula diagnostica spec. 21 in atrophia scorbutica, seu notæ eam discernentes ab aliis, quæ veteribus sunt notæ.

& morbos omnes, à quibus fit, memoria teneamus, & his discussis celeri mentis cogitatione dispiciamus, num quæ veteribus cognita causa, à qua sequi ratione physica solet, subsit.

Quod si his examinatis, nulla causa à qua sequi eam veteres dixerunt, subsit, promptior futura inventio causæ sit, quam hic scrutamur.

Nam si ex nulla veterum causa æger citra rationem lente contabescat, quod in hoc rara esse debeat causa, nemini non notum esse potest. Quæ an scorbuto adscribenda sit, cum propria cujusq; morbi & pathognomonica signa, tum pulsus & urina monstrabunt.

Nam quæ à puris in thorace collectione, sanguinisque sputo neglecto, suppurataq; pleuritide, nec non acri ad thoracem defluxione, & serosorum biliosorumq; humorum in eo putrefactione, atrophia fit, partim suis signis, partim ab ægrotantis relatione cognoscitur.

Sed nec illa virum in medicina exercitatum latere potest, quæ à viscerum ex inflammatione aut erysipelate putrefactione & abscessu, aut ventri-

atriculi vitio fit, humorumq; depravatorum in eo collectione, quod de his præter alios, doctiſsime ſuo de medendi methodo tractatu Galenus ſcribat.

Quæ etiam diarias febres, & continentes malè curatas, ſequitur atrophia & hectica febris, facilè quoque dignoſcunt, qui memoria tenent, quæ de his Galenus medendi methodo, de febrium differentiis, & criſibus libris, ac alibi prodidit.

Quæ partim, ſi de morbi principiis altius medicus inquirat, etiam ab adſtantibus, & ægrotante ipſo cognoſcuntur. Ideo quod raro diariæ febres abſq; procatarctica cauſa fiant, & continentes vehementiores ſint, quam ut latere aliquem queant.

Sicut nec illa facile ignorari poteſt, quam nobilioris partis inflammatione facit, quam in Epatis inflammatione color citrinus oſtendit & ictericius. In Lienis inflammatione color ſubfuſcus & niger, in teſtibus acutus dolor. Quemadmodum de uno nuper nobis compertum eſt, ex unius teſtis inflammatione, & latente intra ſcrotum morbo poſt plures menſes, ex graviſsi- *Hiſtoria atrophia ex inflammatione teſtis conſumti.*

mis morbi doloribus, in atrophiam & corporis consumptionem incidente, ex qua post annum medicorum errore, morbum ignorantium, extinctus est.

De tabe dorsali primus Hippocrates scripsit, & post ipsum luculenter insignis nostri temporis medicus, & in morborum dignotione excellenter doctus, Doctor Jodocus Lomnius, suo de observationibus medicinalibus libro secnndo.

D. Iodocus Lomnius.

A quo facile hujus atrophiæ notas lector discere potest, ne quid molesta signorum repetitione hic opus sit, quę multo rectius apud ipsum authorem leguntur loco & libro citato.

Hæ quidem atrophiæ species cum propriis signis, passim à medicis descriptis, non difficulter dignoscantur, quædam etiam causam manifestam habeant, in sensus & oculos incurrentem, non difficilem distinctionem habent apud eos, qui in veterum recentiorumq; authorum lectione sunt exercitati.

Quarum si nulla subsit, atq; æger nihilominus citra manifestum morbum veteribus cognitum, lente contabescat,

ſcat, primum tentandus pulſus eſt. Qui ſi parvus, debilis & inæqualis fuerit, hectico diſsimilis, habes ni fallor aliquod ſtratum tibi ad morbi inventionem fundamentum, à quo ad reliquorum ſuperſtructionem, nullo negotio deduci poſsis.

Cui ſi urina craſſa & ſublivida, vel citrina & ſubfuſca reſponderit, propius ſic ad morbi cognitionem accedes. Eoq; plus, ſi cum his anxietates ad præcordia per intervalla infeſtantes, aut in toto corpore & cruribus efloreſcentes maculæ nigræ & citrinæ apparuerint. Quod his notis & ſignis, etiam lippis & tonſoribus hodie hic morbus cognitus ſit.

Accedit hac atrophia laborantibus ſæpenumero totum corpus languere, ipſiſq; ægrotantibus videri magis languere ſe, quam certo aliquo morbo detineri, utpote qui de nulla re magis quam corporis languore conquerantur, mnlro animi dolore, membra tabefacta monſtrantes, certæ mortis & ſepulturæ præſagium, tacite, quod ſciunt, continentia.

Hujus curatio, quia paucis quoque ad hæc uſque tempora innotuit, & à

plærisq; medicis ob corporis consumptionem in oculos incurrentem, magno errore & ægrotantium periculo, humectantibusque refrigerantibusque attentata fuit, visum propterea nobis fuit, operæ precium nos facturos esse, si, quæ ad curationem hujus symptomatis pertinent, prolixius persequamur. Quod grave malum hoc sit, & pluribus apud nos, hoc tristi rerum statu, familiare.

Historia de duobus atrophia scorbut. extinctis.

A quo cum hæc scriberem, intra triduum duo è medio sublati fuere. Et plures in agro graviter periclitati sunt. Inter hos fuit unus præclaris ingenii dotibus ornatus, Dominus Hector ab Oldorsum, nobili genere, & honesta stirpe prognatus, qui propter excellentia dona ejusq; in Republica illa authoritatem, longiore vita dignissimus fuerat.

Quod hic propterea admonere, & hoc loco inserere volui, ut ab his exemplis, quam necessaria hujus rei consideratio sit, eo plus admoneremur, & ad curationis investigationem excitaremur.

Quæ ut in reliquis morbis, ita hic quoque à causæ mali cognitione ac re-

remotione dependet, quæ diversa in hac atrophiæ specie est, ab ea iisve, quæ cognitæ veteribus fuerunt.

Nam in omnibus fere veterum atrophiæ speciebus, malum illud miseris mortalibus ab æstuante calore advenire solet, cordi infixo, vel aliunde ad cor accedente.

Atrophiæ scorbuticæ generatio.

Quod in hoc nostro nutritionis defectu, potissimum à fumis vaporibusque fit, à putrescente intus, & in prima corporis regione materia melancholica, crassa, & frigida, vel aquea, & cruda, sed hac specifica putrefactione scorbutica infecta, multa copia elevatis. Quorum continua evaporatione & copiosa, (sicut de aliis hujus morbi symptomatibus demonstrari posset) cordis calor modicis incrementis adauctus, assurgit, & præter naturæ modum accenditur, sed adeo lento & gliscente propter causam morbi frigidam calore, ut vix nisi longiore temporis mora, ab affectu percipi possit.

Qui arteriis, & per consequens toti corpori communicatus, sæpe post plures menses & annos, hunc (quem dixi) affectum producit, citius aliquando, aliquando etiam tardius, prout

majore minoreve copia, adminiſtratæ ſic affectis cauſæ adjuvantes, & morbum ejuſque cauſam adaugentes fuerint. Qui de ſua ipſius natura, propter morbi cauſam frigidam & craſſam, partim ab aquis crudis, partim ab aëre frigido & craſſo, victuq; melancholico & craſſo, collectam, tardus eſt & lentus, niſi ab extrinſecis, ut dixi, adjuvetur.

Canon therap. ſpec. in atrophia ſcorbutica primus.

Ex quo, quæ ſit in his curandi ratio facile intelligit, qui ſaltem aliquem medicinæ uſum habet. Quæ in legitima ſex rerum non naturalium adminiſtratione conſiſtit, adhæc convenienti potionum ac medicaminum uſu, præter peculiarem hujus morbi curationem, tenues & crudos, vel craſſos frigidoſq; humores, de ſua natura concoquentium, attenuantium, & incidentium: Quatenus crudorum, humorumq; melancholicorum, non multum diſsimilis, ſi veterum placitis credimus, curatio eſt.

Quæ quomodo pro corporum, ac morbi cauſæ diverſitate varianda ſit, à medendi methodo docemur. Cujus exacta quantitas omnibus accommodata, cum infinita ſit, à nullo deter-

terminari ſatis poteſt, ſed cujuſq; judicio conſideranda relinquitur.

Quæ autem ſint, quæ cum peculiari hujus morbi reſpectu, craſſos crudoſque humores incidunt, ſupra diximus. Sed nec hic repetere ea pigibit. Quandoquidem uti ſuprà ex Rondeletio clariſsimo noſtri temporis medico admonuimus, mercatores non piget circa pecuniam calculum ter quaterve repetere.

Medicamenta antiſcorbutica concoquentia & attenuantia.

Itaque quæ ad hunc caſum probata mihi ſint, prædictas facultates poſsidentia, inter cætera numerantur, carduus benedictus, abſinthium romanum, cochlearia, trifolium aquaticum, becabunga, naſturtium utrumque, & ſi humor adſit melancholicus, majorque venarum obſtructio, cuſcuta, ceterach, ſcolopendria, epithymus, bugloſſa, polypodij quercini radices; vel ſi plures fuerint humores crudi & aquei, enulæ campanæ radices, hyſſopus, betonica, cinamomum, macis & alia his ſimilia. Quibus feliciſsimè Dei gratia curatio procedit.

Sed & victus eſſe debet calefaciens,

Canon therap. spec. in atrophia scorbut. secundus. attenuans & incidens. Vitentur anguę pejus aquæ patriæ crudæ, salsæ, & sublimes, prætetea quæcunque cum his, vel ex his parantur. Sunt& alia huic morbo convenientia remedia, eleganter Doctori Joanni Veiero, suo de scorbuto libello, conscripta, unde depromere quisq; poterit, quæ ad hujus curationem pertinere putabit. Ego usitata & probata mihi pono.

Canon therap. spec. in atrophia scorbut. tertius. Si tussicula (ut aliquando ex destillantibus ad pectus catarrhis fieri solet) adfuerit, pectus exasperans, prædictis aliquid hordei mundati, & paucas jujubas, ac liquiritiæ modicum addo, vel pillulas bechicas ægrotanti exhibeo, ex tragacantho in vino præstantissimo dissoluto, & cum amylo ac saccharo in massam trochiscorum redacto.

Quartus. A quibus si non satis mitigata tussis videbitur, & somnum illa interturbat, fuerintq; ad pectus delabentes humores tenues, etiam ad cynoglossæ pillulas, nullo ægrotantis incommodo, devenio.

Quintus. Si expectorantibus opus fuerit, sintque humores crassi & viscidi, ijs utor,

quæ

quæ incidendis educendisq; crassis & viscidis humoribus, authores præscribunt.

Nam cum causa morbi frigida sit, à multum refrigerantibus hic abstinere oportet. Sæpe etiam si morbus sit diuturnus & longus, ad duodecimam hebdomadam & ultra curatio extenditur, juxta illud Joannis Manardi, quo longos morbos longam curationem habere scribit. *Prognost. 33.*

Solet tamen prædictis semper, quod sciam, curatio obtemperare, ac citius & melius verno & æstivo tempore, quam hyberno. Quando à frigore cavere sibi ægrotantes debent, quod illud huic morbo inimicissimum esse, quotidiano usu experimur, maxime si Boreas spiret. *Prognost. 24.* *Canon therap. spec. in atrophia scorbut. sextus.*

Vinum Gallicum rubrum quandam erga hunc morbum proprietatem habere putatur, estq; plus Rhenensi nutriens. Commendatur & lac caprinum stomacacæ. *Canon therap. spec. in atrophia scorbut. septimus.* *Octavus.*

Quod meo judicio efficacius, & huic symptomati conducibilius erit, si huic lacti thymus incoquatur, & post concoctionem croci paululum huic misceatur, cum modico melle vel saccharo

Lactis caprini in atrophia usus.

charo, ne in ventriculo coaguletur. Eritq; adhuc meo judicio huic malo accommodatus, si ijs, quæ ad hunc morbum proprietatem habent, herbis & simplicibus, aliquandiu ante lactis usum capræ alantur, sicut in œsophagi exulceratione factum legimus à Galeno, & in calculi præscriptionibus usurpari videmus à modernis, in hœdini sanguinis præparatione.

Herbæ capris objiciendæ.

Quæ autem objici ad hunc usum capris possunt, hæc sunt: folia acetosæ, nasturtii hyemalis & aquatici, trifolii aquatici, becabungæ, cochleariæ, nummulariæ, raphani sylvestris, & tenuis herbæ secalæ, aliorumque folia & flores, usu & experientia huic morbo probatos.

Atq; hæc de atrophia quam scorbutus facit, dicta nobis hactenus sint. Qui post nos majore ingenii felicitate præditi, manifestiorem hujus, & omnibus magis obviam, à veterum atrophiæ speciebus, distinctionem nobis dederint, ijs gratiam habebimus omnes.

Si quid etiam mihi incidat, quod certiore signo & magis omnibus noto, ab aliis atrophiæ speciebus, hanc no-

noſtram diſcernat. id quoque in medium adducam. Interea jam dicta lector boni conſulat, rogo, & quo à me animo dantur, eodem accipiat peto. Quæ etſi ob ſtyli ruditatem atque inelegantiam luce indigna ſunt, magiſque indocta, quam quæ doctorum manibus contrectentur, aut contrectari mereantur: Attamen quia uſum non vulgarem hoc triſti noſtro tempore habent, & ante me nemo extitit, qui abſolutum quid (quod ſciam) de hoc morbo pertractarit, & in publicum dederit, malui inſcitiam meam prodendo, indocti nomen, quàm utilia celando, invidi crimen ſubire. Quod hoc malitiam ſimpliciter habeat, illud etiamſi ſit ἄκομψον, tamen cum publico bono conjunctum eſſe, omnes boni mihi atteſtabuntur.

Malevolorum judicia perverſa, & obtrectationes, ut ſemper, ita hodie quoque contemno & aſpernor, fretus conſcientiâ recti. Sed de his forte plura, quàm oportuit, ſæpe diximus. Quare his omiſsis ad inſtitutum revertemur, ad ea quæ reſtant, pergentes.

XXXIV. ULCUS ET GANGRÆNA DIGITORUM PEDIS.

24. *Vlcus & gangræna digitorum pedis.*

INter quæ reliquum aliud malignum ac sævum hujus morbi accidens est. Quod etiam doctissimus vir, omnium artium & disciplinarum, linguarumq; cognitione excellens, Doctor Peucerus, & clarissimus nostri temporis medicus Doctor Joannes Veierus, observasse videntur. Quod ego primum vidi quale fuerit, paucis hic describam.

Historia cujusdam Vlcere & gangræna digitorum pedis scorbutica correpti.

Incipiebat autem circa tali pedisq; extremum, multis nigris & purpureis maculis, scorbuto, sicut antea dixi, familiaribus. Quarum una summo pede non procul à pedis digitis, exulcerari crustoso ulcere, cum pustula citrina, cœpit, quæ parum supra maculam illam extabat. Et non ita multo post in ulcus gangrænosum, siccum, neque pus neque saniem reddens, degenerabat, utcunq; turundis ac spleniis id chirurgus moliterur.

Quotidie serpebat latius. Et quod ante ulcus membrum erat, pes scilicet supremus, mortuum cum pedum digitis

tis apparuit, ita ut ægre & vix immiſſum fertum æger ſentiret. Reliquæ quæ circumſtabant, maculæ nigræ, abſq; exulceratione perſtiterunt.

A quibus ſecundum tibiæ longitudinem plures lineæ, ſeptem in univerſum vel octo, ni fallor, pellucidæ, & ſaturatæ rubedinis aſcendebant, non ſecus atque ſi rubrâ cretâ ductæ fuiſſent, tenuem & cholericum ſanguinem intra ſe contineri, vel ab hoc procreatas ſe eſſe, demonſtrantes.

Erat enim ægrotantis temperamentum cholericum, & multo ſanguine cholerico redundans. Eratq; facie ruffus æger, præterea clara & nobili familia natus, & aliorum perfidia, meliore fortuna, ut poſtea intellexi, dejectus. Quæ res haud dubie tacite ſenem cruciavit, maximè in ſuo conjugio, quod in ſenili ætate primum inierat, vel prolium cauſa, quas ſenex ex conjuge ſuſceperat.

Hic cum primo eum viderem, urinas reddidit inſtar vini Gallici, rubras & claras, quibus totâ earum ſuperficie multa denſa & citrina ſpuma innatabat, ſed abſque ulla ſiti aut potus deſiderio. Hæ in morbi progreſſu magis

livi-

lividæ magiſq; ſubfuſcæ, cum eadem ſpuma, totam urinæ ſuperficiem, ut dixi, tegènte, apparuerunt.

Pulſus parvus, debilis & inæqualis vix digitis percipiebatur. Mortuus autem æger duodecima morbi hebdomade propter morbi ignorantiam eſt. Quod, ut verum fatear, nondum tum cognitus mihi ſatis hic morbus ejuſq; curatio eſſet.

Cum ego ei adeſſem, æger pedis demortui præciſionem rogabat. In quo conſentire nolui, quod totum corpus præterea male affectũ urinæ monſtrarent, & quod ſeptuageſimum ætatis annum æger impleviſſet, eique actioni omnes ejus cognati adverſarentur.

Hiſtoriæ eorum qui gangræna vulgari correpti ſunt.

Qui extra hunc morbum partium morficationem ſenſerunt, ijs ſubito, & cum frigoris ſenſu illud adveniſſe memini, & alios poſt biduum mortuos fuiſſe, ſicut ruſtico accidit; alios poſt horam, quemadmodum Superintendentis quondam Hamburgenſis Joachimi Weſtphali conjugi evenit.

Quod etiam de quodam Antuerpienſi eodem tempore Dominus Licen-

tiatus Carolus Battus, vir integræ fidei noſtriq; amantiſsimus admonuit. Cui adjunctus in hac curatione collega, quaſi in ipſo mortis articulo fui. Ut propterea hac nota & differentia forte, hæc noſtra mortificatio diſtinguenda ab ea ſit, quæ ſanguinis virus, vel alias ſequitur cauſas cum membro ægrotantem ſubito perimens & occidens. Cum hæc noſtra paulatim, & poſt longius intervallum id faciat.

Sed de his aliorum eſto judicium. Nos enim hujus cauſa id proponendum putavimus, ut diligentius huic conſiderationi doctiores poſt nos incumberent: Interea certiores eſſe notas & diagnoſtica ſigna judicamus, quæ pulſus & urina monſtrant. A quibus nullo negotio diſtingui & agnoſci ab aliis morbis ſceletyrbe poterit. Ab iis dico, qui vel hæc noſtra diligenter legunt & obſervant, vel alioqui aliquam hujus morbi cognitionem pleniorem habent.

XXXV. ULCERA VARIARUM CORPORIS PARTIUM.

35. Vlcera scorbutica variarum corporis partium. Historia civis Hamburgensis Vlcere cancroso correpti in facie & vicinis locis.

HUic ſimile & affine malum eſt, quod Hamburgi olim in ejus oppidi cive conſpexi. Quod cum tumore ingenti ad elephantiaſim accedente præter dimidiam faciem, & magnam cervicis partem, naſum & labia utraq; occupabat, aſpectu horrendum, adeoque tetrum, ut citra horrorem nemo intueri ægrotantem poſſet. Siquidem pręter dictam faciei inflationem, naſus lividus erat, labia prætumida & nigra, oculi prominentes, præterea ſublurido & fuſco colore palpebræ tinctæ, & variis puſtulis variegatæ.

Hæ ſerpendo quotidie latius, per totam fere faciem diſpergebantur, ſubjectas carnes erodentes, & circa tempora in ulcus nigrum, tetrum, malignum, ac glomeroſum, quod carcinoma Græci vocant, deſinentes.

Marcelli Virgilii locus de carcinomate,

Notum enim cum ex aliis authoribus, tum ex Marcello Virgilio eſt, doctiſsimo Dioſcoridis interprete, carcinomatis generationem, ex melancholico

lico humore, cùm referbuit, fieri. Cujus de natura hujus verba eleganter ſecundo commentatoriorum in Dioſcoridem libro deſcripta, huc adferre placuit, quæ ſic ad verbum habent:

Grave hoc malum eſt, quod nec diſcuti, nec divelli poteſt, nec corporis purgatione minui. Sed tam malefici ingenii eſt, ut mitiora remedia negligens aſperioribus irritetur, neque ante exulcerationem alia ſpes eſt, quàm ut differatur exulceratio & incrementum.

Ibidem idem quoque author ad remorandum ejus exulcerationem, quædam Dioſcoridis medicamina ſimplicia examinat libro citato, capite 147.

Hoc malum ægrè curationem admittere, etiam clariſſimi quidam noſtri temporis medici judicarunt. Itaque quæ felici experimento, & noſtra qualicunque obſervatione & inventione, probata nobis ad hunc uſum medicamina ſunt, in medium adferre non gravabimur. Ita tamen ut ſuum cuique maneat liberum de hac re judicium. *Prognoſt. 35.*

In hoc poſteriore, in prædicto ul-

cere nigro & cruſtoſo, felici ſucceſſu uſi ſequenti medicamento ſumus, quod conſtat ex reſina, olibano, & oleo roſaceo in unguenti formam redactis ſpleniis quibus illinebatur, in vino Rhenano prius intinctis.

Canon therap. ſpec. in Vlcere ſcorbutico nigro & cruſtoſo.

Quo brevi ad ſuppurationem ſeparationemq; & puris generationem, ulcus hoc productum fuiſſe vidi. Sicut in altera decem annorum puella, ſequens profuiſſe, experti ſumus, quod domi parentes ipſi noſtro juſſu ex oleo roſaceo, ovi vitello, tritici farina, olibano, & paucisſimo melle parabant, ſpleniis illitum, quod cruſtoſo & nigro ulceri imponebant.

A quo intra dies plus minus quinq; vel ſex nigrum hoc à ſana carne ſeparatum excidit; Reliquam ulceris curationem ſarcoticis perfecimus. Hanc curandi hæc ulcera rationem, etiam Hippocrati placuiſſe, tertio de fracturis libro legimus. Ubi aperte oſtendit, nigrefactas partes mollibus medicamentis, non acribus ad ſuppurationem & ſeparationem perduci debere.

Quapropter nigrefactæ tam carni, quam cuti aut nervo, album ceratum Hip-

Hippocrates illinit. Quod, ut ipſe dicit, curationem ambuſtis ſimilem talia poſtulent & petant, ſicut latius ac melius loco citato apud ipſum lector cognoſcet.

Eandem quoq; curandi hæc ulcera rationem Galeno placuiſſe 14. medendi methodo legimus, ubi medicamina mordacitatis expertia hiſce affectionibus nigris & cruſtoſis commendat, ideoq; ex metallis ea lotis & uſtis parari jubet, quod ab acribus hanc exulcerationem irritari, ipſe quoque de ſua experientia comprobaverit. Quemadmodum latius hæc legi apud ipſum authorem poſſunt.

Qui in facie hoc malo laborabat, ille neq; delectum ciborum, neque ullum in ijs ordinem ſervaverat, ſed promiſcue uti ſeſe obtulerant & ſine diſcrimine, duros & infumatos ingeſſerat. Hujus urinæ dum adhuc obambularet, viſæ ſunt nigræ, craſſæ, & ex pallido ſubliveſcentes, ac turbidæ ſemper. *Hiſtoria laborantis ulcere ſcorbutico in facie.*

Pulſus decumbenti durus erat, præterea ſerratilis & inæqualis, & propter febris admixtionem juſto alitor:

N 2 Mor-

Morbus vero, quantum ad ſenſus, mitis. Sitis nulla & perquam exigua putrefactionis notis, quas urina monſtrabat, minimè reſpondens, non felici hujus morbi, ſicut prius oſtendi, argumento.

36. Febres peſtilentiales & earum tumores.

XXXVI. FEBRES PESTILENTIALES ET EARUNDEM TUMORES.

EST hoc malum apud Embdanos frequens, quod imperitum chirurgorum ac practicantium ibi, vel medicinam facientium vulgus, peſtis indicium eſſe dum arbitratur, theriacæ aliorumq; calefacientium medicaminum (pro conſervatione à peſte magis, quàm curatione excogitatorum) uſu & exhibitione, curationem magno ægrotantium incommodo, ac certo vitæ periculo molitur, febrem his adaugendo, & ſuper ſanguinem adurendo.

Regula diagnoſt. ſpec. 22. in febb. peſtilentialibus & earum tumoribus.

Dum à peſte hunc morbum, præter ſymptomata mitiora, quibus quandoque ſe prodit, facile pulſùs, & aliquando urina diſcernat.

Quæ

Quæ in aliquibus varia occurrit, modo tenuis, modo craſſa, & conturbata, & multo quaſi ſabulo in fundum ſubſidens, vario & diſpari ſedimento conſpicua: cum qua pulſus parvus & debilis apparet, contrarius putrefactionis indiciis ſæpe, quæ urina demonſtrat.

Etſi etiam in aliquibus durus & ſerratilis ſubinde ille ſentiatur, inſtar illius, qui in pleuritide, & membranarũ inflammationibus percipitur. A quo nos nuper in duabus puellis, primâ manus noſtræ ad pulſum applicatione, ſtatim hunc morbum cognovimus, cum peſte eas laborare, perſuaſum omnibus domeſticis eſſet.

Hiſtoriæ laborantium febribus peſtilentialibus cum tumoribus, &c.

Cœperunt autem eodem tempore in ijſdem ædibus ambæ ſimul ægrotare, ancilla cum duobus in inguine tumoribus, & filia præter alterius inguinis tumorem, nigra & cruſtoſa macula ac ulcere, mediam fere tibiæ regionem occupatente.

Unde de peſte opinio adeo fortis parentum animis impreſſa fuit. ut nullo noſtro ſermone evelli ipſis ea in initio potuerit. Quam tamen poſt triduum procedens juxta noſtrum pro-

gnosticum curatio removere cœpit, & post septimum diem planè eradicare.

Fuit hæc puella filia cujusdam nostratis Frisii occidui Regneri Cornelii, olim Consulis Bolsuerdiensis, nunc vero Embdæ, propter belli turbas exulantis, cujus & ancilla erat. Quem nominare hic volui, quo magis fidem omnibus facerem, nihil præter comperta, usuq; probata, hic me affingere, qui sicut antea dixi, nihil in hoc libello asserere constitui, non multiplici nostra experientia comprobatum.

Similibus tumoribus duris, renitentibus, dolorisq; plenis, cum nausea multa, multisq; ex intervallo recurrentibus anxietatibus, & febre ac siti, urinisq; citrinis in initio & tenuibus, correptæ aliæ duæ fœminæ Embdanæ fuerunt. Quarum una civis primarii filia, altera Groningana fœmina erat, aromatarii conjunx, quæ Embdæ ad Delpht plateam, ut vocant habitat.

Qui præter has, jam dictis tumoribus correpti ibidem fuere, in horum plærisq; præter dicta symptomata, à peste hanc febrem distinguebant rara quæ-

quædam ſigna, ſcorbuto morbo magis, quam peſti convenientia.

Rara quædam accidentia ſcorbuto magis quam peſti convenientia.

Cujuſmodi exempli gratia, nervorum reſolutio imprimis eſt, in quam etiam cum hac febre, atque cum his tumoribus incidiſſe nonnullos memini. Siquidem adoleſcentem novi, cum colli ab hoc morbo tumore, ilico quoque linguæ uſum amiſiſſe, majore hujus morbi (utpote qui nervis infeſtiſſimus eſt) quam peſtis indicio.

Sed & anxietatibus, quas ad præcordia infeſtare diximus, plerique omnes, quos hac affectione laborare novi, infeſtati fuêre. A quibus nonnulli, etiam præter ſpem & expectationem ilico ſuffocati, periere.

Anxietas peſtilens ut à ſcorbutica diſcernatur.

Atque hoc ſymptoma etſi peſtilentialibus febribus quoque familiare eſſe conſuevit, eſt tamen in ijs magis continuum, minuſque interruptum, propter diverſam morbi ſedem, quæ in peſte præcipue cor eſſe putatur, ut in ſcorbuto inferior venter & lien. Unde varii ad cor & diaphragma vapores exhalant, prædictas anxietates cauſantes. Atque ab hac cauſa anxietates hæ, ſicut & vomitus cum hac febre incidentes, magis inter-

ruptæ ſunt, quam in peſte eas eſſe videmus.

Quibus majore hujus morbi certitudine accedit, quod minus graſſantes, & paucioribus communes hæ febres, quam vere peſtilentiales eſſe ſolent, unde πορϱάδες dicuntur. Hæ quod magis publicæ ſunt, magisq; in populum graſſantur, epidemiæ vocantur.

Cum hæ noſtræ cum ſcorbuto conjunctæ, vel ab ejus (ſi mavis) putrefactione ſpecifica excitatæ, ſæpe ad unam atque alteram familiam tantum conſtringantur, in eaq; non omnes, ſed propter vitæ victuſq; errorem, ad hunc morbum magis diſpoſitos, apprehendat. Quod diligenter conſiderari hic neceſſe eſt, ab eo, qui inter has febres rectè ſit diſtincturus.

Cur febres peſtientiales ſcorbuticæ cum verè peſtilentibus conveniant.

Alioqui pluribus, quibus inter ſe colludunt, ſignis, facile practicantium oculos & mentem obfuſcant. Quandoquidem non ſolum pædictis tumoribus anxietatibuſq; ſed & vomendi conatu, & pari, ob materiæ craſsitiem, aut obſtructionum venarum magnitudinem, urinarum laudabilitate, ſicut & ſiti, nec non moleſta linguæ la-

labiorumq; ariditate, ut & morbi propagatione, & nigris cruſtoſiſq; ulceribus, ſibi invicem aſſimilantur; Ut propterea acuto & ſagaci medico opus ſit qui inter has febres rite ſit diſtincturus. Neq; mirari de his hanc ſymptomatum ſimilitudinem oportet, cum una utrobiq; utriuſq; cauſa materialis putetur.

Peſtis materia ſeu generatio ex Rondeletii ſententia.

Nam ſi clariſsimo noſtri temporis medico Guilielmo Rondeletio credimus, videbitur ex craſſo & melancholico ſanguine putrefacto, peſtis generatio eſſe. Qui ſanguinem noſtrum incendere, conturbare, inficere, & ad putredinem venenoſitatemq; diſponere creditur, ſicut caniculæ tempore vinum ebullire & conturbare facit fex ad ſuperiora excitata.

Melancholia cur humor peſsimus Galeno.

Ut non abs re humorum peſsimus dicta Galeno melancholia, libro de febrium differentiis & alibi ſit. Siquidem fex & ſordicies ſangninis, à principiis vitæ quam longiſsime elongata eſt, liberalitati inimica, & ſenio ac mori cognata. Nullus etiam humor plures ac magis varias affectiones inducere ſolet atque melancholia, cum propter locorum, quæ occupat & inſe-

ſedit, diverſitatem, tum propter varias ejus qualitates, & generationis modum. Qui facit ut alia naturalis, alia non naturalis ſit, prout per aduſtionem ab hoc vel illo humore generatur.

Illa igitur cum tam peſtis, ex Guilelmi Rondeletij ſententia, quam ſcorbuti recentiorum authoritate, materialis utriuſque febris cauſa ſit & origo, ſolâ putrefactionis ſpecie tantum differentium, quid mirum, ſi pluribus indifferentibuſq; ſignis & ſymptomatibus, inter ſe colludant concertentque.

Curatio peſtis & ſcorbuti diverſa: ſicut & morbi Gallici & lepræ.

Eſt tamen diſtinctio neceſſaria propter curationem, quæ propter ſpecificam utriuſque & differentem putrefactionem, alia in peſte, alia in ſcorbuto eſt. Quemadmodum diverſæ curationi ſubjacet putrefactio morbi Gallici, diverſæ & alii, ea quæ Elephantiaſis & lepræ eſt.

Et utcunque pluribus ſignis cum ſceletyrbe Gallicus morbus colludit, doloribus ſcilicet juncturarum ſub noctem ingraveſcentibus, tumoribus duris, nervorumque contractione, aliam tamen curationem hæc in ſceletyr-

letyrbe, aliam in Gallico morbo requirunt, quatenus non una utrobique causa, aut putrefactionis species est.

Quæ ut in Gallico morbo ligni decocto, ita in scorbuto cochleariæ, & similium, hunc morbum à proprietate curantium, exhibitione tollitur & removetur.

Atque ad hunc quoque modum se res in hisce febribus habet, utcunque signorum similitudine eandem morbi speciem mentiri ac repræsentare videantur.

Quomodo autem signorum similitudine se invicem repræsentent, paucis exemplis ostendemus, quo dilucidior res fiat, & magis omnium oculis exponatur.

Nuper cum hisce symptomatibus ad pestem colludentibus, correpti duo viri, & una puerpera ab hoc morbo fuerunt. Quorum alter Groninganus nobilis & classium præfectus, alter Antuerpianus fuit, puerpera indigena & Embdæ (quo puto) nata. *Historiæ febribus pestilentialibus scorbuticis laborantium.*

Inceperunt autem cum citrinis & tenuibus urinis multo æstu, & æstuante intus calore, omnes hi febricitare, cum multa siti, & majore labio-

rum

rum linguæq; ariditate, adeo ut clafsium præfecto, fi vel minimum à potu fibi temperaret, maximis, & ad minimi digiti latitudinem, fiffuris, labia linguæq; diffecarentur & diffilirent, quæ rurfum (quod admiratione dignum) à largioris potus affumptione, illico coaluerunt.

Interea exterioribus frigebant, & anxietatibus omnes laborabant graviffimis, ita ut ab his fæpè fupra dimidiam horam puerpera, graviffimis animi deliquiis correpta, quafi femimortua jaceret. Quod etiam in morbi initio, poft levifsimum motum Antuerpiano advenit.

Attamen utrique in his deliquiis pulfus arteriarum fortior videbatur, quam alioqui extra deliquia in morbo ipfo. Præfecto clafsium ad cætera figna quoque delirium accedebat. Eratque cum his fignis pulfus omnibus parvus & inæqualis. Quæ omnia malignæ & peftilentialis febris figna effe, quis ignorat?

Alia hiftoria febris peftilentialis fcorbuticæ.

Qualia & illa quoq; fuerunt, quæ cum hac febre concionatori Embdano, viro perhumano & docto advenerunt, ad peftis fymptomata, prædictis pro-

proprius adhuc accedentia. Qui etiam febricitare cum gravisaimis ventris torminibus cœpit, & ijsdem ad præcordia anxietatibus, nec non æstuante interiorum calore, exteriorum frigore, præterea & inexplebili siti, ac infesta linguæ labiorumq; ariditate: Sudabat multum, sed è corpore exiens sudor, adeo fœtebat, ut intolerabilis odor ad lectum adstantibus esset.

Circa faciem & pectus variæ subinde efflorescebant maculæ purpureæ & subnigræ, vel potius sublividæ, eadem facilitate, qua erumpebant, evanescentes.

Quæ omnio pessimo indicio delirium adaugebat, per intervalla tamen magis, quàm continuo eum infestans. Hanc febrem pluribus signis cum pestilentialibus & malignis febribus cõmunicare, nemo medicorum ignorat.

A quibus hanc tamen post quintum, ni fallor, diem, febris intermissio distinguebat. Quam salutarem in Aphorismorum libris Hippocrates dixit, *Lib.4.aph.43.* quocunq; modo fiat.

Curati autem omnes Dei gratia ijs medicamentis sunt, quæ, cum scorbu-

ti morbi eradicatione, obſtructiones tollunt, humoreſque craſſos & melancholicos concoquunt & incidunt.

Canon therap. ſpec. in feb. peſtilentialib. ſcorbut. primus & ſecundus.

De quibus quia dictum nobis alio loco eſt, nihil neceſſe eſt, eadem hic cum legentis tædio repetere.

Cum ſimilibus ſymptomatibus ab his febribus correptæ, Groningana, & Embdani filia, fuerunt, quibus poſt quintum vel ſextum, ſi recte memini diem, ad femora tumores duri & rubri, doloris pleni, eruperunt. Quæ etiam his ipſis medicamentis curatæ intus ſunt, tumoribus localibus diſcuſſis ſublatiſque. Qui in Embdani filia, chirurgi opera ſublati curatiq; poſt plures hebdomadas.

In Groningana aromatarii conjuge, Embdæ ad Delpht plateam habitante, ſequenti experimento, hiſce tumoribus accommodatiſsimo, quod in duobus ac tribus diebus, omnem hunc tumorem & duritiem diſcutit ac tollit.

Experimentum ad tumores peſtilentes ſcorbuticos.

Capit autem abſinthij communis pulveris quantitatem ſufficientem, quæ ovis recentibus eodem die excluſis, cum albumine, vitello, & ovi teſtis conquaſſatis, & minutiſſimè con-

contusis, ad pultis consistentiam permiscetur, frigidaque tumoribus præsenti ut dixi remedio, applicatur, cujus affectum in his & similibus, utcunque vile & facile parabile medicamentum videatur, admireris.

Illud autem in hac curatione animadversione dignum est, scilicet minutæ curationis indicio fieri, quoties cum medicaminum ad hunc morbum pertinentium exhibitione, urinæ tenues cum morbi manent incremento. Vel cum crassis & subsidentibus, nihil morbus remittit. *Prognost. 36.*

Ideoq; fortiora, & fortius incidentia ac attenuantia, quæ hunc morbum concernant, medicamenta desiderari, quibus morbi radix præcidatur. *Canon therap. spec. in febb. pestil. scorbut. tertius.*

XXXVII. MORTIFICATIO CUM ET SINE ULCERE CRUSTOSO ET NIGRO.

Atque hæc dicta nobis quadam orationis consequentia de his febribus sunt. Quæ proposita à nobis propterea sunt, ut aliis nobis doctioribus cogitandi diligentius occa- *37. Mortificatio cum et sine ulcere crustoso & nigro.*

occaſionem præberemus. Nunc quæ de horum curatione relicta nobis ſunt paucis perſequemur.

Inter quæ primum mortificatio eſt, quam cum, & ſine cruſtoſo ac nigro ulcere incidere, & cum eo adveniſſe præclariſsimi Ducis Ottonis Domini mei clementiſsimi hoſpitii Magiſtro, antea diximus, quoq; feliciter tolli & curari poſtea in ſimilibus fimo vaccino vidimus, ſi quotidiè bis renovatū, affectæ parti accommodetur.

Canon therap. ſpec. in mortificatione primus. Mortificatio paulatim facta.

Fit quoq; paulatim aliquando hæc mortificatio, advenitque vel uni vel pluribus corporis partibus, ſicut in utroque crure civi Embdano accidit, & in brachio altero tributarii Embddenſis ancillæ. Quæ eidem quoq; curationi ſubjacet & paret, cui prior, niſi quod utrobique ob morbi, & cauſæ morbi frigiditatem, abſinthij pulveris, nec non piperis, ac ſeminis ſinapis partem, rectè adhiberi poſſe putem.

Canon therap. ſpec. in mortificatione ſecundus.

XXXVIII. ERYSIPELAS.

68. *Eryſipelas.* FIt præterea hujus morbi indicio (ſicut noſtra qualicunq; obſervatio-

tione animadverſum ſæpenumero fuit, & multiplici noſtra experientia comprobatum) phlegmones ſeu inflammationis ſpecie efflorefcentia rubea, quamlibet corporis partem prout hanc vel illam magis imbecillam ſic affecti habent, apprehendens, Quam quod rubeo roſeoq; colore cutem plærunq; ſuffundat, vulgus noſtras communi & vernacula noſtra lingua, *de Rooſs* appellat.

Eſtq; hoc malum quoque noſtris hiſce regionibus frigidis, propter pravas aquas corruptam qualitatem ſanguini noſtro inducentes, pluribus, quàm velim & optem, familiare. Quod nonnullos aliquando ferè perpetuo, nonnullos poſt ſingulas hebdomadas & menſes, aliquando poſt trimeſtria ſpacia plus minuſve infeſtat, pro cauſæ, & concurrentium atq; adjuvantium extrinſecus cauſarum magnitudine, ac majore minoreve congerie. *Cauſſa eryſipelatis.*

Cæterum hanc affectionem ab hac ſanguinis putrefactione, quę ſcorbuto competit, procedere, præter pullum & urinam morbi mores, humorumq; *Regula diagnoſtica ſpecialis 23. in eryſipelate ſcorbutico.*

O qui

qui eâ corripiuntur, temperamentum & constitutio denotat & demonstrat.

Quandoquidem non semper plethoricis & sanguineis (ut veterum phlegmone) aut alioqui sanguinis copia laborantibus, hæc efflorescentia contingit, sed etiam ab hac constitutione quam longissimè remotis. Certissimo argumento, magis à depravata sanguinis qualitate, quàm ejusdem copia & plethora, malum hoc provenire & originem suam ducere.

Quæ an cum specifica hujus morbi putrefactione consentiat, ejusdemque cum ea qualitatis sit, porro ab urina & pulsu, ac morbi moribus discimus: Sint ne talia hæc, cujusmodi ea huic morbo competere, pluribus antea demonstravimus. Nam si pulsus occurrat parvus & inæqualis: & dispari substantia, vel varia in initio urina, seu crassa & conturbata, aut tenuis, & quibusdam rotundis corporibus cineritijs aut rubris, in fundum subsidentibus, vel cum his turbida etiam urina & conturbata, habes ex his evidentia hujus morbi signa, quæ de hoc morbo te confirmare possunt.

Sed & facilis ejus in quibusdam, præ-

præſertim junioribus de loco ad locum commigratio, certo tibi perſuadere debet ac poteſt, cum hoc morbo malum hoc communicare, utpote quod magis ab halitibus vaporibuſq; ab hoc morbo & putrefactione reſolutis, quam ſimplici humorum ad partem afluxu hæc fieri, certa ratione convincat: quibus, ſicut pluribus oſtendi & probari poſſet, hæc materia ut plurimum abundat, eaque ratio eſt facilis eryſipelatis hujus permutationis, aliorumque qui ſubito ab hac putrefactione eveniunt affectuum. Atque ab hac facili & momentanea, de loco ad locum hujus affectionis commigratione, nos primum cogitare auſi fuimus, ab hoc quoque morbo hoc ſymptoma provenire. Quod poſtea curatio confirmat, quam millies ferè hic, ſi ita dicere licet, ſumus experti.

Quam in hac ſpecie, ut reliquis hujus morbi differentiis, plurimum pro ratione aquarum, victus, & aeris, in quo ſic affecti vivunt, variari comperimus.

In quibuſdam (ut hoc obiter addam) etiam plurium dierum ante ejus

eruptionem, horrores, etiam à veterum phlegmone, hanc efflorescentiam distinguunt, Etsi sufficiant ad denotandam mali causam, quæ ab urina & pulsu indicia sumuntur.

Quibus si reliqua consentiant, pluribus ad instituendam rectè curationem confirmaberis. Quæ hic eadem est, quæ in reliquis hujus morbi speciebus, habita humorum concurrentium, temperamenti, aeris, victusque præcedentis ratione. De quibus alio loco & ab aliis docemur.

Canon therap. spec. in erysipelate scorbutico primus

Nos ne eorundem repetitione, prolixitatem affectasse videamur, non necessaria, quantum possumus, resecamus. Quare ad alia hujus morbi accidentia transibimus, delirium scilicet & memoriæ læsionem. De quibus parcius dicemus, quod rariora sint atque nullum admodum apodicticum hujus morbi signum contineant.

39. Delirium scorbuticum & læsio memoriæ.

XXXIX. DELIRIUM ET LÆSIO MEMORIÆ.

Canon therap. spec. in scorbut. delirio & læsione memoriæ.

QUod, ut fieri in aliis morbis solet, sic in scorbutica putrefactione,

ne, ex materiæ ad caput elevatione, iſta conſequantur: nullam (quemadmodum & in aliis affectionibus ſymptomaticis) peculiarem ſui curationem poſtulant, præter eam, quæ morbi radicem præcidit & evellit.

Quæ quia diverſa ab ijs morbis hic eſt, qui veteribus cogniti fuerunt, exacta ejus cognitione opus eſt, quo ab aliis & veteribus cognitis morbis & cauſis delirium ſua natura efficientibus, ea diſtinguatur, quæ hoc noſtrum delirium, ac mentis memoriæq; læſionem operatur.

Quandoquidem ad curationem inprimis hæc diſtinctio conducit: Quatenus rei ipſius cognitio, inprimis vero morbi ejuſq; cauſæ noticia, primum in inquiſitione ſibi vindicat gradum, à quo ad finis conſecutionem, mentiſque noſtræ intentionem, tutâ porrô ducimur viâ, illud efficiens, ut propria & debita cuiq; morbo curatio, radicem morbi præcidens, adhibeatur.

Quæ in hac mentis noſtræ alienatione, primum ex facili ac inopinata ejuſdem commotione, ejuſque præter rationem intermiſsione cognoſcitur. *Regula diagnoſt. ſpec. 24. in ſcorbut. delirio & læſione memoriæ.*

Deinde ex miti & lento morbo, nullo ſæpe æſtu aut ſiti moleſtiore, vel inquieta jactatione infeſtante, & ſua qualitate magis venenata, quàm caloris copia, ſpiritus cerebri turbante: cum veterum deliria non niſi acutos & peracutos ſequi morbos conſueverint.

Atque hoc ſolo indicio, ne quid de reliquis dicam, facile à veterum ſymptomatico delirio hoc noſtrum diſtinguitur. Nam quod ex propria capitis affectione excitatur delirium, ut pathognomonicis morbi ſignis, & morbi vehementia, ſic affectionis aſſiduitate dignoſcitur, ut propterea ea res nulla noſtra admonitione indigeat.

Magnum quoq; ad monſtrandam utriuſq; differentiam, vim & poteſtatem urina habet. Quæ in hoc delirio ſæpe craſſa & rubra abſque multa ſiti viſitur.

Cui & pulſus ſubſcribit aut durus & ſerratilis, ſimilis illius, qui in pleuritide occurrit, abſque tamen ulla membranarum inflammatione, aut parvus & inæqualis, nihil ferè differens ab eo, qui in orificii ventriculi obſtructioni-

bus

bus ſentitur, abſque ulla quoq; hujus affectione.

Sed & victus ratio craſſa & nautica, & in locis planis ac paluſtribus habitatio, multum etiam momenti ad confirmandum de his judicium habent, ſi cum prædictis concurrant & conferantur.

Atqui quæ circa delirium hoc obſervanda ſunt, eadem quoq; circa memoriæ læſionem conſiderantur.

Nam & hæc interpolata magis, quam continua, in hoc morbo eſſe ſolet, per intervalla, ſicut delirium, ex nulla manifeſta cauſa, & quaſi præter rationem, ſic affectum, infeſtans. In his utplurimum variæ urinæ conſpiciuntur tam in colore, quam earundem ſubſtantia, & ſubſidentiis.

XL. CARUS ET SOPOR PROFUNDUS.

Diverſos quoque vidi alto ſopore ac caro ab hoc morbo correptos fuiſſe, ex vaporum & flatuum (quibus aliquando mirum in modum hæc materia abundat) conferto in cerebrum impetu. *50. Carus & ſopor profundus.* *Cari cauſæ.*

Historiæ caro scorbutico laborantium.

A quo ante annum, cum tertianæ febris accessione, & recurrentibus paroxysmis, singulis vicibus opprimi adolescentem, cum hujus morbi significatione vidi, adeo alto somno, ut nullis nostris clamoribus vellicationibusque excitari aliquando potuerit.

Et post ipsum, virum sexagenarium, olim Zelandiæ præfectum, qui ante nostrum ad ipsum adventum quatuor integros dies ab hoc morbo dormiverat, unde nullis domesticorum clamoribus expergefieri, & è somno excitari quivit. A quo, ut prior, nostra opera & curatione, DEI gratia, ad sanitatem sic revocatus ijs medicamentis est, quæ hunc morbum curare postea ostendam.

Duos novi post diuturnum cum hoc morbo conflictum, & varia hujus, quæ passi fuerunt, symptomata, somno aliquandiu plus satis indulsisse, propter corporis, ut fieri solet, pigritiem, & spontaneam, qua laborabant, lassitudinem, ad motum minus expeditos.

A quo, diuturniore irrigatione cerebri lethargo oppressus alter fuit postridie, quàm ad eum veni. Al-

Alter quoque diu ad ingressum impotens & tardus, insolitam, ab anno uno atque altero solitudinem amplexus fuerat, otio & somno plus justo indulgens, quantumvis juvenis & robustus. Hic etiam cum rubris, crassis & turbidis urinis ægrotare cœpit, sed quod à medico ejus viro doctissimo intellexi, absque infesta siti, aut momentaneo & molesto caloris sensu.

Cui nulla methodica curatio profuit, etsi medicum haberet doctissimum, & in veteri medicina exercitatissimum: Utpote quæ internam hanc putrefactionem, ut specificam, ita peculiari curationi subjectam, non coerceret.

Quo circa exhalantes ab hac vapores, tandem hunc quoque profundo somno, præter medici spem & expectationem substulerunt. In quo post mortem, sed post festum, ut proverbium habet, sceletyrben morbum, variæ maculæ nigræ & purpureæ, toto corpore erumpentes monstrarunt. Quem ante morbum & mortem, crurum languor, & præter hunc urinæ, absque siti, & vehementiore calore rubescentes, non fallaci indicio indicabant: ut

in

in priore recurrens ſubinde paralyſis.

Vulgi opinio ſomnum exiſtimantis eſſe cauſam ſcorbuti.

Uſitatum noſtris hominibus eſt, ut ſcorbuto eos laborare dicant, qui ſomno præter conſuetudinem indulgent. Quod etiam vulgi obſervatione, ſed conſequentia inverſa, ſomnus huic morbo familiaris eſſe credatur, exiſtimantis eum hujus morbi non effectum ſed efficientem cauſam eſſe, cum potius ejus in quibuſdam ſequax comes ſit, ut laſsitudo febris ac intemperiei eſt. Plures Embdæ (ubi vehementior hic morbus propter aerem hnmidum & craſſum, aquaſq; ſalſas & putridas eſt) ab hoc caro extinctos ſcio.

Embdæ plures pereunt.

Carus ut plurimum cum febri conjunctus.

Concurrit autem plærunque cum lenta, nonnunquam etiam cum intermittente febre hoc malum, quod ijſdem quoque, quibus febris ipſa, ſignis ab hoc morbo eſſe dignoſcitur, cujus hic ſomnus, ut antea dixi, ſymptoma & accidens eſt. Curatur etiam ijſdem, quibus febris medicamentis, juxta illud, quo, ſublata cauſa, tolli quoq; affectum, dicitur.

Canon therap. ſpec. in caro ſcorb.

Noſtra tamen qualicunque experientia conſtat, inter cætera, quæ huic mor-

morbo præſcribi poſſunt, primum locum ſibi naſturtium aquaticum, ejuſque ſuccum vendicare. Quod tamen de eo hic intelligi velim, quod in claris & limpidis provenit aquis, minimè vero quod in putridis & lutoſis naſcitur ſtagnis.

Nam illud præter quam quod ineſficax, etiam ingrato ſapore eſt.

Atque hac in re rurſum ſubſcribere Guilielmo Rondeletio, doctiſsimo noſtri temporis medico cogor, contra Fernelium acutiſsimi alioqui judicij & maximi ingenij virum, alto ſopori naſturtium hoc facere defendenti.

Siquidem præſenti remedio ad hunc ſoporem illud conferre, de noſtra qualicunque experientia atteſtari poſſumus.

Cujus, ad hunc carum, adeo efficacem facultatem experti ſumus, adeoq; evidentem, ut DEI manu quaſi adjuvari viderentur, qui illud aſſumerent, uno aut altero tantum excepto, in quibus nimios progreſſus hic morbus fecerat.

Nam cum ante annum, unico, divini verbi miniſtri apud Embdanos filiolo, quem ab hoc caro nulli clamores
aut

Historia pueri subito à caro usu succi nasturtij aquatici liberati.

aut vellicationes excitabant, refracto per vim ore, succum hunc infunderemus, ilico in ipso temporis articulo ad se redire, & nos apertis oculis aspicere cœpit.

Idem etiam in prædicto præfecto & adolescente, de quibus paulo antè diximus, experti sumus. Sed de hac re, quia etiam prius mentio incidit, nihil opus prolixiore ejus enarratione est. Ideoq; ad alia hujus morbi accidentia transibimus, quæ ab hoc morbo varia, propter variam corporum dispositionem, fiunt.

41. Sputi defluxio continua.

XLI. SPUTI DEFLUXIO CONTINUA.

SIc molesta & longa humidi sputive ab ore rejectione ab hoc morbo, (sicut etiam fieri aliquando in Gallico morbo solet, ut etiam hoc signo & symptomate cum venerea lue quandoque colludat) quosdam divexari novi, qua totum corpus paulatim extenuaretur.

Sputi continui generatio.

Quam putridi & circa viscera collecti humores excitabant, spirituum

vaporumque, quibus abundabant, vi & poteſtate ſurſum ad os elevati, & continua hac ſputatione rejecti.

Cui rei perpetuum quaſi fomentum alimenta aſſumpta præſtabant, maxima ſui parte in eandem ſubſtantiam converſa, & continuo veluti æſtu, per membranam intus os, œſophagum ventriculumq; veſtientem, ſpirituum vi & evaporatione, evecta atque educta.

In una quadam, alioqui forma præſtanti fœmina, retenti divitius menſes, huic malo occaſionem dederant. Et in altera triſtitia & adverſa multa, quæ perpeſſa fuerat. Ut inordinata victus ratio, & craſſorum ciborum ingeſtio, in hunc caſum perduxerat, nobilitatis ſtemmate clarum, caſtri præfectum.

Hiſtoria laborantiam ſputatione continua.

Cui menſes ſubſtiterant, medico uſa doctiſsimo eſt, ſed circa hunc morbum minus exercitato. Cujus rei cauſa, nihil commodi ex methodica ejus curatione percepit, Quo factum, ut relicto eo ad Empiricum & impoſtorem confugeret, qui acribus medicamentis rem eo brevi perduxit, ut rupta vena, poſt aliquot ſanguinis rejectio-

ctiones, subito & præter suam, haud dubiè, opinionem, sanguinis copiâ intra fauces hærente, suffocaretur.

Ad quam, post sanguinis eruptionem, vocati etiam nos fuimus. Qui tunc morbum hunc mali causam, cum ex urinis & crurum affectione, tum à pulsu, & cæteris, quæ præcesserant, symptomatibus, cognovimus.

Canon therap. spec. in sputatione continua. Prognost. 37.

Qui nostra curatione usi fuerunt, mixra curatione, partim febri & tenuibus catarrhis, partim scorbuto competente, feliciter, paucos intra dies sunt restituti. Præter unam, in qua diuturnior, propter alia accidentia, curatio fuit.

Cur in sputatione scorbutica etiam catarrhorum habenda ratio.

In hac curatione haberi ratio fluxus debet, ne ab acribus & calidis is irritetur, & nimia evaporatione vaporum fumorumq; & in cerebrum delatione, ac eorundem ibidem concretione, atque ad pectus postea defluxione, gravior, sicut nunc dixi, morbus excitetur,

Regula diagnostica spec. 25. in sputatione continua.

Qui hac sputi rejectione, & ab ore defluxione laborarunt, eos à scorbutica putrefactione idipsum pati urinæ crassæ & subfuscæ, aut crassæ & rubræ ostenderunt, quas absque siti, aut

mo-

molesto caloris sensu, sic affecti reddiderunt. Quibus, hujus morbi significatione, pulsus subscribit parvus, debilis & inæqualis. Cujusmodi sentiri in omnibus ventriculi affectionibus frigidis & crudis solet, absq; eo quod quicquam de hoc sic affecti conquerantur.

Sed & morbi species plurimum quoque ad monstrandum morbum momenti habet. Quo nullo manifesto morbo veteribus cognito tales infestati, languere magis, quàm ægrotare videantur. Et quod absque siti & calore ij vivant, utcunque rubræ urinæ, aut crassæ & subfuscæ, vel citrinæ & subfuscæ conspiciantur.

Adhuc præter jam dicta, aliud malum nobis occurrit, his regionibus quoque non infrequens, quod cum hoc morbo scorbuto communicare, præter peculiaria hujus morbi signa, aliquoties etiam nobis curatio monstravit. Quam pro hoc morbo instituere, post longam deliberationem ausus fui, primum quod ad nullum veterum morbum, affectionem hanc accedere viderem, præterea quod post neglectam diutius hujus curationem, qui-

quibuſdam maculis ſcorbuticis tandem ſe prodere hoc malum in quibuſdam obſervavi.

A quibus de ſpecifica hujus putrefactione magis confirmatus, majore confidentia poſtmodum curationem hujus ſum aggreſſus.

Quale autem hoc malum ſit, paucis deſcribam. Nam in initio adeo lentum eſt & parvum, ut nihil à ſanis, aut quam minimum differre ita affectos, etiam acutis videri medicis poſsit. Quod tamen neglectum, diuturniore temporis mora ita invaleſcit, ut nonnullos plures ſæpe hebdomadas & menſes lecto affigat. Et nonnunquam (ſicut fieri in diuturnis morbis ſolet) in graviora incommoda nonnullos conjiciat. nec non præſens vitæ diſcrimen.

Quemadmodum quibuſdam exemplis id, ſi neceſſe eſſet, hic probare poſsim, niſi inter obſervationes etiam quædam de his dicturi eſſemus, & ad eũ locum hæc reſervaremus. Nunc quàm poſſum breviſsime rem hic depingam, & ob oculos ponam, quo magis omnibus conſpicua fiat.

XLII. LANGUOR SINE CAUSA.

Contingit autem sic affectos in initio ut plurimùm languere, citra evidentis morbi significationem, nulla tàm siti, quàm levissima oris siccitate subindè infestatos. De qua rarò, nisi interrogati, conquerantur. Et, si aliquando molestior ea nonnullis fuerit, semper tamen modica humidi rejectione ea placatur, cujus largiore assiumptione ut plurimùm offenduntur. Etsi non ita multò pòst rursum æquè labia linguaq; ijs exiccantur. 42. Languor sine causa.

Pulsus his varius est, semper autem inæqualis, etiam in uno sæpe ictu. Urinæ ut plurimùm albæ, crassæ & conturbatæ, pingui sua superficie matulæ parietibus adhærentes. In quibus quæ subsidunt, urinam non claram, sed turbidam relinquunt.

Quòd si diutius moram morbus traxerit, tandem hos obtusus crurum dolor vel languor, aut facilis apprehendit lipothymia, maximè quoties sese erigere in rectum statum, aut de lecto surgere volunt. Prognost. 38.

Prognoſt. 39. Eo ulterius perſeverante, quidam horum in atrophiàm, aliasque difficultates incidunt, quæ vitam hanc cum morte commutare eos cogunt.

Canon thecap. ſpec. in languore ſcorbutico primus. Poſtulat autem hoc malum, (ut obiter curationem ejus attingam) cum ijs, quæ crudos humores concoquunt & incidunt, medicamentorum admiſtionem, quæ ſcorbuto valere uſus monſtravit.

Inter quæ in tenuiore aëre primum locum cochlearia ac becabunga tenent, eorumque ſuccus. Secundus. Quæ in craſſiore aëre qualis hîc Embdanus eſt, & Enchuſianus, aliisque ad maris ſeptentrionalis littora ſitis locis humidis & frigidis; magis fortia, magisque attenuantia & incidentia ſint oportet.

Prognoſt. 40. Quibus paucis diebus (ſi recens & non admodum inveteratum malum èſt) ſic affecti reſtituuntur, qui alioqui plures hebdomadas & menſes graviter ſæpè cum hoc malo luctari ſolent.

XLIII.

XLIII. AFFECTUS LANGUORI SIMILIS.

HUic ſimile eſt, quod in neutra valetudine aliqui patiuntur, dum adhuc domi foriſque omnia vitæ munia obire ſolent. Quorum aliqui ſubinde languorem ſentiunt inuſitatum, aliqui calorem momentaneum, faciem momentaneo calore inflammantem, & ſubinde ac inopinatò recurrentem. Sub quo & pulſus ſæpe ſubeſt durus & inæqualis, & alvus aliis præter conſuetudinem ſtricta, aliis juſto laxior. *43. affectus languori ſimilis*

Mulieribus hoc malum patientibus, nonnunquam menſes fluunt copioſius. Quas ab hoc morbo id pati languor demonſtrat, & præter hunc pulſus parvus & inæqualis. Quarum plæraſq; virium excipit debilitas, & quandoq; nervorum reſolutio, aut aliud incommodum ſæpe citra appetitus imminutionem. *Prognoſt. 41.*

Nam nonnullos hac affectione correptos, ſæpe avidius comedere vidi, unde nihilo magis corroborarentur. Quod ſi diurius malum perſevraverit

(nam in initio sæpe adeò lentum eſt, ut harum plærique pluribus annis præter languorem nihil incommodi ſentiant) ſymptomata omnia tacitis incrementis aſſurgunt, donec tandem in manifeſtum aliquem morbum erumpant, ut plurimùm verò, quantum mea qualicunque obſervatione animadvertere hactenus quivi, in atrophiam ſeu nervorum reſolutionem & debilitatem, aut utrumq;.

XLIV. SUDOR COPIOSUS ATROPHIÆ PRODROMUS.

45. *Sudor copioſus atrophiæ prodromus. Hiſtoriæ copioſi ſudoris atrophiam præcedentis.*

ATrophiam plærunque præcedit copioſus ſudor, qui aliquibus etiam media hyeme, ſub leviſſimis tegumentis erumpit. Sicut conſuli accidit Stadenſi, & duobus apud nos Angliis. Vnde phyſica ratione magis indies corpus conſumitur & perit.

Prognoſt. 42.

His ſanguis à lenta febre & copioſiore ſudore, inſtar glutinis, ſpiſſatur. A quo in quibuſdam ſanguinis (quod puto) ſpiſſitudine & pravitate, adeo ſubinde nervi contrahuntur, ut cibum

bum ĩic affectis alii in os inserere cogantur.

His pulsus valdè parvus & inæqualis, ac subdurus esse consuevit, non infido indicio morbum huncdemonstrans. Quem certiore indicio felix curationis successus demonstrat. Pulsum in melius commutans, non contemnendo curationis rectè institutæ argumento.

Regula diagnostica special. 27. in sudore copioso.

Quæ etiam hîc, ut in reliquis hujus morbi speciebus, variari pro temperamentorum diversitate, & humorum putrescentium varia mixtura debet, quò simul ij quoque, quibus hic morbus insedit, humores concoquantur ac digerantur, nec non expulsioni adornentur, eradicata interea, specificis & ad scorbutum facientibus medicamentis, sceletyrbes radice.

Canon therap. spec. in sudore copioso primus

Hac curationis ratione præstitum vidi, ut è languore suo liberatis his, propriam & nativam magnitudinem rursum pulsus consequeretur.

Quòd si tristitia (ut plærunque fieri solet) occasionem huic malo dederit, ea postposita, revocari ægre ad læticiam debet, & à tristibus arceri.

Secundus.

XLV. LANCINATIO PARTIUM INITIO ACCESsionum febrilium.

45. *Lancinatio partium initio accessionum febrilium.*

IN febrium enarratione supra dixi, frequenter sub tertianæ febris typo hunc morbum occultari, ejusque curationem, nisi hic morbus unà curetur, plerunq; impediri.

Hæ autem adeò frequentes anno octuagesimo secundo fuerunt, ut numero compreheudere facilè non sit ab hac febre tunc infestatos.

Incipit autem in horum plærisque cum tanta membranarum, crurum, aliarumque partium vellicatione, & lancinatione, ut divelli ac dilacerari sibi carnes conquererentur, & plærisque lancinatio hæc, quàm febris infensior esset, atque hujus ratione febrem aliqui contemnerent. Quemadmodum fecisse memini quandam D. Theologiæ conjugem, Gallum patritium agri Kedensis, mercatoris uxorem, aliosq; permultos.

Historia lancinationis partium initio accessionum febrilium.

Quod hîc admonere obiter volui, cùm quòd prætermissum supra id sciam, tùm quoque quòd hujus morbi præ-

presentiâ & pathognomonico signo id fiat, propter vaporum acrimoniam, qua præditi ij sunt, qui ab hac corruptione sceletyrbes dissolvuntur,

Reg. diagn. gen. 17. ex lancinatione partium.

Quem præterea, præter has lancinationes, etiam pulsus ostendit, in ipso febris vigore parvus & inæqualis.

XLVI. JACTATIO MEMBRORUM.

De tristi, & plena commiserationis membrorum omnium jactatione, cum levi eorundem resolutione conjuncta, in duobus tantùm nobis hactenus visa, plenius infra inter observationes dicemus, quando historiam unius, à nobis curatæ, puellæ enarrabimus.

46. Iactatio membrorum.

Obs. 50. pag. 356. quanquam nulla ibi jactationis mentio.

Siquidèm nec hoc malum communi curationis methodo subjacet, eandem, quam paralysis scorbutica, curationem postulans, Quam etiam ab hoc morbo esse, pulsus & urina ac morbi mores facilè indicabant, in ijs, quos ego hac affectione tentatos vidi.

Canon therap, spec. in jactatione membrorum primus.

Regula diagnostica spec. 28. in jactatione membrorum.

Quandoquidem admodum varia

prioris puellæ urina erat, aliquando tincta, aliquando tenuis & citrina, mox alba, turbida & crassa, rursum paulò pòst clara, vel rubescens; manente nihilominus eadem semper morbi facie, quotidie ingravescentis, etsi medico uteretur doctissimo, & in veteri medicina exercitatissimo, Doctore Joanne Bentzio, olim Electoris Saxoniæ, nunc vero Daniæ Regis medico dignissimo, & nostri amantissimo.

Quem honoris causa nominare hîc volui, & ut veritatis studio ostenderem, communem curationis methodum hunc morbum respuere, nisi specificis & ad scorbutum facientibus medicamentis, simul curetur.

Nam cùm hac curationis ratione minus feliciter res procederet, vocatus prædicto Doctori Bentzio collega à parentibus fui. Qui ad primum conspectum symptomatum raritatem admiratus, ad quem veterum morbum hunc potissimùm referrem, diu mecum dubitavi: Quòd neque ad paralysin referri, neque ad convulsionem, neque ad palpitationem aut tremorem posset,

ſet, ſed mixta potius ex paralyſi & convulſione affectio videretur.

Quare de his dum cum collega meo conferrem, diligenter tum pulſum, tum ùrinam obſervavi; quæ ad amuſſim huic morbo, ſicut jam ſæpius dixi, reſponderunt. A quibus, concepta primùm mihi de ſcorbuto opinio fuit. Quam poſtea non minore argumento crurum ſuræ dolor confirmavit.

Nam cùm quodam die in pedes meo juſſu eam mater erigeret, atque mira celeritate invicem eos puella ſurſum attraheret, requiſita à me fuit, quidnam ad hanc attractionem eam commoveret. Ad quæ magno ſpiritu & afflatu, (nam lingua quoque reſoluta ei erat, ut niſi multo conatu vix verbum unum proferret) id à crurum ſuræ dolore ſibi provenire reſpondit, à quo in terram pedes figere, eoſque extendere prohiberetur.

Ex quibus etſi ſatis de hoc morbo confirmatus fuerim, attamem quia nondum cum collega meo viro alioquin egregiè docto, & in veteri medicina exetcitato, de ſceletyrbe ſatis mihi conveniebat, in ejus curationem

per dies ferè quatuordecim consensi, ea conditione, si non satis methodica hac curatione ea procederet, totidem curationis dies nihil concederet.

Quæ in sequentibus diebus quatuordecim absoluta nobis, DEI gratia, cum puellæ commodo ac sanitate fuit, ijs medicamentis, quæ scorbutum curant, & cum hoc immixtos ei humores crudos & pituitosos concoquunt, concoctosque expurgant & expellunt.

Canon therap. spec. in jactatione membrurum secundus.

Ubique enim in hac curatione opservari debet, ut curatio pro incidentium morborum differentia, & vatia humorum permistione limitetur.

Exempli gratia, si calor & intemperies calida adfuerint, ea refrigerantibus contemperetur, & inter scorbutica medicamenta frigidiora exhibeantur, nisi causa morbi, & victus ratio quæ præcessit crassa & nautica, aut aër crassus & frigidus obstiterint.

Canon therap. gen. 19.

Quod si partis dolor adfuerit, unum aut alterum simplex rcliquis misceatur, quòd ad partem affectam vim medicaminis deferat & deducat. Ita si crudus & pituitosus humor admixtus

tus fuerit, vel craſſus & lentus, is quoque ſimul attenuari, concoqui, & incidi debet.

Atque ſic de cæteris ſtatuere debemus, quemadmodum de his medendi methodo docemeur. Siquidem eadem eorum hîc, atque in aliis & veteribus cognitis morbis ratio eſt. Ideoque ijs imitanda, qui feliciter, & cum judicio ac ratione medicinam exercere volent.

XLVII. TREMOR MEMBRORUM

PRæter hanc lamentabilem membrorum concuſſionem jactationemque & ex paralyſi ac convulſivo motu mixtam (ut videtur) affectionem, quàm plurimis ab aquis crudis & pravis familiaris in agro Embdano tremor eſt. Quem etiam ab hoc morbo fieri pulſus oſtendit. *47. Tremor membrorum.*

Nam urina in horum plæriſque, nullum hujus morbi indicium habet, niſi quòd plærunque citrina ſit & tenuis.

Oſtendimus antea ex Plinij ſententia, & Græcorum medicorum, medicinam in caſtris Cæſaris facientium, autho-

Aquæ crudæ nervis nocent.

authoritate, quam quotidiana experientia apud nos confirmat approbatque plurimùm, aquas noſtras crudas & corruptas nervis infenſas eſſe, ſua vel qualitate frigida vel ſubſtantia craſſa, vel ſpecifica, quæ ex his oritur, putrefactione ac corruptione.

Tremoris membrorum generatio.

Nam cum cumulata ab his cruditas amplius naturæ beneficio digeri ac ſeparari non poſſit, neceſſe eſt alieno concepto calore, eam corrumpi & putreſcere; putrefactione pro ratione ſubjectæ materiæ ſæpe lenta, & ſenſibus vix perſpicua.

Unde elevati vapores frigidi & craſsi, ſi ad nervos delati fuerint, ea afficiunt, quæ dixi. Atque ab hac cauſa communi, non alienum à ratione eſt, morbum & affectionem produci, multis communem, Quatenus etiam ex Hippocraris & Galeni, omniumque probatiſsimorum medicorum ſententia, communes morbos communem cauſam habere conſtet.

Canon therap. ſpec. in tremore.

Curatio hujus non multùm variat ab ea, quæ paralyſi, & prædictæ concuſſioni debetur.

XLVIII.

XLVIII. PENIS EXULCERATIO.

ADhuc aliud hujus morbi accidens est, quod etiam cum Gallico morbo colludit, eodem modo, quo in lue venerea fieri solet, à specifica & maligna hujus putridæ materiæ qualitate erodente & exulcerante excitatum, dum per penem cum serosa sanguinis substantia & excremento illa defertur, inter transeundum sua qualitate maligna teneram penis carnem exulcerans erodensq;. *48. Penis exulceratio.* *Penis exulceratio ut fiat.*

Est hoc quoque grave malum, quod propter latentem suam causam, & tenellum penis sensum, hactenus graviter & duriter sæpe per plures annos, & nonnunquam ad vitæ finem usque nonnullos magna omnium commiserati-one afflixit. *Prognost. 43.*

A quo Amsterdami graviter per plures annos excruciatus Sartor fuit, unde postea in cacochymiam & alia mala, ac penis juxta scrotum exulcerationem incidit, qua post longas miserias ab hoc incommodo liberatus est, morbi causa aliò & ad ulcus derivata. *Historia laborantium penis exulceratione.*

Ita

Ita hac ipſa carnificina ſupra ſex annos quidam in mea patria vexatur. Et meus olim hoſpes, ob literarum & bonarum artium contemtum,, nullam ſui curationem admittens,

Eſt enim quoddam hominum genus, quod nihil rectè fieri putat, niſi quod à ſe profectum ſit, aut ſuo judicio approbetur.

Vlcerum ſiccorum generatio.

Eſt autem hujus exulcerationis eadem ratio, quæ in alijs corporis partibus, in quibus ab hac materia maligna & virulenra, perforari corporis partes, aliquando ſicca exulceratione videmus, non ſecus, atq; ſi majoris aciculæ capite vi carnes perforares, neq; pus neque ſaniem ichoremve â ſe dimittente.

XLIX. ULCERA SICCA.

49. Vlcera ſicca. Hiſtoriæ laboranttum ulceribus ſiccis.

CUjuſmodi ulceris ſpecie ante paucas ſeptimanas quidam meus domeſticus, & nuper quidam textor laborarunt, qui Weſalia habitationem ſuam huc non procul ab Embdana urbe in Wolthuſen pagum ante paucas hebdomadas tranſtulit. In cu-

cujus genu uno duo profunda ulcera erant, juxta se invicem posita & perforata, sicca, neque pus neque saniem ullam à se dimittentia, non secus, atque si majoris aciculæ capite in eam partem impressa fuissent,

Totum crus ab his contractum, preterea debile & languidum erat, ut baculi adminiculo ad ingressum uteretur, & sic difficulter procederet, ax vix dimidia hora unius plateæ iter conficeret, idque multo cum dolore & molestia.

Differunt autem hæ exulcerationes ab ijs, quæ à Gallico morbo procedunt, excrementorum, quæ exulcerationi immuscentur, & circa illam apparent, figura & colore, quæ in Gallico morbo larido substantia ac calore assimilantur, hîc vero nullo certo colore, sicca. & citra pus se offerunt vel pauca puris substantia, eaque varia, cruda, ac nullius certi coloris. *Regulà diagnost. spec. discernens ulcera sicca scorbutica à Gallicis.*

Ego in his & alijs ex pulsu, & ulcerum malignitate, de motbo adinonitus, intra octo dies hunc textorem (Dei gratia) sequentibus medicamentis feliciter curavi, absinthii scilicet decocto ad intra, & unguenii aurei applicatione ad extra. Po-

Canon therap. spec. in Vlceribus siccis.

Postulat enim hoc ulceris genus medicamenta mitiora, quibus citius ac prius quàm fortioribus ad suppurationem perduci illud videmus, diversa curationis ratione, quam in Gallico morbo observamus, Etsi utrique proprium ac peculiare sit; sua qualitate maligna ac venenata, curem & carnes subjectas exulcerare & erodere. Ut propterea non abs re symptomatum similitudine sub recta polorum linea inter se communicare videri possint, utcunque curationis modo propter differentem putrefactionis speciem, inter se differant, quæ alia hîc est, alia in Gallico morbo.

Divinæ providentiæ opus admirandum.

Estque hoc admiratione dignum divinæ providendiæ opus, eâdem copia apud Indos, quibus Gallicus morbus æquè atque scorbutus nobis, familiaris est, & ut sic dicam, topicus ac regionalis, arbores Guaiaci longas & proceras, quarum fructu ibi homines ab hoc morbo sanantur, provenire, qua apud nos cochlearia, nasturtium, becabunga, & id genus alia huic morbo probata remedia.

Quo facto divinus rerum opifex, etiam in prima mundi creatione, statim

tim de remedijs cujusq; regionis morbis accommodatis, admiranda sua providentia prospexisse videtur, ut vel hoc ipso suam in creandis & conservandis creaturis, rebusq; à se creatis, providentiam & propensam ac benignam erga ipsas voluntatem, testatam contra eos faceret, qui atomorum concursu, & fortuito casu, cum quibusdam de grege porcorum Epicuris mundum hunc extitisse, etiam hodie inter Christianos arbitrantur, si quidem hac appellatione cohonestare eos conveniat.

Quorum falsam persuasionem, (ne quid de consentiente Prophetarum, Patrum, Martyrum, Apostolorum, & ipsius Christi, multis miraculis doctrinæ suæ veritatem confirmantis, testimonio dicam) sapientissima naturæ dispositio & conversatio, atque ad omnem usum accommodata creatio, convincit, ut nullum habituri tales excusationem sint, qua coram Christi tribunali in judicio subsistant & suam contumaciam defendant.

Sed his sibi relictis ad scopum nostrum revertemur. Nam de ijs judicium gravius erit, quàm nunc ipsi cogi-

tare, aut ſibi perſuadere queant, Quemadmodum liquidum iis fiet, ſi Chriſti in cruce pendentis dolores, & pſalmiſtæ typum Chriſti gerentis calamitates, quas Pſalmo 116. expreſsit, ſecum examinent & expendant. Ubi dolores infernales ſe circumdediſſe oſtendit, quos ſi ita perpeſſi ad horæ unius quadrandem fuiſſent, & poſtea liberati, haud dubiè aliud dicerent & ſentirent, majoreq; ſtudio & diligentia in divinæ voluntatis inquiſitione & obſervantia advigilarent. Solent enim, juxta proverbium, quæ nocent, docere.

Sed hæc quia alterius loci ſunt, fortè malè huc tranſlata quibuſdam videri poſſunt. Quæ obiter pro concluſione, quadam orationis conſequentia paucis hic annotare volui, ut divini numinis prædicatione, ejuſq; laudatiſsimæ providentiæ celebratione, hunc noſtrum de ſcorbuti morbi ſymptomatibus libellum clauderemus. Siquidem hæc ferè hujus morbi ſymptomata omnia ſunt, quod ſciam. Quod ſi quid præterea emergat hic prætermiſſum, id facilè ab his colligi ac dignoſci poterit. Volui autem in

Concluſio tractatus hujus.

pu-

publicum hæc adferre: Primum, ut gravissimorum virorum, editionem hanc flagitantium, judicio ac voluntati satisfaciam. *Caussa cur ediderit hunc tractatum autor.*

Deinde præclarissimorum medicorum studium & industriam excitem, ad dandum meliora, aut de suis observationibus & inventis, quod deest, adjiciendum. Quam enim necessaria hujus morbi noticia sit, & diligens symptomatum horum omnium observatio, ostendit multitudo eorum, qui quotidie hoc morbo corripiuntur.

Videtur enim hodie à temporum angustia & calamitate hic morbus incrementum capere. Ut propterea, quam Amatus Lusitanus, excellens nostri temporis practicus medicus, de vermibus opinionem habuit, de hoc morbo concipere debeant, qui hoc nostro, ad septentrionalis maris littora, tractu, medicinam sunt facturi. *Vide scor. curationis 85. cent. 7.*

Sed & humanæ fragilitatis nos admoneri ab hoc morbo decet, ab uno eodemq; morbo & causa, tot tantisq; miseriis calamitatibusque impetitos,

quo vel hujus recordatione mutuis odiis, rixis, invectivis & condemnationibus minus inter nos sæviamus, qui ignari mali, mortem ejusq; causam sæpe nobiscum, & intra viscera nostra circumferimus.

Sed hæc querelam longam habent, si quis ingredi eam volet, medicinam vero nullam præter eam, qua DEO vindictam dare jubemur, fratri vero reconciliationis locum. Et sunt hæc præter nostrum institutum.

Transitio ad partem sequentem. Quare ab his receptui canentes, ad ea quæ in libri fronte promittimus revertamur. Ubi post universalem hujus morbi enarrationem, particulares nostras observationes promittimus, quantum huic loco & instituto sufficere, ad pleniorem hujus declarationem judicaremus.

Utilitas exemplorum & observationum. Gal. lib. 9. meth. med. cap. 6. Nam si Galeno gravissimo medicinæ testi credimus, non sufficiunt ad exactam cognitionem universalia, nisi in exemplis & particularibus unà exercitemur. Quod in ijs, ut Galeni verbis utar, methodus; in his exercitatio consistat.

Nam quemadmodum iter aliquod ingressuri, celeriter illud conficiunt, qui

qui utroq; invicem crure, & alterno pede incedunt: tardius vero, qui altero pede claudicant: Ita qui doctrinam alicujus artis ac diſciplinæ abſolutam conſequi & addiſcere volunt, duobus his (ex Galeni ejuſdem authoritate) inſtrumentis uti debent, in univerſalibus methodo, in particularibus exercitatione, quod hiſce duobus quaſi adminiculis, optimè cujuſque rei cognitio, quam nobis parare ſtudemus, procedat.

Sunt autem ad docendum exempla illa pro potioribus habenda, quibus ipſi interfuimus, quæq; noſtris oculis vidimus, quod de his notiora ac veriora ſcribere queamus. Quod nos ſedulo ſtudentes, paucula quædam noſtra exempla proponemus, quantulacunq; huic noſtro inſtituto pro eorum, quæ dicta nobis ſunt, declaratione, ſufficere putabimus. In quibus brevitatis cauſa hiſtorias tantum annotabimus, quo citius & melius ad hujus morbi cognitionem lector pervenire queat. Quandoquidem cognito morbo facilis ejus curatio eſt.

Quæ in morbi initio ſæpe paucißimis & ſimplicißimis perficitur medi-

camentis, de quibus prolixè & doctè, in suo de scorbuto libello, D. Joannes Weierus scribit, apud quem varios curationum modos lector cognoscit.

Noster scopus præcipuus est, morbum hunc suis signis depingere, quo magis obvius omnibus esse, & à quolibit cognosci possit. Quod primus ad sanitatem gradus sit morbum cognovisse.

Ad cujus curationem prius nemo medicus pius properare debet, quam eum perspectum, & ab omnibus suis partibus bene cognitum habeat. Ἀλλὰ ταῦτα ὥσπερ προλογίζοντες εἰπομὲν, ut instituti nostri rationem redderemus, cur post universalem sceletyrbes descriptionem, particulares nostras observationes scripserimus.

Restat nunc promissis satisfaciamus Hippocratem hic sequuti, cui usitatum est, in curationibus suis rationes suas prius confirmare, quàm nos eas docere, ne videamur ea alijs facienda proponère, quæ ipsi nunquam fecimus prius.

Observatio I.

QUi habitu melancholico & squalido, alba morphæa, circa brachij manumq; extrema laborabat senex, sub hyemem levi & lenta correptus febre, cum respirationis difficultate, & recurrentibus per intervalla anxietatibus, & sub diaphragmate ad ventriculi regionem infestantibus fuit, quæ ob respirationis difficultatem, de amittenda hac vita anxium eum solicitumq; fecerunt, etsi alioqui morbus lentus, parum vires defatigare ac prosternere videretur.

Hic urinas habuit crassas, rubras, & sublivescentes, cum quibus pulsus digitis occurrebat inæqualis & subdurus. *Signa scorbuti.*

Horripilationes sensit frequentes, sed nullo, aut quàm minimo comitatas calore aut siti. Ad hunc ita affectum vocatus sum, cum primum Hamburgum venissem, nondum autem naturam loci, victum & aquas, quibus ibi utuntur, cognitas satis perspectasque haberem.

Cujus causa propinquos rogavi, ſecundum & exercitatum in illius loci morbis medicum mihi adjungerent. Quod etſi in initio ægre, tandem tamen poſt longas propinquorum deliberationes obtinui, ut accerſeretur D. Franciſcus Rodewolt, ſenex ſexagenarius, publico Hamburgenſium ſtipendio medicinam ibi factitans.

Qui nulla habita mecum deliberatione medicamentum ægrotanti præſcripſit, in fine ſecundi, aut initio tertij gradus calefaciens, & obſtruendis pulmonum cannis, & infarctis viſcidis & craſsis ejus humoribus educendis conveniens. Quo in officina pharmacopolæ viſo, teſtatus propinquis fui, de morbo non idem nos ſentire. Itaque curationem ipſi permiſi, hoc meo prognoſtico contentus.

Ægrotus vero poſt ſextum aut ſeptimum, ab aſſumpto primum medicamento, diem, inter graviores horripilationes deceſsit.

In quo morbum ſceletyrben demonſtrare debiſſent urinæ, abſq; moleſto ſitis ſenſu, rubræ & ſubfuſcæ, itē anxietates ex intervallo ad ventriculi regionem ſub diaphragmate infeſtantes.

tes. Præterea morbus lentus nulli veterum morborum deſcriptioni reſpondens. Quibus victus ſubſcribebat craſſus & melancholicus, quo per omnem fere vitam tenax Euclio fuerat uſus.

Obſervatio II.

QUæ annum viceſimum quartum agebat virgo pulchra & inculpatæ valetudinis, honeſta & pia, continuas, maxime vero poſt prandium, horripilationes ſenſit, cum intenſiſsimo ſiſiniſtri hypochondrij per vices infeſtante dolore.

Sub veſperum ſemper omnia viſa ſunt auctiora.

A cibo ſumpto plærunque deterius habuit, præter horripilationes etiam perpetuis ructibus, nauſeis, anxietatibuſq; divexata.

Quod idem etiam à pharmaco purgante ei advenit: Siquidem difficiles his purgationes eſſe ſolent, quantum noſtra experientia conſtat, non prius putrefactionis qualitate ſuperata & devicta, humoribuſq; in quibus ea reſidet, concoctis & digeſtis.

A fomento ad eum uſum nobis parato,

rato, mitigati hypochondrij dolores fuere, reliquis in eodem vigore persistentibus. Quarum curationem cum aliquando certam spem nobis urinæ facerent, de ea rursum nos post levissimum cathartici exhibitionem, deturbavit urina, perinde atque antea, crassa & conturbata.

Reg. diag. gen. 18. ex urinarum commutatione pag. 60. 91.

Quæ res & varietas suspicionem mihi fecit, ut alterius morbi admistione fieri hoc, cogitare auderem. Quamdoquidem ex Galeno, quarto de victu acutorum morborum commento docemur, facilem ac frequentem urinarum permutationem plures affectiones designare, quæ neque eandem curationem, neq; æqualem habent solutionis præfinitionem.

Itaque inquirenti mihi de omnibus diligentius, confessa ægra est, ante paucos dies subnigras maculas sibi in cruribus apparuisse, quæ in citrinum colorem desiissent. Unde de scorbuto confirmatus, præscripta inter cætera huic morbo nobis remedia sunt, quibus brevi pristinam valetudinem DEI beneficio hæc est consecuta.

Hujus urina ab initio crassa & subpallida, cum rubicunda visa corona est.

eſt. Horripilationes ſub noctem ſemper auctiores apparuerunt, ut quotidianæ febris typum repræſentare voluiſſe hanc febrem videri poſsit.

Siquidem honeſta & modeſta virgo domi plærunque deſidebat. Nunc valet viro nupta, & corporis temperamento inculpato.

Quoties in his regionibus noſtris urinæ à catharticis præter rationem conturbantur deterioreſq; fiunt, cum ſceletyrbis ſignificatione id conjunctum eſſe uſus convincit, curatione id confirmante.

Obſervatio III.

EOdem quo hæc ægrotabat tempore, de qua priore obſervatione dixi, iiſdem ferè ſymptomatibus ab eodem hoc morbo, totam pene hyemem ægrotaverat quædam annorum quadraginta matrona, chirurgi amici mei vicina, inter cætera quæ patiebatur, incommoda, graviter quoque de obtuſo crurum dolore conqueſta.

Quem etiam hujus morbi accidens eſſe ſupra in univerſali morbi hujus enar- *Signa ſcorbuti.*

enarratione oſtendi. Hunc autem ſimilem eſſe ajebat, atque ſi in profundo crurum malleolis ea ſibi contunderentur.

Atqui præter hunc dolorem moleſta quoque ei ex intervallo cordis palpitatio erat, cum leviſsima oris ſiccitate conjuncta, quam haud dubie putridæ materiæ intus latentis evaporatio, intra cordis capſulam admiſſa excitavit, quemadmodum de cordis palpitationis efficientibus cauſis, recte annoravit & obſervavit acutiſsimus doctiſsimuſque noſtri temporis medicus Joannes Fernelius Ambianus.

Cui nos ſubſcribere hic veritas cogit, non ſolum ob hanc præſentem hiſtoriam, ſed varia noſtra hac de re experimenta, & quod plus eſt, propter firmiſsimas rationes, felici curationis noſtræ experimento, non in hoc exemplo ſolum, ſed pluribus aliis animadverſas & comprobatas.

Urinæ hujus quoque ab initio craſſæ, albæ & turbidæ, ſicut ab ægrotante edoctus ſum, apparuerunt, cujuſmodi tum etiam erant, cum primum mihi eam videre contigit, pingui ac viſci-

da

da ſua ſuperficie matulæ parietibus adhærentes.

Has nulla exhibita, poſt digeſtiva, medicamenta purgantia attenuabant ſed magis conturbabant. Quamobrem, cum varia tum concoquendis, tum digerendis humoribus crudis & pituitoſis medicamenta ei præſcripta nihil proficerent, ad ea quę hunc morbum curant devenimus.

Regula diagnoſt. gen. 19. ex urinarum conturbatione à purgantibus. *Vide 235.*

A quibus intra paucas hebdomadas & dies reſtituta integræ ſanitati fuit. Quæ ut exhiberem, primum obtuſus crurum dolor, & cum hoc urinarum â catharticis couturbatio ſuaſit; Secundo, quod à nullo manifeſto morbo, ſed perpetuo languore potius, ægrotantem detineri animadverterem. Nam experientia doctus, pro ſcorbutici morbi apodictico ſigno teneo, ſi videam ab ijs, quæ merito & ex ratione attenuare urinas debebant, eas præter rationem conturbari, morbo lento exiſtente, & nulli veterum morbo ac deſcriptioni reſpondente.

Signa ſcorbuti.

Signum ſcorbuti apodicticum.

Ob-

Observatio IV.

BYſſi mercator apud Hamburgenſes, vir ſtaturæ brevis & quadratus, de ſpontanea omnium membrorum laſſitudine, cuidam juveni medicinæ ſtudioſo, ſed in artis noſtræ principijs non infeliciter verſato, conqueſtus, purgatus rhabarbari infuſione ab eodem, nullo ſanitatis commodo, fuit.

Præſcripta deinde varia medicamenta ei fuerunt, quæ laſsitudinem mitigent, humoremq; crudum digerant & concoquant, at eodem, quo prius ſucceſſu. Nam & languor creſcebat, & quotidie appetitus magis imminuebatur, carne à corporis ſubſtantia magis ac magis flacceſcente & pereunte.

Signa ſcorbuti. Ideoq; ſuper hac re conſultus, cum de omnibus quæ ægroto adeſſent, diligenter inquirerem, inter alia hujus ſigna, etiam de obtuſo crurum dolore eum conqueri intellexi.

A quo de hoc morbo ſtatim admonitus fuit, de quo judicium ab hoc ſymptomate ſumptum, confirmabat pul-

pulsûs parvus, debilis & inæqualis: & cum hoc urina crassa, alba, turbida & varia, in qua quæ subsidebant corpora, alba quoque, rotunda, & cineritia apparebant, quibus nihilo clarior superior urinæ substantia facta est, sed æquè turbida perstitit, non infido hujus morbi, sicut antea dixi, argumento.

Si scilicet absque graviore morbo cum perpetua lassitudine talis excernatur, si nullum æger morbum ostendat veteribus descriptum, si languere magis, quâm ægrotare ita affectus videatur, idque cum lento & vix sensibili virium decremento fiat.

In hoc ægroto, sicut fieri solet, quādo in morbi cognitione abberratur, variæ fiebant urinarum ut dixi permutationes. Adeo ut si quæ ex melioribus urinis affulgeret de morbo victoria, & sanitatis spes, eam postridie everterent eædem, perinde ut antea, crassæ & conturbatæ, ut hujus morbi apud nos significatione certa & indubitata, ita firmissimo curationis non rectè institutæ argumento.

Occulta enim causa & malum subsit

ſit neceſſe eſt, medicationem noſtram ſubterfugiens, quod recidivæ occaſionem præter ſpem & expectationem præſtet.

De quo cum diu multumq; mecum dubitarem ac cogitarem, poſt longas deliberationes ac retiocinationes, nec non diligentem ſignorum omnium examinationem, tandem ſcorbuto morbo cauſam hanc adſcribendam inveni, judicium meum ac ϛοχασμὸν hac de re comprobante felici curationis eventu.

Quem ſic experientur, qui poſt me in ſimilibus caſibus attentare eam volent; velle autem debent omnes, quibus vita & ſalus hominum curæ eſt.

Atque hac curationis via à graviſſimo ſuo morbo hic quoq; paucis diebus. reſtitutus eſt, à quo plures menſes, hebdomadas, ni fallor, ſedecim, maxima ex parte decubuerat. Quæ in hoc ægroto ſceletyrben oſtendant, in hiſtoriæ enarratione annotavimus, ut nihil eorum repetitione hic ſit opus.

Obſervatio V.

NOn diſſimilibus ſymptomatibus

ab hoc morbo hujus vicina, eadem quoque byſſi mercatrix, & hujus prædicti ægroti à parte uxoris affinis, ægrotavit. Cui inter cætera accidit, ut quoties ſeſe erigere conaretur, facilè linqueret, aut ad linquendum prona & proclivis eſſet. In hac quoq; præter morbi ſpeciem morbum hunc, prima manus noſtra ad pulſum applicatione, mihi manifeſtavit pulſus parvus, debilis, & inæqualis. Cui urinæ ſubſcribebant craſſæ, albæ, & conturbatæ, cum ijſdem, de quibus antea dixi, ſedimentis, quę ſuperiorem urinæ ſubſtantiam æquè poſt ſe craſſam & turbidam reliquerunt. *Signa ſcorbuti.*

Os maxima ex parte ei ſiccum fuit, etſi potum parùm appeteret aut ferret. Nam à largiore liquidi hauſtu ſtatim offendi ſe ſenſit. Diu ante morbum eadem quoque moleſtum crurum ſurarumque dolorem ſenſit, qui graviter etiam inter decumbendum eam divexavit.

Ab his de ſcorbuto confirmatus, ijſdem ferè medicamentis, quibus in prioribus, curationem perfeci, niſi quòd ijs quæ ex proprieiate quadam ad hunc morbum faciunt, quædam

miſcerem crudos & pituitoſos humores concoquentia & incidentia; caloremq; contemperantia. Quibus DEI beneficio feliciter hæc convaluit, quæ diutius & multas hebdomadas ab hoc morbo decubuerat.

Exemplum Canenis therap. gen. 18.

Hoc exemplum hîc ſubjungere volui, ut promtior eſſet hujus mali cognitio. A quo ſæpe contingit plures hebdomadas, menſes & annos, nonnullos lento & vix ſenſibili morbo lecto affigi, & ab eo quandoque in deteriores & ægrè curabiles morbos, atrophiam ſcilicet, ſpasmum, aut paralyſim, devolvi, magna rerum ſuarum jactura, & totius familiæ ἀναρχίᾳ ac confuſione.

Quemadmodum eodem, quo hæc ſcriberem tempore, alteri cuidam viduæ accidit, quæ medicorum ignorantia integrum penè annum domi deſedit, & maximam temporis partem in lecto tranſegit. Quò magis cogitare celebres viros decet, quam neceſſaria hujus morbi obſervatio, & legitima ejus deſtinctio ſit ijs, qui medicinam apud nos, & in his locis maritimis ſunt facturi.

Ob-

Obſervatio. VI

QUi in Balwerder habitabat, agro Hamburgenſibus ſubjecto, olim Præfecti in Tritou amanuenſis & ſcriba, ſub diaphragmate, eo loco ubi orificium ventriculi ſitum eſt, tantas anxietates ſenſiit, ut erectus ſpiraret & variè præ anguſtia corpus de loco in locum transferret, nullo tumore, inflatione, aut inflammatione, thoracem, præcordia, aut ventriculum infeſtante.

Huic faciei color planè cineritius erat.

De morbo quia cum collega curationis, viro ſene & ſexagenario, mihi non conveniebat, atque is curationem hanc ante me tractaſſet, propter ætatem ei cedere & curationem hanc permittere volui, ſed cum hac præmonitione, ne quid in aſſumendis catharticis facilè ſuo medico conſentiret.

Quòd nou vanis argumentis perſuaſum mihi haberem, ab ijs non ita multò poſt, in hydropicum tumorem corpus inflari, & attolli debere.

Nam æger cum hoc morbo multis aqueis & tenuibus humoribus, in primis venis & viſceribus ipſis abundat, unde futurum ſuſpicabar, ut fortiori cathartico ijs motis & conturbatis, flatus qui in ijs continerentur, diſſolverentur, atque ſubitò ſic in tumorem ventrem attollerent.

Prævidi etiam ſaburram partim viſceribus & inteſtinis adhærentem, partim in venas tranſumptam, medicationis vi & facultate ad viſcera trahendam, & in ea impingendam eſſe, ſpontè jam obſtructa, & hoc tenui & aqueo humore infarcta, ex quibus ſequi, ſicut omnes medici rationales norunt, hic tumor ſolet. Nam crapulæ & ebrietati perpetuo hic indulſerat, & in ea totos non ſolùm dies, ſed integras quoque noctes, ut fieri inter aulicos ſolet, tranſegerat.

Ex quibus non fallaci ratiocinatioue colligi potuit, futurum id quod ego prævidebam, atque res ipſa, & rei eventus poſtea comprobavit. Nam ſexto curationis die, qui fuit dies Saturni. revocato mihi & iterum ſuper hac re conſulto, tres pillulas majores oſtendit, à medico ſuo ſibi præſcripras,

ptas, tertia hora pomeridiana eas deglutiret.

Quando paucis ſententiam meam dixi, negavique de ijs judicium mihi competere, additi præterea, cuique facti ſui rationem reddendam eſſe. Itaque per me liberum ei relinqui, quod vellet, faceret. Atque ſic medici ſui conſilium ſecutus, has pillulas deglutivit.

A quibus poſtridie qui fuit dies Solis, adeò intumuit, ut factum hoc adſtantes & propinqui, imò medicus ipſe admiraretur.

Quo tempore ſuaſi ut Hamburgo in prædium ac domum ſuam rediret, admonui quoque ſeriò, beluinam illam, quam egerat, vitam deteſtaretur & deploraret, atque ut graviſſima ſua peccata Deo confiteretur, eorumque veram pœnitentiam ageret, quo facto, promiſſiones in ſcriptura ſancta propoſitas, & à Filio Dei nobis revelatas, firmiter amplecteretur, atque in unica Dei miſericordia, Chriſti morte & paſſione nobis confirmata, acquieſceret, propterque eum remiſſa ſibi, quæ ſeriò deteſtaretur peccata, certò ac firmiter crederet. Dùm his operam meam

ſolatij ergò ei obtuli, ſi qua in re eam expeteret. Atq; ita ei valedicens abij.

Ille vèrò poſt quartum à purgatione diem cœleſtia loca, quod ſpero & opto petijt, noſtro prognoſtico fidem faciens. In hoc, morbum hunc demonſtrare anxietas gravis debuit, ſub diaphragmate ad ventriculi regionem, abſque tumoris, inflationis, aut inflammationis ſignificatione, infeſtans & difficilem reſpirationem citra thoracis affectionem efficiens. Nam cruditates quieſcentes abſque manifeſto tumore anxietates tantas inducere non potuerunt.

Obſervatio VII.

HAc ipſa anguſtia & reſpirationis difficultate, correptus ab hoc morbo adoleſcens in Pumenberch ditione Schounenbergenſi fuit, adeò difficili & gravi quoque, ut erectus ſpirare, & variè anguſtiâ corpus jactitare cogeretur. In his plærunque ſi morbo ejuſque cauſæ vires ægrotantis fortiter reſiſtant, neque prius illæ concidant & ſuccumbant, plærunque hydrops ſubſequi has anguſtias ſolet, niſi

ſi tempeſtiva curatione & huic morbo competente ijs occurratur.

Hujus urinæ craſſæ & conturbatæ, cum obſcura nigredine vireſcebant, hujus morbi non contemnendo ſigno, ſi, uti uſus demonſtrat, extra hydropem & malignæ febris indicia, in longiore morbo tales reddantur.

Obſervatio VIII.

VIdua gibboſa, gracilis, pedibusq; hirſuta, corporis temperie, inprimis verò epate calidiore, diu à mariti ſui morte, vitam egerat ſedentariam & triſtem. Hæc quoque ijſdem correpta anxietatibus per intervalla fuit, ſub diaphragmate ad ventriculi regionem infeſtantibus.

Cum quibus labia genæque ſubluri-do colore plæter conſuetudinem media æſtate tinctæ, cum ſuperioribus oculorum palpebris, apparuere. Fortè ex meſtruorum, quæ ſuppreſſa aliquandiu fuerant, ad ſuperiora refluxu. Quæ huic morbo (haud dubiè) occaſionem dederant.

Quibus ciendis, hujus morbi curatione neglecta, dum medici inſtant, mi-

Canon therap. gen. 20.

misera hæc subito & præter spem, ab angustijs his suffocatur & perit.

Observatio IX.

Vidua rustica dives pecorum & agri, per omnem ferè vitam patrijs aquis crudis & sublimibus assuefacta, levi in initio febricula ægrotare cœpit sed absque multa siti, aut molesto caloris in principio sensu, utcunque urinas redderet crassas & cum quadam fuscedine rubescentes; quæ in morbi progressu multis rubris & crassis excrementis, à quibus nihilo clarior superior urinæ substantia eminuit, in matulæ fundum subsiderunt.

Signa scorbuti.

Quo, ut variorum humorum confusionem, ita diversorum morborum concurrentiam, denotari supra in morbi enarratione ostendimus. Ubi breviter quoque specificam sceletyrbes putrefactionem has urinas continere annotavimus, Eadem anxietates quoque passa graves est, per intervalla recurrentes, & à diaphragmate ad ventriculi regionem infestantes.

Quæ á catharticis semper magis irratari, quàm mitigari, etiam hujus mor-

morbi indicio, visæ sunt. Quòd ægrè sic affecti purgationes sustineant, nisi post devictam prius hanc putrefactionem, & ad cencoctionem separationemque crassis & aqueis, qui miscentur, humoribus perductis, ea administres. pag. 26. 111, 253.

Estq; alioqui Rhasis sententia, quam experientia & quotidianus comprobat usus, frequentes super rubris urinis purgationes lethales esse. Quod etiam diu ante ipsum Hippocrates aphorismorum libro primo aph. 22. & lib. 2. aph. 9. ostendit,

Nam qui sublata prius putrefactione qualicunque humores crassos & tenaces extenuat & incidit, meatusque per quos isti transmittuntur, & à medicamentis trahuntur, aperit, facilem & ægrotanti salutarem purgationem experietur, quæ absque fastidio ullo, torminibus, vertigine, & id genus malis procedit,

Quod obiter hîc propterea admonere volui, quòd in eo aberratum in hac curatione à juvene medico fuerit, alioqui non indocto, neque in artis principiis infeliciter instructo. Qui non habita hujus præcepti ratione,

cathartico vehementiore jam dicta ſynptomata omnia exaſperavit, cum præſenti ægrotantis diſcrimine, accedente ad reliqua mala & delirio.

Quod tamen non continuum, ſed intermittens, & per intervalla recurrens fuit. Tandem hæc quoque propter morbi ignorantiam ultimum clauſit diem.

Signa ſcorbuti.

Quem hîc monſtrare potuiſſent, cum morbo & febre lenta, urinæ craſſæ, rubræ, & variæ, abſq; moleſta ſiti caloriſve ſenſu redditæ. Et præter has anxietates prædictæ, nec non habitationis ſitus ad mare in locis planis & paluſtribus exiſtens, aquarumque ibidem natura, & cum harum uſu, victus melancholicus & craſſus.

Quibus abundantiore indicio adnumerari delirium ſub febre lenta poteſt, & difficilis, ſi placet, purgantis medicaminis tolerantia.

Similibus urinis rubris, craſſis & ſublividis abſque gravante ſiti, complures anno ſeptuageſimo perierunt poſt memorabilem illam agrorum omnium inundationem, ex aquarum, quibus neceſſario in noſtra Friſia occidua ruſtici noſtri utuntur, ſalſedine.

Cum

Cum quibus etiam ab hac febre ille prope Leoverdiam in Virdum pago, ut vocant, rusticus ægrotabat, qui plurimas secum & graves tacitè melancholiæ causas fovebat. Quas plurimûm ad hujus morbi generationem conferre supra ostendimus.

Observatio X.

SEnatoris Hamburgensis conjugi adhuc obambulanti, & omnia domi fortisque munia citra incommodum obeunti, aliquandiu difficilior respiratio erat, quoties locum aliquem acclivem ascendere conaretur. Quo diutius neglecto, subitò & præter expectationem in articulares dolores incidit, variè locum suum commutantes, & nusquam diu subsistentes.

Cum quibus urinæ visæ albæ, crassæ & turbidæ sunt, superiore sua substantia matulæ parietibus adhærentes; existentibus, quæ in fundum subsiderunt corpora, arenularum instar, crassis, rotundis & gravibus. *Signa scorbuti.*

A pur-

A purgantibus & humores crudos & pituitoſos concoquentibus medicamentis, ut nihilo melius habuit, ita nihilo emendatiores viſæ urinæ ſunt. Unde mihi primùm hujus morbi ſuſpicio incidit. Quam pulſus confirmabat parvus, debilis & inæqualis, atque majore certitudine felix curationis eventus, rationis inventum comprobans.

Siquidem prima omnium hæc fuit, in qua hanc affectionem ab hoc morbo procedere obſervavi & animadverti.

Quæ tridui vel quatridui ad ſummum curatione, integræ valetudini ab ijs, quæ ſcorbutum curant, medicamentis reſtituta, de his & ſimilibus mihi indicium reliquit certum & indubitatum, quod poſtea pluribus utile fuit, In quibus illud tamen notatu dignum ac neceſſarium eſt, ne gliſcentem febrem & putrefactionem, cum his doloribus concurrentem, negligamus Quòd fortè ex hujus contemtu futura minus proſpera ac diuturnior curatio eſſet.

Observatio XI.

DIctæ Senatoris conjugis ex sorore neptis & puerpera, decimo quarto à partu die, primùm dentium: deinde scapularum, mox genu, manuum, & musculorum laringis, graves dolores, cum levi earundem partium resolutione experta est, Qui locum subinde mutabant, & variè quoque discurrebant, modò hunc, modò alium corporis articulum divexantes, & eòdem etiam resolutionem jam dictam secum transferentes, ut semper quò dolor, eòdem quoque resolutio hæc commigraret,

Urina hujus, quemadmodum urina materteræ suæ, etiam crassa & conturbata, cum crassis subsidentiis fuit. *Signa scorbuti.*

A ventriculi orificio ad os usque quiddam instar pali figi sibi conquerebatur, quod etiam in hoc morbo pluribus advenisse memini. *Accidens scorbuti peculiare.*

Si quando de lecto surgere conaretur, statim animo liquit, aut ad linquendum prona fuit. Quod etiam in aliquibus familiare hujus morbi symptoma est.

A

Canon therap spec. in doloribus arthrit. Quartus

Remedium arthritidis vagæ scorbuticæ,

A catharticis pejus habuit, visæque urinæ deteriores, magisque crassæ & conturbatæ sunt.

Quocirca medicamina ei à me præscripta sunt, ex herbis & radicibus incidentibus attenuantibusque, & quadam proprietate hnnc morbum respicientibus, quibus ad sufficientiam decoctis & colatis, addidi succi cochleariæ uncias duas, suspensis ex filo radicum raphani sylvestris taleolis tribus, & convenientibuss syrupis potione condulcorata.

Quintus

A qua potione quotidiè bis hausta, intra triduum sanitati restituta fuit, in biduo dolore tumoreque evanescente. His ipsis doloribus ab hac causa cum similibus urinis Senator Stadensis, & apothecarii Leoverdiensis uxor, item civis Nordensis, & Secretarii Hamburgensis L, Tuesterengh soror, aliiq, complures laborarunt, his ipsis medicamentis sanitate rursum restituti.

Historiæ aliæ arthritide vaga scorbutica laborantium.

Observatio XII.

SUb idem fere tempus, quo ab his articularibus doloribus prædictæ

quæ

duæ fœminæ correptę fuere, ab ijſdem quoque ab eadem cauſa, altera quædam fœmina præpinguis, quæ Hamburgi ad porticum, ad quam mercatores conveniunt, habitabat, corripitur. In qua minus diſcurrentes ac mobiles hi dolores, fortè propter corporis conſtitutionem frigidiorem, & ad ſenium vergentem ætatem, aut ob humores craſſos & frigidos, erant, utpote quæ multo craſſo & melancholico ſanguine abundabat, quemadmodum pedum tumor, de quo mox dicemus, abunde poſtea oſtendit.

Signa ſcorbuti. Hujus urinæ craſſæ, rubræ, & ſubfuſcæ fuerunt, quibus nec calor nec ſitis adfuit moleſta, non infida hujus morbi ſignificatione. Nam quorum in urinis majora putrefactionis ſigna ſunt, quam foris ſitis & æſtus oſtendunt, morbo lento exiſtente, & nulli veterum morbo ſuis ſignis & ſymptomatibus accedente, magnum, imò certiſſimum hujus morbi argumentum habere, uſus monſtrat. Redundantibus circa primas venas humoribus crudis & craſſis ſubinde totas implevit pelves. Quod etiam huic morbo adeſſe in pluribus. Embdę obſervavimus, quos

quos nihil his extretionibus adjutos fuisſe conſtat.

Ut à me de ſceletyrbe hæc admonita fuit, bibit aliorum ad hunc morbum probata remedia, quibus ita defœdata crura ejus fuerunt, ut citra horrorem ea nemo aſpicere poſſet.

Anxietas ſcorbutica diverſa ab anxietate à pituita gravante.

Anxietates, quas ad præcordia infeſtare diximus, adeò quoque graves hæc experta eſt, ut ſæpe præſens ſuffocationis periculum non abs re adſtantes metuerent: Sed quæ cum pituitoſa excretione nihil communicabant, ne quis inde profectas eas eſſe exiſtimet.

Quandoquidem magna differentia inter anxietates ſcorbutum comitantes, & illas eſt, quæ à pituita gravante, vel aliis de cauſis fit. Etſi hæc diſtinctio exercitationem, & diligentem obſervationem animadverſionemque requirat.

Obſervatio XIII.

SArtor qui operam ſuam ſarciendis veſtibus locare ſolebat, diſſolutæ vitæ & poculis ebrietatique addictus homo, ſub autumnum de graviſſimo coxen-

coxendicis dolore conqueri cœpit. Qui cum variis celebris cujuſdam chirurgi inunctionibus, nihil dolor cederet, illius magnitudine & morbi moleſtia ac diuturnitate victus, urinam ad me deferri per uxorem curavit.

Quæ rubra & craſſa fuit, atq; multo craſſo & furfuraceo ſedimento, à quo nihilo clarior ſupereminens urinæ ſubſtantia viſa eſt, ſubſidit: nulla interea ſiti, aut caloris moleſtia, ægrotum infeſtante. Eratq; pulſus parvus & inæqualis: Atque ex longiore morbo & dolore ad ſpithami longitudinem crus retractum. *Signa ſcorbuti.*

Ego ex urina ſtatim morbi cauſam cognovi. Quare media hyeme ex vino rubro cochleariæ ſuccum ei propinavi, ad ſingulas vini libras ſucci uncias quatuor admiſcendo. A quo medicamine intra quatriduum à dolore liberatus eſt.

Duravit autem curatio tota hebdomadas plus minùs decem, in quibus integræ ſanitati rurſum hic reſtitutus eſt, ut, quemadmodum antea, ad compotationem pedibus uteretur celerioribus, quàm Chriſtianum virum de-

ceret, qui omnium opinione alioqui incurabilis videbatur,

Obſervatio XIV.

CONſulis Hamburgenſis uxor, ijſdem hiſce coxendicis doloribus, ad talum uſque ſeſe extendentibus, divexata pluribus hebdomadis fuit. Qui paulatim ita creverunt, ut ne momentum temporis præ doloris magnitudine uno in loco quieſcere poſſet, & propterea medicorum operam implorare coacta ſit.

Purgata ab urbis Phyſico medico ſene ſeptuagenario deterius habuit, lachrymis per genas deſtillantibus morbi doloriſq; magnitudinem teſtata. Cũ nihil proficerent ad coxendicis dolores à veteribus præſcripta medicamenta, tandem ego quoq; vocatus fui. Qui prima manus meę ad pulſum applicatione morbum agnovi.

Eratq; tunc urina tenuis & citrina, parum à ſani hominis urina differens, quæ poſtridie ab aſſumpto medicamento noſtro viſa craſſa & conturbata eſt, pluribuſq; excrementis craſsis & furfuraçeis in matulæ fundũ ſubſidere.

Cu-

Cujusmodi quoque ab his medicamentis visæ urinæ conjugis Senatoris & Licentiati Juris sunt, quæ eodem ferè tempore cum iisdem urinis, gravissimis brachii lancinationibus, cum levi ejusdem resolutione conjunctis correpta fuit.

Historiæ lancinationibus brachij cum levi resolutione conjunctis laborantis.

Quæ etiam ab his doloribus, & non multum dissimilibus medicamentis curata est. Nam utraque statim post biduum doloris mitigationem sensit, paucis diebus integre ab iisdem liberatæ. Cum in Consulis uxore supra sex hebdomadas dolor hic perseverasset, & aliquantum ex dolore contractus nervus esset, qui etiam convenientibus medicamentis postea restitutus est, & pristinam extensionem recepit.

Observatio XV.

EOdem hoc dolore post tristem litem correptus Hamburgensis civis fuit byssi mercator. vir gravis honestatis amans, absque ulla pulsus & urinæ permutatione. Siquidem semper ferè etiam in bona valetudine pulsus huic parvus, debilis & inæqualis fuit.

Signa scorbuti.

S 2 Qua-

Quapropter morbum hic ex ſuis moribus cognoſcere oportuit.

De quo opinionem meam confirmavit, præcedens vita triſtis, & moleſta lis, graviter animum ejus excrucians, eoq; magis, quod præter meritum iſthuc ſe pertrahi arbitraretur, & quorundam amicorum officia & judicia non ſatis æqua ſibi, in ſua cauſa, quam juſtiſsimam putabat, experiretur.

Itaque ab hac animi illius ægritudine, doloriſque proprietate de hoc morbo admonitus & edoctus, pauciſſimis medicamentis & huic morbo accommodatis, brevi hominem ſanavi. Hujus frater, cum iiſdem pene ſymptomatibus ante paucos annos corriperetur, & medicos nactus fuiſſet hujus morbi ignaros, adhuc hodie domi claudus deſidet, nullam ſui morbi quam priorum medicorum opera expertus eſt infelicem, curationem admittens.

Alia hiſtoria iſchiade ſcorbutica laborantis.

Obſervatio XVI.

TAlo retracto verſus poplitem retro, ut eum terræ affigere non poſſet, ab hoc morbo Secretarij Hambur-

burgenſis ſoror, poſt diuturnum ac moleſtum mariti ſui morbum, laboravit, cum pulſu parvo & inæquali, uriniſq; craſſis, albis, & conturbatis, quæ ſuperiori ſua ſuperficie viſcida & craſſa, matulæ parietibus adhærerent. Unde mihi ſymptomatis cauſa revelata eſt.

Signa ſcorbuti.

Uſa hæc ante nos variis muliercularum inunctionibus & balneis (ut fieri ſolet) fuerat, at nullo curationis ſucceſſu. Ideoq; cum nihil his proficeret, tandem rem mihi ſignificavit. Qui cognito morbo ejuſq; cauſa, paucis medicamentis, & uno, ſi memini, ſimplici, ad priſtinum ſtatum, talum, DEI beneficio, reduxi.

Eadem hæc paulo ante etiam omnium articulorum dolore & reſolutione laboraverat, ut ab aliis de loco in locum transferri eam neceſſe fuerit, noſtra quoque opera in quinque diebus plus minus ſanitati DEI gratia ſic reſtituta, ut ſponte quo vellet, iret, quam prius à pluribus transferri multa cum moleſtia, de uno lecto in alium oportuit.

Hiſtoria laborantis omnium articulorum dolore & reſolutione.

Obſervatio XVII.

GEnu dolorem, & momentaneam cum hoc ac per intervalla recurrentem reſolutionem, experta ab hoc morbo ruſtica eſt, quæ ex Vilſtria non procul ab oppido Krempen ad me venit. Quæ ad doloris hujus adventum hac reſolutione ſimul attentata, nec ſtare neque ingredi potuit, ſed protinus niſi ab alijs ſuſtentaretur, in terram prona concidit. Quo remittente rurſum baculi exigui adminiculo, quo volebat, ibat.

Signa ſcorbuti. Urinas reddit hæc craſſas, ſubnigras & conturbatas, quæ multo craſſo & nigro ſedimento in matulæ fundum ſubſiderent.

Ipſa ægra hujus ſymptomatis cauſæ ignara, confeſſa mihi eſt, ante triennium graviter ſe à ſcorbuto ægrotaſſe, meum de hoc malo judicium confirmans.

A quibus de ſceletyrbe edoctus, ijſdem, quibus priores, medicamentis, hanc quoque DEI beneficio ſanavi, niſi quod ijſdem validiora cathartica ſubinde admiſcerem.

Ho-

Hodie curſus velocitate hæc etiam cum cervis decertare poſſe dicitur, alioqui vetula & quæ tunc baculi adminiculo ad ingreſſum uteretur. In hac hiſtoria ſceletyrben morbum, præter recurrentem genu dolorem, reſolutio oſtendit ſubito præter rationem eveniens, & momentanea paralyſi crus afficiens, cum dolore eadem facilitate, qua apprehendebat, deficiens & remittens. *Signa ſcorbuti.*

Quod urina confirmabat varia, nec non abundantiore indicio habitationis ſitus, & aquarum, quibus ibi utuntur, natura & qualitas. Quæ judicium à prioribus conceptum magis confirmabant, ſi Plinio credimus, & experientiæ rerum magiſtræ.

Obſervatio XVIII.

QUi Senatorii ordinis dignitatem apud Hamburgenſes tenebat, vir liberaliter doctus, & annos natus plus minus ſexaginta, diutius & per plures annos, dum adhuc Reipubl. munia obiret, cum hoc morbo conflictatus eſt. Nam & faciei colorem habebat liveſcentem, & crura duro

ac tenſo hoc tumore inflata. Cum quibus & anxietates inter eundum ad præcordia experiebatur, graves & moleſtas.

Quæ propter corporis conſtitutionem firmiorem, qua ab ipſa nativitate gaudebat, longiore tempore abſq; manifeſto morbo ac valetndinis impedimento ſuſtinuit, etſi indies ab otioſa & ſedentaria vita, nec non victus ratione craſſa & melancholica, tacitis incrementis hæc aſſurgerent, ut demum in manifeſtum aliquem morbum ea erumpere fuerit neceſſe.

Nam dum diutius hæc negligit, & præcedenti ut dixi victui indulget, tandem manifeſto tumore, præter crura, circumſcribi ipſi, etiam utraque viſcera cœpere, quæ hac ſaburra prægravata tandem in abdomen gravantem copiam effuderunt, illud quoque duro ac renitente tumore attollentem.

Quando urinas reddit craſſas, rubras, & quaſi ſanguineo colore tinctas, in quibus multa ſubſidebant corpora craſſa, rubra, & furfuracea: cum tanta viſceris utriuſq; tenſione, ut manifeſta circumſcriptione extrinſecus.
ſe conſpicienda illa offerrent.

Ita

Ita affectus usus est opera cujusdam, nescio quas suas experientias jactitantis, erronis miserrimi, cui nemo sana mente præditus, lubens suum commisisset canem curandum. Qui in hisce viscerum obstructionibus, frequentibus suis purgationibus, brevi rem eo deduxit, ut neque erectus sedere, neq; in lecto dimovere se posset, nisi à duobus adjutus.

Quando mortem instare, & præ foribus esse animadverteret, me vocavit, meam opem & operam implorans: diebus, quod memini, canicularibus.

A quibus ego curationem excusabam ac detrectabam, quod scirem servandis diætæ præceptis ingenium ejus minimè natum esse. Quod ille animadvertens, me nodum, quod ajunt, in scirpo quærere, cœpit animo commoveri.

Quare annui, ne afflicto afflictionem adderem, etiam propter conscientiam, qua omnibus nostro officio præsto esse jubemur: Sed non absque admonitione, quod eo loco & dignitate in Repub. constitutus, & non vulgari literarum scientia instructus, atq;

quibus

quibus mediis ac modis literæ paren-tur, diſciplinarumq; cognitiones, non ignarus, feneſtram impoſtoribus ad nequitiam aperuiſſet, & ſuo exemplo ad imitandum hæc alios invitaſſet, qui leges punire tales, & à Repub. arcere ſciebat, qui temere & per hominum mortes (ut Plinij verbis utar) pericula faciunt.

Exemplum Canonis therap. ſpec. in hydrope ſcorbutico pag. 149, 150.

In hoc autem miſero ejus ſtatu, quædam medicamina ei præſcripſi, cum morbo hoc obſtructiones eradicantia, & crudos, craſſos, ac frigidos humores concoquentia & incidentia: foris viſceribus tumefactis adhibitis fomentis, emplaſtris, & unguentis, quæ cum diſcutiendi, emolliendique vi ac facultate corroborandi ea poteſtatem habent, per intervalla quoties id neceſsitas poſtularet, Electuario Indi, pharmaco ei uſitato hominem expurgans.

Quorum efficacia (conſtituta prius victus ratione convenienti) res eo Dei gratia brevi rurſum deducta eſt, ut omnia rurſum domi, tam publica quam domeſtica negotia expediret, & intra privatos parietes, quo vellet obambularet, etiam muſæum, quod editiore loco

loco habebat, atque contignationem ſine offenſa aſcenderet.

Potuiſſet hic integre reſtitutus fuiſſe, ſi victus rationem debitam obſervare voluiſſet. Sed hoc illi perſuadere difficile erat, quantumvis literato & docto, quippe qui ad iſtas leges nunquam aſſueverat, eratque nulla res ei difficilior, quam è conſuetis cibis abſtinere.

Factum curationis hujus initium diebus, ut dixi, canicularibus eſt. Sequente Martio cum diutius negotiorum meorum cauſa in patria mea abeſſem, relaxatis iterum omnibus (non admodum alioqui intenſis) circa victum habenis, ad ingenium redijt, antiquum obtinens, & quibuſlibet cibis ſine delectu indulgens.

Unde, nondum ſatis ex priore morbo confirmatus ac reſtitutus, rurſum in recidivam ſui morbi incidit. Quando ad inviſendum iterum illum, ab amicis & propinquis invitatus, recuſavi.

Quod talibus neq; Apollo neq; Æſculapius ſatisfecerint. Sed ſub vitæ finem ab amicis & ipſo rurſum requiſitus, ut ſolatij ergo ſaltem eum viſitarem, obtemperavi.

Ho-

Homo hic erat egregiè doctus, pius, & non inutilis Reipub. civis & senator, nemini malus, nisi quod sibi in victu non parceret, aut minus indulgeret. Ut recte dictum sit, neminem sine vitiis vivere, optimum vero illum esse, qui minimis urgetur.

Hunc spero cum omnibus piis ac Christi fidelibus, cœlesti nunc gaudio frui. Quod nobis quoque, peracto hoc vitæ curriculo, concedat misericors, nostriq; amans Deus, cœli & terræ Dominus.

Quæ hic specificam hanc sceletyrbes putrefactionem ostendant, ex prædictis constat: Inter cætera vero hujus signa primum locum tumor durus sibi vendicat, nullam digiti sui impressionem admittens. Cui subscribere labiorum genarumq; livor potest, nisi ex melancholici humoris coacervatione eum extitisse quis contendat. Sed & conspicua urinarum, absque siti & febrili calore, rubedo, non infidum hujus argumentum continebat. Quibus adstipulabatur victus melancholicus & crassus.

Signa scorbuti.

Ab hac ipsa hydropis specie renitente & dura, curatus hisce ferè medica-

dicamentis quidam à nobis chirurgus Embdanus eſt, poſtquam octo & viginti hebdomadas ſuam, & cujuſdam ibi medicinam facientis pharmacopœi operam, nullo curationis ſucceſſu expertus eſſet, indies morbo tumoreque creſcente, ita ut ſponte vix de lecto deſcenderet.

Itaque à medico ſuo, & ipſo ad conſilii communicationem requiſitus, conſenſi, cum medico ſuo ad viſitandum eum, ægroti domum accedens. Qui eodem tempore quo ad eum veni, neſcio quod pharmacum purgans ſumpſerat, à quo plus gravaminis ſenſerat, quam levaminis.

Vnguentum in tumore hypochondriorum.

Quocirca ea curationis ratione improbata, utraque latera unguento emolliente, confortante, ac digerente aggreſſus ſum, quod hæc etiam tenſa, & in his viſcere circumſcripta ſuo tumore eſſent.

In his autem exhibui, quæ quadam caloris temperie, cum iis quæ ſcorbutum curant, obſtructiones tollunt reſerantq;. Nam validiore ſiti hic infeſtabatur.

Atque hinc Dei gratia effectum fuit, ut poſt paucarum hebdomadarum cu-

curationem, extra urbem hic expatiaretur, qui paulo ante vix solus se dimovisset.

Etsi pro hoc beneficio parum gratum verbis se ille ostenderat, fortè ne hac ratione de sua authoritate quid imminutum apud populum videretur. Nam adeo plæraq; ISTIUS hominum conditionis pars, in ea civitate, arrogans & superba est, etsi imperita sæpe quam maxime, ut viros in literis educatos & ratione ac judicio ex veterum præscripto curantes, præ se contemnere, & suis experimentis posthabere non erubescant.

Embdanorum chirurgorum arrogantia.

Cum tamen frequenter ne quidem simplicem ossis fracturam, ejusq; vel minimam, absque vitio & distorsione ab ijs reponi posse observarim, sicut proh dolor pluribus quam velim exemplis, hic id, si necesse esset, demonstrare possem. Qui aliquando à me de meliore curatione ex Galeno & Hippocrate admoniti, adeo contemtim eam admonitionem acceperunt, præ fastu & φιλαυτίᾳ, qua quidam ex ipsis laborant, ut prædictorum placitis & scriptis nunquam ab ipsis cognitis,

suam

ſuam experientiam paucis utilem, anteponerent.

Genus hominum, ut videtur, quod recta conſilia cum dare non poſſit, bene monentibus obtemperare nolit. Interea tamen multa confidentia etiam internos morbos curat, hac parte quoque omnes præ ſe contemnens. Idque magiſtratus negligentia & incuria, vel non intelligentis, vel ad ſe nihil hanc curam pertinere arbitrantis. Cum tamen (ſi Platoni credimus) Reipub. felicitas in bono medico, & obſtetrice proba & induſtria conſiſtat.

Embdani magiſtratus negligentia in coercendis Empiricis.

Sed hæc quia præter noſtrum inſtitutum, atq; alterius conſiderationis ſunt, ijs conſideranda relinquimus, quibus à Deo optimo max. hoc munus injunctum eſt & commendatum.

Obſervatio XIX.

MAreſcalcus caſtti Leoverdienſis, generis nobilitate clarus, præterea ſumptuoſus & ſplendidus, nimio ſplendore res imminuiſſe, deterioreſq; feciſſe credebatur. Unde in hunc morbum eum incidiſſe veriſimile eſt.

Nam

Nam alioqui temperamento erat inculpato, & vivebat quoque ſplendidè.

Ad hunc cum de via vocatus venirem, præ anguſtiæ ſenſu, quem ſub diaphragmate monſtrabat, ægre eum reſpirare vidi, adeo ut ipſe cum ea reſpirationе ſupra biduum ſe ſupereſſe non poſſe affirmaret. Quod partim morbi ratione, partim medicaminis aſſumpti, ei eveniſſe judicavi. Siquidem ante paucas horas pillulas, neſcio quas, à medicis ſuis, viris in medicina exercitatiſſimis, ſibi exhibitas, deglutiverat.

A quibus morbi ratione facta anguſtia adeo adaucta fuit, ut ex hac vita ſibi migrandum eſſe æger putaret.

Accedebant ad has anxietates hujus morbi indicio, venter & crura hydropico, duro, & retinente tumore inflata. Et labra genæq; ſublurido colore media æſtate conſpicuæ.

Signa ſcorbuti. Denique urina craſſa & rubra, in qua multá ſubſidebant corpora craſſa, rubra & furfuracea, non contemnendo hujus morbi ſicut antea diximus judicio.

Rhaſis progneſt. in hydrope lib. 9 Dixit Raſes cum rubris urinis hydropem incurabilem eſſe, propter Epatis

Epatis temperiem calidam, à qua ſit, & diverſas propterea curationum indicationes, quibus occurri ex æquo non facile poſſit. *cont. cap. 69. & lib. 1. divisionum cap. 65.*

Quæ ſi apud nos, & cum his urinis rubris & craſsis militaret ratio, neceſſe ex hac Raſis prædictione eſſet, ſic affectos prognoſtico relinquere, magno, ut ex hac curatione apparet, errore, & ægrotantium pernicie & interitu.

Differentia autem ex cauſæ diverſitate emergit, quæ ut in veterum hydrope calida eſt, ita hic frigida & craſſa eſt, hac ſua rubedine non tam intemperiem, quam morbi qualitatem, & ſpecificam ſcorbuti putrefactionem, urina exprimente, quæ acribus & calidis, minime vero frigidis medicamentis tollitur & expugnatur, & propterea in eaſdem cum hydropico tumore indicationes incidit, quæ in veterum hydrope pugnantes cum ſint, morbi difficultatem adaugendo, curationem incertam, vel nullam & deploratam faciunt.

Atque ita ſalva manet Raſis viri doctiſsimi prædictio, & confirmatur noſtrum de ſpecifica hac ſcorbuti putre-

factione, ex curationis eventu ac veritate, judicium. Sed ad historiam revertamur.

Sitiebat hic plusculum, nam & corporis temperatura calidiore gaudebat, eratque alioqui anni tempus æstivum & calidum.

Ego cum ab angustia, tum à duro & renitente pedum tumore, præterea ab urinis rubris & crassis, & sublivescentibus genis, præ cæteris patriæ meæ medicis, de hoc morbo admonitus, magno artis nostræ encomio, & ægrotantis, quod præcipuum est, salute, intra paucos dies DEI beneficio ad pristinam valetudinem hominem, non absque quorundam medicorum, inprimis vero Serapii Hanya viri optimi & piissimi, uxoris meæ consobrini, quem honoris causa hic nominare volui, admiratione, reduxi.

Curatio angustiæ & hydropis scorbut.

Miscui autem calorem contemperantibus, obstructionesq; reserantibus medicamentis, ea quæ ad hunc morbum usus adinvenit. Quibus, uti prædixeram, postridie respirationis angustia remittere, & æger liberius respirare cæpit, certa curationis sequuturæ spe & persuasione. Quæ in tri-

tribus ni fallor hebdomadis absoluta est.

Est hæc hydropis species, ut illa, de qua postea dicemus, pluribus apud nos, & his nostris regionibus, familiaris, quæ à veterum hydrope facile prædictis signis dignoscitur, ut pluribus exemplis nihil hic opus sit.

Nam omnes hoc loco recensere longum esset, præterea supervacuum & inutile, quod ex similibus similia colligere quilibet per se possit.

Observatio XX.

Acicularij extra novam portam Embdanam habitantis uxor variis toto corpore maxime circa crura, præter ventris crurumque tumorem, duris, & pendulis, atque propria quasi cute circumscriptis tuberibus, supra reliquum tumorem extantibus laboravit, hydropis scilicet specie, quam vulgus nostras vernacula nostra lingua à vesicarum prominentium forma, *bonkwater* appellat. Nam à tuberibus his extra cutem prominentib. & cum totius corporis, maxime ventris & crurum hydropica inflatione,

concurrentibus tumoribus, veſica-rum modo propendentibus, appella-tionem hanc malum hoc conſequutum eſſe videtur.

Sed & præter hæc tubera variis an-xietatibus ſubinde & per intervalla re-currentibus, hæc divexata fuit, animi-que deliquio, quoties ſeſe elevare, aut alias è lecto ſurgere conabatur. Cum quibus pulſus parvus & inæqualis, ac urina craſſa, alba & conturbata fuit.

Ego ex tumore renitente, & pulſu parvo & inæquali, atque prominenti-bus veſicis, de ſcorbuto admonitus, ut & ab animi præter rationem deliquio, ijs quæ ventriculum calefacerent, ob-ſtructiones tollerent, & hunc morbum quadam proprietate curarent, ita in-tra octo dies DEI gratia eam curavi, ut domi ſine moleſtia omnia conſueta of-ficia ac munia obiret, pedum tumore deinde, quibuſdam ad pedes fomen-tationibus curato & diſcuſſo.

Hac hydropis ſpecie plures apud nos corripiuntur, eſtq; noſtris famili-ariſſimum pauperibus, imprimis vero qui mala victus ratione utuntur, aquis-que noſtris putridis, crudis, & corru-ptis, vel cereviſijs noſtris ab ijs deco-

ctis.

ctis. Quo fit ut etiam ditiores ſæpe ab hoc malo non ſint immunes, quibus ad hunc morbum natura magis prona ac proclivis eſt.

Quemadmodum nuper eveniſſe cuidam nobili Groningano, præclara & nobili familia nato memini, & præter hunc alteri cuidam fœminæ plebeiæ, cujuſdam molitoris, & ex ſemine lini ac raparum oleum experimentis conjugi, cum iiſdem fere, quibus hæc laboravit, ſymptomatibus, niſi quod nobili prominentes tumores etiam in dorſo ipſius aſſurgerent, quem ante hunc morbum frequentes quoq; vomituum conatus infeſtarant, cum pulſu parvo, crebro & inæquali, & facili tumorum de loco ed locum permutatione.

Curatus hic ab alio medico eſt, veteris medicinæ alioqui non ignaro, communi curationis methodo, ſed nullo curationis ſucceſſu. Utpote qua brevi ſuccubuit, manuum robore etiam tunc, cum curandum ſe medico daret, fortiſſimus.

Quapropter diligenter medicum ad ſingula animadvertere oportet & decet, omniaq; providere, & diſcer-

nere prius, quam ad curationem accenere prius, quam ad curationem accedat, ne prius impingat & curatione aberret, quam morbus recte cognitus fuerit.

Cæterum symptomatis similitudine hic adscribere invitor, quod, in morbi enarratione prætermissum, hic non incommodiè inseri posse putavi. Scilicet nonnunquam extra hydropem contingere, ut totum corpus, nec non quælibet corporis partes, ab hoc crasso & melancholico succo, variis tuberibus cum & sine exulceratione, quadam naturæ crisi, & hujus crassi ac melancholici succi ad exteriora & corporis circumferentiam depositione, extuberent.

Nonnunquam extra hydropem varia tubercula in corpore erumpere.

Quemadmodum advenisse ab hoc morbo & crassa hujus materia Consulis Leoverdiensis, & cujusdem Frisiæ occiduæ nobilis conjugibus memini. Quæ in posteriore variis exulcerationibus siccis, neq; pus neq; saniem reddentibus exulcerari, perforariq; & exedi videbantur, crescentibus in exulceratorum locis, aliis postea & novis tumoribus, qui variis excrescétiis mamillarem carnem flaccidam & glandulosam cuti quodammodo adæquabant.

Historiæ tuberculis extra hydropem in scorbuto laborantiũ.

Simile

Simile etiam tinctoris filiæ in altero crure ab inflammatione alba & huic morbo peculiari (ſicut antea diximus) effloreſcentia advenit, non intellecta, neque legitime (ut opportuit) curata, ad hunc caſum miſeriamque deductæ.

In hac tumor tumori adnaſcebatur, ac ſi quibuſdam quaſi natibus ſibi invicem impreſsi tumores fuiſſent, vel quibuſdam quaſi monticulis, alii ſuper alios aſſurgerent.

Hi quoque profundis exulcerationibus, & mediis inter monticulos vallibus, exulcerabantur, excedebanturque magnum de ſe fœtorem reddentes, è quibus alii rurſum & novi tumores enaſcerentur triſti aſpectu, ita ut ſine horrore nemo crus illud aſpicere poſſet.

Huic malo affine fuit ſed minus tetrum, quod cum reſolutione & crurum paralyſi, adoleſcens Embdanus paſſus eſt, qui etiam hæc tubera in utroque crure, ſed abſque exulceratione oſtendit.

Tuberculorum ſcorbuticorum cauſa & ſigna.

Hoc malum ab hoc quoq; morbo, & latente hujus putrefactione procedere, gliſcenteq; ab hac febre, amplius craſſos humores, hujus morbi cauſam te-

tenuium exiccatione inſpiſſante & adurente, præter pulſum parvum & inæqualem, atque huic morbo peculiarem, urina craſſa, variis & diverſis excrementis, partim ſubſidentibus, partim urinam conturbantibus, inſignita, vel in ſubſtantia varia, demonſtrabat.

Quibus majore certitudine tumoris qualitas, morbique novitas & coincidentia cum his aliquando hujus morbi ſymptomata, paralyſis, vel atrophia, aut ſimilia huic morbo convenientia accidentia ſubſcribunt & atteſtantur, omnem dubitandi anſam præcidentia.

Curatio tumorum ſcorbuticorum.

Quomodo autem & quibus remediis topicis tumores hi curandi ſint, ac num, ut in Gallico morbo, ad quem etiam in tumoribus alludit, potentiali medicamento ij aperiendi ſint, vel intrinſecus medicamentis ad hunc morbum facientibus, depellendi, non ſatis adhuc exploratum habeo.

Geſneri experimentum in natis Mediolanenſium.

Laudat Geſnerus, & certo experimento, doctiſſima ſua de aquatilibus hiſtoria, carneis tuberibus, *natis* à Mediolanenſibus appellatis, commendat Rubetam, vel nigrum bufonem terreſtrem,

ſtrem, qui ſub Salviæ radicibus ſæpenumero invenitur, his tuberibus ſuperligatum, quod ſua carne & ſubſtantiæ proprietate tubera hæc eum abolere & liquefacere putet, ſicut latius Corollario tertio, libro de aquatilibus quarto, hiſtoria de ranis, quilibet apud authorem ipſum legere poteſt.

Sed an noſtris hiſce tumoribus recte ille ſuperligari poſſit, non ſatis affirmare auſim: Attamen illud teſtari poſſum, viridis graminis, quod ſemen ranarum quidam eſſe arbitrantur, quodq; in vere & prima æſtate, multa copia ſuper aquis noſtris invenitur, decocto, ac deſtillato liquore, magno commodo & utilitate hæc tubera abluta fuiſſe, illa imprimis, que exulcerationem patiebantur.

Meo judicio molli medicamento rectè hæc ulcera tractari, & vino vel ſolo, vel aliis in vino ad hunc uſum decoctis ablui puto. Exhibitis intus quæ hanc putrefactionem arceant, humoreſq; craſſos & frigidos attenuent, incidant & diluant, donec rurſum ad temperiem reducti humores ſint. *Canon therap. 1 ſpec. in tuberibus ſcorbuticis.*

Quo

Quo curationis modo in tinctoris filia mediocres inceperam facere progressus, nisi ordinem hunc, & diætæ ac victus rationem interturbasset avunculi mors, necessaria ad curationem suppeditantis.

Nam ab ejus morte vitæ necessarijs destituta, cum paupercula esset, necesse fuit curationis cursum nos intermittere.

Liquor perlarum.

Sunt qui prædictis accidentibus perlarum liquorem commendant, quo in similibus casibus non infeliciter quendam operatum fuisse, veritatis studio nos confiteri decet. Plura quæ de his scribam non habeo. Si quid præterea quod ad hanc curationem pertinet cognovero, libens communicabo, Si quid etiam lectori inciderit, vel monstratum, & à DEO optimo Maximo concessum fuerit, ut idem faciat rogo, ne quod humanis usibus servire queat secretum occultetur: interea præsentia lector boni consulat oro.

Observatio XXI.

QUi discendi mercatus causa ex Marchia Hamburgum venerat ado-

adoleſcens, cum graviſsimis & nocturnis capitis doloribus, nec non faucium exulcerationibus ex lue venerea laborarat, curatus à me decocto ligni eſt. In qua curatione alioqui non admodum pinguis, ita extenuatus eſt, ut inter curandum juſcula ei & coctas carnes exhibere fuerim coactus.

Hiſtoria adoleſcentis doloribus capitis & faucium exulcerationibus ex lue venerea laborantis.

Huic ſub curationis finem, cum fortè è lecto ſurgere vellet, ecce ſubito, & præter omnem expectationem, dolere pes cœpit, & paulo poſt reſolvi, ut non magis atque nuper natus infans ei inniteretur. Viſæque tum urinæ craſſæ & conturbatæ ſunt, in quibus multa craſſa & furfuracea corpora ſubſidebant.

Signa ſcorbuti.

Cum quibus occurrebat in brachio pulſus parvus, debilis & inæqualis. Unde de morbi ſpecie admonitus, brevi medicamentis accommodatis huic malo obviam ivi, ut rurſum DEI beneficio pedibus ad libitum uteretur. Hic de utriuſque parentis obitu, uno eodemque die triſte nuncium acceperat.

Quamobrem num ei ſuaviſsimorum parentum ex hac vita diſceſſus, vel con-

conceptus ex priore morbo pudor & dolor, vel victus præcedens melancholicus, occasionem huic morbo dederit, non facilè dixerim. Nisi quod usu & nostra qualicunque observatione constet, tristiciæ causis libenter hunc morbum immisceri.

Tristitiæ causis scorbutum facile misceri.

Quas, quia plures præsens Reipub. status, & justum DEI erga peccata judicium, suppeditant, hinc fieri arbitror, quod solito frequentior hodie hic morbus occurrat, & latius etiam ad campestria loca, & peregrinas regiones rationesq; ut olim Gallicus morbus, promœria sua dilatet & extendat.

Cur scorbutus hodie late grassetur.

Observatio XVII.

NAuta Hamburgensis ex eo hominum genere, qui ex Marchia rates Hamburgum advehunt, (genus hominum miserrimum, quod cum arido, parco, & parabili victu, perpetuo aeris injuriis expositum, frigora nocturna, caloresq; cogitur perferre diurnos) sub plantis pedum ambabus, primum titillationem sensit molestam, & ab ea postridie utriusque cruris resolutionem, ut nec inniti iis, nec in

Nautæ genus hominum miserrimum.

vicem

vicem transferre ea possset, nisi quod inter decumbendum leviter sursum ad musculorum capita ea admoveret.

Urina crassa & alba, multa corpora cineritia, seu cineritij coloris gravia & crassa continebat, instar arenæ partim rotunda, quæ à fundo, nisi fortiore matulæ motu, non elevabautur: Hic etiam iisdem fere quibus prior medicamentis restitutus, rursum ad consuetas suas operas rediit, lætus de felici morbi sui curatione. *Signa scorbuti.*

Observatio XVII.

MErcator Breslaviensis, qui Dresdæ sub Electore Augusto habitabat, sub Martini festum febre vehementiore, & gravissimis Epatis ac vesicæ fellis obstructionibus (contestantibus id alvi ac visicæ excrementis) corripitur. Ex quibus cum nostra, divina auxiliante gratia, opera mediocriter convalesceret, & paulatim confirmari inciperet, subito & præter spem accidit, ut quodam die, cum de lecto surgere conaretur, alterum crus ei in-

utile fieret, neque quicquam ei inniti posset, aut de loco id transferre.

Quod tamen, ita ut prior, leviter inter decumbendum ad musculorum principia & exortum admovebat.

Curatus hic quoque in quatuor aut quinque diebus nostra opera DEI gratia est, ut quo vellet prodiret, non parum ob felicem & celerem hanc curationem animo gestiens.

Cæterum ex hoc loco mihi incidit, quod hic rectè moneri posse puto. Scilicet aliquando fieri, quod cum aliis morbis scorbutus indicat & concurrat, & quod hoc vel initio eorum, vel medio, vel eorundem declinatione & fine fiat, aut quod sub his temporibus primum sese exerat, aut suum virus ostendit.

Scorbutum cum aliis morbis vel in initio, vel medio vel declinatione aut contingere aut primum sese exerere.

Quod scire utile propter curationem est. Ideo quod sæpe absque hujus noticia infeliciter reliquorum, & coincidentum morborum curatio procedat, sæpe etiam integram aliorum curationem ille remoretur.

Ut propterea verisimile sit huic, & ei qui vigesima prima observatione nobis descriptus æger est, primum sub

ſub motbi finem hunc motbum adveniſſe, vel quod veriſimilius eſt; vires tum ſuas primum exeruiſſe. Quod optatum omnibus velim, tam curationis, quam dignotionis ergo. Siquidem præterquam quod ſic difficilior ejus agnitio ſit, non raro contingit. quod competens huic curatio reliquis & junctis ei morbis adverſetur.

Quo in caſu utar cauſam ȣ εὐκ ἄνευ, id eſt ſine qua non habeat, diligenter expendere & conſiderare medicum decet. Ut indicatione à viribus ſumpta, ei primum & potiſsimum occurramus, unde maximum imminere viribus periculum putamus. Vel unde aliorum morborum caſſam futuram curationem judicamus, conjunctis morbis interim non neglectis. Sicut latius de his & pulcrè Galenus in collatione morbi & cauſæ, decimo ſuo de medendi methodo libro ostendit. Quem in his ſimilibus ſequi eum decet, qui induſtriam ac prudentem curationem, quam amare omnes debent, amplectitur & amat.

Canon therap. gen. 21.

Cap. 1.

Ob-

Obſervatio XXIV.

BUbulco à domino ſuo diſmiſſo, & alium dominum, ac habitationis ſedem quærenti, eamque prope Hamburgum in Embsbuttel, ut vocant, pago Hamburgenſibus ſubjecto figenti, ſubito & de improviſo utrunque crus reſolutum fuit.

Signa ſcorbuti. Quas ad me, vicinorum inſtinctu, deferri urinas curavit, viſæ albæ, craſſæ & conturbatæ ſunt, in quibus quæ ſubſidebant in fundum matulæ excrementa, arenularum craſsiorum ſimilia erant, gravia & rotunda. Quas in morbi enarratione certum hujus morbi argumentum habere oſtendimus.

Quapropter etiam ijſdem fere, quibus priores, medicamentis, ad ſanitatem Dei beneficio hic revocatus eſt, Quo nomine Deo maximo laus & gloria.

Obſervatio XXV.

ADoleſcens annorum quindecim, bonarum & liberalium artium lin-

linguarumque ſtudioſus, ac corporis conſtitutione molli & delicata, ab hyberno frigore, hominum quibuſcum vivebat importunitate graviter læſus, ſub vernum tempus paulatim, & in pluribus diebus, hac cruris utriuſque reſolutione tentabatur. Quæ ſupra ſex menſium ſpacium morbi ignorantia, eum lecto tenuit affixum.

Adoleſcens ſtudioſus ab Empirico cum periculo curatus.

A qua poſtea frequentiore balnei uſu, & duorum catharticorum validiorum exhibitione, ab empirico illi adminiſtratorum, convaleſcere cum temporis mutatione, poſt feſtum Jacobi cœpit. A quibus parum adfuit quin periiſſet. Quòd pro tenellæ corporis conſtitutionis ratione, nimis audacter, ne dicam temerè empiricus proceſſerat, nulla habita temperamenti ac teneritudinis ratione. Quandoquidem tenerum corpuſculum ac molle eſſet, literis & ſtudiis magis, quàm laboribus natum.

Etſi, (ut quod verum eſt fatear) ſuperata hæc medicamenta plurimùm ei profuerunt, utpote à quibus indies magis magiſque vires ac motum æger recuperavit. Hic nunc valet, pedibus

impedimento utens, cujus nomine ſit Deus omnipotens benedictus.

Obſervatio XXVI.

Signa paralyſios ſcorbutica.

SEnex Conſulis Hamburgenſis gener, diu cruribus impotens, tandem omnimoda horum reſolutione tentabatur. Eum medici ante me ad curationem aſciti, paralyticum veterum paralyſi dicebant. Etſi huic quoque, quod prius commemoratis, adeſſet, quòd leviter crura inter decumbendum ad muſculorum exortum attraheret: Et præterea peculiare huic eſſet, ſubinde aliorum auxilio & levi adminiculo, commodè in plano & cubiculo ſuo ambulare. Cujus variæ vices erant.

Nam qui pridie levi aliorum ſuſtentatione ingreſſus fuerat, & ſolus ſteterat, poſtridie neque ſtare, neque ſe dimovere, aut pedem transferre poterat. Idque rurſum poſt paucos dies ei concedi, iterumque negari, ut alteri cuidam ſeni, videri licebat. Mira quidem viciſſitudine, & diverſa atque alia, quàm in veterum paralyſi contingere ſolet, ratione.

In

In qua propter primariam nervorum affectionem permanens hic morbus & ad sui solutionem esse solet. Unde etiam illud consequitur, magis à vaporibus frigidis, & maligna eorum qualitate, quàm ab humorum in ipsos decubitu, malum hoc procreari, quòd non æquè facilis humorum, sicque notum omnibus medicinæ candidatis est; sit affluxus & refluxus. Juxta illud Hippocratis, *Plurima verò non turgent.*

Hunc sceletyrbe laborare, & ab hoc morbo sic pati, cùm propinquis contradicentibus, collegis ætate provectis viris, sed in arte & praxi medica parum exercitatis, persuadere non possem, etsi manifestè præter morbi mores pulsus & urina id testarentur, curationem iis commisi. Qui pro paralytico simpliciter eum curaverunt, at nullo successu.

Siquidem post sextum vel quintum à morbi initio mensem, quotidie in deterius ipsorum curatione delabens, suum clausit diem. Scripsi de hoc symptomate exempla plura, ut de urinis, de quibus supra in morbi enarratione diximus, veritas constaret.

Et hoc ultimum, ut intelligeremus alias ſubinde, atque in veterum paralyſi, mutationes, in hac reſolutione conſpici, ex quibus non contemnendum hujus indicium exoriatur. Quod majore certitudine poſtea urina & pulſus confirmant, ſi talia qualia huic morbo familiaria ea eſſe oſtendi, occurrent. De quibus qnia abunde ſuo loco dictum eſt, nihil opus hîc otioſa ac ſuperflua eorum repetitione eſt.

Obſervatio XXVII.

QUemadmodum jam dicti crurum reſolutione tantùm, ita dimidii, & alterius lateris paralyſi, ab hoc morbo anno octuageſimo correpti permulti fuere. Inter cæteros verò quidam in agro Kedenſi agricola, nobilitatis privilegio gaudens, epatis temperatura humida & calida, & corporis conſtitutione craſſa & quadrata. Hic ob continuas pluvias frumenti collectionem prohibentes, tacitè ſe affligebat.

Cauſſæ ſcele-tyrbis. Nam aëris conſtitutio humida & frigida, omnem ſpem meſſis, quæ eorum ibi opes ſunt, præcidebat.

Eſtque

Eſtque alioqui familiaris ipſorum ibi victus craſſus, melancholicus & excrementitius, ex anatum anſerumque carnibus, quarum magna ibi copia eſt, ut non meminerim uno in loco, & apud unum agricolam, plures anates me vidiſſe anſereſque, quàm ibidem.

Quibus accedunt aquæ patriæ crudæ, ſublimes & ſtagnantes, vel crudæ & ſalſæ, quibus tum cibis apparandis, tum decoquendis cereviſiis ſuis utuntur. Ut non mirum ſit hiſce & ſimilibus morbis, ex tot tantarumque cauſarum congerie eos corripi & infeſtari, potiſſimùm quando ad hæc triſticiæ cauſæ accedunt.

Qua, ob cauſam prædictam, diutius hunc premente, præter omnem exſpectationem ſub horam ſecundam noctis, à primo ſomno, hac dimidii lateris paralyſi hic corripitur, ut nullum iſtius lateris articulum, quem dimovere poſſet, haberet. Qua octiduum totum plus minus laboraverat, ante meum iſthuc adventum. Quando urinæ quas reddidit, viſæ craſſæ, rubicundæ & ſubfuſcæ ſunt, ſimiles earum, quæ in febre quartana conſpici ſolent. *Signa ſcorbuti.*

Cum quibus pulſus altus, durus &

 ſer-

ſerratilis, febrem arguebat, & humorum putridorum incendium; atteſtante huic & ſiti vehementiore, qua æger infeſtabatur.

Ego ex pulſu & urina fuſca, de ſpecifica humorum putrefactione, & ab hac de hoc morbo admonitus, præterea à cauſis procatarcticis, & invaſionis modo ratus æquè atque crurum reſolutionem, etiam dimidii lateris, & plurium membrorum paralyſin, ab hoc morbo excitari poſſe, curationem iis, quæ febri & huic morbo debentur medicamentis, aggreſſus ſum.

Nam ſi Plinio credimus, à paucorum dierum vitioſarum aquarum uſu ſimilia Cæſaris militibus vitia tùm in cruribus, tùm in toto corpore adveniſſe: quid miramur ab iiſdem & diuturniore eorundem uſu, nobis hæc & his graviora advenire, vel à pluribus concurrentibus & ſimul adjuvantibus cauſis, ea cumulari?

Itaque ab hoc Plinii teſtimonio, & prædictis indiciis & ſignis, de hoc morbo commonefactus, ex tot differentibus à veterum paralyſi ſignis, nihil præter mendacem morbi ſpeciem, cum ea commune hunc morbum

bum habere, certis rationibus mihi persuasi.

Eoque magis, quòd eodem isto anno octuagesimo, quàm plurimis communis esset, & tam macilentis, quàm pinguibus & obesis contingeret, iisque potissimùm, quos cum crasso & melancholico victu, diuturnior premeret tristicia.

Quamobrem ex ejus frequentia communem causam subesse oportere, ex Galeno & Hippocrate edoctus sum, quænam cum hoc morbo & specifica hujus putrefactione communicaret, porrò pulsus & urina ostenderunt, aliæque quibus à veterum paralysi differebat, symptomata.

Reg. diagen. 20 ex morbi frequentia.

Nam si quis nobis in his regionibus morbus occurrat rarus, vel etiam aliquis veteribus cognitus, sub aliis & diversis, atque plurimùm ab eorum descriptione discedentibus signis, statim mendacem ejus speciem suspectam habere oportet, & huc atque ad hunc morbum cogitationes dirigere, diligenterque cùm morbi mores, & causas ejus antecedentes, tùm pulsum & urinam explorare, taliane sint quæ huic morbo conveniant,

Regula diagnost. generalissima. *Vid. sup. pag. 46. 47.*

 eumque

eumque quadam ſua proprietate exprimant & demonſtrent.

Quod ſi in hujus generationem ea conſpirare animadvertas, & talem affectum effectuſve edere, quos ei familiares fuiſſe, ante tot ſecula Græci medici, qui caſtra Cæſaris ſequuti ſunt, prodiderunt, non video quis præterea dubitationi locus eſſe poſſit, niſi perpetuò cogitationibus noſtris oberrare, & incertum vagari velimus.

Paralyſeos ſcorbuticæ curatio.

Quamobrem ab his de morbo ejuſque cauſa hîc edoctus, nihil dubitavi curationem huic morbo, ſcorbuto convenientem inſtituere: curationis initio, propter ejus redundantiam & febris admixtionem, à ſanguinis miſſione facto.

A qua mixtis porrò febri & ſcorbuto medicamentis eouſque rem DEI beneficio in octo diebus, quibus cum eo fui, perduxi, ut brachium ſupra caput elevaret & attolleret, cujus ne digitum prius dimoverat, & crus antea rigidum & immobile, quantum ſanum, ad ſe adduceret attraheretque; paulatim magis magiſque in mea abſentia confirmatus, etſi propter loci intervallum, &

& meam abſentiam, multa fieret medicaminum intermiſſio.

Obſervatio XXVIII.

PRæfectus caſtri Ritzenburgici, etiam ſimili dimidii lateris paralyſi, à primo ſomno cum multis & manifeſtis febris indiciis correptus fuit, febrem indicantibus præter ſitim & oris ſiccitatem, atque pulſum magnum & crebrum, urina craſſa, rubra, & ſubfuſca.

Eſt hoc caſtrum non procul à maris ſeptentrionalis littore ſitum, ubi eadem, quæ in Friſia utraque aquarum ratio eſt, quibus ad decoquendum cibum, & cereviſias ſuas, paſſim ibi agricolæ & incolæ utuntur. Cum quibus & cibis præfectus hic delectabatur craſſis & melancholicis, cujuſmodi frequens ibi tùm uſus erat, ſicut meis oculis vidi. *Cauſſa paralyſis ſcorbuticæ.*

Hic etiam propter frumentum in agro corruptum, & à continuis pluviis extinctum & ſubmerſum majore triſticia ac longiore affectu, idem quod prior, à ſomno repente paſſus eſt. Nam prolem domi habebat co-

pioſiorem, & præfectura hæc reſtricta ei tantùm ad certos annos, ſex ſcilicet vel ſeptem fuit, ex lege & conſuetudine, Hamburgenſibus, hujus caſtri dominis, recepta & ſancita.

Accedebat ætas vergens, quæ ferè ad rem omnes attentiores facere ſolet, & eò plus de viatico ſolicitos reddere, quò minus reſtat hujus vitæ viæ & ſpacii. Cùm baculus panis noſtri Deus ſit, ſi ex animo hoc ipſi concrederemus.

Sed hæc ſtulta hominum ſolicitudo eſt, ut in futurum longius ſæpe proſpiciant aut proſpicere cupiant, quàm ſua aut ſuorum vita nonnunquam attingit.

Paralyſis ſcorbut. curatio. *Vide p. 150.*

In hoc quoque cum craſſior ſanguis abundaret, à venæ ſectione curationis initium factum eſt. Poſtea convenientibus huic morbo & febri remediis, diebus quatuordecim, quibus cum eo fui, res eò deducta Dei beneficio fuit, ut crus prius immobile, (poſt viginti dierum doctiſſimi alioqui medici curationem, ſed circa hunc morbum minus exercitati) ſpontè in altum elevare & concutere, manumque leviter movere inciperet, manifeſtos quotidie faciens progreſſus.

Qui

Qui poſt noſtrum iſthinc diſceſſum nulla habuit incrementa, ſicut à filio ipſius cive honeſto, & præclaris ingénii dotibus prædito, intellexi. Nam nullis noſtris monitis obtemperans æger conſueto victui melancholico & craſſo indulſit, genio ſuo ſerviens. Etſi ad ſeptuageſimum annum accedens ætas, ſuorumque ſalus & commodum, melius ac rectius eum hac de re admonere debuiſſent,

Obſervatio XXIX.

Cauſſæ paralyſis ſcorbuticæ.

EAndem hanc paralyſin, alius illius civitatis Hamburgenſis civis, & celebris olim mercator, poſt grave damnum, debitorum perfidia acceptum, expertus eſt. A quo eo gravius vulneratus ipſius animus fuit, quantò elegantior, & honeſti rectique amantior fuit. Quos magis etiam adverſa fortûna afficere ſolet. Siquidem talis eſſe omnium teſtimonio perhibebatur.

Signa ſcorbuti. Paral. ſcorb. curatio. *Vide p.298.*

Hujus urina, cùm eum primùm viderem, rubra quoque & ſubobſcura fuit, atque ſubfuſca, & pulſus cùm moleſta oris ſiccitate juſto crebrior. Curatus etiam iiſdem à me medicamentis

eſt,

eſt, quæ cum febris curatione malum hoc profligant, ut intra quinque hebdomadas rurſum templa viſitaret, etſi annum ætatis ſuæ ageret ſeptuageſimum tertium.

Hiſtoria paralyſi ſcorbut. laborantium.

Simili paralyſi ruſticus Holſatiæ, & ſenex ille, qui moleſtam litem extra patriam diutius perſequebatur, laborarunt, & præter hos alii quàm plurimi: Siquidem hoc tempus calamitoſum & triſte, atque hæ annorum conſtitutiones frigidæ, & intemperatæ, hujus morbi ac mali feraciſſimæ eſſe videntur. Nam quos hac affectione laboraſſe novi, omnibus ferè vel poſt craſſum, & melancholicum victum, vel poſt diuturniores triſticias adveniſſe eam memini.

Quemadmodum etiam ab hac cauſa Syndico Hamburgenſi accidit, ob nugaces aſtrologorum prædictiones, ſicut ille mihi confeſſus eſt, gravius ſe torquenti, etſi aliam triſtitiæ cauſam alii conjicerent.

Præſervatio à ſcorbuto.

Quod ſcribo ut hoc triſti tempore & calamitoſo Reipub. ſtatu, quomodo erga hunc morbum ſe tueri oporteat, quilibet cognoſcat, cui mediocres facultates & mediocria commo-

da

da vitæ; cum Chriſti cognitione DEUS conceſſit & largitus eſt, ut his contentus, cum divini numinis prædicatione & laude, iis lætus utatur, & fruatur. Atque hoc cùm DEI quoque munus & opus ſit, qui triſtis eſt, pro hoc beneficio DEUM invocet, interea ſi facultates permittant, cibis utatur laudatiſſimis & boni ac laudabilis ſucci, ac modico & generoſo vino Rhenano vel ſimili.

Obſervatio XXX.

MAtrona honeſta, honeſti civis & mercatoris Hamburgenſis uxor, graviſſimis ventris, & membranarum, muſculorum, crurum & abdominis lancinationibus doloribuſque laboravit, adeò intenſis & vehementibus, ut præ doloris magnitudine maximè ſub noctem, quò ſe verteret, neſciret.

Ejus urinæ crudæ, craſſæ & albæ, multis craſſis & rotundis, ac gravibus corporibus ſubſidebant, cum quibus tota urinæ ſubſtantia craſſa & conturbata viſebatur, varia & variis excrementis variegata. Sub veſperum ferè leviſ- *Signa ſcorbuti.*

levissimo. horrore infestabatur, quem nullus sensibilis calor subsequebatur.

Pulsus parvus & inæqualis erat. A cathartico semper urinæ visæ, ut fieri solet, conturbatiores sunt & graviores dolores.

Primis enim curationis diebus, communem curationis methodum sequuti, iis, quæ crudos humores concoquunt & incidunt, quæque concoctos expurgant, medicamentis curationem attentavimus, sed nullo curationis successu.

Tandem ex perseverante præter rationem urinarum substantia crassa & conturbata, atque sedimentorum substantia diversa, permanenteque super his urinarum perturbatione & pingui earundem superficie, de sceletyrbe admonitus, iisdem quæ cruditatem concoquunt medicamentis, ea admiscui, quæ ad hunc morbum usus monstravit, becabungæ scilicet decoctum cum paucis aliis, ejusque expressum recenter succum.

A quibus intra tres dies curata fuit, absque purgante medicamento, urinis laudati coloris cum probis sedimentis apparentibus. Cæterum dum his medica-

dicamentis uteretur, crura & ventrem linteis conduplicatis & calefactis involvit. Tantum in his momenti diligens urinarum obſervatio habet. Quamobrem medica praxis virum attentum & ſobrium poſtulat.

Obſervatio XXXI.

SImilibus crurum lancinationibus civis alter quinquagenarius, idem quoque Hamburgenſis laboravit, non continuo ſed per intervalla infeſtantibus, & ad ſui recurſum ægrotantem ad ingreſſum tardum & impotentem facientibus, ut abſque adminiculo in plano & intra cubiculum pedes invicem transferre non poſſet.

Hujus urinæ tenues & citrinæ, morbum ejuſque cauſam occultabant, quam pulſus prodidit parvus, debilis & inæqualis. In hoc victum craſſum & melancholicum huic morbo occaſionem dediſſe dubium non eſt. Nam ad rem attentus erat, & corpore craſſo ac ſubruſtico. *Signa ſcorbuti.*

Curatus tamen iiſdem ferè, quibus prior medicamentis in tribus diebus

fuit,

fuit, conſtituta prius convenienti victus ratione, & pro potu communi exhibito ei vino Gallico rubro. Diuturnior tamen radicis morbi præciſio fuit, ut illius quoque quem vehemens brachii lancinatio vexabat, etſi in illo quoque paucis diebus ſublatus dolor fuerit.

Reg. diagn. ſpec. 30. in lancinationibus crurum.

In his & ſimilibus tùm ad pulſum, tùm ad urinam attendere oportet. Et conſiderare nùm ex certa aliqua cauſa & ratione ad hæc lancinationes hæ fiant & conſequantur, nec ne. Quod ſi nulla manifeſta cauſa ſubſit, ex qua ſequi debebant, & hujus morbi ſignificationem pulſus & urina habeant, quòd huc & ad hunc morbum cogitationes dirigere oporteat, rationi conſentaneum eſt, quatenus ex ſuis indiciis & ſignis unumquemque morbum dignoſcere, & ab aliis diſcernere ac diſtinguere neceſſe eſt, quòd ſignorum confuſio omnem medicandi rationem tollat & evertat.

Obſervatio XXXII.

ALtera matrona honeſta & ſuo marito chara, cum vomitu & frequen-

quentibus alvi dejectionibus, intensis ventris ac intestinorum torminibus, ex quibus graviter ægrotabat, ob hoc morbo quoque correpta fuit. Initio continua, ut videbatur, febre laborabat, quæ post quintum diem tertianæ & intermittentis febris typum, at mendacibus tam nothæ, quam veræ tertianæ signis ostendit.

Post septimum paroxysmum inter cætera, ægrota de vehementi angustia sub diaphragmate ad ventriculi regionem infestante, conquesta admodum est, ut ab ea sibi & vitæ suæ metueret, erectaq; spiraret, & cibum non nisi cum difficultate deglutiret.

Cujus causa quidam ab experientia medicus, marito hujus à pluribus annis notus, cui ascitus curationis collega fui, à pituita sic eum infestari putabat. At ego contra post tot tantasque humorum eruptiones, atque tot febris paroxysmos, & tam multorum dierum inediam ac parsimoniam, adduci non potui ut crederem, de ventriculi dolore & pituitosis ejus excrementis tum magis, quam antea, conqueri eam debere, de qua nihil conquesta prius fuerat,

Signa scorbuti.

Quamobrem ex victu melancholico & crasso, quo usa ac delectata fuerat, urinisq; nigris & subfuscis, atq; frequēti earum & præter rationem permutatione aliam subesse causam defendebam & convincebam, quam ab angustiæ proprietate, ut & ab urinis & pulsu, ac febris specie, & raris febris hujus symptomatibus, ac invasionis modo, scorbuto adscribendam esse obtinebam, pluribusq; rationibus ostendebam & demonstrabam.

Remedium scorbuti cum febri.

Quocirca seri caprini uncias quinque ex aceti affusione parari jussi, & in ijs cochleariæ manipulos duos aliquandiu macerari, ac fortiter exprimi mandavi, & post expreſsionem, syrupi acetosæ unicas duas ei addi. Idque totum frigidum illi bibendum dedi. Nam præterquam quod æstivum tempus & calidum esset, ac caniculæ, quod puto, tempus, ægrota quoq; plurimo calore æstuabat.

Historia scorbuti cum febri.

A quo bidui madore perfusa, ilico liberata ab his angustiis, ut Consul Embdanus Nicolaus Horn, cum omnium symptomatum remissione, ac manifesta febris declinatione fuit.

Quam-

Quamobrem pergendum porro mihi in mixta febris ac ſcorbuti curatione putavi. Qua effectum Dei gratia ac beneficio fuit, ut priſtinæ valetudini reſtitueretur, quæ omnibus deploratæ ac deſperatæ valetudinis eſſe videbatur.

In hujus morbi ſuſpicionem primum urinæ me hic adduxerunt, variæ tum calore tum conſiſtentia. Quam poſtea confirmavit jam dicta anguſtia.

Cujus curationem ſub canicularibus diebus, ac vehementi aeris æſtu, tardabat febris vehementia ac magnitudo, debilitantibus quoque illam hinc inde, cum alvi dejectionibus frequentioribus, tum graviſsimis ventris inteſtinorumque lancinationibus.

Hiſtoriæ laborantium vomitu, dejectionibus, cum febri & anguſtia.

Cum ijſdem & ſimilibus omnino ſymptomatibus, ab hoc morbo nuper duæ correptæ puerperæ fuere, quæ etiam noſtra opera, DEI gratia, his medicamentis, aut ſimilibus, & hunc morbum curantibus, rurſum ad valetudinem ex graviſsimis ſuis morbis reductæ fuerunt.

Obſervatio XXXIII.

QUæ primo partu puerpera annum decimum octavum agebat, nautæ cujuſdam in Hiſpania abſentis uxor, diu ante partum triſtis & ſubmœſta, atque præter ætatem ac conſuetudinem ſolitudinis cupida ac amans fuit.

Hæc quintâ à partu hebdomada, pungente lateris dolore, cum tuſsi & ſanguinolenta expuitione, notha ſcilicet pleuritide correpta, paucis noſtris medicamentis anodynis & foris inunctis, & ſputum facilitantibus concoquentibuſq; eclegmatibus & ſyrupis, intra triduum Dei gratia ab hac liberata fuit, apparentibus tum urinis colore & ſubſtantia laudabili.

Signa ſcorbuti.

Quæ rurſum poſt biduum à facta hac curatione conturbatæ, craſſæ & ſubrubicundæ viſæ ſunt, cum furfuraceis excrementis, manifeſte colliquationis ſignum habentibus, quas ſic abſq; ſiti, aut ullo moleſtioris caloris ſenſu reddebat.

Atque tales toto morbi tempore eas fuiſſe, & ante partum quoque, paren-

rentes quibus cum domi vivebat affirmabant. Quas manifeſtum hujus morbi indicium habere, antea dixi, ſi abſque certioris morbi ſignificatione, & citra humoris melancholici expurgationem, tales diutius excernantur.

Appetitus extremè proſtratus erat, etiam propter animi forte dolorem, quem credibile eſt juvenculam & nuper nuptam, puellam teneram & delicatam, ex diuturniore mariti ſui abſentis deſiderio contraxiſſe, pulſus parvus ſentiebatur, debilis & inæqualis, adeo ut vix digitis perciperetur.

Qui etiam meritò talis fuiſſe cenſeri poteſt, propter mortis inſtantiam, ac nativi & innati caloris extinctionem & interitum. Pridie quam moreretur, de genu alterius dolore conqueſta, ab exteriore ejus parte, maculas nigras & ſcorbuticas majores, huic morbo, ſicut tonſores noſtri noverunt familiares, nobis oſtendit.

A quarum eruptione, poſtridie, diebus quos bachanales ex gentilium appellatione denominant, placidè deceſsit. Diebus inquam, quibus ignara Dei plebs populuſq; crapula & ebrie- *Bachanalia.*

 tate

tate ſe contra grave DEI mandatum onerare, & ſplendide epulari ſolet, hæc DEI optimi maximi menſis cum pijs omnibus accumbere, epuliſq; cœleſtibus ſuavi conditionis permutatione ſatiari meruit, præſentis vitæ calamitatibus defuncta.

Siquidem pia & modeſta fæmina, in conſtanti Chriſti Domini & Servatoris noſtri confeſſione ac fide, à divini verbi miniſtro propoſita, quiete obdormivit. Quod nobis etiam peracto hoc vitæ curticulo concedat miſericors Deus & Pater, in Chriſto filio ſuo dilecto, Amen.

Hæc ad cutem & oſſa conſumpta erat, cum hac pleuritide corriperetur, & à me primum viſitaretur, ut ſceleti verius quam hominis ſpeciem ac formam referret. In qua ſi tempeſtivius medicum conſuluiſſet, ſcorbutum morbum oſtendere urinæ prædictæ, abſq; ſiti & moleſto caloris ſenſu excretæ potuiſſent.

Signa ſcorbuti.

Atque præter has pulſus, & citra ullam morbi manifeſti ſignificationem ac præſentiam languor continuus: nec non præter cauſam veteribus proditam adveniens ipſi tabes & marcor.

Qui-

Quibus ſubſcribere debuiſſent, victus, & vitæ ratio melancholica ac triſtis.

Obſervatio XXIV.

PAuper & miſer qui Hamburgi extra portam ad Albim decumbebat & annum unum ab hoc morbo ægrotaverat, ad oſſa conſumptus quoque erat, cum primum ad inviſendum eum invitaret. Ita ut deſperata tum ejus curatio videretur, ejus dico, cui nulla recuperandæ valetudinis media ſuppetebant.

Eſtq; ad conferendum liberaliter eleemoſynas populus ibi tardus, cum quod Chriſtiana charitas refrigerata ſit, tum quod propter temporum anguſtiam ac difficultatem, ſua cuiq; ſit curta ſuppellex.

Præſcripta tamen ei quædam à me medicamenta ſolatij ergo ſunt, quæ anxietates, quibus per intervalla laborabat, nonnihil quidem mitigabant, ſed radicitus morbum ejuſque cauſam præcidere non valebant, multo minus exhauſtum ejus corpus reficiebant reſtaurabantq;, utpote quem

ad bene beateq; vivendum media deficiebant.

Neque erat tunc ſatis adhuc, ut verum fatear, nota mihi hujus ſymptomatis curatio, quam propterea eo diligentius in morbi enarratione examinavi & excuſsi, quo rectius in poſterum ſic affectis conſuli poſſet.

Supr. 164.

Itaque cum poſt plures hebdomadas mortem inſtare atque adeſſe ipſe ſentiret, in futuræ vitæ, & adventantis Chriſti Domini ac Servatoris ſui ſpem certam manus ſuas attollens, cum de JESU bonitate & miſericordia, quæ omnibus afflictis præſto eſt, ei loqueremur, tandem vitam hanc ærumnoſam feliciore morte, imo vita beatiore commutavit, nobis quoq; ejuſdem auxilium favoremq; precatus.

Quem propter eundem ſuum filium Dominum & redemptorem noſtrum ſic ad ultimum vitæ halitum, mihi pro ineffabili ſua miſericordia DEUS conferat & conſervet, indieſq; pro immenſo ſuo erga genus humanū amore ac dilectione auctiorem reddat, ad ſui nominis gloriam, & animæ meæ ſalutem.

Hujus urina à ſani hominis lotio nihil

nihil differebat, ut nullum inde indicium capi potuerit. Sed pulſus parvus & languidus, non obſcurè morbum detegebat. Quem liquidè quoq; anxietates monſtrabant, ſub diaphragmate ad ventriculi regionem infeſtantes, ac reſpirationem coarctantes. *Signa atrophiæ ſcorbuticæ.*

Quibus languor accedebat, & ex nulla manifeſta cauſa veteribus cognita, marcor & atrophia confirmantibus idipſum, quæ ſub vitæ finem erumpebant, maculis purpureis & citrinis, per totum corpus diſſeminatis.

Atque his uberiore indicio ſubſcribebat victus melancholicus & nauticus, quo uſus hic ſemper fuerat. Nam piſcator erat, aliis quibus operam ſuam locabat, certa mercede ſubſerviens.

Obſervatio XXXV.

IN eandem atrophiam ac conſumptionem ab hoc morbo incidit apothecarius Hamburgenſis. In quo cum febre & ſaturatæ rubedinis urinis morbus incepit, apparentibus quæ in matulæ

tulæ fundum ſubſidebant excrementis craſsis, furfuraceis & ſubrubris.

Signa ſcorbuti.

Pulſus in initio vigente febre occnrrebat durus, ſerratilis & inæqualis, non diſsimilis ei, qui in pleuritide, oſſibuſque adjacentium membranarum inflammationibus ſentitur, abſq; eo, quod quicquam de his æger conquereretur. Qui poſtea trahente morbo moram, & febre deſerveſcente, adeo languidum & parvum ſe digitis offerebat, ut cum tali pulſu hominem vivere poſſe, Italus medicus, noſtrarum conſtitutionum ignarus admiraretur.

Nam repere magis quam pulſare videbatur, & cum veterum pulſuum aliquo collatus, nulli proprius aſſimilari quam vermiculari poterat, etſi interea obambulando, omnia domi & intra privatos parietes officia, æger obiret.

Regula in prognoſi obſervanda.

Quapropter qui in medicis prædictionibus apud nos aberrare nolit, non unam tantum, ſed omnes regentes corpus noſtrum facultates ſimul conſiderare, & inter ſe conferre debet: Et ſi quæ debilior aliquod mali præſagium oſtendat, diligenter perpendere

dere & examinare, num illi quoque reliquarum facultatum actiones consentiant.

Sæpe enim ex morbi proprietate quædam nostræ facultates afficiuntur, unde non tam debilitas earum quam morbi proprietas designatur.

Quemadmodum videre in hoc morbo licet, qui quantum dijudicare ex pulsu possumus, vitali cordis facultati extremè adversari videtur, eamq; ex sua proprietate infestare, sed non tam vitæ ac mortis præsagio, quam morbi indicio, hoc signo se prodentis & ostentantis.

Quod hic diligenter cogitare medicus debet, qui in prædictionibus suis turpis videri nolit.

Quamobrem si quando in talem pulsum apud nos incidamus, non prius de vita & morte pronunciare debemus, quam reliquæ corporis facultates nobis excussæ sunt & æstimatæ.

Similem pulsum nuper admodum experti in quodam juvene Embdano sumus, continua febre ab hoc morbo correpto, cum pulsu adeo parvo & languido sed crebro, ut vix digitis eum perciperemus. Cujus causa ægro-

ægrotantem præmonui, ne de lecto temerè se præcipitaret, propter animi deliquium, quod hic pulsus ei surgenti minaretur.

Quemadmodum semel atque iterum expertus est, alvi exonerandæ causa ad surgendum invitatus. Quapropter ad omnia postea (respondente prædictioni nostræ eventu) obsequentiores habuimus non solum ægrotantem, sed & domesticos & adstantes.

Fuit hic domesticus cujusdam Notarij Embdani Wiardi à Lengen, viri honesti ac probi. Hanc historiam obiter hic inserere volui, ut ab his de prædictionibus consideratè instituendis admoneremur, ne ab arteriæ pulsu, ac unius facultatis consideratione ijs formatis conceptisque temerè magis quam verè cum artis ignominia deciperemur, & nostrati vulgo ad contemnendas bonas artes proclivi, ullam calumniandi disciplinas honestas ansam & occasionem præberemus. Nunc quæ de priore historia pertractanda restant, porro persequemur.

In qua etiam hujus morbi indicio ac significatione notandi sunt, frequentes

quentes vomitus, quibus laborabat, conatus; absque ulla sensibili, quantum ad sensus & rationem, ventriculi affectione, subinde & per intervalla recurrentes, & sæpe inani magis vomendi conatu infestantes, quam quid dignum quod eo educeretur injiceretur turque.

Qui si aliquandiu, & per plures dies intermitterent, ut de victoria triumphum duo ejus medici senes, eadem fere curandi dexteritate præditi, canerent, ecce subito rursum & præter causam manifestam veteribus descriptam, iidem vomendi conatus, juxta nostram prædictionem, cum ventris lancinationibus, quibus implicití erant, revertebantur, idque alternatis & divisis quibusdam vicibus, donec frequentiore eorum recursu, & diuturniore morbi glicentisq; febris ac putrefactionis hujus mora, totum ejus corpus exhaustum, sceleti magis, quam hominis formam referret, & faciei colorem æger citrinum ostenderet, super epatis affectione contestantem.

Diximus supra longiore hujus morbi mora epar vitiari, ab eoq; vitiato alimen- Pag. 144.

alimentum corrumpi ac depravari, indeque collectas ſuperfluitates aliis in abdomen effundi, hydropico tumore illud attollentes, aliis in ventriculum, vomitu ac dejectione rejiciendas, ſicut in hoc præſenti ægroto contigiſſe videmus.

Sed & cum hac totius corporis macie, à ſuperata vi morbi, eum continuus languor, ac levis omnium membrorum, inprimis vero brachiorum reſolutio apprehendit.

Ex quibus vix biennij ſpacio, poſt varias peregrinationes aeriſq; mutationes, comparatis in eam rem curru & equis, eluctatus eſt, nihil miſſum faciens, quod ad corporis animiq; recreationem pertineret, ſubinde cantionibus muſicis & inſtrumentis ſeſe reficiens & oblectans.

Etſi in cibo nullum ne tum quidem delectum ſervaret, ubiq; appetitui indulgens, niſi quod lacte & lacticiniis uteretur frequenter, & quibuſlibet fere cibis diagalangæ pulveris aliquid miſceret.

Atque ab hac victus negligentia nunc paulatim rurſum eum abſumi intelligo, qui hoc triennio toto mihi viſus non eſt.

Hic

Hic si medicum in initio nactus fuisset, hujus morbi peritum, aut nostra qualicunq; opera uti voluisset, curari meo judicio in quatuordecim diebus aut circiter potuisset, sicuti ab eodem morbo curati nostra opera ibi fuerunt.

Sed fiunt hæc (haud dubie) Dei judicio ac providentia, ingenij nostri aciem obfuscantis, quando nos punire, ac paterne ad animi nostri salutem castigare decrevit.

In hoc ægroto in initio multa occurrebant, quæ hunc morbum indicare potuissent.

Imprimis urina crassa & subfusca, cum sedimentis supra scriptis, præterea pulsus in morbi principio ob putrefactionis magnitudinem durus & inæqualis, absq; membranæ ullius affectione, & post diuturnam hujus morbi moram parvus & debilis. Tertio vomitus ex nulla manifesta ventriculi affectione incipiens & nullis veterum medicamentis cedens. Ultimo brachiorum paralysis & languor, & sine manifesta ac veteribus cognita causa, atrophia & contabescentia.

Ob-

Observatio XXXVI.

QUæ ex diuturnis crurum ulceribus laboraverat fœmina, matrona honesta & marito sua chara, etiam ab hoc morbo correpta, cum modica siti, & omnimoda appetitus dejectione fuit, nec non totius corporis lassitudine, & animi deliquio, quoties se erigere, aut de lecto surgere conaretur.

Qua de causa facili hac ad linquendum inclinatione, maritus perculsus medico empirico à multis annis familiariter sibi noto, curationem amplius committere non ausus, sub vesperum me accersiri curavit.

Signa scorbuti. Qui prima manus meæ ad pulsum applicatione, ut morbum, sic deliquij causam cognovi, sicut postea tridui curatio comprobavit.

Nam in tribus plus minus diebus, paucis nostris medicamentis restituta integræ sanitati fuit. Hujus urinæ, cum primum eam inviserem, crassæ, albæ & turbidæ fuerunt, multo crudo & crasso excremento conspicuæ.

Pulsus autem parvus ut dixi & debilis,

bilis, ſimilis illius, qui in ventriculi orificii obſtructionibus ſentitur, abſque eo, quòd quicquam de hoc ægra conquereretur. Simili deliquio complures ab hoc morbo correpti fuere, alii cum febre, alii citra febrim.

Soletque id certiſſimum hujus morbi argumentum haberi, ſicut ſuprà oſtendimus, ſi præter rationem, & in lento morbo, à qua parum vel nihil decumbentes infeſtantur, illud adveniat. Ita enim duabus accidit puerperis, item adoleſcenti, & vicini mei ſarta mecum tecta inhabitantis, ſorori, virgini, civi Hamburgenſi, nec non Illuſtris ac Generoſi Comitis Ezardi conjugi Illuſtriſſimæ, ac Dominæ meæ clementiſſimæ, aliiſque quàm pluribus. Sed quia hujus ſymptomatis eadem ubique ratio eſt, nolo in recenſendis hiſce exemplis prolixior eſſe. *Hiſtoria proclivium ad lipothymiam in morbo lento.*

Obſervatio XXXVII.

DEjectiones varias ab hoc morbo experta tributarii filia eſt, quæ multo crudo frumento ventriculum corruperat, quò colorem conſequere-

tur albicantem, ſicut ſtulta quadam perſuaſione, magno valetudinis incommodo, ſibi invicem nunc virgines perſuadent. Interea tantas ſenſit anguſtias, ut præſens ſuffocationis periculum, non abs re, omnes abſtantes metuerent.

Siquidem præter reſpirationis difficultatem quam ſentiebat, ſubinde quoque cum anguſtia denſa caligine oculi ſuffundebantur, ut jam moritura videretur.

Sitis aderat infeſta, etſi parum ſingulis vicibus biberet: Nam & febre laborabat continua, & pulſum habebat crebrum, ſed parvum, debilem & inæqualem.

De anguſtiæ ſede interrogata, eam ad ſtomachi regionem ſub diaphragmate monſtrabat. Hujus curationem cùm Luneburgi in curatione cujuſdam patritii occuparer, tractabat doctiſſimus vir Doctor Joannes Bentzius, olim Electoris Saxoniæ, nunc verò Daniæ Regis medicus digniſſimus. Cui, poſt reditum ad meos, aſcitus collega curationis fui.

Ideoque ut primum ad ægrotantem convenimus, conſideratis morbi ſympto-

ptomatibus, omnibusque excussis, præscriptis prius ab ipso medicamentis succi cochleariæ nonnihil admiscuimus.

A quo in copiosum sudorem ilico soluta, postridie à repetito semel atque iterum medicamento, ab anxietatibus respirare cœpit, quæ tertio die plurimùm imminutæ, & quarto plane evanuisse videbantur, in octo diebus porrò integræ sanitati à gravissimo hoc morbo restituta, alvi dejectionibus, quæ hujus morbi syptoma erant, spontè desinentibus, ne qua alia iis sistendis curatione opus esset.

Quæ etsi frequentes fuerunt, minimè tamen copia iis, quæ in diarrhœa fluunt, respondebant.

Sed hæc usu & exercitatione rectius, quàm traditione addiscuntur. Siquidem quantitates exquisitè in medicina determinare difficile, imò impossibile est, si Galeno credimus, primo ad Glauconem libro. Cap. 1.

Observatio XXXVIII.

ÆQuè frequentibus sed magis compactis dejectionibus ab hoc morbo

bo, cum maximis ventris torſionibus, ſubinde & per intervalla recurrentibus, laboravit quidam ſubruffus, brevis ac gracilis.

Cujus ruinæ craſſæ & ſubrubræ erant, in quibus multa excrementa craſſa & furfuracea ſubſidebant, à quibus nihilo magis ſuperior urinæ ſubſtantia clareſcebat. Quas hujus morbi non infidum argumentum habere ſupra diximus.

His juncta uberiore hujus morbi nota reſpirationis anguſtia erat, per intervalla recurrens, & ſub diaphragmate ad ventriculi regionem infeſtans.

Quæ fluente alvo paulò remiſſior videbatur, eademque ſtante gravior, magiſque reſpirationem coarctans.

A medicamentis huic morbo conducentibus, cum anguſtia alvi fluxus ac tormina ventris ceſſarunt; ſymptomatibus morbi manifeſtè miteſcentibus, quæ à bidui medicaminum horum intermiſſione, rurſum ut prius, intendebantur & creſcebant.

Erat enim in aſſumendis medicamentis æger difficilior ac tardior, neque mihi facultas quotidie eum inviſendi.

Quo-

Quocirca cùm quodam ad eum die venirem, conſpexi thoracem ea motus ſpecie moveri, quam quarto de locis affectis libro Galenus deſcribit, in anterioribus ſcilicet verſus jugulum, in utroque latere ad ſummum humerum, ut ſcapulas verſus in parte poſteriore. *Signa ſcorbuti. Cap. 4.*

Sub qua reſpiratione pulſus occurrebat parvus, debilis & inæqualis, cùm adhuc ſolus ante duas horas obambulaſſet, & ſpontè de lecto deſcendiſſet, atque tunc etiam firmo & valido judicio omnia decerneret.

Itaque tam ſubitam mutationem admiratus, cùm ex virium imbecillitate eam ſequi non poſſe mihi perſuaderem, ob cauſas prædictas, non dubitavi ab auctiore reſpirationis anguſtia huic morbo competente, eam excitari ac commoveri.

Quapropter accommodata huic anguſtiæ ac reſpirationis difficultati medicamenta ei præſcribo, donec pararentur in officina pharmacopæi commoratus, & aliquamdiu poſt, donec à calore ad actum perductum medicamentum eſſe putarem.

Quando rurſum eum inviſo, & de va-

letudine percunctor, qui percunctanti mihi, ſe Dei gratia melius ac rectius habere reſpondit.

Erat quoque illa reſpirationis vehementia ſedata, ſpirabatque rurſum communi reſpirationis modo. Quare ubi aliquamdiu ad ægroti lectum conſederam, & abitum aliò pararem, ægroto mandavi, ut quietum ſe in lecto teneret, neque facilè ſe dimoveret, quòd ea res animi deliquii, ex quo facilè revocari non poſſet, periculum haberet, adſtantibus verò, ut eandem potionem ſtatim poſt mediam noctem rurſum ei exhiberent.

Atque iis abii, ægroto & adſtantibus valedicens.

Cæterùm ægrotus dicti immemor, cum aliquandiu poſt meum diſceſſum periculum ſeſe evaſiſſe putaret, in lecto ſe (contradicentibus amicis) erexit, ut erectus in lecto ſederet. Sed paulò pòſt deliquio, uti prædixeram, correptus, ſubitò in dorſum relapſus eſt, unde revocari ob imbecillitatem non potuit.

Prognoſt. 47. Eſt hoc ad animi deliquium huic morbo familiare, unde plurimi præter ſpem ſubitò extinguuntur.

Quemadmodum nuper cuidam etiam puer-

puerperæ, fœminæ Antwerpianæ contigit, de ſuræ ac pedum dolore hujus quoque morbi ſymptomate, ſicut antea dixi, diutius conqueſtæ; quæ ſubitò, ut ab alvi dejectione rurſum in lecto ſe collocare voluit, hac lipothymia correpta, extincta fuit. Qua etiam ab hac anguſtia nuper altera correpta puerpera, inter loquendum obiit. *Hiſtoriæ lipothymia ſubito extinctarum.*

Sed hos rurſum ſuo tempore Deus excitabit, cum præcinentibus tubis, ad judicium venturus Chriſtus eſt, & ſe toti mundo conſpiciendum dabit. Quod brevi futurum eſſe temporis acta commonſtrant, ſi cum Evangelicis prædictionibus, ac vaticiniis Apoſtolorum conferantur.

Quæ hîc ſceletyrben oſtendant, in contextu diximus, ut nihil moleſta eorum repetitione hîc opus ſit.

Ipſemet quoque æger à medicamentis ſeſe allevari, ac melius habere confitebatur, ſed moroſus & in aſſumendis illis tardus, quòd naturâ ab iis abhorreret, neque ægrotare antea, neque pharmaca bibere conſueviſſet, quoties meliusculè ſe habere percepit, ea neglexit, rurſumque ad morbi recurſum ea, ſed paucis hauſtibus, repetiit, quantum ad miti-

ganda ſymptomata ſatis erat, non autem præcidendum radicitus morbi fontem.

Ani Venæ turgidæ quid notent.

Sed & venæ ſectione opus fuiſſe, ani venæ turgidæ monſtrabant. A qua adeò abhorrebat, ut nullis noſtris perſuaſionibus adduci iſthuc potuerit. Neque erant ad manus ſanguiſugæ, neque chirurgus dexter, qui eas aperiret, quod alioquin non ſatis tutum quidam exiſtimant.

Obſervatio XXXIX.

QUi cœlibem vitam agebat, nobilis dives & luxurioſus, de reſpirationis difficultate inter eundum mihi aliquando conqueſtus erat, cujus curationem cùm diutius negligeret, accidit, ut variis dejectionibus vomitibuſque per intervalla recurrentibus, cùm fortè ab urbe aliò vocatus abeſſem, corriperetur, cum urinis rubris, multo rubro & furfuraceo ſedimento, in matulæ fundum ſubſidentibus.

Purgatus à ſuo medico hujus morbi imperio ſæpius eſt, eò quòd propter vomitus frequentiam, in ventriculo mali cauſam reſidere ſibi perſuaſerit.

Foris

Foris quoque emplaſtris & fomentis calefacientibus ventriculum, at nullo ſucceſſu, fovebat. Exhibitis quæ ventriculum calefacerent & corroborent tàm potionibus, quàm electuariis & pulveribus.

Quibus tandem adeò exuſtus in venis ſanguis fuit, ut ſi quandoque vel minimùm brachia ei dependerent, ſtatim ad venas ſanguis conflueret craſſus, ater, grumoſus & glomeroſus, non aliter atque ſi extrinſecus in venas ſanguinis grumi affuſi eſſent, qui varicoſo & inæquali tumore, venas quibuſdam quaſi tuberibus attollerent & elevarent.

Dejectiones, quibus laboravit, compactæ quidem fuerunt, ſicut fieri in cœliaca paſſione ſolet, ſed pro ratione aſſumpti alimenti frequentes, & copioſæ, nec non variæ & diverſorum colorum, aliquando cineritiæ & albæ, aliquando lividæ & nigræ, nonnunquam verò cæruleæ & croceæ, ut plurimùm autem virides, colore planè herbaceo, ſed ſemper compactæ & copioſæ, ut mirari quis cum ſtupore meritò tantam excrementorum copiam

 poſſet,

possset, sub tenui & parco, quo utebatur, victu.

Epilepsia occasione capitis à radiis solis calefacti.

Hic cum media æstate, medici sui permissione, sub calidissimis radiis solaribus, in multa hominum frequentia & concursu, ad spectandum de maleficis sumendum supplicium, obequitaret, subitò rapto sursum, versus caput & cerebrum, sanguine hoc crasso & adusto, vel fumorum ab hoc exhalantium copia, pluribus paroxysmis epilepticis corripitur, à quibus ut ad se reversus fuit, in urbem rursum deportatur.

Quando Doctori Joanni Bentzio medico doctissimo, ac mihi curatio commendata fuit. Qui de sanguinis missione dum deliberamus, & hinc inde indicationes capimus, & inter se conferimus, suadentibus eam venis turgidis, ac rursum dehortante eam longa corporis extenuatione & cadentibus indies viribus.

Ecce subitò sursum denuò ascendens sanguis, pluribus gravissimisque paroxysmis epilepticis & convulsivis, hic morbo quoque sicut supra ostendimus familiaribus, horrenda morte ægrotantem occidit. Utile imò necessa-

rium

rium fuisset, revulsionis ergo huic hæmorrhoides aperire. De quo remedii genere non semel inter nos agitatum fuit, nisi quòd propter sanguisugarum inopiam isthuc devenire non potuimus.

Observatio XL.

QUæ extra civitatem Hamburgensem ad portam habitabat fœmina, propter multas melancholiæ, quas secum mussitabat, causas, à biennio ex bono & athletico habitu macilentior facta, decubuit, cùm illam inviserem, de angustia subinde recurrente, & sub diaphragmate ad ventriculi regionem infestante, graviter conquesta.

Pulsus parvus, debilis & inæqualis erat, & urinæ crassæ, albæ, & turbidæ, quibusdam partibus subsidentes, à quibus superior substantia nihilo clarior appareret.

A quibus & respirationis angustia, de sceletyrbe admonitus, media hyeme, duabus vini Gallici libris addidi cochleariæ succi libram dimidiam, ejusque mixturæ uncias quatuor, bis quotidie, ægrotanti propinavi, optimo curationis successu, ita ut post triduum rursùm ad consuetas operas rediret. *Remedium scorbuti.*

Hanc

Hanc cum ſub multa aëris ſerenitate ex deambulatione aliquàndo pòſt inviſerem, conqueſta mihi de capitis dolore ſubinde & per ſtata intervalla recurrente eſt, circa capitis verticem eam infeſtante, à quo totum ferè antea quoque biennium divexata fuerat.

Sentiebat eodem tempore iis in partibus quid quaſi repere. Atque ubi ad diem unum atque alterum ſic divexata fuiſſet, poſtea ad temporum muſculos primùm, deinde ad maxillam & dentes, dolorem tranſire, dentem ſemper, in quem influeret, relaxantem, qui rurſum ſpontè firmaretur, dolore tumoreque diſcuſſis.

Regula diagnoſtica gen. 21. ex dentis relaxatione & ſpontanea confirmatione.

Quod hîc admonere volui, ut oſtenderem, quàm varia ſint hujus morbi accidentia. Nam dentis laxatio, ejuſque ſpontanea confirmatio, ſuſpicionem mihi & non vanum argumentum præbuit, ab hoc quoque morbo malum illud procreari.

Dolores ſcorbutici varii: & vario tempore infeſtantes.

Multos etiam toto hoc tractu, & in omnibus hiſce regionibus vicinis invenies, variis doloribus infeſtari, quos alii ſimiles dicunt, atque ſi digitis ipſis carneæ corporis particulæ evellerentur, alii pungentes affirmant, alii contun-

tundentes & excedentes, alii ne quidem explicare queunt.

Sed & ſub noctem alios gravius, uti in Gallico morbo, alios ſub horas matutinas excruciari, audimus. Tanta enim horum varietas eſt, ut ſcriptis omnes has dolorum ſpecies comprehendere, non minus facile ſit, quàm arenam maris numerare.

Eſtque omnium agnitio ex pulſu parvo & inæquali. Nam urina ſæpe nullam hujus morbi in his ſignificationem habet. In quibuſdam etiam facilis doloris de loco in locum tranſlatio, in initio morbi ſpeciem demonſtrat. Neque eſt omnibus ex æquo hæc communis, ſed paucis & aliquibus tantùm, quamobrem certius indicium hîc eſt, quod à pulſu ſumitur, & doloris quoque, ſi velis, proprietate.

Reg. Diagnoſt. gen. 22. ex facili doloris de loco in locum translatione. Vide ſupra 195.

Obſervatio XII.

SArtoris conjunx, quæ ex vico Friburgk agro Kedenſi ad me venit, de ventriculi ad os uſque obſtructione inſtar pali totum œſophagi meatum obturante, graviter conqueſta eſt. Quod ventriculi cruditatis ſignum, ſi-

ſignum, omnes medici practici norunt. Cui reſpondebant urina tenuis & citrina, & pulſus parvus, qualis ſentiri in his cruditatibus ſolet.

Præter hæc & de moleſto crurum ſuræ dolore, quem inter eundum experiretur, eorundemque imbecillitate conqueſta, ab hoc de ſcorbuto admonitus fui, ut de ventriculi cruditate à prioribus.

Quare conſtituta prius victus ratione attenuante & incidente, pituitam incidentibus medicamentis, ea admiſcui, quæ huic morbo convenire dixi.

Subinde levi cathartico primas venas non tranſeunte, concoctos præparatoſq; prius humores ſubducens. A quibus in tribus hebdomadis melius habuit.

Eſt hoc crudum accidens, & hic dolor pluribus apud nos familiaris, ſæpe cum manifeſta ſuræ crurum duritie tenſioneque conjunctus. Quapropter ejus mentionem hîc facere volui, ut de ſimilibus eò facilius lector judicare, ac ſecum ſtatuere poſſet.

Dixi in priore hiſtoria varios dolores eſſe, quos hic morbus commovere ſolet, qui etiam varias & diverſas, ac ferè quaslibet corporis partes nonnunquam infeſtat, ut facilè ſcriptis eos comprehendere non liceat.

Ita

Ita nuper exhalantes ab hac putretrefactione interna vapores, falſa pleuritidis ſpecie & dolore latera pungebant, dolore adeò infeſto & intenſo, ut ſupra pedis altitudinem una filia ſe in lectum ejiceret, hoc dolore per intervalla infeſtata.

Quo & quidam meus etiam affectus domeſticus fuit. Et ante aliquot annos cùm adhuc minus notus mihi omnibus ſuis ſymptomatibus hic morbus eſſet, cujuſdam patritii Luneburgenſis Domini Duyſterhopii filius, qui tum ex nullo medicamine melius habuit quàm theriacæ uſu.

In quibus quoque hujus doloris, à veris pleuriticis doloribus, diſtinctio, à pulſu erat. Qui omnibus his parvus & inæqualis fuit, contrarius illi, qui in pleuritide occurrit.

Sed & doloris intervalla, aliaque ſuperius enumerata indicia, facilè à pleuritide hunc dolorem diſtingebant.

Aliis miris punctionibus digitorum extrema afficiuntur & articulorum intervalla, ut quò ſe vertant ſæpe ignorent. Quod à virulentis vaporibus haud dubiè fit, ab hac putrefactione, quæ huic

morbo

morbo propria eſt, ad has partes derivatis, eodem ferè, quò in Gallico morbo, modo, etſi diverſa ſit cujuſque putrefactionis ſpecies ac forma.

Quod obiter hîc admonere volui; quòd particularia horum exempla, in hac tanta ipſorum varietate, ſatis pro omnium qualitate poni ac ſcribi non poſſint, & omnia referre longum eſſet, imò tædioſum quoque, cum ab his de reliquis non difficile judicium ſit.

Obſervatio XLII.

SCriniarius ex agro oriundus, & inter ruſticas operas manuale ſuum opificium ſubinde exercens, de priorum digitorum reſolutione & languore, eorundemque ac crurum inter eundum imbecillitate, paulatim vires & incrementum capiente, conqueſtus, eò ſtudioſius operam meam imploravit, quò magis his membris, parandis acquirendiſque vitæ neceſſariis indigeret.

Hujus pulſus quoque parvus & debilis erat, atque urina in initio tenuis & ſubrubra. A quibus & levi digitorum reſolutione, nec non crurum lan-

languore & impotentia, de morbi ſpecie edoctus, præſcripſi ei medicamenta huic morbo convenientia. Unde poſt triduum ad me reverſus, molliores ſibi celerioreſq; digitos videri dicebat, Germanicè gladt vnd ſchmeidig Medicamentis bonitatem commendans, à quo tam brevi tempore tam manifeſtum ac præſens auxilium experiretur.

Itaq; ab iiſdem bis terve repetitis, domum ad conſuetas operas rediit, verbis animi gratitudinem teſtatus, quam etiam re ipſa pro ratione facultatum demonſtrabat.

Obſervatio XVIII.

Adoleſcens qui Rigâ Hamburgum diſcendæ mercaturæ cauſa miſſus ab amicis fuit, vomitu moleſto & ſubinde recurrente prius aliquandiu laboraverat, quam ad inviſendum eum invitarer, multo conatu parum, & non niſi aqueum quid, per intervalla educens.

Hujus pulſus parvus & inæqualis, obvio teſtimonio morbum hunc prodebat, Cujus curationem voluntariè

tum differebam, quod ſuperato paroxyſmo melius ſibi & domeſticis habere videretur; præterea ut fidem domeſticis facerem, ab hoc morbo quoque id eum pati, prædicens poſt biduum vel triduum citius vel ſerius, novo & ſimili paroxyſmo eum correptum iri debere. Qui non expectato triduo, ante biduum ei advenit.

Quapropter nihil cunctandum ejus herus cenſens, obnixè me rogavit, ut aliquod huic malo conveniens medicamen ei præſcribere vellem, quo reſtitui miſer, & ad priſtinam valetudinem redire poſſet.

Curatio vomitus ſcorbutici. Juſsi itaque ob frigidam cœli conſtitutionem, in vino convenientia huic morbo medicamenta decoqui, iiſque cochleariæ herbæ ſucci nonnihil miſceri. Atque eo ſolo reſtitutus fuit, ut nullo alio medicamine fuerit opus, niſi quod huic in fine levis ſubmiſſa purgatio fuerit.

Urinæ hujus citrinæ & tenues, nullum hujus morbi ſignum certum habebant.

Sed quando lento morbo, vel potius continuo languore affici aliquem abſque manifeſto & veteribus deſcripto

pto morbo cerno, à quo citra cauſam manifeſtam paulatim conſumatur, & hiſce vomitus conatibus, citra manifeſtam ventriculi affectionem infeſtetur, nunquam dubitare ſoleo, huic occultæ cauſæ, quæ à ſcorbuto eſt, eum adſcribere, eo quod à malignis & venenatis hujus putrefactionis, juxta ſplenem ut plurimum reſidentis, vaporibus & fumis, eum affici & everti, pluribus experimentis cognitum ac probatum habeant, quemadmodum per conſenſum eum affici in viſcerum inflammationibus, & regio ac arquato morbo videmus, & à claſſicis probatiſq; authoribus & rerum magiſtra experientia docemur.

Quam n. varias & multiplices affectiones melancholici humoris putrefactio efficiat, ſuprà oſtendimus, ut moleſta ejus repetitione hic non ſit opus.

Neq; ſcio in his & ſimilibus unquam me aberraſſe, quin in curatione ſemper optatum finem ſim aſſecutus; Quod ſi morbi ſpeciei pulſus & urina (ut fieri ſolet) conſentiant, majore fiducia ad curationem accedo. Sicut in hoc ægroto pulſus majore certitudine conceptam ex morbi proprietate ſententiam confirmabat.

 Ob-

Observatio XLIV.

CUi menses aliquandiu steterant & hæmorrhoides, quæ mensium vice subinde functę fuerant, cibis semper delectata crassis fuerat & nauticis, quos facile & sine difficultate concoquebat. Hæc etiam eodem hoc vomendi conatu correpta, indesinenter fere atque absque intermissione vomebat, magis inani ejus conatu infestata, quam quod dignum quid eo educeret.

Qui si aliquando aliquandiu intermitteret, gravius postea recurrebat, quamvis intermedio tempore nihil de ventriculo conquereretur, vel ullum ejus morbum læsionemque demonstraret.

Hujus curatio vicino medico, viro docto & in veteri medicina exercitatissimo, commendata fuit, nisi quod sub finem vitæ ad invisendum eam invitatus à marito ejus fuerim, viro perhumano & docto, & Ecclesiæ Hamburgensis ministro. Sed quia de morbo cum priore medico mihi non conveniebat, sponte ab ea curatione abstinui,

nui, propter mariti amicitiam & benevolum ejus in nos animum ſimplici viſitatione contentus, ut quo res vergeret, & quem habitura finem eſſet, viderem obſervaremq;.

Fuerunt autem urinæ hujus matronæ ſub finem vitæ, tenues plane & aqueæ, quæ in morbi initio, ſicut à domeſticis intellexi, craſſæ fuerant & conturbatæ, craſſo ac gravi & ſubrubro ſedimento ſubſidentes. *Signa ſcorbuti.*

Sed & obtuſus cruris alterius dolor graviter tum quoque eam divexabat, ut de nulla re magis, quam hac cruris lancinatione tunc temporis, cum eam viſitarem, illa conquereretur. A qua aucta mihi ac confirmata planè de hoc morbo ſententia fuit. Quod ex pathognomonicis hujus morbi ſignis illud quoque æſtimari debeat, & ſummo jure poſsit, ſi ut hic, cum pulſu occurrat debili, parvo & inæquali.

Profuerunt huic nulla medicamina ſtomachia, etſi medico uteretur docto & erudito, qui in veteris medicinæ cognitione nulli cedebat.

Qui cum omnia aſpernaretur, vomituque rejiceret, lac & lacticinia nullo valetudinis incommodo retinuit,

ut à nulla re melius, quam ab ijs ſe habere ipſamet teſtaretur, & res ipſa quoque loqueretur.

Quod etiam non contemnendo hujus morbi ſigno fieri, ſupra in morbi enarratione dixi. Quod porro vomitus confirmabat citra cauſam veteribus deſcriptam ægrotantem infeſtans ac nullis veterum medicamentis cedens, atq; ab ijs allevatus, à quibus magis, exaſperari ſecundum rationem debebat.

His ex abundanti accedebat obtuſus cruris dolor, & victus melancholicus & craſſus, quo per omnem ſuam fere vitam uſa fuerat.

Obſervatio XLV.

EOdem hoc vomitu vomendique conatu, ab hoc ipſo, quod curatio monſtravit, morbo, correptus Embdæ quidam Auguſtanus fuit, vir juvenis & annos natus plus minus triginta. Qui ante noſtram curationem, uſus opera cujuſdam chirurgi hebdomadis quinque (ni fallor) fuerat, nullo curationis ſucceſſu, ut propterea de me accerſendo, (rebus ad deſperatio

tionem euntibus) quidam ejus amici deliberarent consulerentq;.

Hic autem ut ad eum primum veni, pulsum habuit majorem, durum quoque & inæqualem, non dissimilem illi, qui in membranarum inflammationibus, ac pleuritide occurrit, absq; ulla tamen harum affectione. Signa scorbuti.

Urinas vero reddidit varias, ut plurimum vero rubras & subfuscas, modo turbidas modo subsidentes, modo infractas. Quæ in fundum subsidebant excrementa, rubra, furfuracea & crassa erant. Exibantq; absque ulla vel siti, vel molesto caloris sensu.

Hic, utcunque frequenter vomeret, & absque ulla viscerum affectionis, inflammationisq; nota ac significatione nihil tamen ab ejus continuatione, victusq; qua utebatur, parsimonia, adjutus allevatusq; fuit, ut propterea non vulgarem nec omnibus conspicuam, sed latentem hujus vomitus causam cogitare oportuerit.

Quam huic morbo adscribendam esse, urina, nec non morbi species ac pulsus commonstrabant & convincebant. A quibus de hoc morbo admonitus, paucis quibusdam ad hunc morbum

pertinentibus remedijs, eum, DEI gratia, ad priorem valetudinem reduxi. Qui adhuc eodem in loco vivit & valet, etsi ab Augustano aëre salubritate, aërisq; suavitate multum ille discrepet & distet.

Observatio XLVI.

QUi ex agro Hadelensi (ut vocant) ad me venit rusticus, de macie & totius corporis languore indies gravescente conquestus, cum his quoque inter eundum crurum debilitatem, & post graviorem motum etiam respirationis difficultatem, atque ad præcordia prementem anxietatem sensit.

Signa scorbuti. De morbi principiis & symptomatibus, quæ cum morbo inceperant, à me interrogatus, respondit, totum fere semestre varijs vomitibus se infestatum fuisse, qui à catharticis ab empiricis sibi exhibitis, nihil remiserant, sed potius intendebantur, sed qui sponte cum temporis mutatione, ætatisq; inclinatione desiissent.

Urinas vero tum crassas sibi & rubras fuisse, in quibus multa subsederant excrementa crassa, furfuracea & rubra,

rubra, calculi ut putarant recrementa, à quibus nihilo clarior redderetur extans ſupra hæc urina, ſed turbida ac craſſa perſeveraret.

Erat autem æger ipſe ſtatura craſſa & quadrata, corporiſq; conſtitutione valida & firma. Qua niſi præditus fuiſſet, non potuiſſet illam empiricorum curationem ſuſtinuiſſe ac ſuperaſſe, utpote hujus morbi curationi valde adverſantem.

A qua etiam non ſemel ad orci fauces ſe deductum fuiſſe dicebat, ita ut ſæpius pro mortuo ac derelicto ſe habitum eſſe teſtaretur. De meo conſilio ſuaſi ab aquis patrijs crudis & ſublimibus abſtineret: Cibiſque uteretur recentibus & facilis concoctionis, præterea ab ijs, qui ſanguinem craſſum & crudum gignerent ſibi temperaret; Et ex carnibus vervecinas ac vitulinas deligeret, nec non caponum, perdicum, & columbarum ac gallinarum domeſticarum. Pane vero puro & tritico uteretur, non nimium inveterato aut novo. Carnes quoque ad veru aſſaret, (erat enim dives, ut facile ſumptus hos toleraret) vel elixis ex aqua pluviali ac modico vino uteretur. *Victus ratio in ſcorbuto.*

Atq;

Atque hac victus ratione spontè eum morbi reliquias superare posse putavi. Sed quid ipsi evenerit, non possum scribere, quod ab eo tempote ad me nunquam redierit. Solet etiam id hominum genus sanitate nihil vilius habere, maxime si quid in ejus conservationem ac reparationem sit expendendum.

Observatio XLVII.

VIdua vicini mei, & sarta mecum tecta inhabitantis soror, cum totius corporis lassitudine urinisq; nigris crassis & turbidis, graviter febricitare cœpit, protinus atque erigeretur animo linquens. In morbi initio à medico suo viro alioqui docto, & in veteri medicina exercitato, purgata in summas angustias incidit, omnibus symptomatibus prædictis exasperatis, ut deploratam ejus valetudinem omnes arbitrarentur.

Quando ad curationem à vicino invitatus, variis anxietatibus eam infestari vidi, sub quibus pulsus parvus, debilis & inæqualis erat.

Sitiebat multum, & perpetuo os & labia

labia ſicca erant, bibebat vero parum Nam copioſiore potu offendebatur, tantum potius, quantum labia & linguam humectaret, ſubinde aſſumens. Sub morbi declinatione omnes dentes vacillabant, ab hoc morbo laxati.

Vixerat autem negligentius, victu uſa parco & duro, patriis aquis crudis & ſublimibus, ut ſolent viduæ, quibus non eſt maritus domi, & res anguſtior. Erat enim ſplendidiore fortuna maritus dejectus. Quæ res tacite etiam eam cruciabat. Accedebant & aliæ triſticiæ cauſæ, quas ſecum muſſitabat.

In hoc ergo ejus ſtatu, iis quæ febrem curant, mixta nonnulla ſimplicia mihi fuere, ſceletyrben à proprietate curantia, à quibus paulatim quantum febris remitteret, ad fortiora aſcendi.

Sed & unguento refrigerante ſpinam dorſi, pro febris mitigatione, inungi curavi, & ſub ejuſdem declinatione, ſanguinis parum ſubtraxi, quantum pro virium ac morbi ratione mihi ſufficere videbatur.

Atq; hac curationis via & modo, mortis faucibus hæc erepta DEI beneficio

ficio fuit, quæ alioqui omnium opinione deplorata, & ſæpius fato functa videbatur.

Sub idem fere tempus, cum iiſdem urinis ab hac ipſa febre correpta prætoris ſoror fuit, quam tum propter valetudinis incommodum, alioqui obnixè à marito rogatus, inviſere non potui.

Unde neſcio cujus inſtinctu ad empiricum devolutus, artis noſtræ nullam cognitionem habentem, miſere conjugis ſuæ valetudinem proſtituit.

Nam medicaminum calefacientium, & validiorum catharticorum exhibitione. brevi eo rem deduxit, ut nulla præterea curatione indigeret.

Quod propterea ſcribo, ut oſtendam, cum his urinis plerunq; febrem validiorem conjungi, quæ ut propter materiam, in qua reſidet, incidentibus, ita morbi cauſa refrigerantibus curari poſtulat, cum iis quæ ad hunc morbum uſus monſtravit, quod neglecta hujus morbi curatio, febris curationem impediat, cauſam habens, ſine qua curari, & radicitus evelli febris neqeat.

Prognoſt. 48. Quæ ſui mora diuturniore vires atterendo,

ferendo, ſæpe ægrotum interficit, aut in alium, & graviorem morbum conjicit & protrudit.

Multa hic ſcorbutum monſtrant, inprimis vero præter pulſum & urinam facilis lipothymia, & præter hanc anguſtia ad præcordia infeſtans, citra tuſsim ac thoracis affectionem, reſpirationem difficilem reddens. *Signa ſcorbuti.*

Ultimo & dentium laxatio. Sed quia hæc primum ſub morbi finem incidit, minus ad monſtrandum morbum hunc ponderis habuit, quod prius ægrota ab hoc morbo interfici potuit, quam ab hoc ſigno morbus cognoſci.

Obſervatio XLVIII.

PRæfecti arcis in Nienhuſen conjunx, ex juncea gracilitate, brevi & intra biennium, adeo pinguem & carnoſum corporis habitum contraxerat, ut cum athletico certare facile potuiſſet. Etſi adhuc juvencula eſſet, & annorum plus minus viginti.

Hæc etiam aliquandiu ægrotaverat, priuſquam ad eam evocarer. Itaq; de morbi initio, & ſymptomatibus, quæ eum morbo invaſerant, inquirenti

mihi

mihi respondit, primum levissimis horripilationibus se quotidie correptam fuisse, quæ aliquando bis, & quandoq; etiam ter eam infestassent, atque cum his febris horribus simul œdematoso tumore pedes sibi intumuisse, levissimo rubore permixto, sed qui ad albedinem magis inclinasset, atque nullo sensibili dolore aut calore se offendisset, nisi quod ad ingressum tardam se & impotentem reddidisset.

Signa scorbuti.

Cæterum nullo in loco diu eum substitisse, sed facili momento de loco ad locum, atque de uno pede ad alium hunc tumorem in initio translatum fuisse, & sæpe ab uno pede ad alium eodem die eum resilijsse, magna sua & suorum admiratione.

Atque ab eo tempore omnes corporis vires magis magisq; indies fractas fuisse, ut eo ipso tempore cum ad eam venirem, neque manibus uti ad tollendum quid, neq; pedibus ad ingressum posset, sed vel decumbere, vel in sede perpetuo desidere cogeretur. Indeq; factum ipsa putabat, quod facies, manus, ac pedes laxo tumore sibi inflata viderentur.

Erant

Erant enim hæ corporis partes tumidæ & inflatæ, atque ægrotantis temperamentum calidum & humidum.

Cum quibus conjuncta, ex meſaraicarum venarum obſtructione, lenta febris erat, quæ ſub noctem gravius, & cum multis ventris torminibus, & omnium corporis partium doloribus, eam excruciabat, os & fauces leviter exiccans.

Urinæ quoque turbidæ & albicantes cum obſcura rubedine erant, cujuſmodi in lentis & pituitoſis febribus ſe offerre ſolent. Quibus & pulſus ſubſcribebat parvus, creber & inæqualis. Ex quibus de lenta febre admonitus fui, ut à facili tumoris commigratione, & inuſitata membrorum omnium debilitate, de ſcorbuto morbo.

Quapropter mixtam curationem inſtitui febri & ſceletyrbi convenientem. Qua affectum DEI bonitate fuit, ut rurſum omnia domi munia faceret & ex meo conſilio currum mecum conſcendens, à planis illis locis, ad arenoſa & campeſtria tranſiret.

Erat eo in loco ubi hæc ægrotabat, pluribus tum communis ſcorbutus, à quo paſſim ibi ruſtici ægrotabant, in-

inprimis prædives quidam manibus pedibusque impotens, qui animi deliquio ſtatim corripiebatur, quotieſcumque de lecto ſe erigere conabatur. Item prætoris olim miniſter cum uxore & privigno, nec non alia quædam obeſa quinquagenatia, præter alia ſymptomata, etiam vehementi totius corporis tremore ſubinde, & per intervalla infeſtata.

Reg. diagn. gen. 23. ex tumore facilè de parte in partem commigrante.

Hac tumoris ac inflammationis ſpecie, facile de parte ad partem commigrante, complures apud nos tàm viri, quàm fœminæ corripiuntur, certa hujus morbi (ſicut pluribus noſtris obſervationibus conſtat) ſignificatione.

Quam languor, & inuſitata membrorum omnium impotentia confirmabant, ne quid de laxo faciei & manuum tumore dicam, & ſub noctem infeſtantibus corporis membra doloribus, quos etiam hujus morbi, propter vaporum acrimoniam, vel frigidam eorum qualitatem, indicium habere, ſupra in morbi enarratione dixi.

Pag. 8c.

Siquidem hiſce etiam doloribus cum Gallico morbi colludit, cui æque atque ſcorbuto proprium jus, noctur-

nos

nos dolores cruciatuſque, ſpecifica ſua corruptionis qualitate, exercere, quæ num frigida vel calida ſit, nondum hodie ſatis inter medicinæ Doctores deciſum eſt. Cæterùm quia illa hujus loci diſputatio non eſt, eam hîc reſecabimus, & ad alia loca & tempora reſervabimus, vel aliis enucleandam relinquemus.

Obſervatio XLIX.

QUædam honeſto loco nata matrona, vidua proba & modeſta, quotannis ſæpius pedum inflammatione, ſeu ea, de qua in morbi enarratione dixi, efloreſcentia correpta, aliquando plurium dierum horripilationes, animique leves quaſi defectiones patitur, abſque ulla vel ſiti, vel febre, aut moleſto caloris ſenſu, utpote quæ in his horripilationibus à frigidis offenditur, & calidis juvatur.

Urinæ ſub hoc tempus eſſe variæ ſolent, aliquando tenues & citrinæ, aliquando albæ & craſſæ, & nonnunquam rubro quodam ſedimento, furfuraceo, & rotundo ſubſidentes, quod quidam ejus olim medicus calculi recre-

mentum esse perperam puravit, cùm manifestè inter se differant hæc sanguinis recrementa ab arenosis corporibus, si Matthæo de gradibus, celebri olim medico, credimus.

Arenularum & sanguinis recrementorum in urina discrimen.

Qui suo de morborum curationibus libro doctissimo, utriusque differentiam ponit. Quam in eo sitam esse dicit, quòd hæc de quibus loquimur sanguinis recrementa, mollia sint & digitis cedentia, sicuti calculi dura & retinentia.

Pulsus autem huic matronæ tum parvus esse solet & inæqualis, per omnia similis illi qui in febrium accessionibus sentitur. Ipsa interea ægra languet, ante mali hujus eruptionem variis anxietatibus infestata, & postremis hisce vicibus, sæpius ad lipothymiam prona.

Præservatio ab erysipelate.

Hæc de meo consilio victus ratione utitur convenienti, & ad hujus morbi generationem minus accommodata. Præterea vivit pro ratione ætatis hilaris & læta, quòd omnia satis nunc ei ex voto, DEI beneficio, succedant, estque dives & potens, unicum filium habens

habens in literis educatum, & honeſtè inſtitutum, à quo honeſtè quoque habetur, quique in omnibus vitæ actionibus honeſtè etiam ſe gerit, atque ex variarum urbium & regionum inſpectione, & principum ac nobilium virorum conſuetudine ac conſervatione, ad benè & honeſtè vitam inſtituendam plurimùm profecit, & cæteris naturæ dotibus morum elegantiam adjecit. Ut hac parte etiam nunc beata ſit, & facilè omnes triſticiæ cauſas, quas huic malo olim occaſionem dediſſe ex ipſa intellexi, amputare ac præcidere poſſit.

Hac ipſa efflorefcentia alius Embdæ civis & mercator laborat, item nauta, & infiniti alii. Siquidem commune multis apud nos hoc vitium eſt, quo etiam olim matrem meam graviter divexatam fuiſſe memini.

Eſt autem curatio hujus, & integra cauſæ morbi præciſio, ab his medicamentis petenda, quæ ſcorbutum curant, & hanc ſanguinis corruptionem ſua proprietate tollunt & evincunt, ſicut noſtra multiplici experientia probatum eſt, & approbaturi ii ſunt, qui *Hiſtoria eryſipelate laborantium.* *Eryſipelatis cratio.*

in his & ſimilibus curationem hanc poſt nos explorare volent.

Canon therap. gen. & ſpec. in eryſipelate ſecundus Vide 108.

In qua illud obſervari debet, & in aliis hujus morbi ſpeciebus omnibus, ut in longiore hujus morbi mora fortiora & magis incidentia atque attenuantia medicamenta ſint, quàm in recenti & nuper nato morbo.

Obſervatio L.

QUæ decimum ætatis ſuæ annum ingreſſa puella fuerat, aliquamdiu præter rationem triſtis vixit, ſolitudinis cupida & amans, ut ſemper ſeorſum ſecederet, & à conſuetudine hominum ſe ad ſolitidudinem conferret.

Quibus ſtudiis dum parentum ignorantia diutius indulget, tandem in levem membrorum omnium impotentiam & reſolutionem, ac mirificam eorundem jactationem incidit, horrendo & triſti parentum & adſtantibus omnium aſpectu.

Primis hebdomadis commendata curatio hæc viro doctiſſimo fuit, & in veteri medicina peritiſſimo, cujus methodica curatione cùm nihil proficeretur,

tur, vocatus ei tandem curationis collega ſum.

Qui ad primum conſpectum ſymptomatum raritatem admiratus, tandem ex reſolutione ac convulſione mixtam affectionem eſſe obſervavi, ex duobus ſcilicet contrariis motibus compoſitam.

Itaque ut cauſam hujus rei cognoſcerem, poſtquam de vitæ victuſque genere edoctus à parentibus eſſem, ad pulſum & urinam animum intendi, & diligenter obſervavi, num talia hæc eſſent, quæ huic morbo conſentirent.

Cum itaque pluribus vicibus pulſum experirer, deprehendi eum aliquando parvum, aliquando magnum, quandoque durum, & rurſum paulò poſt mollem, ſemper verò in uno ac pluribus pulſibus inæqualem eſſe.

Quo cum variæ etiam occurrebant urinarum permutationes, utpote quæ ſubinde craſſæ, ſubinde turbidæ, modò tenues & ſpiceæ, modò ſubfuſcæ, & rurſum deinde albæ, craſſæ & turbidæ viderentur, craſſa & viſcida ſua ſuperficie matulæ lateribus adhærentes.

Cujuſmodi diverſorum morborum ſignificationem habere, & non ejuſdem curationis indicationem, ſupra ex Galeno oſtendimus.

Præterea non infidum quoque ſcorbuti argumentum continere, ſi tales citra manifeſtam veteris morbi ſignificationem ſint & occurrant.

Quem etiam in hac certa ſceletyrbes nota, crurum ſuræ dolor prodidit.

Nam cùm aliquando meo juſſu in pedes eam mater erigeret, magna celeritate alternatim crura ad ſe attraxit, ut ne momentum quidem temporis ea terræ affigeret, de cujus cauſa interrogata, reſpondit multo conatu & labore, à ſuræ crurum dolore id ſibi evenire. Unde nos certum hujus morbi indicium habuimus.

Cujus curationem tum voluntariè diſtulimus, quòd non ſatis mihi de morbo cùm collega conveniret, qui poſt dies quatuordecim in Holſatiam negotiorum ſuorum cauſâ profectus, curationem nobis commiſit, quæ perfecta nobis, DEI beneficio, in tot diebus fuit, etſi ne tum quidem ab hoc morbo hæc ſymptomata profecta fuiſſe, ſatis collegæ meo perſuaderem.

Erant

Erant hujus puellæ parentes omnium teſtimonio probi & honeſti, ſed meliore fortuna dejecti, quemadmodum nonnunquam advenire bonis ſolet, quibus minus propitia fortuna eſſe conſuevit, quò magis ab hac vita ad æternam & immortalem ſuſpirent & adnitantur.

Unde conſequi porrò ſolet, ut circa victum tales minus diligentes ac curioſi, ex uno incommodo & malo in aliud incidant, communi dicto fidem facientes, quod unam calamitatem ſolam diu ſubſiſtere negat.

Hac ipſa membrorum omnium jactatione ac concuſſione, cujuſdam Embdani chirurgi infans laboravit, triſti etiam omnium aſpectu. Præter hos neminem hac triſti affectione infeſtatum vidi. Tam varii ſunt affectus, quos hic morbus edit, ut minimas omnium differentias numero comprehendere, non magis ferè poſſibile ſit, quàm arenam maris numerare. *Lactatione membrorum laborantis hiſtoria.*

Observatio LI.

Tertianæ febris typo plures ab hoc morbo hiſce præteritis annis laborararunt, quàm ut numero comprehendi ii poſſint. Quamobrem ex his eos tantùm hic deſcribemus, quos cum hac febre rara quædam & tertianæ febri minus uſitata ſymptomata apprehenderunt, tàm tertianæ veræ, quàm nothæ & ſpuriæ incognita.

Galenus libro de criſibus, & febrium differentiis, & alibi, tertianas febres tutiſſimas dixit. Quem ſi in noſtris quibuſdam tertianis ſecuti nos fuerimus, plurimum certè à ſcopo & prædictionis veritate aberrabimuis. Etſi veriùs cenſeri illæ poſſint ſpeciem veteris tertianæ mentiri & falsò repræſentare, quàm veterum tertianam exprimere.

1. *Ad Glauconem.*

A qua præter alia ſigna manifeſtâ diſtinctione eas quoque ſeparant & diſcernunt, præter pulſum & urinam, febris mores & natura. Sicuti manifeſtum hujus rei documentum nuper habuimus in nauta, Doctoris conjuge, Anglo, aliiſque quàm pluribus. In quibus ne quid de urinis dicam, & varia ea-

earum permutatione, pulſus etiam in ipſo febris vigore ita parvus & inæqualis digitis occurrebat, atque ſentiri in febrium acceſſionibus ſolet. Quamvis intus urerentur, & variè corpus propter æſtuantem intus æſtum jactarent, & urinam eorum quidam craſſam, turbidam & ſublividam, ac nonnulli eorum planè ſub nigram redderent.

Quæ etiam varia in nonnullis apparuit, & non ejuſdem coloris, aut ſubſtantiæ ſemper, pro morbi, quod puto, aut naturæ victoria.

Quibus majore hujus morbi certitudine accedebat crurum lancinatio, & cum multa tenſione dolor, qui Doctoris conjugi ac nautæ, mirum in modum infeſtus fuit & acerbus, ut hujus ratione febrem hi contemnerent, utpote cujus magnitudine, febris cruciatus & moleſtiæ obſcurarentur, ſicut fieri ſub concurrentibus duobus malis, doloris magnitudine imparibus ſolet.

Nauta præter jam dictos dolores & lancinationes, anxietates etiam ſub præcordiis infeſtantes, & per intervalla

recurrentes, expertus moleſtas eſt, cui etſi ſitis moleſtior propter oris labiorumque ſiccitatem adeſſet, modica tamen humidi aſſumptione, illa placata ſedataque fuit.

Qui tempeſtivè medicum conſuluerunt, & debitè curati ſunt, plurimi eorum ſupra ſex aut ſeptem paroxyſmos non ſenſerunt: quidam eorum quarto & quinto paroxyſmo, alii tertio curati ſunt.

Hiſtoriæ eorum qui à febribus ſcorbut. brevi ſunt liberati.

Quo etiam Doctoris conjux curatâ fuit, etſi diu antè cum hoc morbo conflictata fuiſſet, priuſquam in manifeſtum morbum ille erumperet.

Eodem curationis modo, & Generoſi Domini Comitis Edtſardi filia à me curata, DEI beneficio, in octo diebus fuit, cum ſumma præcordiorum anxietate, etiam graviſſimis hiſce crurum lancinationibus, ſingulis paroxyſmis infeſtata. Et Anglus ille, qui dum adhuc obambularet, & omnia domi ad foris munia obiret, aliquamdiu ante febrem urinas reddidit rubicundas, craſſas & ſubfuſcas, quarum emendationem dum negligeret, tandem quoque in febrem tertianam, tertio quoque die recurrentem, incidit, iiſdem quoque medicamen-

mentis propemodum reſtitutus, quibus priores.

Nonnulli horum, quos pedum lancinatio non vexavit, graviſſimos dolores dorſi experti ſunt, qui etiam hnjus morbi indicio, non rarò cum his intermittentibus, & continuis febribus accidere & adeſſe ſolent.

Ita ut quos abſque gravioribus ſymptomatibus corripi ab hac febre viderim, à communi tertiana, & veteribus cognita tertiana, eam diſtinxerint, cùm dolor & lancinatio jam dicta, tùm gravis anguſtia & reſpirationis difficultas, ad ventriculi regionem ſub diaphragmate infeſtans atque divexans.

Dolores dorſi ſæpe febres ſcorbuticas comitantur.

Quæ hîc prælibare in genere volui, quòd cum his crurum lancinationibus, frequentes nobis hæ febres anno octuageſimo occurrerunt, & poſtea quoque non raro, niſi quod ab eo tempore æquè communes eas fuiſſe non meminerim.

Quod ſic affectis advenire à vaporibus malignis ac venenatis videtur, qui ab hac putrefactione reſolvuntur, & in intermedia muſculorum ſpacia ſeſe inſinuant ſua vel qualitate & virulen-

Cauſa lancinationis crurum in ſcorbuto.

lentia, vel continui ſolutione, hunc dolorem cauſantes.

Nunc exempli loco Doctoris conjugis hiſtoriam breviter hic pertractabimus, ne receſſiſſe à libri ſcopo videamur, & ea intentione, quam in libri fronte promittimus, cujus hiſtoriam eò brevius enarrabimus, quòd quæ in hac, hujus morbi ratione obſervanda ſunt, maxima ex parte nunc annotata & monſtrata ſint.

Hiſtoria conjugis Doctoris febri tertiana, ſcorbutica anguſtia & cruris lancinationibus laborantis.

Incepit autem hæc primùm graviſſimo rigore febricitare, febre tertio quoque die recurrente, cum multa anguſtia, & graviſſimis crurum amborum lancinationibus, quæ in ſecundo paroxyſmo adauctæ magiſque intenſæ fuerunt, ut præ dolore exclamaret, & quò ſe verteret, neſciret, atque mille febres ſe pati malle diceret, quàm iſtos cruciatus intolerabiles.

Pulſus etiam in ipſo febris vigore parvus & inæqualis erat, ſimilis illi, qui in primis febrium acceſſionibus ſentitur.

Urina verò craſſa, alba & turbida, & inſuper quibuſdam ſedimentis in matulæ fundum ſubſidens, ſuperiore ſua ſubſtantia craſſa ac viſcida matulæ lateribus adhærens.

Ego

Ego ex pulſu & urina non ſimplicem hanc tertianam eſſe, neque notham, ſolùm cognovi. Cujus judicium lancinationes validæ confirmabant, & anguſtia, ad præcordia infeſtans, ac ſpiritum difficilem reddens.

Itaque iis, quæ aperiunt, febremque extinguunt, ea miſcui, quæ in ſceletyrbe uſus probavit, à quibus tertio vel quarto paroxyſmo, hæc à ſua febre liberata Dei gratia fuit, cujus nomine ſit Deus benedictus, & in æternum laudatus. Alii cum his febribus urinas rubras & ſubfuſcas reddiderunt, alioqui reliquis ſignis parùm vel nihil diſcrepabant.

Atque hæc dicta de lancinationibus, & variis muſculorum doloribus ſint, quos hæc febris excitare conſuevit. Nunc ſequentibus obſervationibus rara quædam ſymptomata pertexam, quæ cum his tertianis inciderunt, ex quibus manifeſtò cognoſci poſſit, plurimùm à veterùm tertianis has diſcrepare, ſi cui fortè ab hiſce lancinationibus id perſuaderi non poſſit.

Ob-

Obſervatio LII.

AB hoc ipſo morbo ſcorbuto, vel ſpecifica hujus putrefactione, tertiana febre ſeu tertio quoque die recurrente febre, ægrotare Embdæ adoleſcens cœpit, annos natus viginti plus minus quinque. Hic in initio urinas rubras, ſubfuſcas & ſublividas reddidit, ſimiles illis, quæ reddi in quartana febre ſolent; nullis alioqui ſymptomatibus infeſtatus. Quarto paroxyſmo leviter delirabat. Quinto profundo ſomno, caro ſcilicet correptus, abſque omni ſenſu ac motu jacuit, ut ne digitum haberet quem dimoveret, & ſola reſpiratione à mortuo differret.

A quo nullis noſtris vellicationibus clamoribuſque excitari, atque revocari ad ſe potuit. Etſi quandoque poſt noſtras vellicationes, punctioneſque leviter oculorum palpebras attolleret, ſtatim tamen rurſum illæ conveniebant, ac concidebant. Idque malum cum ſingulis febrium acceſſionibus recurrebat, iiſque definientibus ſpontè ſolvebatur, etſi obtuſiores tum quoque ſenſus viderentur, neque planè integri, ſed quodam quaſi ſtupore præoccupati.

Pul-

Pulſus celer, parvus & inæqualis erat, & varii ac diverſi coloris urinæ, ut plurimùm verò ſubſtantiâ craſſæ & ſubfuſcæ.

Symptomatis hujus magnitudine ac novitate in initio perculſus, diu mecum dubitare cœpi, & diligenter cogitare, ad quam cauſam ac morbum potiſſimùm hoc ſymptoma, & febrem hanc referrem, quòd tertianæ neque veræ neque nothæ accidentia hæc eſſe, ſed potius præter ejus naturam hæc apparere, ex veterum placitis ac ſcriptis liquidò conſtaret. Quandoquidem bilis, cujus comes veterum tertiana eſſe ſolet, magis de ſua natura ἀγρυπνίαν excitare nata eſt, & vigilantiam, quàm carum & cataphoram. Atque huic meæ conjecturæ, præter pulſum, urina ſubſcribebat craſſa & ſubfuſca, utcumque tertianæ typo febris luderet, quod magis ad fallendum medicinæ artifices fiebat, quàm ut ejus naturam repræſentaret exprimeretque.

Itaque diutius hæc examinanti, ac diligentius febris naturam & mores conſideranti, animadverſum mihi ex pulſu & urina fuit, manifeſtè ſuper melan-

lancholici humoris putrefactione attestante, hujus quoque farinæ hanc febrem censeri debere. Cujus putridi vapores, cum virulenta, tùm frigida hujus morbi qualitate affecti, & sursum ad cerebrum & caput delati, torporem hunc, ut torpedo piscis, nervis afferrent, unde solutis omnibus sub capite, & ipsius quoque capitis nervis, omnibus corporis membris motus ac sensus interciperetur auferreturque.

Quemadmodum etiam ab hoc morbo Concionatoris filio advenit, & cuidam Senatori Stadensi, atque duobus in agro matrimonio copulatis. Item Concionatori quinquagenario & duobus ex Flandria, aliisque quàm plurimis. Qui idem ab hoc morbo passi sunt, ob vaporum ac spirituum frigidorum copiam, qua hæc putrefactio abundat, quemadmodum ex prædictis laucinationibus & variis doloribus, ab hoc morbo excitatis, facilè cognosci ac dijudicari potest.

Causa cari in febribus scorbuticis.

Itaque ab his de morbo & morbi causa, ut dixi, instructus, exquisitissimis, quæ huic morbo convenire potissimum putavi, medicamentis, curationem hanc agressus sum, quam divina gratia fa-

favente eò perduxi, ut à febre & hoc malo liber æger, priſtinæ ſanati & integris rurſum ſenſibus ijs reſtitueretur. Quæ autem huic caro potiſſimum conducant, ſupra in morbi enarratione oſtendi, ut nihil moleſta eorum repetitione hic ſit opus. Voluimus autem prolixius hæc hoc loco recenſere, ut cognoſcamus, quam fallaci morborum ſpecie hic morbus ludat.

Pag. 67. & 203. Vide infra 374.

Quare Deus permittat ſcorbutum fallaci morborum ſpecie ludere.

Quod ideo permittere Deus videtur, ut hoc modo iram ſuam adverſus peccata oſtendat, dum novis & inuſitatis morbis & ægritudinibus, nunquam prius cognitis ac viſis, mortale genus in ira ſua viſitat & caſtigat. Ut etiam vulgus noſtras morborum novitate admonitum, intelligat differentes hujus temporis febres ac morbos eſſe, ab iis, qui ante aliquot annos homines afflixerunt. Agamus igitur DEO gratias, quod pro ſua infinita miſericordia ac clementia tam benigne eos nobis revelare dignatus ſit. Cui pro hoc ejus beneficio, atque omnibus erga nos meritis ſit laus & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Observatio LIII.

SImili tertiana ab hoc morbo correptus Embdæ Anglus eſt, cui nomen Ritzhardo Beſt, etiam cum urinis rubris & craſsis, in quibus in matulæ fundum multa ſubſidebant ſedimenta craſſa & ſubrubra, à quibus tota & ſuperior urinæ ſubſtantia nihilo clarior apparuit, ſed æquè turbida perſtare viſa eſt. In quibus quandoque variè etiam mutatus ſubſtantiæ color eſt.

Huic idem quoq; evenit quod priori, alio tamen & diverſo ſymptomate, ut à vaporibus ab hac putrefactione aſcendentibus, & cerebrum penetrantibus, varijs & ferquentibus convulſivis motibus, ſingulis recurrentibus paroxyſmis corriperetur, adeò gravibus, ut in lecto à pluribus adoleſcentibus eum detineri fuerit neceſſe. Quod etiam à ſpecifica hujus putrefactionis qualitate, nervos pungente, ei advenifſe, dubium eſſe non debet: quam ſecum vapores ab hac putrefactione elevati deferunt & attollunt, variè homines, pro varia corporum di-

dispositione, & differente humorum, â quibus elevantur, qualitate & natura, afficientes: ac certum de sese indicium ac signum præbentes, non à simplici tertiana, aut communi humorum putrefactione malum illud excitari, sed peculiari & specifica ac maligna & venenata qualitate prædita, quæ de sua natura nervis adversa & infesta, hunc nervis vaporem emittat & ablegет, ejusdem, cum sua origine, efficaciȩ ac facultatis.

Nam si ante tot secula aquarum depravatarum usu difficilia & nervis infesta mala Cæsaris militibus ex tantillo tempore, quo circa Rhenum sunt commorati, advenisse Plinio & post ipsum alijs credimus, quid dubitamus nobis eadem, atque alia his majora, ex continuo earum usu, ac aeris aptitudine evenire posse & debere? Itaq; ab ijs collectionem faciens, cum similium eadem sit ratio, porro ad pulsum & urinam cogitationes direxi, sintne eadem illa hic, quemadmodum huic morbo ea familiaria esse, jam antea cognoveram: quæ in dijudicando ac discernendo hoc morbo plurimum

mum momenti habere, antea ſæpe admonui.

Ab his igitur cum confirmari mihi de hoc morbo judicium viderem, certus ad curationem acceſſi, quæ certiſsimo experimento rationis inventum confirmavit ac comprobavit. Siquidem ab hauſto ſemel atque iterum medicamento huic morbo accommodato, ſtatim mitigari ſibi hos paroxyſmos, & poſt triduum integrè curari ſenſit, magno artis medicæ encomio, & præſenti ægrotantis, quod plus eſt, ſalute.

Obſervatio LIV.

AB hac ipſa tertiana febre tertio quoque die recurrente, diutius laboraverat. unicus Concionatoris Embdani filiolus, liberali facie & forma puer, antequam gravioribus ſymptomatibus corriperetur. Cujus cauſa febrem ejuſque curationem tum parentes negligebant.

Accidit autem quodam paroxyſmi die, cùm fortè in vicinia eſſem, ut ſubito & de improviſo puer hic, cùm nihil minus parentes cogitarent, pluribus

bus motibus convulſivis, magna omnium conſternatione & acclamatione corriperetur: Et ab ijs ſomno alto & profundo, ex quo nullis noſtris clamoribus excitari potuit.

Fuerant & hujus quoque urinæ, quas durante febre, & ante has convulſiones reddiderat, tàm colore quam ſubſtantia variæ, aliquando citrinæ, tenues & ſpiceæ, aliquando craſſæ, rubræ & ſubfuſcæ, multis craſſis & ſubrubris ſedimentis in matulæ fundum ſubſidentes, & nonnunquam glaucæ, & coloris omnino aquei, quales etiam tum erant, cùm ad inviſendum eum à parentibus invitarer.

Ex quibus non ſimplicem hanc febrem eſſe, ſed alteri morbo implicitam, etſi diu antè perſpexiſſem, nolui tamen temerè curationem ſpontè urgere, etſi cum patre propter communes literas, & publicam ejus functionem, alioquin familiariter viverem, quòd in ea urbe plæriſq; ferè perſuaſum ſit, puerorum morbos medicinæ præceptis non ſubjacere. Quò tamen hunc puerum tandem devenire neceſſitas ac ſymptomatum magnitudo coegit.

Itaque à patre viro docto, probo & humano requisitus, si quid auxilij huic morbo natum esse cognovissem, id ei communicarem, & filiolo suo unico conferrem, ijs quæ febrem mitigant (nam prius febris conditio & status mihi perspectus erat) & venas modicè aperiunt, ex scorbuticis medicamentis potissimum nasturtij succum admiscui.

Nasturtii aquat. succus in cario efficax.

Quod hunc succum ut ad scorbutum, sic ad somnum facere, contra Fernelium Ambianum, summæ authoritatis medicum, non minoris existimationis & eruditionis vir, Guilielmus Rondeletius defendat. Cujus sententiæ in hoc casu nos accedere studium veritatis cogit. Fuit autem refracto vi pueri ore, hoc medicamentum ei ejectum. A quo statim, ut ad actum deductum medicamentum per naturam fuit, ad se puer redijt, qui prius nullis nostris clamoribus à somno excitari ac expergefieri potuit.

Observatio LV.

HAc ipsa febre tertio die reccurrente, & ab hoc morbo, vel specifica hujus

hujus morbi putrefactione excitata, correptus anno octuagesimo quinto quidam generis nobilitate clarus fuit. Qui à sanguinis missione, qui planè impurus cum manifestis hujus morbi indicijs fuit, & post ter quaterve haustum tùm febri tùm stomacaci accommodatum medicamentum, curatus ab hac febre, post secundum vel tertium (si rectè memini) paroxysmum est. Etsi urinæ quoque quas in initio febris æger hic reddidit, rubræ, crassæ & subfuscæ apparerent, atque gravissimi morbi indicia continerent, nisi tempestiva impuri sanguinis missione, & convenienti medicaminum usu & exhibitione, morbo ejusque causæ (Dei gratia) obviam ivissemus.

Delectatur enim cibis his melancholicis, & crassis, quia & ante meum ad eas regiones adventum tàm cerevisijs, quàm cibis decoquendis usus ille patrijs aquis crudis & sublimibus fuerat. Solet quoque hic æger cum his urinis plerumq; annuum suum morbum pati, qui etiam hac curatione tum remoratus, & pro ista instantia impeditus fuit. Quem porrò Deus omnis

omnipotens ob omni malo protegat & defendat, & diu incolumem Reipublicæ ac ſuis conſervet, ad divini nominis gloriam, & Eccleſiæ Chriſti ſalutem & incolumitatem. Amen.

Obſervatio LVI.

QUartana febre, vel ad quartanæ febris typum dierum acceſsione alludente quartana, & cum hoc ipſo morbo communicante, atque ab hoc dependente, diutius bibliopola Embdanus laboraverat, priuſquam in noſtri noticiam veniret, atque de hoc morbo nobiſcum communicaret. Quæ etſi quarto quoque die ſuas acceſsiones haberet, & hoc ipſo quartanæ febris typum repræſentaret: nullis tamen præterea ſignis & ſymptomatibus veterum quartanæ reſpondit. Nam neque horrorem, neq; calorem quartanis ſimilem oſtendit, & toto quoq; genere ob ea pulſus, qui hic nobis occurrit, diſcrepabat, utpote qui etiam in ipſo febris vigore, & ejuſdem incremento ac ſtatu, nativam ſuam parvitatem inæqualitatemq; retinebat, & exercitatis, prima manus ad pulſum appli-

applicatione, facilè utriusque differentiam, & fictam atque fallacem febris quartanæ speciem ac formam prodebat, eandem quoque quam in febris vigore & incremento parvitatem inæqualitatemq; ostendebat, in febris remissione & intermedia quiete, non fallaci hujus morbi indicio retinens & conservans.

Cui majore certitudine urinæ quoque variæ subscribebunt, quas diversorum morborum concursum significare, & non unius neque simplicis morbi notam habere, supra ex Galeno ostendimus. Ut ex his toto genere hanc febrem à veterum quartana discrepare, facilè perspicerent, qui exercitatum in dignoscendis morbis ingenium habent, atque singulorum morborum pathognomonica signa memorià tenent. In quibus prius exerceri illum necesse est, qui cum fructu hæc nostra legere, atque in usum rectè transferre hæc & accommodare volet. Nam qui nova à veteribus distinguere cupit, necesse est vetera omnia prius perspecta habeat, ut quibus ab his illa discrepent, quibus consentiant, cognoscat: alioqui rationi

con-

consentaneum est, neque unum neque alterum eum cogniturum esse.

Sed ut ad historiam revertamur. Utcunque hic diuturniore hac febre prius diutius dibilitatus fuerat, tamen media ferè hyeme in tribus vel quatuor plus minus hebdomadis, nostra opera ab hac febre liberatus Dei beneficio fuit, etsi plurium dierum languor fuit, utpote quem non ita facilè ex longiore morbo evincere ac superare natura potuit, nunc tamen pancratice valet, à morbo integrè confirmatus.

Historiæ quartana scorbutica aberantiam.

Eodem tempore quo hic, media etiam hyeme, ab hac ipsa febre quartana, ægrotabat Domina Margareta, Illustris ac Generosi Comitis Edzardi natu maxima filia, cui cum multa anxietate & respirationis ad præcordia difficultate singulis paroxysmis recurrente, hæc febris conjuncta erat, ita ut molestior S G respirationis difficultas, quam febris aut calor esset. Hæc etiam media hyeme sub nativitatis festum, nostra, laus Deo, opera, in decem plus minus diebus valetudini restituta fuit, nisi quòd aliquando pòst levis ejusdem febris significatio perma-

maneret, quæ etiam secundo nostro ad aulam adventu, in paucis diebus integrè sublata fuit & curata, cessante cum hac febre & respirationis difficultate: utpote quæ hujus comes apodicticum hujus morbi sceletyrbis signum continebat. Hæc nunc valet, Domina modesta, pia, & benigna, sacrarum literarum lectioni addictissima.

Simili febre cum simili pulsu & urinis crassis & albis, puer iste laboravit, cujus in universali morbi enarratione mentionem fecimus, ut propterea rectè dictum à Galeno sit, febres non dierum accessione, sed signorum proprietate dijudicandas esse. Nam si ex accessione has febres dijudicassemus, neque de curatione æquè certi esse, neque prædictione vera præsagire potuissemus, sed circa utrumq; aberrate necesse fuisset. Quatenus ex morbi noticia utriusque certitudo, tàm curationis, quàm præscientiæ & prænotionis oritur.

Lib.1.de diff. feb. cap.10.

Atq; hinc fit, quòd ex morbi hujus ignorantia, quædam febres apud nos adeò sint diuturnæ, ut nullis medicorum medicamentis expugnari queant,

&

& ſæpe ad annum unum, duos aut plures perſeverent, nec niſi cum temporis mutatione in robuſtis deſinant, vel in alium & deteriorem morbum aliquando cummutentur, iiſque non raro debiliores ſuccumbant, ſicut aliquibus exemplis, ſi neceſſe eſſet, hic demonſtrare poſſemus.

Hujus generis quoque febres ſunt, quæ ſub vernum tempus incipientes, primùm tertio quoque die tertianæ febris typo occurrunt, & poſt ſeptimum paroxyſmum, niſi cum ipſo deſinant, quotidie infeſtant, & ad feſtum Divi Jacobi vel circiter ferè extenduntur & perſeverant, niſi legitimè, & his ſimul ad ſcorbutum facientibus medicamentis curentur. Aut etiam ſi hanc temporis mutationem ſuperaverint, ferè annales ſunt, & ad proximum ver tranſeunt.

Cognoſcuntur autem cum hoc morbo communicare, aut ab hac putrefactione accendi, cùm ex pulſu parvo & inæquali, tùm etiam ab urina craſſa & ſubſidentijs jam dictis conſpicua, vel eadem varia : Siquidem in his ſic affectis niſi craſſa, rubra, & ſubfuſca urina fuerit, aliquando & citrina

occur-

occurrit, aliquando craſſa, ſubinde aquea, mox rurſum turbida & rubra, Unde non unius neque ſimplicis, ſed plurimum & complicatorum morborum præſagium ſumi, antea ex Galeno oſtendi. Has febres etiam his medicamentis profligari & tolli, noſtro qualicunque experimento non ſemel comprobatum eſt, & hoc ipſo tempore dum hæc ſcriberemus, in quodam nobili Gandavenſi, qui ſupra menſem ab hoc morbo cum gravi tuſsi, & multa pituitoſa ac craſſa expuitione, graviter divexatus fuerat.

Hinc nunc, laus Deo, vivit & valet, horum medicaminum præſidio priſtinæ ſanitati, Dei beneficio, reſtitutus: ob pietatis ſtudium & propenſum ejus in pauperes affectum, longiore imò Neſtorea vita dignus. Hæc breviter hic, & ad hanc hiſtoriam attexere volui, quòd ſciam maximo artis noſtræ contemtu, nullam hactenus hiſce febribus medicinam inventam eſſe, atque fruſtra elapſis retrò annis, & nullo ægrotantium commodo ac bono, curationem harum febrium attentatam fuiſſe, ut propterea non immeritò vileſcere, apud nos & in hiſce regio-

Cauſſa, ab qua medicina apud nos vileſcere cœperit

regionibus medicina cœperit, postquam ejus auxilio & ope nullam arceri depelliq; posse febrem, vulgus nostras animadvertit.

Quæ in hunc finem ab hominibus & majoribus nostris inventa, atque à Deo optimo maximo monstrata fuit, ut sanitatem integram conservaret, profligatam verò restauraret, morbos pellendo, eorumq; causas & occasionem præcidendo, ubi tempus & naturæ vires id permitterent, aut ratio & causa nulla physica id impediret. Cujusmodi nihil hic intervenire, & tamen omnem curationem methodicam has febres respuere, cùm animadverterem, magna artis & laborantium seu morbos curantium medicorum ignominia atq; pudore, non potui non mecum statuere ex causa morbi, ejusdemque ignorantia, necessariò id provenire debere, scilicet quod in morbo, ejusve causa, ac per consequens ejusdem curatione aberrare medicinæ artifices contingeret.

Itaque diligentius omnia excutere cœpi, & multo studio ac labore omnia morborum signa examinare, & ad pulsum & urinam attendere, si for-

forte sic errorem deprehendere, & ab his in morbi noticiam & per consequens rectam ejusdem curationem descendere ac penetrare possem. In qua quantum profecerim, aliorum judicio permitto, qui post nos ex hac nostra imitatione periculum harum curationum sunt facturi.

Hoc sine arrogantia dicere possum, me certam harum febrium curationem promittere omnibus audere, qui nostris præceptis ac monitis obtemperare, & in assumendis hisce medicamentis consilium nostrum sequi non detrectant. Siquidem (absit arrogantia dicto) uon minus certò harum febrium curatio mihi nota est, atque digitorum numerus. Cujus nomine soli Deo laus & gloria, qui solus medicinæ monstrator, ejus scientiam hominibus aperit & ostendit, ut bonitatem suam & propensum suum erga genus humanum amorem declaret, & rursum ob hæc & alia ejus innumerabilia in nos officia ac beneficia, nomen illius à nobis prædicetur ac glorificetur. Quapropter in omni curatione, in eum solum intentos oculos ac mentem habere, tàm *Prognost. 49.*

medicum, quàm ægrotantem decet; ab eo operis ſui benedictionem expectantes.

Obſervatio LVII.

PLures mendaci quotidianæ febris typo ab hoc morbo ægrotarunt, quàm ut numero hic comprehendi queant. Quare hic etiam uno atque altero exemplo contenti erimus. Ex quorum petractatione de ſimilibus non difficile judicium erit, ijs qui poſt nos attendere ad ea quæ dicuntur, & eadem nobiſcum experiri volent. Pluribus enim ad ſingula attendentes, à veterum quotidianis, has noſtras febres diſcrepare, ſignis & ſymptomatibus depræhendunt, quibus magis, quàm dierum acceſsione febres dijudicandas eſſe norunt haud dubie ij, qui in Galeni placitis ſunt exercitati.

Occurrit autem inter cæteros hac febre infeſtatos quædam illuſtri loco nata Domina pulchra & venuſta. Quæ ſub id tempus dum hæc ſcriberemus, & graviſsima hac febre quotidie invadente

dente correpta fuit. Quæ in initio cum lento frigore incipiebat, quod ſubinde horas ſex, aliquando ſeptem & plures durabat, priuſquam calor accenderetur, poſt quas paucis incrementis calor accendi, & ad exteriora redire cœpit. Sub vigorem morbi graviſſima ſiti infeſtata fuit, ut quidlibet leniendi ſitis cauſa biberet & appeteret. Urinæ variæ erant, ut longo tempore nemo nobis occurrerit, qui plures & magis faciles urinarum permutationes pateretur, atque hæc.

Nam cum aliquando ex laudabilioribus urinis certam morbi ſolutionem nobis promitteremus, non ita diu poſt ejuſdem ſpem nobis ademit, eadem quantum prius, cruda & tenuis, vel ſubturbida, & paucis ſedimentis craſſiuſculis conſpicua, à quibus nihilo clarior ſuperior & ſupereminens ſupra hæc urinæ ſubſtantia eminnit.

Quotieſcumque in lecto ſe erigebat, vel de lecto ſurgeret, ilico animo liquit, vel ad linquendum prona fuit, quod planè præter morem & conſuetudinem ei advenit. Pulſus in acceſſione febris (ut fieri ſolet) parvus erat & inæqualis, circa vigorem verò ma-

gnus & durus, extra paroxyſmum parvus rurſum & inæqualis, quem huic morbo familiarem eſſe, ſupra in tractatione de pulſu dixi.

Uſa ſemper hæc per ſanitatem ab anno 20. fuerat, tàm cereviſiis, quàm cibis decoquendis, aqua patria cruda & ſublimi. A quibus propter temperamenti bonitatem, qua gaudebat, pluribus annis nullum ſenſerat incommodum: Temperamenti beneficio & innati calidi vi ac robore, ea quæ ſua natura cruda & vitioſa erant, in ſucci bonitatem, & laudabile corporis nutrimentum convertens. Nam ut præſtanti forma erat, ita à primis exordiis atque ab ipſa nativitate temperamentum conſequuta laudatiſſimum eſt. Non potuit tamen longiore & aſſiduo earum uſu vergente paulatim ætate, vel corporis robore ἀκμὴν prætergreſſo, omnem omninò pœnam evitare, quin à communi cauſa, communem quoque morbum, cum aliis pateretur, & ab his aquis quaſdam crudas & indigeſtas aquoſitates cumularet, quæ alieno calore accenſæ, propriam & huic morbo peculiarem putrefactionem ſubirent, de-

depravatarum aquarum naturam & conditionem referentem.

A quibus etiam, æstuante intus calore, utcumque tenues subinde & crudæ urinæ apparerent, densæ fuligines, crassa humiditate imbutæ, resolutæ, & sursum ad os & linguam elevatæ, adeò linguam & fauces affecerunt, ut vix multa diligentia ab his eas partes vindicaremus. Solent quoque in assumendis diutius medicamentis, si non statim omnia ex voto succedant, illustriore loco nati ferè difficiliores esse. Nec desunt qui ad gratiam loquentes & adblandientes, dum officiosi videri ac complacere volunt, sæpe magno principum damno & malò, recta & utilia consilia remorantur & impediunt, facili momento isthuc ægrotos impellentes, quò spontè omnium natura inclinant.

Illustri loco nati ad medicamenta sumenda ferè difficiliores.

Quod nos quoque in hac curatione experientes, vix quatuordecim diebus perfecimus, quod in decem diebus plus minus absolvi & præstari à nobis minore molestia potuisset. Sicut intra hos dies, & septimo (ni fallor) ab eadem febre, eodem ferè tempore curata prædictæ ægrotantis filia fuit,

Historia laborantis quotidiana scorbutica.

annos nata plus minus duodecim. In qua non minus operoſa hæc curatio fuit (etſi ſæpius intra octo, ni fallor, dies ab his medicamentis certam curationem ei DEI gratia promitterem) quòd æquè in aſſumendis iis difficilis & tarda eſſet atque mater. Quæ ſeptimo die ut prædixeram curata fuit, uti decimo tertio die vel quarto mater, magna omnium læticia. Quòd propter animi deliquia, quæ perpeſſa ſemel atque iterum hæc fuerat, omnibus deſperatæ valetudinis videretur, ut non ſatis domeſticos confirmare, & hanc opinionem ipſis evellere in primis diebus potuerim.

Eſt enim Domina benigna & affabilis, iram facilè remittens. Et Domini ſui obſervantiſſima, in id attenta, quomodo triſtem Dominum ſuum reficere, ac blandis colloquiis, & ſuaviſſimo ſuo convictu, eum recreare ac oblectare poſſit. Manſit autem pluribus diebus debilior, quòd à febris remiſſione, nullum catharticum admitteret. Quo factum, ut ex morbi & cauſæ morbi reliquiis non ſatis purgatis, ſubinde facili tumore & inflatione facies ei intumeſceret, quæ eadem facilitate, qua

Reg. diagn. gen. 24.

cor-

corripiebat, ſubinde evaneſcebat, etiam hujus morbi argumento quod eveni- re ſic affectis propter multos fla- tus ſolet, quibus hæc materia abun- dat.

ex tumore faciei facilè ſubinde evaneſcente.

A quo malo levi cathartico poſtea liberata eſt, quod ex foliis ſenæ & rhabarbari infuſione, ſi rectè memini, ſibi ipſi parabat. Ea nunc vivit Domi- na benigna & affabilis. In qua præter febrem, ſcorbutum morbum demon- ſtrabant frequentes urinarum abſque cauſa mutationes, præterea facilis li- pothymia, quoties ſe ægra moveret, nec non febris ſpecies, ejuſque acceſ- ſionis modus, ultimò & facilis infla- tionis modus & evaneſcentia, quibus adnumerari præcedentis victus ratio poteſt, vel aquarum jam dictarum u- ſus. Cum iiſdem & ſimilibus ferè uri- nis, ab hac febre nuper Antwerpianus laboravit, cui præter cætera etiam mo- leſtæ frequenter anguſtiæ erant, ad præcordia ſub diaphraghmate infeſtan- tes. Qui iiſdem etiam ad febrem & ſcorbutum facientibus medicamentis, à nobis brevi, DEI gratia, à gra- viſſimo ſuo morbo reſtitntus eſt. Sicut altera nuper puerpera, quæ cum gra-

Signa ſcorbuti.

Hiſtoriæ quotidiana ſcorbutica laborantium.

vissimis ventris torminibus, eandem quoque febrem experta est.

Observatio LVIII.

SImili febre, quotidianæ typo ludente, prædictæ & jam descriptæ ægrotantis filia, à natu maximâ tertia laboravit, Domina quoque pulchra & venusta. Quæ post inordinatas febrium accessiones, quibus tota hyeme, aliquando post mensem, aliquando post septimanam unam, duas aut plures, nullo aut magno calore aut frigore molestis correpta fuerat, tandem sub vernum tempus, in hanc febrem quotidie recurrentem incidit, quæ singulis paroxysmis præter frigus & calorem, maximis & infestissimis tàm ventris quàm intestinorum doloribus & torminibus, eam excruciavit, cum continuo ferè vomitus conatu, & multis ad præcordia anxietatibus conjunctis.

Duravit frigus horas subinde duas, aliquando tres. Quando prædictæ sub præcordiis anxietates mire eam infestabant, cum perpetuis, sed inanibus ferè vomendi conatibus. Videtur enim sic

ſic affectis hic conatus aliquid levaminis adferre, quaſi qui eo gravamen ſublevare velle videantur, etſi paulò pòſt eadem rurſum neceſſitas recurrat, perinde atque prius, hanc rejectionem urgens.

Eſtque hoc quoque inter cætera apodicticum hujus morbi ſignum, ſi citra gravantem ventriculum pituitam vel manifeſtam viſcerum inflammationem, aut ventriculi exulcerationem fiat, ſicut curatio demonſtrat, qua cum morbo hi quoque conatus tolluntur & curantur. Sed & graves quoque crurum dolores ac lancinationes, hæc ipſa experta fuit, non minus atque febrem ipſam moleſtas. Quas etiam hujus morbi indicio, cum his febribus incidere ſuprà oſtendimus.

Hanc hiſtoriam hoc loco adſcribere, priorique ſubjungere volui, ut melius naturam hujus febris lector cognoſceret, atque hinc diſceret, non ſimplicem pituitæ, ut veterum quotidianam, ſed ſpecificam hujus morbi putrefactionem, hanc noſtram ſequi. Idque manifeſtum fieri, tàm ab iis quæ cum hoc morbo inciderunt, ſignis & ſymptomatibus, quam ab inordinatis acceſſionibus, quæ per hyemem huic ægrotæ ad-

Materiæ quotidianæ ſcorbuticæ.

advenerunt, quarum ſoboles atque propago merito cenſeri hæc febris, quæ ſub vernum tempus quotidie incidit, debet: ex eadem, qua illa, putrefactione procreata, eaque cum temporis acceſſione aucta & cumulata.

Cauſſæ cur febris ſcorbutica ex inordinata quotidiana facta ſit.

Quæ non quotidie tum (ſicut poſtea aucta putrefactionis cauſa materiali) ſed ſine ordine hanc ægrotantem apprehenderunt, & aliquot quoque vicibus, quarto quoque die deinceps. Quandoquidem ſemel atque iterum per hyemem, poſt quartum quemque diem leviſſimis febris typis infeſtata fuit, quam propter typi levitatem tum contemſit, ne medicamenta à quibus alienior erat, aſſumere cogeretur. Ideoque neglecta cauſa, & cum tempore adaucta, in febrem quotidie corripientem erupit, præter acceſſionis diem cum veterum quotidiana nihil communicanrem, ſi ſigna & ſymptomata, quæ cum ea inciderunt, præterea morbi naturam & mores reſpicias conſidereſque. Quod curatio noſtra quoque monſtravit, quæ juxta prædictionem noſtram feliciter nobis, DEI gratia, in octo diebus abſoluta eſt, rationis inventum confirmans.

Ob-

Observatio LIX.

MIxtæ febris, continuæ ſcilicet & tertianæ typo ac ſpecie, plures quoque ab hoc morbo laborarunt, quàm ut hîc commemorari omnes queant. Imprimis verò Concionator Embdanus, vir pius & bonus, ac omnibus ſuo officio addictus. Qui cum tantis ventris & inteſtinorum torminibus ac lancinationibus correptus ab hac febre fuit, ut divelli ſibi ac dilacerari omnia intus exclamaret, & præ doloris vehementia, quò ſe verteret neſciret, variè ſe & in omnem ferè formam convolvens, triſti omnium aſtantium aſpectu & commiſeratione. Ut non abs re ſcorbuti nomen hic morbus conſequutus eſſe videatur, & rem cum nomine verè poſſidere.

Hic dolor cum paroxyſmo ſemper recurrebat, eodemque remittente & ceſſante deſinebat. Cum tertio paroxyſmo in continuam abire febris hæc cœpit, & poſt ſextum rurſus ac ſeptimum poſtea diem intermittere, & ut prius, tertio quoque die infeſtare, cum iiſdem, ſed paulò remiſſioribus ventris & inteſtinorum doloribus.

Poſt tertium paroxyſmum, ſubinde toto fere corpore, maximè verò circa pectus & faciem, maculæ purpureæ eruperunt, perinde atque ſi eryſipelate pectus ac facies ſuffuſa fuiſſent. Quæ eadem facilitate, qua ſubinde erumpebant, rurſum ſubitò quandoque evaneſcebant. Quod ſæpius & variis ac mutatis fiebat vicibus, ſed abſque ullo valetudinis incommodo, aut deterioris morbi, vel ingraveſcentis, aut remittendis morbi ſignificatione. Quod non infido hujus morbi ſigno, aliquoties in his regionibus fieri obſervavi.

Reg. diagn. gen. 25. ex maculis faciei ſubitò ſubinde evaneſcentibus.

Gravis è toto corpore odor exibat, ſua gravitate adſtantium nares moleſto odore feriens, facies variis coloribus & maculis diſtincta videbatur, adeò ut ſibi ipſi ſimilis non appareret. Cum quibus conjuncta ſumma reſpirationis anguſtia erat, ad præcordia ex intervallo infeſtans. Sed & crebro vomendi conatu vexabatur, quo parùm aut nihil ſæpe egerebat, ſed qui inani ſuo conatu magis eum divexabat, quàm quòd dignum quid eo educeret. Atque hæc omnia peſſimo indicio delirium augebat, quod tamen momentaneum erat, & per intervalla recurrens.

Quot-

Quotquot ad inviſendum eum officii & amicitiæ gratia conveniebant, poſt eum laborare uno eodemque ore affirmabant omnes, & qui timidiores erant, ac ſibi metuebant, cum ſcrupulo ad lectum ejus accedebant, aut procul à lecto ſibi cavebant. Et certè multa peſtilentis & mali moris febris indicia in hoc ægroto concurrebant. Nam malignæ febris ſymptomata hæc omnia, quæ enumeravimus, eſſe, nemo medicinæ candidatus ignorat. Et nos quoque idem indicaſſemus, niſi hujus ſuſpicionem nobis exemiſſent, & à nobis removiſſent, manifeſtæ febris, quæ præceſſerant & ſubſequebantur intermiſſiones. Quæ, ſi Hippocrati credimus, ſalutares ſunt quocumque modo fiant. Pulſus præterea parvus erat, nec non creber & inæqualis, & calor foris mitis, intus verò urens. Urinæ rubræ & intenſiſſimæ rubedinis apparebant, ſed craſſo & gravi ſedimento ſubſidentes. A quibus ut & à reliquis ſymptomatibus, de ſpecifica hac putrefactione quæ ſcorbuti morbi eſt, admonitus, curationem ſequentem inſtitui. Primùm quòd alvus ſtricta eſſet, & biduum 4.aph.43.

to-

Curatio febris scorbuticæ mixtæ.

torum ſubſtitiſſet, clyſteri levi eam ſolvi, in quo pro evacuatione diacatholiconis ℥j. diſſolvi. Inde modico miſſo ſanguine, potionem aperientem ei præſcripſi, cui, quæ ad hunc morbum facerent, medicamenta admiſcui, ejuſque potionis unciis tribus & ſ. addidi ſucci cochleariæ ℥. ij. & ſ. Ab ea portione quater ac quinquies ſumpta, liber à maxima febris vehementia, omnium bonorum votis evaſit, mitigatis ſedatiſque ſymptomatibus, quæ cum febre eum invaſerant.

Interea verò dum hæc fierent, Epati & cordi convenientia epithemata impoſuimus. De quibus quia pleni medicorum libri ſunt, nihil hîc opus longiore eorum commemoratione eſt. Ab his utcumque vis febris ſuperata atque devicta fuerat, tamen quotieſcumque biduum horum medicaminum uſum intermitteremus, aut cereviſiarum ex patriis aquis decoctarum copiam ei faceremus, ſtatim inſurgere atque vires priſtinas recolligere illa videbatur. Manebat enim ab hac curatione adhuc lenta febris, quæ vires fatigabat, & ad priſtinum robur non facilè eum redire ſinebat. Quæ etiam ho-

horum medicaminum continuatione radicitus poſtea à nobis extirpata fuit, ut nunc laus Deo ſanus vivat & robuſtus.

Ex hoc loco obiter admonemur, non adeo criminandum virum doctiſſimum, & celeberrimum noſtri temporis medicum, Gulielmum Rondeletium eſſe, quod ſuo de peſte tractatu doctiſſimo, peſtem ex melancholici humoris putrefactione generari exiſtimaverit, cùm adeò atrocia, & à peſtis ſymptomatibus non aliena accidentia, ab hujus putrefactione commoveri perſpiciamus, quibus etiam illudi ac decipi ſummi medicinæ artifices poſſunt. Sicút manifeſtum ab hac hiſtoria & ſequenti eſt, quas propterea hîc deſcribere voluimus, ut de iis, quæ in morbi enarratione nobis dicta ſunt & prolixius explicata, veritas conſtaret. *Rondeletii de peſtis materia opinio. ſup. 185.*

Scimus enim, omnium medicorum conſenſu comprobatum eſſe, peſſima à melancholico humore putrefacto atque corrupto accidentia excitari, membrorum ſcilicet putrefactiones, carbunculos, carcinomata, & id genus alia. Quibus ſymptomatibus

&

& ſignis adeò cnm peſte aliquando hic morbus collidit, ut non ſemel pro peſte eam parum exercitati medici & empirici, magno errore, & ægrotantium incommodo ac malo, curarint. Quo magis animadvertere, & diligenter ad ſingula attendere medicum decet, ne prius curationem aggrediatur, quàm omnia ei perſpecta, & ad amuſſim morbus cognitus ſit, potiſſimum quando in hoc caſu minus univerſalis peſtis eſt, & ad paucas domos & familias illa adſtricta, aut inter pauperes magis, quàm divites ſerpens.

Scorbutus citra contagium oritur, & ex contagio propagatur.

Noſtra enim qualicumque obſervatione hactenus obſervatum eſt, quemadmodum citra contagium ex intrinſecis humoribus hic morbus oritur, ita etiam ex contagio eum propagari, eodem, quo Gallicus morbus, modo. Quem etiam citra contagium, & ex contagio, ortum ſuum apud inſulares haberè literis proditum eſt. Quare mirari non debemus plures in eadem familia hoc morbo corripi, quibus eadem cibi ac potus ratio eſt, vel mori, quibus idem circa medicaminum exhibitionem abuſus & error contingit.

Cauſſa, cur plures ſæpe in eadem familia ſimul ſcorbuto corripiantur.

Ita

Ita Embdæ cuidam familiæ ante biennium evenit, in qua ab hoc morbo & febre ordine omnes, unus poſt alium, matre excepta, cum tumoribus bubonibuſque ægrotare cœperunt, nulla medicaminum ac victus ratione ſalubri, vel huic morbo & febri competente, gubernati. Quo factum, ut filii omnes, unus poſt alium moreretur, in univerſum verò quinque vel ſex, poſtquam alius viginti, alius duodecim, alius quatuordecim plus minus dies, ab hoc morbo ægrotaſſet ac decubuiſſet. Solus pater periculum evaſit, ab hac febre conſueto ſuo quo per ſingulos annos ſemel atque iterum laborare ſolet, morbo, arthritide ſcilicet vel podagra hac ſcorbutica correptus.

Hiſtoria eorum, qui plures in eadem familia ſimul ſcorbuto ſunt correpti.

Ad eundem modum ante annum quoque alteri familiæ è regione alterius accidit. In qua prius, filius natu maximus, pluribus ſurſum ac deorſum eruptionibus, ſicut fieri in cholera morbo ſolet, & huic morbo uſitatum ſcimus, ſubitò & præter ſpem extinctus eſt, à quo paulò poſt filius natu minimus, & ab eo filia natu maxima, & non ita diu pòſt filiola natu

mi-

minima, ultimò famulus ægrotare cœpit.

Ego ad curationem vocatus, cùm nullam tota urbe pestem grassari scirem, diligenter ad pulsum & urinam, atque omnia quæ cum hac febre inciderunt, signa & symptomata animadvertens, manifestis indiciis & certis argumentis & validis deprehendi, sceletyrbes ac stomacaces ea esse accidentia magis, quàm pestis. Nam urina filioli, ut ab hoc incipiam, varia erat, modò crassa, modò tenuis, aliquando citrina, aliquando rubra, respiratio per intervalla difficilis, cum angustia sub diaphragmate conjuncta. Quod symptoma etsi illi cum peste commune est, est tamen in peste continuum magis, sicut supra in morbi enarratione aonotavimus. Pulsus creber erat, sed parvus & inæqualis.

In puella seu filia manifesto indicio hunc morbum urina indicabat crassa & conturbata, in qua multa copia, in fundum, sabulosæ substantiæ excrementa crassa & gravia subsidebant, non secus atque si manus plena arenæ obscurioris; qualis circa littus

tus maris invenitur, foris ei injecta fuisset.

Cujusmodi etiam in falsa & mendaci pleuritide ab hoc morbo excitata, urina filiæ Bastiani Wabbens civis Embdani apparuit. Quem certum, indubitatum, & apodicticum hujus morbi signum habere suprà ostendimus. Est enim hæc urina non huic solùm symptomati, sed pluribus alijs, ab hoc morbo proficiscentibus, communis: fallaci scilicet pleuritidis ut jam dixi, specie, & pluribus pedum paralysin, ab hoc morbo patientibus, nec non alijs, de quibus prolixius diximus suprà.

Præter has urinas etiam pulsum ostendebat parvum & inæqualem, neq; crebrum, neque celerem, sed tardum potius, etsi maximis ex intervallo angustijs infestaretur, & sit infestata. Quale etiam similiter in pleuritide falsa prædictæ filiæ accidit, ut ab hoc pulsu, prima manus nostræ ad pulsum applicatione, pleuritide eam laborare adstanti empirico, qui bis sanguinem ei subtraxerat, negaremus.

Ab his, quæ dixi, (etsi contagio hic morbus serperet) non cum peste, sed

ſpecifica hac, quæ ſcorbuto debetur, putrefactione, morbum hunc & febrem communicare, certò perſuaſus, curationem ei competentem inſtitui, à qua filia natu maxima à febre & anguſtiis liberata, abſceſſum tumoremq; durum, craſſum & dolorificum circa cruris ſumma oſtendit, à quo poſtea chirurgorum opera, Dei gratia, reſtituta curataq; fuit. Nam nondum tum mihi medicamentum & pulticula, cujus ſupra in morbi enarratione mentionem fecimus, cognita probataque erat.

Filius quoque à quatridui medicaminis hujus aſſumptione, melius habere cœpit, ut rurſum cibum appeteret, & confirmari ab eo videretur; ſed quia ſubitò, & præter noſtram quoq; ſpem & expectationem, ſicut aliquando in hoc morbo accidere ſolet, ante medicaminum exhibitionem ac præparationem, natu minima filia, ab hac anguſtia de improviſo extincta, ac quaſi ſuffocata fuit, magnopere fidem apud patrem amiſimus, (etſi alioqui eorum, qui noſtris medicamentis uſi fuiſſent curatio, ad votum reſponderet) ut propterea medicaminum inter-

termiſſio fieret & filius recidivam pateretur. Qui toties, quoties vel per biduum noſtris medicamentis uteretur, ſtatim manifeſtam morbi mitigationem ſenſit, ut hac curationis ratione ſæpius repetita, atq; rurſum aliorum perſuaſione intermiſſa, pertracta fere noſtra curatio ad octodecim dies fuerit, quo à patre dimiſſi fuimus, quod neſcio cujus, inprimis chirurgi quoq; inſtinctu & perſuaſu, medicaminum uſum teneræ iſti ætati inutilem, imo noxium & damnoſum pater cogitaret.

Cujus voluntati neceſſe fuit nos acquieſcere, etſi recuperandæ valetudinis ſpem ei faceremus, ſi noſtra conſilia ſequi, & puerum ad obediendum nobis iuvitare vellet. Potuiſſet (ut verum fatear) in paucioribus diebus & paucioribus medicamentis, curatio nobis peracta fuiſſe, ſi quantum pro ratione hujus aeris intendere medicamenta oportuiſſet, exquiſitè tum, ut nunc laus Deo, nobis cognitum fuiſſet.

Quapropter admonere hic, quemadmodum & in morbi enarratione factum à nobis ſcio, omnes volo, ut ſi cognito & perſpecto morbo, non ſatis à mitioribus medicamentis curatio

procedat, eam non obſtante febre & calore intendant, donec ad optatum finem perveniant, ita enim certiſſima ſperanda in his & ſimilibus curatio eſt. Sæpe etenim me hiſce præteritis annis, in hac curatione indicationes, quæ à febre & febris ſignis ſumerentur, deceperunt, potiſſimum, apud Embdanos, ubi propter maris vicinitatem, ut aer craſſus, frigidus & humidus eſt: Ita victus ratio craſſa, nautica, vel excrementitia eſt, utpote quæ vel marinis conſtabat piſcibus, vel recentibus, ſed in ſtagnantibus aquis ut plurimùm captis, vel carne plerunq; bubula & craſſa, aut anſerum, anatum, & ſimilibus aquatilibus, à quibus craſſum & frigidum, nec non excrementitium ſuccum corpori noſtro ſuppeditari, omnes norunt, ut nulla demonſtratione hæc res opus habeat.

Indicationes à febre ſumtæ ſæpe autorem deceperunt.

Accedunt aquæ crudæ, ſublimes & frigidæ, quibus decoquendis ſuis cereviſiis fere omnes, vel pleraque civium pars utitur. A quibus vel craſſum, vel crudum & aqueum ſuccum gigni neceſſe eſt, qui multam ſui attenuationem ac calefactionem indicat, utcunq; febrili calore accendatur. Quod paucis

hic,

hic, propter communem ſalutem, & multorum commodum ac utilitatem, cui hoc opus deſtinavimus, admonere volui. Reſtat nunc unum atque alterum exemplum præterea, pro rei jam dictæ confirmatione adducamus, quò magis fidem omnibus faciamus. Quod nulla re æquè atque exemplis confirmemur, juxta illud Galeni, dicentis, rationis eſſe invenire, at confirmationem ab experientia & rei probatione procedere. *Lib. 5. de ſan. tuenda cap. 11.*

Obſervatio LX.

Hiſce peſtis indicijs, & falſis ac mendacibus ejus ſymptomatibus quibus ad peſtem hic morbus quandoq; alludit, correpta quoq; cum mitiore febre, cujuſdam noſtratis olim Conſulis Bolſuardienſis Regneri Cornelij filia fuit, ejuſq; ancilla, uno eodemq; tempore, filia cum alterius cruris abſceſſu duro & ſubrubro, & nigro atq; cruſtoſo ulcere, ſuper tibia: Ancilla verò cum duobus in inguine tumoribus, in unoquoq; uno, duro quoque & renitente. Cum quibus conjuncta levis ſitis fuit, & urina citrina, manife-

ſta fuſcedine tincta. Satis autem leviſſima humidi aſſumptione facilè placata fuit, etſi continuò & ipſis os ferè ſiccum eſſet. Pulſus parvus utrique & inqæualis erat, per omnia talis, qualem in hoc morbo eum eſſe ſoleri dixi.

Ego ab hoc pulſu & urina ſubfuſca, morbum ejuſq; cauſam cognoſcens, parentes bono animo eſſe juſſi, & conceptam de peſte opinionem deponere. Sed quia altius illa inſederat, non facilè evelli illa ex ipſorum animis, primis diebus tribus potuit, donec tandem ex noſtra prædictione curationem procedere conſpicerent, & nos liberè atque citra ſcrupulum hanc curationem tractare animadverterent, Opinionem enim de me conceperant, circa peſtem ejuſq; curationem, minús me promptum paratumq; fore.

Prognoſt. 50. Oſtendi autem tumores utriuſque, medicamentis & cataplaſmatis externis diſcuti ac diſſolvi poſſe, ſed nigrum & cruſtoſum illud ulcus, neceſſariò à reliqua cute & carne ſeparari debere, ſi puellam ſalvam & crus illud conſervatum vellent. Quod à ſimili ulcere, aliquanbo totum corpus in periculum veniſſe & aliquibus cruris mortificationem adveniſſe, noſtra obſervatione

tione conſtaret. Quemadmodum id hodie unius puellæ, Embdæ nunc degentis teſtimonio, docere poſſum, quæ à ſimili ulcere eò devenit, ut alterum crus ei amputari fuerit neceſſe: quæ ſimili ulcere poſt aliquot annos, in altero crure correpta, noſtra opera, DEI gratia, intra paucos dies non ſine ægrotantis dolore, curata atque integræ valetudini reſtituta fuit, quòd ex ſimili ulcere alterum crus ſe amiſiſſe diceret, ideoq; infortuninm ſuum & calemitatem deploraret, quòd chirurgorum imperitia iſthuc deveniſſet, & in iſtam calamitatem incidiſſet, ex qua medici induſtria liberari potuiſſet.

Quibus auditis obnixè me parentes rogarunt, ut uihil eorum, quæ ad valetudinem ſuæ filiæ pertinere putarem, miſſum facerem: ſimul etiam ancillæ, ob peſtis ſuſpicionem ac metum in aliud & ſuperius cubiculum traductæ, curam habere, ejuſq; valetudinem mihi commendatam eſſe vellem. Id ubi ex officio me debere, parentibus oſtendi, quibuſdam ad ſceletyrben præſcriptis medicamentis, radicem morbi præcidendam putavi, quorum beneficio poſt ſextũ plus minus diẽ, corpus rectè

Curatio febris peſtilentialis ſcorbuticæ cum tumoribus & ulcere nigro atque cruſtoſo.

valere, actiones naturales integræ demonſtrarunt.

Interea tumoribus adhibita cataplaſmata ex chamæmelo, meliloto, parietaria, malva, biſmalva & mercuriali, ad ſufficientiam decoctis, fuere, quibus pro cataplaſmatis conſiſtentia farinæ convenientes, & dolorem mitigantes, ex lini ſemine, item fœnugræci & hordei additæ fuere, cum mellis roſacei & olei roſacei ſufficientia quantum ad cataplaſmatis formam & conſiſtentiam ſatis erat. Eoq; cataplaſmate citra dolorem tumores diſcuſſi diſſolutiq; ſunt: nigrum autem eo medicamento, quod ſuprà in morbi enarratione expoſuimus, à ſana carne & cute intra ſex dies ſeparatum fuit, ut propterea nihil hic opus moleſta ejue repetitione ſit.

Atque hoc curationis modo, ſi curatus nobilis ille fuiſſet, cui in morbi enarratione pedem mortuum ab hoc morbo fuiſſe, & poſtea animæ emigrationem magno ejus bono ſubſecutam tutus ab ijs, quæ ſubſcuta ſunt, malis evaſiſſe, & juxta naturæ ordinem ac curſum vitam ſuam aliquandiu adhuc pro-

protraxiſſe. Sed (ut verum fatear) nondum etiam mihi tum ſatis hæc curatio cognita erat. Et de ea dubitare celeberrimos noſtri temporis medicos, Doctorem Peucerum, ac Joannem Veierum video. Cujus cauſa celandam eam non putavi, quò pro temperamentorum ætatumq; diverſitate ea variata, alijs illa accommodari ab aliis poſſit, & ſic atrocia hæc mala & incommoda præcaveri queant.

Pro cujus revelatione, ut Dei bonitatem prædicare decet, ita præceptorem, per quem profecimus, ſuo honore privare non debemus. Quem Hippocratem fuiſſe ſupra quoque oſtendimus, nigra ambuſtis ſimilem curationem poſtulare docentem. Cujus doctrinam & admonitionem hic ſequuti, & in alio quoq; cive Hamburgenſi, ſimili affectione laborante, vera eum dicere deprehendimus, ut meritò divini & magni viri nomen ille meruerit, aptum ſcilicet organum & accomodatum, per quod res magnas perpetua memoria dignas, Deus optimus Maximus operaretur, & toti mundo, atq; omni ab ipſo poſteritati communicaret & patefaceret. *Hippocratis laus.*

Quem

Quem toties præceptorem ſuum nominare Galenum non puduit, ei ſoli inter tam multas ſectas veram medicinæ cognitionem tribuentem. Ut meritò parens & præceptor omnium medicorum haberi ille debeat & poſſit. Sed ad rem revertemur, quòd majores hujus viri laudes ac dona ſint, quàm ut hac noſtra oratione tenui & inculta, plenè prædicari illa, ac celebrari à nobis pro dignitate poſsint. Nam ab annis ferè viginti, quibus à ſcholis abſumus, ſtyli exercitium planè nobis neglectum fuit: Qui ob continuas (ut fieri ſolet) ægrorum viſitationes, quibus occupati fuimus, & obſcurorum authorum ac medicorum lectionem, multo ſitu & rubigine ſqualet & horret, ut metuamus, ne indocta hæc noſtra oratio, faſtidium paritura iis ſit, qui eruditis politioribuſq; legendis ſcriptis jam dudum aſſuefacti ſunt.

Excuſatio ſtyli.

Ad quorum manus & doctas aures, ſi fortè hæc noſtra ſcripta delata fuerint, obnixè eos oratos volo, ut ob cauſas ſupra allegatas, dictionis impuritatem nobis condonent, & boni conſulant, ſibiq; perſuadeant, non tàm

ora-

orationis elegantiam hic ſpectandam ac conſiderandam eſſe, quàm rei, quam tractamus utilitatem atque neceſsitatem. Qui hæc in publicum dedimus, non ut Grammaticam doceremus, ſed curandi morbos artem.

Obſervatio LXI.

ARomatarij Groningani, qui Embdæ ad Delpht plateam, ut vocant, habitabat, conjunx, hac ipſa correpta, anno octuageſimo ſexto fuit, cum continuo vomendi conatu, & multa ac infeſta anxietate, per intervalla ſub diaphragmate, è regione orificij ventriculi eam coarctante & impugnante. Quas reddit urinas, craſſæ & ſubfuſcæ fuere. Primis diebus nihil ſubſidebant. Tertio ab aſſumptis noſtris medicamentis die, viſæ craſſæ & conturbatæ ſunt, & craſſo, gravi ac furfuraceo ſedimento ſubſidere. Interea toto morbi tempore pulſus parvus & inæqualis fuit, niſi quantum noſtris medicamentis paulatim aſſurgeret, & ad priſtinum robur ac magnitudinem rediret.

Poſt ſextum vel ſeptimum, ſi rectè

me

memini, diem, cum meliuſculè ab his noſtris, tùm febri, tùm ſcorbuto deſtinatis medicamentis, habere inciperet, & nonnunquam de lecto ſurgere, & ad focum redire atque igni per diem nonnihil aſſidere conaretur, ex inſperato ortus ei circa cruris ſummum, non procul ab inguine, tumor craſſus, durus & profundus & oblongus ac magnus cum dolore & rubedine fuit, certa peſtis ſuſpicione, utcunque mediocriter valeret, & manifeſtam allevationem ſemper ab aſſumtis medicamentis ſenſiſſet: adeò ut nulla noſtra oratione eam removere, & ex animis ægrotantis ac domeſticorum eximere eam tum potuerim, non obſtante, quòd felicem ab aſſumptis medicamentis noſtris curationis ſucceſſum, & meliorem ejus valetudinem allegarem.

Quibus etſi aliquo modo perſuaſi in dictis noſtris ſe acquieſcere oſtenderent, dubia tamen fide id factum fuit, donec tolli & auferri ea, quæ ad hos tumores nobis deſcripta in morbi enarratione, pulticula eſt, feliciſsimè intra horas ni fallor viginti quatuor plus minus, hunc tumorem viderent, &

&porrò ad neminem præterea morbum hunc ſetpere animadverterent.

In hac fœmina morbum ſceletyrben à pulſu parvo, debili & inæquali cognovi, iis, quæ urinæ monſtrabant, febrilis caloris indiciis, minimè reſpondente, atque ab his quæ morbi cauſam profligant, ad priſtinum robur & magnitudinem paulatim redeunte. Confirmabant judicium ab his certum & firmum alioqui, anguſtia jam dicta, ad ventriculi regionem premens, & reſpirationem difficilem reddens: Præterea urina rubra ſubfuſca. Ultimò curatio ab his medicamentis procedens. Unde etiam Hippocratem argumentatum eſſe, in aphoriſmis videmus, ſi cui fortè minus validum hoc argumentum videri poſsit.

Signa ſcorbuti.

Aph. 17. lib. 2.

Quapropter non ſemper peſtem à tumoribus judicare oportet, alioqui & in Gallico morbo bubones tumoreſque qui cum his incidunt, hujus generis haberi poſſunt. Quod quàm ſit à vero alienum, ante nos diſputatum probatumque ab aliis fuit. Quare perdiſcenda cujuſque morbi ſymptomata ac ſigna ſunt, & ex his morbi diſtinguendi, ne ægrotantium errore,

Non ſemper tumores peſtem arguunt.

Omnium morborum ſigna in memoria habere debet.

& assiduè Deum invocare, qui pura conscientia medicinã facere cupit.

rore, ut hodie proh dolor nimis frequenter fit, unum morbum pro alio curemus. Neque putare debent, qui splendidis titulis, ac vivendi pompa hominum oculos obfuscant, ita satisfieri miseris ægrotis & suæ conscientiæ,nisi etiam libris quotidie assideant, & in sedulo artis usu versentur, atq; diligenter, tùm vetera tum recentiora expendant, eaq; inter se conferant, & quibus discrepent, quibus rursum conveniant, discernere discant.

Cum quibus etiam invocari nomen Domini debet, ut suo spiritu nos instruat, quo purâ conscientiâ singuli in vocatione nostra ambulare queamus. Magna etenim audacia est, morbum aliquem curare, de quo tantum levibus conjecturis edocti sumus, & cujus natura per omnia nobis non sit cognita atque perspecta. Ideoq; qui pura conscientia medicinam exercere cupit, omnium morborum signa in memoria habere debet, & ubique secum circumferre. Quod fit continua probatissimorum authorum lectione, & assiduo artis usu. Nemo enim nascitur artifex, sicut proverbium habet, estq; usus artium Magister, qui citra artis cogni-

cognitionem mutilus eſt. Sicut de hac re variis locis egregiè Galenus tradit. Sed ſunt hæc alterius loci, quare ad cætera pergemus.

Obſervatio LXII.

Continua & putrida ab hoc morbo etiam illa laboravit vidua, quæ multas domi virgines alebat, & ex meliori fortuna dejecta erat, alioqui honeſtis parentibus prognata. Huic etiam recurrentes ſubinde, & per intervalla infeſtantes anxietates, mirè moleſtæ, cum obſtructionis ventriculi ad fauces uſque ſenſu erant. Pulſus huic parvus quoque, dibilis & inæqualis erat, & propter febrem continuam creber adeo, ut quandoque vix digitis perciperetur, & ſubinde reptare magis, quam pulſare videretur. Urina nigra erat, vel ex rubro ſubfuſca, in qua multa nigra & ſubrubra excrementa ſubſidebant. Alvum laxam habebat, quæ aliquando decies, aliquando duodecies, aliquando etiam vigeſies quotidie ſolvebatur. Nam hoc ſymptoma etiam huic morbo quandoq; peculiare eſſe ſuprâ diximus.

Quod

Quod his diebus præteritis in pluribus obſervavimus, duobus infantibus, quibus plurimus cum his dejectionibus ſanguis deſcendebat, his noſtris quoque medicamentis reſtitutis, & una puerpera, quæ ſurſum & deorſum in initio morbi eruptiones patiebatur, & ab his, ſolas alvi perfuſiones, ea copia & multitudine, ut quandoq; quinquageſies intra horas viginti quatuor aſſellaret nullo morbi levamine.

Idem malum etiam experta alia vidua eſt, & per multos annos ruſticus, & vetula alia, noſtris curationibus, & ijs quæ ad hunc morbum faciunt medicamentis, feliciter reſtituti. Nam ut alijs alvus ab hoc morbo clauditur, ita alijs laxari ſolet. Eamque ſolutionem ab hoc quoque morbo procedere; præter cætera curatio docet, quæ citra adſtrictoria ſpecificis & à proprietate erga hunc morbum valentibus medicamentis, feliciſſimè procedit, ſicut nos centies & amplius experti ſumus, & illi quoque experientur, qui in ſimilibus dejectionibus, ab hoc morbo dependentibus, (quod à ſignis concurrentibus dijudicatur) illud probare volent. Novi, qui adſtringentibus in hac

hac curatione procedentes, nihil proficerent ut post longam curationem tandem ægroti vel in hydropem, vel subitam suffocationem, aut atrophiam inciderent. Ut non immeritò in medicina, ab alvi curatione probationem faciendam esse, celeberrimus Italiæ medicus Joannes Baptista Montanus putaverit, in suis in secundum librum aphorismorum Hippocratis lectionibus. Sed ad historiam revertamur. *Ad aph. 20.*

Os huic fœminæ perpetuò ferè siccum erat, adeò, ut à lento hoc calore fissa labia & linguam, ac superius palatum exulceratum ostenderet. Tanta enim, etsi lenta febris esse videatur, fumante hoc calore symptomatum malitia quandoque procedit, quanta vix fieri à continua & continente veterum solet. Quod specificæ hujus morbi putrefactioni, ejusque virulentiæ tribuendum puto, omnia vicina quæ attingit, sua malitia exulcerantis, sicut hunc de hoc morbo effectum, suprà quoque in enarratione ejus ostendi, atque ex specifica morbi gallici putrefactione, ad quam pluribus signis alludit, manifestum nimis est. *Virulentia putrefactionis scorbuticæ.*

Ee Qui

Convenientia scorbuti & morbi Gallici.

Qui eodem modo insularibus patrius est, atque nobis sceletyrbe, & nullo alio jure hoc facere videtur, quàm quo apud nos id facit stomacace.

Utrique etiam peculiare hoc nostro seculo fuit, ut quàm longissimè latissimeque sua pomœria dilatent & diffundant, atque procul à generationis suæ locis & terminis, ad incognita & remota loca excurrant evagenturque, atque sub diametrali linea, qua sibi invicem, sub polorum oppositione, opposita sunt, se mutuò quasi complectantur, & inter se virus ac venenum suum communicent. Ita fit ut hodie etiam Germaniæ, Angliæ, Galliæ hic morbus innotescat, apud quos antea ne quidem auditum ejus nomen fuit, sicut postea una atque altera observatione ostendemus eorum, qui in Anglia & Gallia ab hoc morbo à nobis curati fuere, in quibus plurimùm hallucinati Gallici medici fuerunt, morbum ejusque speciem meritò ignorantes, etsi nigris maculis ac postulis sese manifestarat, idque propter morbi hujus iis in locis raritatem.

Sed ut rursum unde deflexit oratio redeat: Utcumque ita siccum os & labia

labia hæc haberet, parum tamen bibit. Nam longiore potu manifeſtè offendebatur. Opus tamen continua humectatione harum partium habuit. Melius quoque ab iis habuit medicamentis, quæ ſceletyrben curant, à quibus quoque alvus ſtetit, ut nullo, ſiſtendæ alvo, alio medicamine fuerit opus.

Obſervatio LXIII.

SImili febre continua & putrida correptus nuper cum hoc morbo, vel ſpecifica hujus morbi putrefactione fuit Notarii Embdenſis domeſticus, cum pulſu adeò parvo, debili & inæquali, ut vix percipi digitis poſſet, & judicari ab Italico medico hujus aëris & conſtitutionis imperito quiſiviſſet, ſupra diem unum atque alterum, vix eum ſupervicturum. Ego etiam ab hujus pulſus parvitate admonitus, ægrotum monui, ne temerè ſe de lecto præcipitaret, quòd facilis ac ſubitus de eo deſcenſus animi deliquium ei minaretur: & nihil minus inter decumbendum æger cogitaret. Expertus tamen idipſum bis terve eſt,

cùm fortè alvi exonerandæ cauſa ſurgere æger cogeretur. Cujus cauſa poſtea ad omnia obſequentiorem eum habuimus.

Eſt etiam, uti ſupra in univerſali hujus morbi enarratione oſtendimus, animi deliquium familiare hujus mali accidens, quod à vaporum exhalatione fieri puto, qui ab interna hac putrefactione ſolvuntur & ſurſum ad cor & ejus capſulam exhalant. Ut etiam pathognomonicum ſceletyrbes ſignum cenſeri illud debeat, ſi in morbo fiat, à quo decumbentes parum infeſtentur, aut reliquæ facultates minus imminutæ & debilitatæ, ac mediocriter officium ſuum facere videantur. Monet tamen hic pulſus, ut cauti ſimus, & facilè ægrotantis vitam non præcipitemus, ejus de loco ad locum tranſlatione. Quòd facili momento aliquando contingat, in animi deliquium tales incidere, ex quo quandoque propter morbi vehementiam, & virium oppreſſionem, non facilè revocantur. Urina hujus craſſa & conturbata erat, multo craſſo ſedimento conſpicua, ſuper quo nihilominus reliqua & ſupereminens urinæ ſubſtantia extabat craſſa & conturbata.

bata. Os habebat perpetuò ſiccum, etſi modico potu eſſet contentus.

Idem hic hac ipſa febre ante annum laboraverat, cum graviſſima totius corporis convulſione, qua in gyrum quaſi contrahebatur, ita ut actum de ejus vita omnes adſtantes arbitrarentur, & nos ipſi putaſſemus, niſi ex convulſionis remiſſione, ac manuum relaxatione, ſpem vitæ ſupereſſe animadvertiſſemus. Quam etiam ab hoc morbo & hac putrefactione excitari, urinæ indicabant variæ, & maxima ex parte craſſo & rubro ſedimento conſpicuæ, nec non faciles convulſivi motus acceſſiones remiſſioneſque. Quæ certo argumento oſtendebant, aliunde ad caput cauſam hanc adferri, magiſque à vaporibus malignis rurſum elatis, quàm ab humoribus malum hoc excitari ac commoveri. Convulſionem totius corporis tremor præcedebat, quem hi motus ſubſequebantur. *Signa ſcorbuti.*

Ego ab his de ſceletyrbe & ſpecifica hac putrefactione edoctus, à ſanguinis miſſione, quòd propter continuum vini, ac copioſioris vini uſum, eo abundaret, curationis initium feci. A qua cervicem & dorſi ſpinam con- *Curatio convulſionis ſcorbuticam febrim continuam comitantis.*

venientibus oleis inungi curavimus, ſtudiosè quoque, ut alvus quotidie ſolveretur, enitentes. Cum quibus & internam putrefactionem iis, quæ ad hunc morbum & febrem faciunt medicamentis; eradicari ac tolli advigilavimus. Atque hac curationis via ac modo effectum DEI beneficio fuit, ut integræ valetudini in octo diebus æger reſtitueretur, nec ullas morbi reliquias ſentiret, qui ante octiduum nervis muſculorumque tendinibus, ad dimidii ferè brachii craſſitiem contortis, totus quaſi in ſpinam contrahebatur. Itaque in genua procumbentes, vota & ſupplices pro eo preces DEO offerre decreveramus, niſi ſolvi paroxyſmum, & contractas relaxari manus & ad priſtinam formam eas redire vidiſſemus. Quo viſo nihil (ita uti res poſtulabat) ad omnem diligentiam reliquum fecimus.

Sunt hi convulſivi motus ut plurimùm cum his urinis incidentes. Qui etiam viſi aliquando ſunt in alium morbum tranſire, ſicut in morbi enarratione de Concionatoris filiolo oſtendi. Sed & faciles acceſſionum invaſiones ac remiſſiones, abſque plenitudinis ac inanitio-

nis

nis causis,certum quoque super hoc morbo testantur. Significant enim à vaporum, qui ab hac putrefactione elevantur, malitia ac virulentia eas procedere, sua natura ac proprietate nervos, nervosasque partes infestantium. Cùm nulli morbo æquè atque huic, propter malignam ejus qualitatem id eveniat. Sicut multorum testimonio probari potest, qui variis nervorum affectionibus ab hoc morbo tentati fuere, tremore scilicet, convulsione, paralysi, & mixta ex utraque affectione, paralytica videlicet & convulsiva, cujusmodi passa puella annorum decem apud Hamburgenses est.

Malitia ac virulentia scorbutica nervos maximè infestat.

Curatus autem hic æger iis medicamentis est, quæ cum febre hunc morbum respiciunt. Nam quantumvis parvus his pulsus est, est tamen creber. Quapropter non solùm refrigerantibus caloremque contemperantibus medicamentis, sed & tenui ac febrem extinguente potu opus est, quòd tales, etsi sæpe ab exterioribus non appareat, intus urantur, quemadmodum etiam manifestum ex sequenti historia erit, quam hujus & curationis causa hic subjungere volui.

Obſervatio LXIV.

NObilis Groninganus navium ordinum Friſiæ nomine præfectus, etiam cum hujus morbi ſignificatione febrem paſſus continuam eſt, cum pulſu mirè parvo, debili & inæquali, adeò, ut vix digitos ferire perciperetur: erat tamen juſto crebrior, & intervalla quietum, quæ ſyſtolen ſubſequuntur, atque diaſtolen præcedunt, vel inter utrumque arteriæ motum interveniunt, adeò exigua vel brevia habebat, ut vix à ſyſtole quies ulla obſervari potuerit. Urina tenuis & aquea erat, cujuſmodi urina Antwerpiani in ſimili febre occurrebat. Foris frigebat, nam manus ferè frigidæ erant, neque reliquum corpus calere immodico calore ſentiebatur. Interea ſitis multa erat & infeſta. Et calor intus adeò urens, ut poſt immodicam ſitis repreſſionem, lingua maximis, & ad parvi ferè digiti craſſitiem, fiſſuris, ei diſcinderetur. Quæ rurſum (quod admiratione dignum) poſt largiorem tenuis cerviſiæ aſſumptionem, ita ſubitò coaluit, & inter ſe ſuis partibus

tibus concrevit, ut incantamenti ſimilis res videretur. Quibus delirium accedebat, peſſimo indicio hæc omnia adaugens. Quod tamen non continuum, ſed momentaneum, & ſubinde intermittens erat.

In hoc morbum hunc pulſus maximè monſtrabat, qui talis erat, qualem huic morbo familiarem eum eſſe, jam ſæpe dixi, cujus morbi ſignificationi urina ſubſcribebat tenuis & pallida, contraria febrilibus indicationibus, quas pulſus creber demonſtrabat. Quam ſic abſque gravibus venarum obſtructionibus reddi curatio monſtravit, quæ ab iis, quæ à nobis exhibita ei medicamenta fuere, ſubſecuta in quatuor aut quinque plus minus diebus fuit. Debent autem in hoc caſu & ſimilibus, medicamenta ſcorbuto conducentia eligi, quæ temperatiſſima ſunt, atque quàm minimùm calefaciunt, quibus jungi ea debent, quæ cum moderato calore venas aperiunt, & humores craſſiores concoqunt & incidunt, cujuſmodi ſunt cuſcuta, ceterach, adiantum, & huic morbo conveniens fumaria. Quibus ferè hic, & alter ille cujus præcedente hi-

Signa ſcorbuti.

Medicamenta ſcorbutica temperatiſſima: moderato calore aperientia venas & humores concoquentia.

historia mentionem fecimus, DEI beneficio à gravi ſuo morbo reſtituti fuere, ut nullo alio medicamine fuerit opus.

Obſervatio LXV.

ADoleſcens qui cum avunculo ſuo Hamburgo Embdam commigraverat, & iſthic habitationis ſedes fixerat, ſub feſtum D. Jacobi, primùm aliquamdiu intermittente febre laboraverat, quæ tertio quoque die tertianæ febris typo eum invaſerat. Cujus curationem diutius dum differebat, tandem in continuam & lentam quoque febrem incidit, à qua nihil appetitus viſus eſt imminui. Nam & cibi multum, & magno cum appetitu aſſumebat, à quo nihil corroborabatur, ſed quotidie in pejus proficiebat, viribus corporis magiſque collabentibus, ut tandem ſponte de lecto ſeſe elevare miſer non poſſet, & ne quidem ab alio adjutus: Quando ad inviſendum eum invitabar, qui etiam tum delirare, & aliena loqui cœpit, variè caput concutiens, & hinc inde quadam quaſi tremoris

moris ſpecie & conquaſſatione dimovens.

Cum quo pulſus parvus erat, debilis & inæqualis. Urinæ variæ, aliquando claræ & pellucidæ, aliquando turbidæ, ſubinde rubræ, & mox rurſum citrinæ, atque frequenter craſſo & rubicundo ſedimento ſubſidentes. A quibus, ut de nervorum imbecillitate ac affectione, de morbo edoctus, mixta curatione uſus ſum, cùm ſcorbuto, tùm febri aceommodata. Qua effectum DEI gratia fuit, ut cùm morbi radice ſymptomata hæc gravia, tremor ſcilicet & delirium, evaneſcerent, adoleſcenti integræ rurſum ſanitati reſtituto, qui nunc laus DEO adhuc valet, integer viribus, & corpore ac mente ſanus.

Obſervatio LXVI.

FAlſa pleuritidis ſpecie, & gtaviſſimo coſtarum dolore, ab hoc morbo laboravit Baſtiani Wabbens, civis Embdani filia. Quæ ad doloris recurſum (erat enim per intervalla dolor hic recurrens) graviter præ magnitudine ejus exclamabat, & ſaltu ſe

ſe ad pedis altitudiuem in lecto projiciebat, præ doloris vehementia, quò ſe verteret neſcia. Urinas interea turbidas reddebat & craſſas, multo craſſo ſedimento ſubſidentes, ſabulo maris perſimili. Pulſus verò parvus erat & inæqualis, talis qualis in hoc morbo eſſe ſolet.

Curata triduum ferè ab empirico fuit, priuſquam nos ad illam vocaretur. Qui in oppoſito brachio bis venam ſecuit, & neſcio quibus fomentis latus, ſed nulla doloris mitigatione, aut curationis ſucceſſu, fovit. Et quia ſicca tuſſi ſimul laboraret, qua nihil rejiciebat. Quando quorumdam conſilio & interceſſione, & ipſius quoque Empirici ſuaſu ego vocatus, ut dixi, fuit. Qui ſtatim primo pulſus contactu, & manus ad atteriam applicatione, doloris cauſam & morbi ſpeciem atque ejus à pleuritide differentiam, obvio indicio cognovi. Quòd à pleuritide tàm vera quàm notha, manifeſta differentia hunc dolorem diſtingueret, præter jam dictum pulſum parvum & inæqualem febris ac tuſſis ſpecies. Nam quam patiebatur ſicca tuſſis, à capitis ad fauces deſtillatione pro-

procedebat, & febris lenta erat, abſque multa vel ſiti vel calore conjuncta. Quapropter de morbo ab his certus, ægrotantem bono animo eſſe, & de ſalute benè ſperare juſſi. Sed quia biduum alvus ſteterat, à clyſteris injectione curationem auſpicari placuit. Eſtque porrò ea in ſex diebus nobis iis medicamentis perfecta & abſoluta, quæ ex proprietate hunc morbum curare, & præterea lentam febrem extinguere dixi.

Curatio falſæ pleuritidis.

Eadem hac affectatione toto dimidio ferè, quà coſtæ extenduntur, latere, Itali quoque conjunx correpta fuit, adeò gravi & moleſta, ut ne momentum temporis uno in loco perſeveraret, & variè in omnem formam corporis poſitum mutaret. Huic abſque febre (quantum ad ſenſus) & citra tuſſim hoc advenit, etſi doloris proprietate valde ad pleuritidem alluderet. Curata quoque iiſdem ferè medicamentis eſt, præterquam quòd præter intrinſecus exhibita, topicis etiam ex lauri baccis, ſeminibus flatus carminantibus, milio & ſale, lineis ſacculis interbaſtatis, uteremur, quæ loco & lateri affecto unà applicaremus. Quamvis,

vis quantum obſervari à nobis potuit, internis magis, quàm externis, juvari viſa ſit.

Simile coſtarum malum ab hoc morbo, filiolus Domini Duyſterhopii Luneburgenſis ſenſit, quem etiam, uti prædictam Baſtiani filiam & per intervalla morbus hic ſeu dolor corripuit, ſæpe quinqueſies in una hora, & interdiu magis, quàm noctu. Noctes enim ſæpe quietas habuit. Hic pluribus hebdomadis magno parentum dolore, ab hoc malo divexatus fuit, & à nulla re melius habuit, quam à theriaca. Nondum enim tunc ſatis ab hoc ſymptomate nobis hic morbus cognitus erat. Pulſus illi quoque parvus erat, & urinæ variæ, quæ faciles haberent mutationes.

Dolor variarum corporis partium.

Iiſdem hiſce, & ſimilibus doloribus infinitos alios ab hoc morbo infeſtari vidi, & nuper ex lateris quoque dolore, pleuritidis imagine, nepotem meum ex fratre. Sed multò plures aliarum partium dolor corripit, quem alii circa brachium, alii circa maxillas, alii circa ſcapulas, nec non cervicem, coxendicem & genua, ac intermedia quorumdam maſculorum ſpacia, experiuntur, & ſæpe noctu, quàm interdiu vehemen-

mentius, aliquando etiam interdiu magis, nullo certo diſcrimine. Quem plerumque pulſus prodit parvus & inæqualis, certiſſimo ſuo indicio ab hoc morbo eum proficiſci convincens, ut propterea diutius his inhærere nihil ſit neceſſe. Neque poſſunt omnium, qui ab his doloribus laborarūnt, exempla hoc brevi opuſculo comprehendi & recitari.

Obſervatio LXVII.

AB hoc ipſo morbo ſcorbuto, præter continuam ac lentam febrem, ex accidenti, longa & moleſta tenuis ſputi ab ore defluxione & continua aquei ac crudi humoris rejectione, complures tùm viri tùm fœminæ laborarunt; perinde ferè affecti, atque affici ii ſolent, quorum corpora argento vivo inunguntur, niſi quòd citra oris exulcerationem id iis, qui ab hoc morbo afficiuntur, contingat.

Imprimis autem divexata ſic ab hoc morbo illa fuit, quæ longiore hujus morbi mora extenuata, ab alio mor-

morbo cum hoc incidente, faucium exulcerationes experta eſt, à qua ante noſtram curationem; maxima uvulæ ſeu gurgulionis pars conſumpta erat, ut per nares, quoties loqueretur, ſonus exiret. Cujus curationem hic morbus remoratus eſt, cùm alioqui chirurgum expertum haberet, & de faucium exulceratione rectè judicantem, & in curatione illius dextrè quoque procedentem, ſed nullo eventu effectuque propter hujus morbi commixtionem, qui impedimento fuit, quò minus faucium ulcuſcula curarentur, ut idcirco in gurgulionis diſcrimen illa veniret.

Spuebat autem hæc modò ſalſum, modò inſipidum, modò tenue & ſpumoſum. Urinas in initio, & tum etiam cùm ad eam venirem, reddidit craſſas, rubras & ſubfuſcas, quæ poſtea ab acceptis medicamentis ad hunc morbum pertinentibus, multis craſſis & furfuraceis ſedimentis ſubſiderunt, inſigniter rubentibus, etſi abſque ſiti, aut nullo bibendi deſiderio & moleſto caloris ſenſu eſſet, non contemnendo hujus morbi ſicut antea dixi, argumento. Curata itaque poſtea à me

me est ijs, quæ huic morbo convenient, medicamentis. Etsi diuturnior hæc curatio fuerit, cum propter morbi diuturnitatem, tùm propter insignem ejus extenuationem, quàm à lento calore patiebatur, & fumis ab hac putrefactione ad cor ascendentibus, denique & propter uteri conceptum, quem gestabat,

Interea verò dum hæc fierent, suffumigijs ad fauces usi ex pillulis cinnabaris fumus, quæ faucium malum aliquo modo mitigabant, & ne serperet, coercebant, ad solidam ejus curationem, & ligni decoctum, ejusq; exhibitionem, ut primum licuit, festinantes, Quibus, laus Deo, rursum integræ valetudini hæc restituta est, nisi quòd amissæ uvulæ partes, eo gradu, quo invenimus, substiterint. Quippe quæ semel amissæ, restitui rursum non possunt, nisi ab eo, qui omnia ex nihilo creavit. Suasimus tamen non semel, ut, quod factum esse ab aliis scimus, exulcerato palato, & foramini perforato aptari operculum, & exiguam laminam ex auro puro curaret, quod foramen illud clauderet, & a-

Uvulæ partes semel absumtæ restitui non possunt.

ſcendentem ſpiritum ad nares tranſire prohiberet.

Intelleximus ab alijs diuturniore auri mora, & ad palatum adhæſione, ab iſtiuſmodi exulceratione integrè quendam curatum fuiſſe, palati foramine auri vi & proprietate clauſo. Cujus rei fides penes authorem ſit. At foraminis obturatione vocem juvari debere rationi conſentaneum eſt, & experientia comprobatum. Eſt tamen hoc remedij auxilijque genus neſcio qua ægrotantis oſcitantia hactenus omiſſum.

Obſervatio LXVIII.

QUæ eadem hac ſputatione, ſub idem tempus laborabat, fœmina venuſta & pulchra, mala empirici curatione, acrium medicaminum, & hunc morbum non reſpectantium uſu & exhibitione, in ſanguinis ſputum ex aperta pectoris vena incidit. Unde ſubitò ſuffocata poſt triduum ab ejus eruptione fuit, quo tempore ad inviſendam eam ab amicis & marito invitatus, cùm de omnibus, quæ præceſſiſſent, ſymptomatibus & ſignis inquirerem,

rem, intellexi toto ferè morbi tempore, urinam ægrotantem subfuscam & nigram reddidisse, & varijs anxietatibus subinde eam infestatam fuisse, atque nullo tam morbo, quàm languore eam correptam fuisse, præterea menses totum biennium plus minus substitisse, cùm annum ageret supra quadragesimum secundum. Atque ab eo tempore paulatim ad ingressum eam tardiorem factum esse, & omnium ferè membrorum inusitatum languorem sentire cœpisse, qui paucis incrementis ita tandem accrevisset, ut sedens spontè amplius sese erigere non posset, nisi ab alio adjuvaretur, cùm alioquin alacris prius & vegeta, ac boni habitus fœmina fuisset.

Signa scorbuti.

Ipsa quoque ægra duriori ac crassiori victui aliquandiu præter consuetudinem se indulsisse fatebatur, fortè quo hac ratione plus filiabus, quas plurimas alebat, comparceret, parùm utili parsimoniæ via ac modo. Nam qui sic suum genium defraudando, res suas amplificare student, sæpe suorum fraude id experiuntur, dum præmatura morte prærepti, aliis locum concedunt, liberalius, ut fit, vivendi, & res alienas atque antea nullo suo

Parsimonia parentum præpostera liberis noxia.

labore partas & acquiſitas, conſumendi. Quemadmodum etiam hujus poſteritati, poſt inductam novercam contigit. Qnare diſcant parentes rebus ſuis à Deo ſibi conceſſis honeſtè, & ad ſanitatem uti ac frui. Neque judicij errore in parte quæſtus ac lucri reputent, quod ſummum ſubinde diſpendium eſt.

Cæterum ut ad rem revertar, ab his facilè hic morbus agnoſci potuiſſet & debuiſſet, ſi in exercitatum circa hunc morbum medicum illa incidiſſet. Fuerat quidem in morbi initio medico uſa docto, & in veteri medicina exercitato, ſed qui ad topicos harum regionum morbos parùm attenderet, atq; methodicæ veterum curationi cujuſvis generis morbos includeret, & includendos putaret. Quo factum, ut longiore curationis hujus tractatione, nihil ille quoque proficeret, Sed cum mihi, poſt ſanguinis eruptionem curatio commendaretur, & de continua hac ſputi fluxione qua per totum morbum laboraverat, admonerer: poſtquam de reliquis ſymptomatibus, & ijs quæ per morbum advenerant, edoctus ab amicis eſſem, de ſputi qua-

qualitate ægrotantem interrogavi, & ut quàm modeſtiſsimè reſponderet admonui. Nam ab intenſiori voce, ne ſanguinis eruptio exaſperaretur, metui.

Reſpondit autem paucis ægra, ſputum quod rejiceret, modò inſipidum, modò fœtidum, modò ſubſalſum fuiſſe, ſemper autem aqueum & viſcoſum apparuiſſe. Sed ſuffocata hæc, ut dixi, ſubita & repentina ſanguinis eruptione eſt, intra fauces concluſi, & ad interiora regurgitantis.

Simili ſputatione etiam ab hoc morbo Senatoris filia, cum urinis quoque craſſis, turbidis & ſubnigris laboravit. Cui eadem curatio profuit, quæ præcedente hanc hiſtoriâ explicata nobis fuit. Ab hac ipſa ſputatione, ſpecificam hujus morbi putrefactionem comitante, quidam laborabat nobilitate clarus, qui etiam idem malum cum urinis nigris & ſubfuſcis paſſus eſt, & pulſu adeò parvo & debili, ut vix digitis perciperetur. Vixerat hic quoq; in perpetuis crapulis, & ex ferculorum, non optimorum ſemper varietate, multos crudos congeſſerat humores, parvos & corruptos, qui hac putrefa-

ctione accensi, perpetua exhalatione os & linguam perfundebant, crassa, aquea & viscosa.

Quam etiam hodie quidam apud nos senex experitur sexagenarius, cum omnimoda nervorum nervosiq; generis debilitate ac resolutione, paulatim magis magisq; vires & incrementum capiente. Huic quoque pulsus valde parvus est, sed appetitus constans. In his curationibus, ut ad febriculam & scorbutum, sic ad fluxionem hanc, maximè si falsa fuerit, attendere oportet, ne à nimiùm acribus illa exasperetur, & irritetur. Quos autem ab hac affectione laborare vidi, ijs cum scorbuto, vel ab eo, hoc malum conjunctum, profectumque fuisse, pulsus & urina ostenderunt. Præterea quòd cum lento morbo, vel potius sine manifesto morbo sic affecti, cum totius corporis languore, id paterentur. Atque hoc symptomate quoq; hic morbus cum Gallico morbo colludit, in quo æquè atque in hoc morbo, nonnulli ab eo affecti sputare, ab interna, & propria Gallico morbo putrefactione, solent. A quo tamen scorbutum facilè pulsus & urina discernunt, ne quid

quid de reliquis, quæ cum utroq; incidunt, ſymptomatibus dicam.

Obſervatio LXIX.

Conſtitueram una atque altera obſervatione, de ſcorbuti maculis, hunc libellum claudere. Sed propter paucas puras paginas quæ ſupererant, has ſequentes hiſtorias hic inſerere volui, ne vacuæ eæ relinquerentur, & quòd doctrinam habituræ hæ eſſent, non infrugiferam, neque planè inutilem, Puerpera quæ Embdæ in horti platea (ut vocant) decumbebat, in initio duobus paroxyſmis tertianæ febris typo ludentibus, correpta fuit, cum multo vomitu, & frequentibus alvi dejectionibus, & ab ijs continua. In qua præter vomitus conatus, dictas dejectiones, ac ventris tormina graviſſima, tantas experta anxietates eſt, quantas nemo alius. Non obſtante, quod ſæpe in naturali die quinquageſies alvus ei fuerit ſoluta. Quod nullo quantum ad ſenſus, factum eſt morbi levamine, aut anxietatum imminutione. Nam illud quoque huic morbo fami- *Regula diagnoſt. gen. 26*

familiare ac proprium eſt, ut ſæpe nullis dejectionibus ac vomitibus ille cedat, & magis morbi hujus indicio ac pathognomonico ſigno hæc fiant, quàm naturæ criſi, aut materiæ morbi per has dejectiones expurgatione.

Idem etiam huic miſeræ fœminæ advenit. Quæ nihil obſtantibus hiſce dejectionibus, quæ multæ & frequentes fuerunt, tantas nihilominus per intervalla anxietates ad præcordia infeſtantes, à fumis craſsis, quod puto, ab hujus materiæ putrefactione, ad diaphragma aſcendentibus, ſenſit, ut ſæpe manibus complicatis, ſuſpiria ſine voce, quam edere neſciebat, & præ anguſtia impediebatur, ad Deum elevaret, & oculis planè contortis, & veluti ad mortem diſpoſitis, Fato ſtatim functura videretur. Sæpe etiam in animi deliquium ſupra dimidij horæ ſpatium incidit. In quo quod admiratione dignum, multò major ſemper ac fortior pulſus erat, magiſque digitum feriens, quàm reliquo morbi tempore, aut in deliquij receſſu. Qui alioqui, ſicut in hoc morbo eſſe ſolet, per reliquum morbi decurſum, parvus & inæqualis erat, excepto deliquij (ut dixi)

Regula diagn. gen. 27.

tempore,

tempore, in quo talem propter necesſitatem, & urgentem mali cauſam eum extitiſſe judico.

Accidit autem aliquoties nobis præſentibus, vel ſupervenientibus, deliquium hoc ijs, quæ ad hunc morbum faciunt, medicamentis, ad duas, tres vel quatuor plus minus horas diſcuti & impediri, cùm maxime inſtare, & præ foribus eſſe, atque ingruere velle illud videremus. Poſt quod tempus ſuperata medicaminis operatione & affectu, eâdem, qua prius vehementiâ, hæc anxietas & liquendi necesſitas redijt. Ita ut hujus rei cauſa, propter morbi inſtantiam & magnitudinem, ſæpius quotidie medicamentum hoc ægrotanti propinare fuerit neceſſe, aliquando ſcilicet octies & novies, & ut plurimùm quinquies ac ſexies. Sitiebat multùm & bibebat ſæpius, ſed non magnos hauſtus.

Canon therap. ſpec. in anxietate & deliquio.

Labia & lingua quibuſdam fiſſuris divellebantur ab acrimonia vaporum ab hac putrefactione aſcendentium. Qui viſi in quibuſdam adeò acres ſunt ut non ſolùm hæc tenera corpuſcula & partes, ſed etiam cutem eos exulcerare ac perforare, exulceratione ſicca com-

compertum ſit, ſicut antea id oſtendimus, & hoc ipſo die ex quadam, quæ diutius ab hoc morbo convulſivo motu laboravit, didicimus : in qua hi motus convulſivi, in utriuſque lateris exulcerationem ac perforationem tranſierunt , quæ ſponte aliquando coaleſcit & clauditur, & rurſum ſponte erumpit, abſque multa puris ac ſaniei collectione : ut hinc veriſimile ſit, magis ab acribus ſpiritibus vaporibuſq; id fieri & advenire, quàm ab humorum vitio & collectione.

Diximus antea pluribus flatibus vaporibuſq; plærunque hanc materiam refertam eſſe, ſicut ex pluribus hujus morbi ſymptomatibus cognoſci poteſt. Si quando ſopitis ſymptomatibus, & devicto quaſi morbo, propter faſtidium, quo erga medicamenta ægrota afficiebatur, paucis diebus medicaminum uſum intermitteremus, ſtatim eadem vehementia morbus inſurrexit, qua prius, & cum ſimilibus atque æquè infeſtis accidentibus. Urina in initio, & ferè toto morbi tempore tenuis & pallida erat, ſed ſub finem morbi, pauco craſſo ſedimento albo & gravi ſubſidebat. Duravit autem curatio hebdoma-

domadas sex plus minus. Semper ab his medicamentis manifesta levamina ei adferri, etiam ij judicare poterant, & manifestò videre, qui ægrotanti abstabant, & inserviebant. Nunc laus Deo vivit fœmina elegans, pia & honesta, quam diu suis Deus superstitem esset sinat. Amen,

Observatio LXX.

QUæ diu conflictata cum hoc morbo fuerat vidua Goeckens per totam hyemem à festo Divi Martini ad festum fere Maij decubuit, varijs ventris torminibusq; anxietatibusq; infestata. Quando ad curationem ab ipsa invitatus, cùm de symptomatibus quæ passa per hyemem fuisset, diligentius eam examinarem, intellexi semper sub noctem, vel quoties dormire cuperet, mirabiliter totum corpus ei flatibus distensionibusq; & ad caput elevationibus, varias & molestas pulsationes causantibus, infestari. Quod à flatibus spiritibusq; illi eveniebat, in hac materia & putrefactione contentis, & à calore interno sub somnum

(calo-

(calore naturali ex collectione fortificato) resolutis agitatisque. A quibus ita affecta & perturbata fuit, ut sæpe horam unam aut alteram tota nocte non dormiret, frequenter etiam totas noctes insomnes ageret, multiplici & vario affectu, varijsque doloribus & arteriarum pulsationibus, quæ satis explicari non possunt, divexata.

Sub noctem fere lentam febriculam sensit. & quandoque levem extremorum perfrigerationem, caloremq; momentaneum, nullo molesto aut sensibili calore infestum, nisi quòd leviter sub noctem, os & labia ea exiccarentur, ejusque causa subinde ad bibendum bis terve per noctem invitaretur. Bibit autem vini parum, à quo nihilo magis accendebatur, aut nihilo plus incalescebat. Appetitus planè prostratus erat, & cibum difficulter ferebat. Nam ab eo vel modica quantitate assumpto, omnia jam dicta exasperabantur. Urina quantitate modica erat, præterea crassa, conturbata, & albidior, in qua (manente nihilominus superiore superficie conturbata) multa cruda, crassa & albida materia subsidebat, rubris quibusdam,

sed

ſed mollibus excrementis permixta.

A quibus renum hunc morbum eſſe medici, quibus ante me commiſſa hæc curatio fuit, magno errore judicaverant, exiſtimantes calculi hæc recrementa eſſe. Quæ quomodo à calculi recrementis differant, ſuprà oſtendimus. Sed à renum paſsione facilè hunc morbum, reliqua quoque ſymptomata, quæ cum hoc inciderunt, diſtinguebant, ut nimis craſſus hic error fuerit viris, in praxi medica exercitatis. Pulſus parvus, varius ac inæqualis erat, & ſuperior urinæ ſubſtantia lenta & viſcida, viſcoſa ſua ſubſtantia matulæ parietibus adhærens. Cum his lentè quoque corpus conſumebatur, abſque ullo manifeſto veteribus cognito morbo, aut morbi ſpecie. Ipſa ægrota etiam magis languere, quàm ægrotare videbatur.

Hujus curatio ſub vernum tempus mihi commendata fuit. Quam ad hunc morbum cum dirigeremus, in paucis diebus & hebdomadis DEI gratia præſtitimus, ut erecta & læta domeſticas operas rurſum per otium, & cum opportunitate rractaret: ſed à morbi reliquijs recidivam paſſa, in varias ſur-

lum

ſum ac deorſum erumpentes rejectiones incidit, in quas potionum omiſsione eam incidiſſe judicabam, etſi conſtanter id ægrota negaret. Itaque cum ab his dubius aliquo modo redderet, communibus & alvum ſiſtentibus medicamentis, vomitumque cohibentibus per diem unum & alterum curationem tentare volui, ex qua ſtatim, pulſus arteriarum indicio, facilè intellexi, nullo curationis ſucceſſu, ſed multo errore eam nobis ſuſceptam eſſe, & veram noſtram accuſationem eſſe, quam ægrotanti impegeram: Quapropter omiſſa hac, ad priorem curationem redij. A qua intra triduum hęc ſymptomata ſubſtiterunt, pulſu ad æqualitatem ſuam reverſo. Cœpitque rurſum de lecto ægra ſurgere, & per diem erecta in ſubſellijs ſedere, & nonnihil domi intra privatos parietes obambulare.

Sed ut de aſſumptione certior eſſem, volui præſens & quotidie potionem ipſemet ei exhibere. A qua alvus, ut dixi, ſtetit, & omnia in melius commutata fuere, urinis quoque laudabilem colorem demonſtrantibus. Hæc hodie adhuc in eadem curatione pro-

pter

pter morbi diuturnitatem procedit, majores indies faciens progressus. Solent enim longorum morborum longæ curationes esse. Estq; alioqui hujus morbi mos & natura, ut si quæ hujus morbi reliquię perseveraverint, eæ plærunq; recidivum faciant, eodem, quo in alijs fieri morbis, morborumq; caussis modo, etiam ex Hippocratis sententia videmus. Quæ vel ijsdem, vel alijs & differentibus, quàm prius symptomatibus & signis, se prodere consuevit, ut in hac ipsa ægrota, in qua citra vomitus & dejectiones, primùm varijs torminibus, & arteriarum pulsationibus, præsentibus melancholiæ indicijs, se scorbutus præsentaverat, qui post recidivam, vomitibus dejectionibusq; varijs se repræsentabat & ostendebat. Ita ut videri non admodum circa praxin medicam exercitatis alius morbus tunc potuisset, ab his signis & accidentibus, quàm antea, cum varijs exulcerationibus corpus ac ventrem proscinderet. Quem tamen unum eundemq; esse pulsus prodebat, & præter pulsum curatio, certissimo argumento confirmans, quod ratio ex prædictis indicijs colligebat. *Ap. 12. sect. 1.*

Ob-

Observatio LXXI.

CÆcus & ſenex, firmam à nativitate ſua corporis conſtitutionem conſecutus, perpetuo craſſiori victui indulſerat. Correptus ab hoc morbo circa annum ætatis ſuæ ſexageſimum, adeò deformi ac tetro tumore purpureo ac nigro (natura prævalente & ad extrema morbi cauſam expellente) crura defœdata oſtendit, ut nemo delicatior citra horrorem ea aſpicere poſſet. Cum quo, ad pleniorem hujus morbi demonſtrationem, viſæ urinæ quas reddidit, cum ſimilibus ſubſidentijs & excrementis ſunt, craſſæ, rubræ & ſubfuſcæ. Idq; abſq; ulla vel ſiti vel bibendi deſiderio. Curatus autem maxima ex parte lactis ac vini rubri uſu eſt. Hoc tumoris genere etiam fœmina ad porticum Hamburgenſem, & alij laborarunt. Eſtq; propter ejus frequentiam mulierculis noſtris hodie, tonſoribuſq; notum. Ut propterea diutius ijs immorari non ſit neceſſe. Quapropter unica, quæ hanc ſubſequitur hiſtoria, de hoc tumoris ac macularum, quæ cum hoc morbo incidunt gene-

Curatio tumoris purpurei ac nigri in cruribus.

Hiſtoria laborantis tumore purpureo ac nigro.

genere contenti, præſentem libellum claudemus.

Obſervatio LXXII.

Divini verbi apud Gallos miniſter ſenex ſeptuagenarius, ex alvo ſtrictiore in hunc morbum incidit, Nam cùm aliàs decies, & nonnunquam duodecies alvus ſolvi illi per diem conſueviſſet, eaque conſuetudo aliquam diu intermiſiſſet. & ſolito ſtrictior alvus ſtetiſſet, (habet enim hic morbus, alijs alvum laxiorem, & contrà alijs ſtrictiorem quòd faciat) ecce pluribus maculis nigris & purpureis crura ei defœdantur, gingivis molleſcentibus, & à dentibus abſcedentibus.

Hunc ſic affectum duo ejus conterranei Medici Gallici viſitabant, viri perhumani & docti. Quibus aſcitus collega curationis, à Domino Antonio Chevallerio Hebraicæ linguæ Profeſſore, viro optimo & doctiſſimo, ac noſtri amantiſſimo fui. Poſtquam aliquandiu curationem hanc priores Medici, nullo valetudinis commodo. ob morbi ignorantiam tractaſſent: utpote qui ijs in locis nigro cy-

gno rarior eſt & penè inauditus, atque mihi ſtatim agnitus ex nigris & purpureis maculis ſuis, quas in cruribus demonſtrabat, nec non laxis ac molleſcentibus gingivis: Siquidem his ſignis apud nos etiam lippis & tonſoribus hic morbus cognitus eſt.

Quare ilico ut morbum cognovi, juſſi ægrotum bono animo eſſe, & de valetudine bene ſperare. Promiſi quoque, cum Medicis ſuis prima occaſione hac de re me collocuturum. Qui, ad lectum ejus adhuc nobis ſedentibus, & piis colloquiis tempus extrahentibus, præter ægroti expectationem, ſupervenerunt. Quibus de more cùm aſſurgerem, poſt ſalutationem & porrectas utrinque in amicitiæ ſignum manus, rurſum ſimul ad ægroti lectum conſedimus, de morbo ejuſque cauſa inter nos collaturi.

De quo cùm prius orationem auſpicaretur, cui primùm commendata curatio fuerat, adeò doctè & eleganter de eo diſſeruit, ut nihil quod deſideraremus, ſupereſſet, niſi quod morbum non ſatis de nomine cognoſceret, & propterea de ſpecifica hac putrefactione ſanguinis, quò

quò ad curationem, non satis (quod bona pace ejus dixerim) esset instructus. Ideoq; de eo interrogatus, non habuit quod responderet. Sed cùm diutius hîc hæreret, subjeci eum vernaculum ac patrium morbum apud meos conterraneos esse, atque illum eum esse morbum, quem sub sceletyrbe ac stomacace Plinius, & sub scorbuto nuper celeberrimus nostri temporis Medicus, Joannes Weierus descripsisset.

Quo audito statim consenserunt, læti de morbi, quem nunquam viderant, cognitione. Quòd ijs in terris rarus hic morbus sit, & perpaucis ibi visus. Sed qui hac temporum injuria, hodie latè pomœria sua distendit, ad ignotas etiam regiones pervolans, ut, ante annos centum plus minus morbus gallicus. Qui etiam ante ista tempora suo circulo inclusus, nostris terris planè ignotus erat, sicut ante hæc tempora Galliæ & Germaniæ sceletyrbe. Qui etiam nostro tempore grassari in Anglia cœpit, maximè circa maritima loca, & etiam Londini. Paucis quoque Medicis etiam nunc ibi notus, sicut ex oculari

nostra inspectione, cùm ijs in locis, & Londini, frequentissime Angliæ Emporio, praxim faceremus, non semel cognovimus, & hodie quotidie ex nautis discimus, qui mercimonia Anglorum huc ad nos advehunt,

Curatio profluvij scorbutici, macularum, & mollitiei gingivarum.

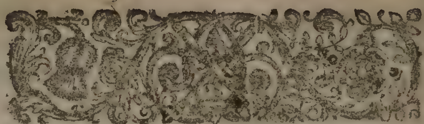
Misso itaque ad uncias tres ex sinistro brachio sanguine, exhibita illi ad hunc morbum remedia sunt, alvo ad consuetudinem rursum reducta. Quibus iterum pristinæ valetudini hic restitutus fuit, qui doctissimi ac pijssimi viri Domini Chevallerii judicio, certæ morti destinatus erat. Fuerat hic semper Domini Chevallerij testimonio, fidelis verbi Minister, & modestus, cui (ut solet sæpe pijs) non satis ex sententia fortè omnia evenere. Qui nunc haud dubiè præmium consecutus est, quod tum venabatur, brabium dico, quod fidelibus vineæ suæ operarijs Deus promittit. Sicut credibile propter ætatem ejus grandævam est, qua tum premebatur, & intervenientes ab eo tempore annos, qui nunc octodecim plus minus sunt, Ut inde dubium non sit, eum in cœlestia loca sursum receptum esse.

Quò nos quoque post hanc vitam per-

perducat benignus & multùm miſericors Deus per Chriſtum nobis reconciliatus, ut certum nunc in omnibus noſtris adverſitatibus ad eum acceſſum haberemus, & patrem eum appellare poſſimus. Cui ſoli cum Filio & Spiritu ſancto laus & gloria, Amen,

De maculis hiſce ac gingivarum putrefactione, quibus cuilibet ex plebe hodie hic morbus cognitus eſt, nihil opus pluribus exemplis eſt. De cæteris ſymptomatibus & ſignis, non niſi exercitatis, noris cùm ad declarationem eorum, quæ ſcripta nobis in univerſali hujus morbi enarratione ſunt, duas ferè ubique obſervationes ad minus adſcripſerimus. ex quibus non difficile de ſimilibus judicium lectori, quod opinor, erit: reſtat nunc libellum hunc claudamus, ne quam rei utilitas neceſſitasque ac frequens hujus in vita uſus gratiam ei conciliarit, ſua prolixitate perdat & amittat.

FINIS.

INDEX PRIMUS SEU CATALOGUS REGULARUM DIAGNOSTICARUM GENERALIUM, & SPECIALIUM, PROGNOSTICORUM, & CANONUM THERAPEUTICORUM GENERALIUM & SPECIALIUM.

I. REGULÆ DIAGNOSTICÆ GENERALES.

Octava

RE

REGULÆ DIAGNOSTICÆ SPECIALES.

Deci-

II. PRO-

II. PROGNOSTICA,

32. De

CANONES
Therapeutici.

I. GENERALES.

II. SPECIALES.

ſe

9. In

IN-

INDEX SECUNDUS SEU

Catalogus affectuum, quorum fit mentio in observationibus.

38 De-

59. Febris

INDEX TERTIUS RERUM, QUÆ in Eugaleni libro continentur, Alphabeticus.

A

Alia

B.

C.

Cauſ-

Don-

tico-

Dolor

F.

 bus

G.

H.

Histo-

Hiſto-

I.

La-

L.

M.

Me-

N.

O.

P.

Pli-

San-

S.

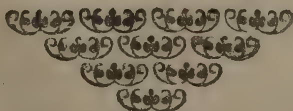
Finis indicis tertij.

DE SCORBUTO TRACTATUS DUO

Authore

BALTHAZARO BRUNERO

Doctore Medico celeberrimo.

HAGÆ COMITIS.

Ex Typographia ADRIANI VLACQ.

M. DC. LVIII.

DE SCORBVTO

Tractatus prior.

PRoprię hic morbus eſt affectio lienis, in quo acervato & levitur putrefacto humore melancholico, qui à ſanguine ſeparatus ad lienem tranſmittitur, pars tenuior, ceu efferveſcens, effertur ſurſum & obſidet gingivas, tanquam tenerrimas oris partes, & putredini maximè obnoxias, eaſque inficit & erodit, imo etiam emollit: craſſior decumbit ad crura, & primùm cutem horum defœdat maculis, ſub initium exiguis, ac pulicum morſus imitantibus, mox amplioribus & ſparſis, plumbeis, lividis, purpureis, violæ purpuram obſcuro colore referentibus: quæ, ſi maium inveteraſcit, aut in totas tibias inferiores ad pedes uſque ſe diffun-

 dunt

dunt cum tumore ad elephanthiaſin accedente, aut, quod rarius tamen accidit, eroſa cute & carne in ulcera fœtida, maligna, gangrænoſa, & cicatricem ægrè ducentia degenerant, adeo ut ſenſu abolito crura immiſſum ferrum non ſentiant, ut in elephantiaſi & alphis ſeu morphæa accidit. Si vero penitus aſſideat, & radices agat hoc malum in liene & vicinis partibus, humorque melancholicus quaſi refuſus ad epar, aut non probè inde expurgatus ſanguini permiſceatur, tunc aut in totum diſtributus corpus καχεξίαν melancholicam infert, quæ ducit ad elephantiaſin: quod tamen raro fit: aut cumulatus ad epar & lienem, intemperiem efficit, vitioſi homoris copia, naturalem ſpiritum & calorem obtundentem. Unde, etſi alimenti copia ſuppetit, & venæ multo humore turgent: corpus tamen non alitur, ſed extabeſcit, humore, qui caloris & ſubſtantiæ bonitate fibris deſtituitur, non abhæreſcente, neque concreſcente: quo ἀτροφία differt à cachexia, in qua corpus intumeſcit, quod ſanguis, etſi vitioſus eſt, concreſcit tamen, & parti nutriendæ adhæreſcit.

Si

Si verò retineatur idem humor ad epar, & exitu patefacto effundatur ad abdomen, atrophiæ conjungitur hydrops, ac ſæpe ad hoc malum lenta & occulta febris accidit.

Hæc morbi ratio eſt, qui, an fuerit notus veteribus, variè diſputatur à recentioribus: aliis id affirmantibus, ſed conjecturis & argumentis diverſis: aliis negantibus. Non conveniunt enim ſententiis, qui cognitum veteribus aſſeverant Aliqui ſub magnis lienibus Scorbutum compræhendunt, quorum meminerunt Hippocrates 2. prædict. 2. Prognoſt. & in 2. de morbis internis: Celſus lib. 2. c. 3. & lib. 4. c. 9. Cælius lib. 3. chron. c. 4. Sed hi omnes lienes magnos ita deſcribunt, ut cum his gingivas affici, & os fœtere, aut ſanguinem àliqua ex parte erumpere, & ſi nihil horum evenerit, in cruribus oboriri ulcera, aut omnino non ſaneſcentia, aut certè vix cicatricem ducentia tradant. Celſus etiam addit intenta ambulatione curſuris dolorem & quandam accidere difficultatem. Concurrunt autem hæc & ſimul concurrunt in Scorbuto, nec perpetuò maculæ ad exulcerationem veniunt

quarum

quarum Hipp. non meminit. Non ergo Scorbutus referri ad magnos lienes poteſt.

Nec cum hœmatite volvulo, ut aliqui putârunt, congruit, cujus meminit Hipp. tertio loco inter ſpecies Ilei ſeu Volvuli in lib. de morbis internis. In ea deſcriptione etſi hæc Scorbuto convenire poſſunt, quod ægri ex ore malè oleant: quod gingivæ à dentibus abſcedant, à naribus ſanguis profluat. tamen differunt, quæ ſequuntur, & maximè quod ægri ad laborandum & deambulandum ſint prompti. Vix enim è multis millibus unum reperias ſceletyrbe laborantem, qui promtè expeditèque incedat.

Ab ictero nigro verò longius differt, quem in 2. de morbis Hipp. ad eum modum deſcribit, ut colorem circa faciem nigreſcere, & maximè circa partes velut in umbram occultatas, & oculos cum virore pallere, itemque linguam infernè, & venas ſub lingua atras & cauſſas apparere ſtatuat. Etſi enim hæc quæ de lingua Hipp. tradit, nonnunquam in ſcorbuto accidere poſſunt: tamen non perpetuò accidunt, & diſcrepant reliqua.

Paulus

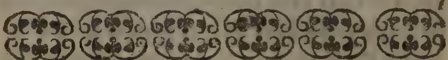
Paulus symptomata similia etiam ad perseverantes obstructiones & duritiem lienis consequi annotat, scilicet os fœtidum, & ulcera in cruribus cicatricem non ducentia: sed non meminit ullarum macularum, quæ sunt perpetuum & individium symptoma scorbuti, nec semper in ulcera desinunt.

Sunt qui oscedinem à Marcello appellatam esse putent nomine generali prorsus, ab oris & ginginarum erosione. Sed cur huic malo, quàm reliquis jam descriptis, magis congruat, nulla ratione doceri potest. Cum ergo nulli ex iis morbis, qui à veteribus descripti sunt, notis suis exactè congruat, jure dubitatur an cognitus veteribus fuerit.

Nos cum aliis quibusdam familiarem & ἐνδήμιον statuimus iis, quas nominavimus, gentibus, ex natura regionum, quæ palustres sunt, maritimæ & uliginosæ, & ex melancholica victus ratione, sicut dicemus de caussis. Affligit autem aliquos cum febri, sed lenta: multos sine febre, si levis sit & modicè ebulliens putredo. Wierus, qui omnium optimè de Scorbuto

scripsit,

ſcripſit, veteribus notum fuiſſe negat, Nemo veterum omnium, macularum meminit, quæ ſunt indicium infallibile Scorbuti, quæ quando apparent in cruribus, medicus jam non dubitat de Scorbuto. Accedunt deinde multa alia etiam ſigna, pro ratione viſcerum affectorum & temporum: & variant ſymptomata. Multis crura marceſcunt: quibuſdam intumeſcunt.

DE CAUSIS.

CAuſſæ evidentes hujus mali præcipuè ſunt in aëre ex regionis natura, & victus ratione. Propterea rectè inter eos morbos refertur, qui ab Hippocrate propriè ἐνδήμιον ſeu indigenæ & populares vocantur, & ex putredine contagii aliquid adipiſcitur, quo inficit alios ſuo halitu & afflatu oris ſeu contactu, ut in oſculis ejuſdem poculi, Etenim ex ore vinum vel cereviſia in poculum polluta refluit, quam qui hauriunr, idem vitium contrahunt. Putredo enim, quæ occupat

&

& infeſtat gingivas contagium gignit, quod in anologis corporibus ad eaſdem partes adhæreſcit. Aer ſi ſit impurus & inquinatus, craſſis, lutulentis, uliginoſis, putridis aut putredini obnoxiis halitibus, corpora, in quæ abſcorbutia, implet & inficit. Talis eſt autem in locis & regionibus paluſtribus, maritimis, uliginoſis ad aquas ſtagnantes ab exundationibus aquarum ſeu propter incrementa fluminum, ſeu propter maris æſtus. Et augetur hæc aeris conſtitutio auſtrino & pluvioſo cœlo, tum alio quocunque anni tempore, tum autumno & hyeme maximè. Epatidas enim & ſplenitidas Hipp. expreſſè paluſtribus locis tribuit, in lib. de aere, aquis, & locis. Sed non minus facit ad hunc morbum victus ratio melancholica, qualis eſt nautica, conſtans cibis aridis, duris, craſſis, terreis, è quibus humoris craſſi, melancholici & fæculenti copia procreatur. Tali victu utuntur illæ regiones, quibus hic morbus familiaris eſt, nimirum carnibus aut piſcibus natura ſeu pituitoſis ſeu melancholicis, quales ſunt

porcinæ, bubulæ, grandiorum piſcium. panis biſcoctus, ater, furfuraceus: aut inſuper ſale maceratis, ad ſolem exſiccatis, fumo induratis.

Fortaſſe confert aliquid perpetua ſtagnantium aquarum aut paluſtrium putredo, quod cum longius abſint à via ſolis hæ regiones, & minus percoquuntur aquæ, & quod ſuperfluum eſt, minus conſumitur, quam in locis calidioribus. Augentur autem in corporibus vitioſi humores, ſi accedant immodicæ aut intempeſtivæ vigiliæ corpore repleto, affectus animi, curæ, mœſtitia, ſolicitudines: ſi conſuetæ evacuationes hæmorrhoidum aut menſium ſupprimantur.

Contrahitur vero idem morbi genus à primo exortu à parentibus ex ſemine vitioſo, & deinceps, ut dixi, ex contagio.

Internæ cauſſæ ſunt exuberantia humoris melancholici, vel ſolius, vel cum craſſa pituita mixti congeſtique ad lienem, vel ſimul ad epar, & in ſpaciis interjectis: tum corporis conſtitutio atque aptitudo, & vitium epatis atque lienis ex intemperie atque imbecillitate: quo fit, ut gignatur copia humo-

humoris melancholici, nec rite expurgetur à ſanguine, nec rejiciatur à corpore.

Continentis cauſſæ rationem habet ille idem humor, qui ex obſtructione leviter putreſcens putridos halitus ad ventriculum, & inde ad os exſpirat: Unde gingivæ inficiuntur, & concepta putredine molleſcunt, ulcurantur, fœtent, abſcedunt à dentibus & maxillis. Craſſior ejuſdem humoris pars ſubſidet in pedes. Hodie, poſtquam gentes illæ cæperunt multo vino uti, minus graviter tentantur, & ferè magis infeſtantur, qui victui priſtino indulgent, & ad victum melancholicum addunt cerevifiam frigidam, abſtinent à vino, nec comedunt acria, quibus emandatur, quod ex ratione victus contrahitur.

SIGNA Ἀποδεικτικά.

Wierus in obſervat.

Initium ſeu prima differentia morbi.

INcipiente morbo ſentitur toto corpore gravitas & laſſitudo ſpontanea, circa præcordia anguſtia, crurum imbecillitas, levis rigor cum dolore obſcuro: gingivæ pruriunt dolentque, & colorem à naturali rubedine mutant: facies

facies ex pallore vergit ad fuſcedinem.

Augmentum ſeu ſecunda differentia.

Augeſcente eodem humor laxus & ſanguine manans cum putredine & fœtore gingivas occupat, quarum caro quandoque ad dentium radices uſque conſumitur: dentes utrobique vacillant. In cruribus emergunt maculæ, initio rubeſcentes, quales ad morſus publicum exurgunt: majores tamen, quæ nonnunquam in femoribus & toto corpore ſparſim ex levi fervore tenuioris ſanguinis ſcaturiunt. Sed ferè maculæ pedum fiunt amplæ, plumbeæ, lividæ, purpureæ, nigris violis obſcuriores, ex fæce ſanguinis, quæ eò decumbit, natæ. Ideo minus alibi, quam in cruribus apparent, & quoties apparent, certiſſimum Scorbuti præſentis ſunt indicium. Quod ſi & fauces livor occupârit, non procul mortem abeſſe denunciat, quia humore totum corpus jam occupante calor extinguitur. Ingravenſcens morbus affert ambulandi impotentiam, nervorum contractionem, anhelitus difficultatem: maximè ubi æger movetur aut erigitur aut ſudat, & tum nonnunquam animo linquitur, halitibus me-

Differentia tertia ſeu ſtatus morbi.

lan-

lancholicis ſpiritum naturalem opprimentibus: nec inuſitata ſunt animi deliquia in aliis affectionibus melancholicis. Decumbens autem reſpirat facilius, appetitus cibi in aliquibus languet, in nonnullis manet, prout humor vitioſus eſt & putredine affectus, qui in ſtomachum eructat, & nitroſa qualitate eum imbuit. Si acidus, potius appetitum excitat. Exacerbatur etiam veluti per circuitus & periodos in multis die quarto aut quinto; in pleriſq; tertio; in paucis ſingulis diebus, ſine tamen manifeſta febri: etſi aliqui ſimul lentè febricitant: Quarum exacerbationum cauſam puto humoris puri aut cum aliis permiſti diverſitatem. Pituita enim admiſta ſingulis diebus: bilis verò quovis tertio: ſi ipſe puris ſit humor melancholicus, quarto commovetur. Sæpè febres præcedunt ardentes, malignæ, duplices Tertianæ: nonnunquam ſi non rectè curatur æger deſinit in quartanam. Alvus aliis ſicceſcit: aliis fluit. Livor crurum verò quandoque in totas inferiores tibias ad pedes uſque ſe diffundit, ut in Elephantiaſi & cachexia. Aliis rurſus crura ſic attenuan-

nuan-

nuantur, ut ossa videantur sola cute tegi, accedente Atrophia. Aliquibus maculæ in squamulas resolvuntur, quemadmodum in Erysipelate, quando humor est tenuior & siccior: aliis contra læves & æquales permanent ac splendicant, vestigio etiam relicto, si digito comprimantur, quando materia fuerit crassior & humilior. Nonnullis crura varicibus extuberant, & venæ sub lingua in labio inferiori nigricant & tument, aut maculæ degenerant in ulcera maligna, fœtida, gangrænosa, qualia sunt Telephia, & quod vocatur malum mortuum. Pulsus, ut in Quartana, varius, exilis, durus, frequens, debilis pro morbi tempore & virium ratione, urina rubicunda, turbida, crassa, fœculenta admodum, vini rubri recentis colore, odore gravis. Fœtor in urina signum est putredinis: etsi ea non tanta est ut Febrim, ut Quartanam efficiat: longa tamen est & obscura febris. Hæc signa initium, incrementum & statum significant. Ulcera non perpetuò oboriuntur, sed tunc demum, cum tanta est copia & malignitas humoris ut occupet habitum carnosum & ulcera efficiat,

Προγνωστικά.

I.

SCorbutus Vere & Autumno maximè infeſtat. Senibus gravior eſt & adultis, puerperis: in ratione victus negligentioribus frequentior. Pueris ςομακακὴ crebrius; σκελοτύρβη rarius accidit. Non gignitur enim talis copia humoris melancholici in pueris, cum natura ſint humidiores.

2. Scorbutus, qui hæreditarius eſt & propagatur à parentibus & contrahitur, contagio totas ſæpè familias invadit & inficit.

3. Scorbutum & antecedunt & conſequuntur febres: quandoq; antecedunt ardentes, malignæ, duplices tertianæ & quartanæ. Conſequuntur febres quartanæ, ſic ut & febres quartanæ terminentur in ſcorbutum, & viciſſim Scorbuto ſuperveniant aut complicentur febres.

4. Scorbutus frequentiſſimè in Atrophiam & Tabem, quandoq; in cachexiam melancholicam aut hydropem, interdum in dyſenteriam definit.

5. Ul-

5. Ulcera ex maculis Scorbuti nata quandoque ad eam deveniunt malignitatem, ut partibus corruptis sensum aboleant: quemadmodum in malo mortuo, alpho seu vitiligine.

6. Interdum illæsis gingivis sola crura affliguntur, si quibus sanguis ex ore & naribus uberior effunditur.

7. Livor faucium in Scorbuto signum lethale. Nam caloris nativi extinctionem significat.

8. Morientibus ex hoc malo maculæ conduntur & evanescunt: nonnullis verò à morte rursus erumpunt.

Θεϱάπευσις.

Aër in hoc morbo sit calidus, siccus & purus atque lucidus. Victus ratio instituatur ex cibis coctu facilibus & boni succi, moderatè calefacientibus, incidentibus, attenuantibus, & detergentibus. Qui metuunt sibi in aere Saxonico ab hoc morbo, ijutuntur plurimo sinapi crudo & diluto cum succo. Didicerunt enim experientia hoc genus seminis acredine & subtilitate partium incidendo

dendo prohibere, ne fiant & colligantur obſtructiones melancholicæ) ita tamen ut admiſceantur quæ leniter adſtringunt. Potus ſit cerevi ſia pura benè defæcata, abſynthio condita. Commendatur etiam vinum abſinthites, & chamædrytes. & ſerum lactis, aut lac ipſum, aut caprinum aut vaccinum recens, in quo decocta ſint Siſymbrium, cardamine, vel naſturtium hortenſe, vel cochlearia.

Vera Curatio, ubi præceſſerit lenitio ventris vel communium viarum, incipiatur à venæſectione. Secentur autem ſplenetica (Salvatella) brachii ſiniſtri, aut Epatica brachii dextri, aut utraque, ſi ſit opus, pro alterutrius aut utriuſque viſceris affectione, & ſanguis educatur pro ratione humoris vitioſi. Si ater, craſſus, impurus fluxerit ſanguis, majori copia mittatur; parcius contra, ſi purus & ruber. Habeatur etiam ratio ætatis ac virium, anni temporis, conſtitutionis corporis. Plurimum confert provocatio hæmorrhoidum. utrumvis viſcus affectum fuerit. Nec impedit φλεβοτομίαν

b ma-

maculararum eruptio. eò quod illa viſcera allevat, & humorem vitioſum in his & nervis ipſis redundantem exhaurit, cujus parte aliqua per phlebotomiam abſumta, reliquam educere facilius eſt.

In præparatione & expurgatione humoris melancholici, apertioneque obſtructionum ſerventur & leges & uſurpentur remedia, quæ in humore & obſtructionibus ſplenis adhiberi ſolent. Adhibeantur topica eadem, ſi uſus requirat.

Purgato autem corpore experientia docuit provocationem ſudoris matutinis & pomeridianis horis ante cœnam morbum efficaciter ſanare. Utuntur autem ad eam rem acribus & incidentibus: ſed præ aliis ab uſu & experientia commendantur cochlearia, Naſturtii ſpecies, ſiſymbrium, cardamine, becabunga, quam putant ſpeciem eſſe Anagallidis aquaticæ, Dracunculus aquaticus, Scordium, quod habet vim ſpleneticam, ſempervivum minus, guſtu acerrimum, id eſt Vermicularis, & Splenetica omnia calida, quæ aperiunt, incidunt, detergunt, maximè cortices Rad. Capparum,

Ta-

Tamariſci, Fraxini, Cuſcutæ, Aſarum, Scolopendria, Caterach, Polypodium, Thymus, Epithymnm, Chamædrys, flores Geniſtæ, Adianthum & ſimilia. Commendantur autem ſucci expreſſi ex prædictis plantis præcipuè ex Cochlearia, Naſturtiis, Bacabunga, Siſymbrio, aut decoctiones earundem in lacte caprino aut vaccino, cui admiſcent aliqui utiliter abſinthium, fumariam chamædryn, & alia ſimilia.

Gingivæ vindicentur à putredine ac reſtituantur oris collutionibus, quæ fiant ex corticibus & foliis oxyacanthæ vulgaris & roſis integris nondum maturis ſimul excoctis in aqua chalybiata, addito Sale & Alumine. Item ex malicorio, Symach, balauſtiis, paſſulis decoctis in aqua fluviali, & colaturæ additis melle roſato colato & alumine. Laudatur & linimentum ex pulveribus biſtortæ, & tormentillæ, ſale, diamoron, aut ex alumine, pyrethro, mirrha cum melle crudo aut ſalvia & olibano. Caro in gingivis ſi luxuriet, Scalpro aut Volſella eximatur, aut coërceatur unguento Ægyptiaco, vel alumine uſto applicatoq; cum melle roſato, aut oleo vitrioli. Si putredo

gingivarum carnem exedat, commendatur aqua ex decocto arsenici sublimati & alumnis usti in aqua plantaginis, si scilicet Spongia in hanc aquam intracta gingivis applicetur.

Maculæ eluuntur decocto grano juniperi, Sisymbrii utriusq;, Nasturtii, cochleariæ, fl. chamæmeli, melissæ, rorismarini, thymi, hyssopi, absinthii, & similium. Eodem ceu fomento & rigor nervorum corrigatur, & post fotum jungantur nervi adipe anserino vel anatino, vel pinguedine Taxi. Ulcera mũdificanrur ex succis cochleariæ, apii, & absinthii cum melle coctis ad consistentiam, cui si postulârit putredo, aspergatur aliquid de pulvere Aristolochiæ rotundæ, vel aluminis usti, vel præcipitati. Confert etiam unguentum Diachalciteos apud Galenum, & ad cicatricem ducendo Emplastrum de minia vel de Thutia. Plura lege apud Wierum & alios.

TRA-

TRACTATVS
Posterior.

I.

CAusæ Scprbutum gignentes. 1. Aër putridus auram contagiosam spirans. 2. Alimenta, nempè cibi crassi & melancholici ex carnibus fumo induratis, & aquæ putridæ atque ex illis coctæ cerevisiæ. 3. Retenta, humor melancholicus in splene & vicinis partibus putrefactus, mesaræum totum & ventriculum infarciens, sæpè totam sanguinis massam corrumpens & invadens.

2. Adjuvantes. 1. Temperamenta, id est, ex traduce à parentibus sæpe producitur. 2. Regio, in qua talis est victus ratio, Aquæ item putridæ, de quibus Hippocrates lib. de Lienibus magnis.

3. Foventes. Lien, qui non benè expurgat succum melancholicum, sed propter crassitiem eundem retinet, & in sese

putrescere sinit. Unde & vicinæ partes & replentur & similiter afficiuntur. Atque hæ causæ sunt vel externæ, vel internę & conjunctę.

Differentiæ. Wierus tres commemorat differentias, quæ scilicet magis & minus se habent. Prima est, quando gravitas, spontanea lassitudo, angustia præcordiorum adest: Ut supra de signis, &c.

Curatio.

DE lenientibus non est magna quæstio. Possunt esse Elect. lenitivum, pulvis Senæ, decoctio senæ talis, qua ego summo cum successu utor. ℞. Fol. Sen. ʒiij. Epithym. creti: ʒ ij. infundantur hor. 3. in decoctione infra scripta. ℞. Passularum ʒß. polypod. querc: ʒ iß. jujuba: sebest. ana num: ij. Coq. in s. q. aq. pro ℥ viij. quibus infunde horis 3. fol. senæ, Ubi ebullierint quater facta colatura ℞. ℥ vj. in quibus iterum parum coquantur Turpeth alb. & gumm: Elleb, nigri styr. ana ℈ ß. Zinzib. cariophyl. ana ℈j. Exprimantur fortiter & adde Mannæ ʒ vj. fiat Potio, quæ suaviter evacuat,

at. Etſi autem alicui hæc paulo fortior videri queat: tamen ultra 3. ſedes operari non animadverti. Quod ſi nimis vereare electiva adjicere, ſine illis parato. Dant nonnulli alia, ſed cuique conſtat ſua ratio. Ego hanc uſurpans, ſemper felicem deprehendi ſucceſſum. Notabis autem à validis medicamentis abſtinendum, quod facilè cor in hac affectione afficiatur, & animi deliquium creetur. Pulvis hic eſt. ℞. Fol. Senæ ℥ j. Epithymi Tartari alb. ana ʒ ß. cinamomi, cariophyl. galangſemi: Aniſi ana ʒ j. diagrid. ℈ j. fiat pulvis. Poteſt & ʒ ß. in ſero caprino infuſa dari.

Regula.

PInguia nulla foris abhibenda prius, quàm maculæ perfectè prodierint. Exaſperatur enim dolor, quia pinguia cum ſint facilè inflammabilia, materia autem ſcorbuti partim calida, partim frigida, doloris materiam facilè augent.

DE PRÆPArantibus.

DEbent hæc accommodari humori melancholico peccanti, ita tamen, ut diligenter provideas Temperamento ægrotantis, modo ad ſanguinem, modo bilioſam, nonnunquam ad pituitoſam naturam accedentis. Pro conditionibus igitur hiſce ſingula miſcebis. Multi accipiunt Syrup. de Fumaria, de Epithymo, de Lupulis ana ℥ß. aq. fumariæ, lupul, borrag, ana ℥j. & exhibent ex his hauſtum per dies ſex. Interim venam ſecant. Alii ex extracto hellebori nigri, rad. fragariæ & polypod. cum aqua fragar: borrag: aut cuſcutæ aut ſimilibus digerunt ſimul & ſubducunt, præſertim ſi lienis tumor adſit: Deinde ad decoctiones longas ex helleboro nigro, Turbith & Myrobalanis pergunt. Tandem ad Eradicativa veniunt. Recurre ad ſuperiora. Summa eſt ut aperias, incidas & detergas.

PUR-

PVRGATIO electiva.

MOdo dixi à validis abſtinendum. Multi tamen, non ſine commodo & laude exhibuerunt confectionem Hamech, à qua tamen doctiſſimi viri non ſine cauſa abhorrent. Ego in ſubſtantia non exhibui, ſed in decoctione hoc modo. ℞. Infuſi Sennæ ſuperioris ſine Elleboro & Turbith ℔ß. confect. Hamech. Diaphæniconis ana ℈iiij. roſati Meſ. ʒß. Bulliant ad abſumprionem ℥j. aut paulo plus. Poſt colatis adde mannæ calab. ʒvj. fiat potio, quæ ſuaviter & ſine torminibus eſt operata. Accommodata autem eſt ad humores melancholicos & pituitoſos aduſtos, ad cujus imitationem poteris ʒiij. confect. Hamech, aut alia ſimiliter exhibere.

Wierus probat pilulas de fumaria ac Diaſenæ: damnat eas, quæ ex lap. Lazuli exhibentur. Alii pro evacuatione hunc pulverem exhibent à ʒj. ad ʒij: ita ut ſi ſit robuſtæ conſtitutionis ʒij. vel ʒiß. ex vino oligophoro ſumat

 ℞. Aga-

℞. Agarici albi ſ. croci, Epithymi cretici, fol. Senæ ana ʒ ij. pulveriſentur ſingula. Atque hoc pulvere ad littus Balthicum utuntur. Circumfertur & alius pulvis, quo frequenter ſe uti ſcripſit quidam Magiſter in Saxonia medicinam faciens in toto curationis decurſu, cui ego non admodum fido, cum eo artificio, quo conveniebat, non compoſitus eſſe videatur; ſalvo tamen aliorum judicio. Ego potius craſſo humori pituitoſo aduſto aut cum pauca melancholia mixto competere arbitror, quam melancholico humori per ſe corruptio, ut apparet. Ut tamen ſciſcitari ex aliis poſſis, adſcribere volui. ℞. Turbith. el. ʒ j. Zinzib. ℈ ß. Rhab. el. ℈ ij. ſpicæ gr. iv. Hermodact. ʒß. Aniſi Diagrid. ana ℈ j. Epith. fol. Senæ, croci orient. ana ʒ ij. pulveriſentur ſubtiliter, detur ʒ j. vel ʒ iß. mane hora quarta ex hauſtu cereviſiæ cum cuſtodia. Priorem ego pluris facio, quamvis neque hic omninò ſit negligendus, ſi à perito medico uſurpetur. Similes formæ poterunt ab uno quoque fieri infinitæ, pro conditione ægrotantis.

Ap-

Appropriatorum, Detergentium, Attenuantium & Incidentium usus.

HIs ritè ſuccedentibus aggredere morbum ipſum, in quo ego cum Wiero efficaciſs. expertus ſum ſequentia, ♃. ℥ iv. ſuccorum ſeqq. & adjecto momento aq. cinamo, & ſacchari candi fiat potio, uſurpanda ad dies octo: Ego malim quatuordecim; ſingulis diebus bis manè, ſcilicet horam circiter 5. vel 6. & ſuperdormiendo atque ſudando horam dimidiam. Succi tales ſunt. ♃. ſucci cochleariæ, ſiſymbrii, cardami: naſturtii aquat: ana ℥ j. Anagall. aquat. ℥ j. ſucci verò vel ſimpliciter exprimantur, vel herbæ in ſero caprino decoquantur, vel in lacte auſtero infuſæ tundantur & exprimantur. Sed præſtat ſuccorum per ſe uſus; ego loco naſturtii aut ſiſymbrii extracto ſcordii, aut chamædryos, aut vermicularis, vel dracunculi ſucco utor. Notabis autem Anagallidem aquaticam cæterorum caliditatem attemperare. Quocirca ejus Doſin pro eo atque videbitur augere vel minuere poteris, pro

ratione

ratione ſcilicet calidorum vel frigidorum humorum & ſymptomatum concurrentium. Si enim conjungatur cum ſpaſmo, cum Paralyſi aut ſimilibus: intentione ad humorem & cauſam habita admiſcere poteris alia. Hinc fit ut quidam talem exhibeant potionem. ℞. Seri Caprini ℥ v. ſucci acetoſ. Cardam: Siſymb. ana ℥ ij. miſce, & bis tepidè bibat ſudetque. Brambachius ℞. pulv. ſuccini alb. cum theriaca, diſſolve in aq. flor. Sambuci & acetoſæ cùm pauco croco. Johan: Nævius accipiebat rad. Armoraciæ alb. ℔ j. ſcindebat in fruſta & infundebat in ℔ x. vini optimi. De iſta infuſione bibere jubebat ægrum bis de die ℥ iv. Ex eaque ſæpè lavare jubebat dentes. Item ℞. ſummit. abſinthii, fol. acetoſæ, fumariæ ana. q. ſ. ex his confice ſuccos, quorum ℞. ℥ i ß. lactis caprini ℥ iv. Bibat ſero & mane, & veſcatur, ſi fieri poteſt, carnibus capreolorum.

Alius hujuſmodi pulverem ſe exhibuiſſe ſcripſit ad D. Salomonem Wittebergenſem, quem tamen genuinè deſcriptum dubito propter opium; cujus uſum in hoc morbo non ſuſpi-

cari

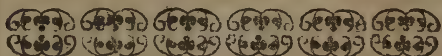
cari possum ullum. ℞. cinam. el. nucis moschat. Rhabarb: elect. ana ʒ i ß .croci orient. opii ana ʒ ß. Redigantur in pulverem subtilissimum, qui in IX. partes dividatur, quarum quælibet infundatur in aq. vel succ: acetos. suc. nasturtii, aq. aut succi Becabungæ à cochlearibus ʒ. Succi absinthii, vini bastarti ana cochlearii. Datur autem una Dosis ægro in Balneo ut primum incaluit. De balneis autem infra sigillatim. Notandum autem est, plerosque succos aut potiones sudorem cientes exhiberi à prandio aut manè hora una vel dimidia ante balneum. Ego hujusmodi pulverem exhibeo per 14. dies. ℞. Cinamo. interioris, Maceris, Nucis Moschat. ana ℥ ß. sem. Nasturt: ʒ iij. croci ℈ iiij. misce, fiat pulvis. Exhibeo autem ʒ j. cum aq. fumi terræ & fœniculi cum Syrup. de fumaria dulcoratis, alternis diebus, ita ut manè hora quinta propinem pulverem. Post depositis excrementis corporis ingredi jubeo balneum hora septima paratum ex ignitis recrementis cupri. Ex balneo jubeo ingredi lectum & commorari in eo per horam. Altero die labrum seu balneum ex herbis re-

respicientibus humorem melancholicum Lienem præcipio ad dies 14. continuos. Sint qui immediate ante balneum exhibeant hunc Syrupum. ℞. Succi absinth. domest. sylvest. centuarii minoris, nasturtii aquat. ana. Contundantur & cum lactè caprino exprimantur per pannum, & priusquam balneum sudatorium supra sellam, cujus infra meminero, ingrediatur, ebibat, sed ita ut priusquam lavet, sub initum semel saltem bibat Syrupum, postea bis, manè scilicet & vesperi. Sæpè etiam hujusmodi herbas cum lacte mixtas ore teneat & expuat. Plura remedia commemorantur à Wiero, quæ ex ipsius tractatu discere potes.

Roborantia.

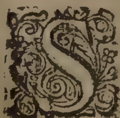
DUm hæc fiunt ex conserva cochleariæ & aliis, potes exhibere opiatam roborantem, aut conservas, aut confectionem aromat. rosat. Diarrh: Abbat. Diatrionsant. aut Dianisi pro conditione ægrotantis. ℞. conserv. cochl. ℥ iß. Chamædryos, Scordii ana ℥ j. rad. borag. bugloss. conditarum ana ℥ ß. ʒ ij. Elenii con-

condit. ℥ ß. cum ſyrup. acetoſ. vel Borag. vel de ſucco ſcordii aut Chamæd. fiat conditum. Poteris admiſcere ſpec. cordiales, capitales, aut alia, de quibus judicium tuum conſule & conditionem morbi, ægrotantis, ſymtomatum, ætatis, temporis. Rotulas ſæpe adhibui accommodatas modò ad Lienem, modò ad Epar, pro eo atque hoc, vel illud viſcus magis fuit affectum, æger etiam ferre potuit vim medicamentorum. Ne obliviſcere ſtante curatione ſingulis diebus 5. vel 6. ſemel purgatione opus eſſe.

SYMPTOMATVM CURATIO.

I. *MACULARUM in cruribus aut toto corpore.*

SI maculæ apparuerint, factis prius faciendis balnea apparare oportet: quæ qualia

qualia esse debeant, ex superioribus animadverti potest, nempe resolventia, discutientia & emollientia: quibus roborantia juncturas addes. V. C.

℞. Baccarum juniperi leviter contusarum, Sisymbrii, cardaminis utriusque, nasturtii hyematis, cochleariæ ana M. ij. florum Chamæmeli M. iij. artemisiæ, melissæ absinthii, roris marin. majoranæ, thymi. hyssopi an. M. j. coq. in s. q. aq. & super caliditatem hujus decoctionis foveantur crura. Poteris & spongias ex hoc decocto madefacere, exprimere, & partibus tibiarum inferioribus applicare, & sic maculæ delitescentes manifestè erumpent, sicque scorbuti signa apertè se prodent.

Fomentatio alia. ℞. nasturt. aquat. sedi minoris, fol. malvæ majoris, flor. Chamæm. straminis hordei, aut hordei depilati ana ℔ iij. Lapatii acuti, radicis lappæ majoris an. ℔ ij. Concisa singula coq. in s. q aq: & super vaporem fomententur pedes bis de die, duabus scilicet horis ante prandium, & duabus ante cœnam, & simul continuetur usus potionis ex lacte caprino & succis.

Alii

Alii hisce utuntur. ℞. malvæ majoris floribus albis cum radicis, fol. pruni sylvestris cum radicibus, straminis hordei, nasturtii aq. cum radicibus lappæ majoris cum radicibus, fumariæ cum radice, Chelidonii minoris cum radice, urticæ majoris cum radicibus ana M.j. Coq. in aheno in s.q. aquæ. Post subdatur ahenum sellæ, & excipiatur vapor universo corpore probè pannis tecto ad usque collum, ne quid ad caput exspiret. Usurpari autem debet quotidie per horam Syrupo ex absinthio, fumaria, &c. prius bibito. Alii ἐγκάθισμα per novem dies usurpandum præscribunt ex malva, Chamæmelo, artemisia, matrisylvia, foliis quernis & radicibus helenii.

Crura etiam inungenda sequentibus linimentis: ℞. butyri Majalis ℥ iiß. Baccarum Iuniperi contusarum ʒ vi. Vini puri ℥ ii. Coq. in fictili ad consumt. vini. Coletur cum expressione vehementi, & inungantur crura mane & vesperi. *Wierus in observ.*

Vel ℞. butyrositatis ex lacte, q. s. si. simb. nasturt. hyemalis, becab. absinth.

baccarum juniperi ana p. æ. Decoq. & facta forti expreſſione inungantur crura dolentia. Si verò cum caliditate p. n. q. febrili conjungatur, ſequens modus obſervetur.

II. CALORIS preter naturam.

FIt & nonnunquam ut calor appareat prætar naturam, febri non abſimilis, qui plurimos Medicos non indoctos fefellit. Is noctu plerumq; invadit ſine rigiore aut horrore vel frigore, & durat uſque ad tempus matutinum, ſed diſtinguitur à febrili, tum quod ſine rigore aut horrore aut frigore accedat, tum quod certa intervalla more cotidianæ ſervet, nec tamen proprietates quotidianæ habeat. Cum is conjungitur malo, augenda eſt doſis becabungæ, doſi herbarum calefacientium contracta.

Wierus in obſervat.

Coagulum etiam lactis ebutyrati, vel lac ebutyratum recens concretum apponitur. Alii ſi calor conjunctus ſit cum ſcorbuto, accipiunt lac mulieris lactantis puerum, & exhibent: Vel capiunt polypodium & grana iuniperi,

niperi, contundunt, & aqua coquunt, defundunt & addunt saccharum, & mane, item circiter meridiem & sub noctem bibenda exhibent. Alii exhibent ℥ i. pul. penis tauri coeuntis, & exhibent ex lacte caprino, ad sedandum calorem.

Hypochondriorum peculiaris habeatur ratio. Illinatur igitur sinistrum spleneticis: dextrum verò oleo absynthite, quibus etiam succus herbarum aperientium admisceri poterit: quo in casu utere unguento de succis aperitino Lusitani. Et si calor sit magnus parare poteris unguentum ex butyro ovillo.

III. GINGIVARVM

Laxarum & putridarum.

Gingivæ etiam fiunt laxæ & putridæ: ideoque confirmando & exsiccando illis occurres. Accipe v. g. cort. berberis, Cochleariæ, Sisymb. Cardam. nasturtii hyemalis, ros. rub. q. s. coquantur in aq. ferrata. In aqua colata dissolve pauxillum aluminis, ac

ne ingrato ſit ſapore, abſtergatque, adde mel crudum vel roſatum. Quod ſi gingivæ laxiores fuerint, & fervor aliquis adfuerit, adde Diamoront. Nonnulli accipiunt folia oleaſtri, cortices pruni ſylveſtris, vel ℞. Aq. ℔. i. ſalis, aluminis ana ʒ ii. Bulliant ſimul.

Vel ℞. Cort. granat. Samach, balauſt. ana ℥ ß: Paſſul. ℥ i. Aq. fluvialis lib. iiii. F. decoctio ad medietatem. Colaturæ adde mellis roſati ℥ii. Aluminis ʒii. Poteſt etiam fieri decoctum ex rad. Biſtortæ.

Poteris etiam ex radicibus enulæ, hyſſopo, ambroſiana & Betonica incoctis lib. ii. aquæ, & addita aluminis ℥ ß. & cum melle fervefactis deſpumatisque facere collutionem: Vel ℞. aceti cereviſiarii lib. ii. boli armen ℥ ß. aluminis ʒ ii. mellis ℥ ii. Bulliant ſimul. Poteris addere Sabinam.

D. Sal. Alb. Alius quidam talem collutionem facit, quam multoties ſe expertum ſcribit optimam. ℞. fol. Siſymbrii, menthæ, ſalviæ, roſarum rub. immatur. ana. M. ß. ſem. aquilegiæ ʒ ii. balauſt ʒ ß. Coq. in aq. ferrata in colatu-

ræ

ræ ℥ viii. diſſolve aluminis ℈ ii. mellis roſati colati ℥ ß. F. gargariſma.

LINIMENTA
Pro gingivis.

MAgnæ efficaciæ expertum eſt hoc, quod deſiccat, deſolvit, deterget & adſtringit.

℞. Florum rubrorum malvæ arboreſcentis, fol. ſalviæ min. exarefact; aquilegiæ an. ʒ ß. myrrhæ, nucis moſchat. Theriacæ opt: ℈ ii. alum. uſti ℈ ii. Pulveriſata accuratè cum melle Lituanico ſubigantur in modum unguenti.

Aliud. ℞. fol. aquilegiæ, menthæ, ſalviæ, nucis moſchatæ ana ʒ ii. aluminis uſti ʒ x. myrrhæ rub. ʒ ii. Terantur terenda, & mixta excipiantur ℥ iiii ß. mellis roſati col. & redigantur in formam unguenti: Quod alias hoc modo paratur: Recipe mellis opt. ℥ ii. Aceti vini ℥ i. floris æris ʒ i. alum. ℈ i. Bulliant donec rubefiant. Deinde adde pul. ſalviæ, nucis muſcatæ. C. C.

præparati ana. ʒ.ß.Miſce, f.linimentum quod videtur magis convenire jam putreſcentibus gingivis.

Aliud. ℞. ſucci rad. biſtortæ, naſturtii ana. ℥ i. Mellis roſati ℥ iii. Coq. ad ſuccorum conſumtionem, & adde alum. uſti ℈ ii. myrrhæ rub. nuc. moſc. teſtarum de oſtreis præpar. & pulveriſatis an ℈ i. Miſce.

Aliud. ℞. mellis opt. ℥ iiii ß. Aceti vini ℥ ii. Viridis æris ʒ i. Bulliant dum rubefiant, poſt adde myrrhæ, C. C. uſti ana ʒ j. Nuc. moſch. ſabinæ, ſalviæ an. ʒ ß. Miſce. Sunt qui accipiant ovum aſſatum. Addunt æruginis, aluminis. an. ʒ j. contundunt, & expreſſo gingivas inungunt.

Ubi non ſolum confirmatione & exſiccatione, ſed etiam reſolutione opus eſt, tale fiat unguentum: ℞ Theriacæ opt. ℥ ß. Mellis roſati ℥ ß. Mellis crudi ℥ i. alum. uſti ʒ iii. Miſce. Vel ℞. ſucci biſtortæ, mellis roſati ℥ iii. Coq. ad abſumtionem ſucci. Poſtea adde alum. uſti ʒ i. f. linimentum.

Vel ℞. Biſtortæ ℥ ß. ſalis ℈ i. Miſce cum Diamoro ad conſiſtentiam conditi, & inungantur gingivæ. Poteris etiam miſcere pyrethrum & alumen cum melle

le crudo, & addere pul; salviæ & olibani.

Quod si gingivæ multo madefiant sanguine & flaccida sint, non abs re fuerit hoc uti. ℞. salis usti ℥ ß. balaust. ℥ i ß. Misce, pulverisa, & frica gingivas. Vel ℞. cineris sarmentorum, testarum ostrearum, vel mitularum ustarum an. partus æq. Frica cum pulvere gingivas. Saniem etiam exugere opertet.

Si excrescet caro gingivarum, forcipe aufer, & inunge unguento ægyptiaco, vel alumine usto cum melle rosaceo mixto, vel coërceto oleo vitrioli.

Vehementi gingivarum putredini Wierus talem dat aquam: ℞. arsenici sublimati ℈ ii. aluminis usti ʒ iiß. Pulverisentur, & in aq. plantag. lib. 1. bulliant ad horam in vase duplici. Postea spongiola madefacta ad gingivas apponatur. Cautè autem hac aqua est utendum propter arsenicum.

IV. TU-

IV. TVMORVM durorum.

SOlent etiam tumores duri accidere in ſcorbuto. Iis ſic obviam it Wierus: facit cataplaſma ex lacte: incoquit rad. conſolidæ majoris, Abſynth. Chelidon. minus & majus, radices Bryoniæ, medullam panis, farinam fabarum vel hordeaceam aut lupinorum pro partis affectæ conſtitutione & calore.

V. DOLORIS.

EGo uſu artis, Dei beneficio, & cum magna laude obſervavi dolores ingentes in cruribus antecedere ſcorbutum, & tandem ſubſequi primùm maculas & gingivarum putredinem. Dolor circa talos, juncturas, tibias & in plantis pedum eſt eximius cum calore manifeſto. Dolor eſt pungitivus, ut ego opinor propter flatus partim acres, partim craſſos. Nam cùm materia ſcorbuti ſit humor melancholicus putridus, perinde ut in febri quartana dolorem in dorſo, concitat juxta ſpi-

ſpinam: ſic hîc intra carnem & cutim propter latitantem iſthîc materiam ſeſe prodit, tunc ſcilicet, cum reſolvitur in flatus. Cum enim materia melancholica flatulenta ſit: hîc etiam flatus generat, Sed cum ſit putrida, & cum bile permixta: ideo mordicat, urit, & ratione tenuitatis q. penetrare & permeare particulas ſentitur, das es gar darinnen ſchuſt vnd ſticht.

Quando hujuſmodi dolor deprehenditur diuturnus, qui nullis medicamentis cedit; à pinguibus & oleoſis exacerbatur: tum certiſſimum eſt indicium ſcorbuti, præſertim ſi noctu magis exacerbatur. Notandum tamen dolorem iſtum non in juncturis, ſed intra carnem & cutem tam circa juncturas, quàm reliquas partes pedum & corporis ſentiri. Didici hoc ex obſervatione ſimilium dolorum, qui in quavis corporis parte præter faciem ſæpe per tridium ægrotantibus moleſti ſunt, non aliter ac ſi digitis comprimantur, Poſt triduum apparent veſtigia ſugillatorum vel violacea vel nigra & ſubviridia, vel ex livore flava: ideoque appellare ſolent

noctur-

nacturnam præhensionem, den nachtgriff. Ego mallem sugillationem propter vestigia digitorum, quibus quasi sugillati & præhensi esse videntur. Sæpe enim quatuor, sæpe 5. digitorum per longitudinem ventris, femoris aut brachiorum ductorum vestigia apparent.

Colore sunt pro conditione ægrotantis vel sanguinei, vel melancholici aut biliosi rubeo, citrino, aut viridi, aut fusco, aut violaceo.

Dum morbus hoc modo invadens augetur, intolerabiles cruciatus in femoribus, cruribus, circa talos & in plantis pedum fiunt, qui non prius desinunt, quam maculæ, quæ sæpe dimidium femur occupant, maxima autem ex parte amplitudinem unius manus æquant, prorumpant. Atque tum cessat dolor.

Hic in curatione notandum, dolorem mitigandum esse anodynis & resolventibus per sudorem. Qua in re ego usus sum fomentatione ex decocto malvæ, althææ, fol. borag. fumariæ, abrotani, pulegii, rutæ, hyssopi, florum malvæ majoris, scordii, pulegii, salviæ, rorismarini, nasturtii aqua-

tici, fol., lauri, baccarum juniperi & floribus Chamæmeli. Juſſi hujuſmodi herbas incoquere aq. & vapore calidiſ. hujus decocti ſudorem in partibus dictis ciere, & res Dei beneficio cum magna laude & q. miraculo mihi(Christo ſit laus) ſucceſſit. Nam ſic non ſolum mirigatus eſt dolor, ſed etiam maculæ diſcuſſæ & reſoluta materia citius prodierunt. Tam ſalubris fuit uſus hujus vaporarii, ut in ipſo actu caliditatis (quamvis urinæ eſſent ſummè ruffæ & obſcuræ) dolor mitigaretur. Verum à vapore cœperunt nonnunquam recrudeſcere dolores, quod partes frigidæ & craſſæ non exquiſitè eſſent reſolutæ: ideoq; poſt vaporem refrigeratæ cœperunt malum denuo exacerbare. Et quia propter partes calidas & bilioſas ſimul etiam propter calorem ex vapore introductum crura & membra vapore excalefacta caliditatis dolorem & punctionis ſenſum percipiebant, coactus fui ad utramq; cauſſam curationem convertere. Atqui cum primum inciperem unguentis, oleis & pinguibus loca dolentia, antequam prodirent maculæ, fovere, dolorem auxi. Idcirco didici pinguibus

bus dolorem, priusquam maculæ perfectè prorumperent, exasperari. Feci igitur cataplasma ex modò commemoratis herbis, & rectè successit. Jussi etiam particulas dolentes spongia in decocto vaporarii madefacta fovare, nec successu defraudatus sum. Verùm cum nulla pax stabilis foret, cœpi tandem ex cremore lactis (vom Quark) floribus Chamæmeli, herbis nasturtii aquat. & baccis juniperi in lacte decoctis cataplasma facere, & calidum imponere, & Dei beneficio visus sum mihi panacæam mitigantem omnium dolorem invenisse. Ita enim dolores mitigabantur, ut quieti esse & dormire vicissim possent. Hoc etiam notandum, quod in plantis pedum & extremitatibus digitorum pedum sæpe oriatur dolor non absimilis erysipelati, excepto eo, quod non tingatur rubore. Hic nullis medicamentis facilè cedit. Hoc tamen resolvente sensibiliter mitigatus est: ℞. florũ sambuci M. ii. coq. ex vino, & additis saponis ℥ ß. f. q. lixivium, quo pannus imbutus & applicatus dolorem potenter mitigavit.

VI, CON-

VI. CONTRACTIONIS MEMBRORUM

SI nervi & ligamenta rigida & ad motum inepta facta fuerint ex imbibita materiæ crassæ copia, fovet Wierus & inungit anserino anatinove adipe, vel pinguedine taxi. Faciunt alii hoc unguentum, quo inungunt partes ad ignem, & postea superponunt sequens cataplasma: ℞. rad. enulæ contusarum ℥ii. lumbricorum terrestrium ℥ iß. coq. in vino malvatica ad formam pultis, è quo exprimatur succus: Cui adde ol. liliorum, costini, an. ℥i. hyperici ℥ ß. unguenti de bdellio ℥ iii. Terebinth. cum aq. enulæ lotæ ℥ ii. Bulliant sufficienter, adjectis in fine ceræ novæ ℥ ii. F. linimentum molle. Cataplasma tale est: ℞. rad. althææ. lil. alb. hermodactyl. ad ℥ ß. caricarum pinguium numero VII. meliloti, charmem. parietariæ an. M. iß. fol. althææ M. i. rosarum rub. ℥ iii. vermium terrest. præpar. ℥ iß. farinæ tritici purgatæ à furfuribus ℥ ii. hordei ℥ iß. orobi, lentium, fabarum an. ℥ ß. Medullæ panis triticei ℥ i. Terenda terantur, & aquæ incoquantur ad pulvis speciem; cui deinde adde olei

lei lil. alb. Cham, anethini, rosati an. ℥ i. Cassiæ rec. tractæ ℥ ß. Medullæ bubulæ ʒ ii. adipis gallinacei ʒ iiß. suilli ℥ ß. boli armeniæ ʒ i. croci orientalis ʒ ß. omnibus diligenter mixtis, f. cataplasma.

VII ULCERUM *tibiarum.*

SI tibiæ exulcerentur, ea quæ ulceribus conveniunt, usurpabis.

Abstergendis autem & mundificandis ulceribus parabis tale linimentum: ♃. succi cochlear, apii, absinthii, mellis an. q. s. coq. ad justam consistentiam. Si putredo magna adfuerit, admisce aliquid pul. aristolochiæ rotundæ, vel aluminis usti, vel præcipitati. Consolidationi idoneum est emplastrum Diachalciteos. Item emplastrum de minio, unguentum de Thutia.

N. N. SCORBUTICUS.

N. N. V. I. D. omnium membrorum lassitudinem sentiens, urinamque mingens tenuem ex russo colore obscurè fuscantem cùm circulo ferè plumbeo, & de dentium dolore conquerens accersivit Medicum, qui ex urinis simpliciter vaticinium Pro-

phe-

pheticum ferens de magno calore in viſceribus latitante declamitare incipiens curationem per medicamenta refrigerantia, ut in febrium ſanatione moris eſt, inſtituit. Gargariſmum etiam ex attinuantibus, reſolventibus, exſiccantibus, & gingivas confirmantibus & catarrhi affluxum inhibentibus ſubinde præſcripſit. Verum per quinque hebdomadas poſt multarum potionum & reiteratarum purgationum uſum id obtinuit, ut malum non modò non mitiſceret, ſed potius magis magisq; augeretur. Accerſitus ego ex urinis de ſcorbuto ſuſpicari cœpi, præſertim cùm nullus calor febrilis manifeſtus deprehenderetur, gingivæ etiam liveſcere, & proinde dentes vacillare inciperent. Medicus iſte etſi clam me ſugillare, & calorem internum accuſare, curationem ad frigidum inſtituendam eſſe non deſiſteret affirmare: coactus eſt tamen intra quatriduum cum ſummo rubore coram adſtantib. omnibus meam ſententiam nolens volens approbare. Nam cum uxorem ægrotantis rogarem, an etiam maculæ in cruribus, tibiis, dorſo, brachiis vel femoribus apparerent: forte factum

eſt

est, ut cum ex præscripto Medici illius cucurbitulæ pro catarrhi ad dentes diversione scapulis admoverentur: morsuum pulicum vestigia per dorsum apparuerint. Sequenti verò die, cum diligentius omnia scrutaremur, & maculæ violaceæ integram manum latæ prodirent, gingivæ fœtere & putredine corrumpi inceperunt: accersitus est me consulente etiam barbitonsor, ut oris curam haberet, qui nobis absentibus palam Scorbutum esse affirmavit. Curationem igitur invito Collega aggressi per medicamenta, leniter humorem melancholicum purgantia cum bile exhibuimus: qualis est subsequens potio.

℞. rad. polypod. asparagi, Borag. cort. Tamarisci, fraxini, capparum ana ℥ i. sem. dauci, aquilegiæ an. ℈ß. melonum ℥ i. Herbarum fumariæ, lupuli, ceterach an. p. iß, veronicæ, cardui benedicti an. p. i. herbarum Cichorii, Endiviæ an. p. iß. fol. senæ ℥ vi. epithymi ʒ iß. coq. pro ℥ iiiiß. quibus ebulliant confect. Hamech. ℥ ii.

In colatura dissolve mannæ ℥ v. Misce. f. haustus reiterandus bis. Quamvis autem similes potiones ex Rhabarb.

&

& fol. senæ & agaritio exhibebantur: tamen nulla felix sese ostendebat operatio. Post hanc potionem quæ octies operata fuerat, exhibui succum nasturtii aquat. cum lacte caprino bis de die ad ℥ vi. Sudare jussi & cœperunt maculæ quam plurimæ prodire longæ & latę, universum femur à posteriori parte occupantes: quæ priusquam prodirent, maximum dolorem moverunt in femore. Tertio die vel quarto post maculæ apparuerunt, atque tum sedatus est dolor, quem vaporibus factis tanquam infallibili thelcterio demulsi. Fiebat autem vapor ex herbis malvæ, althææ, floribus chamæmeli, meliloti, borag. buglossæ, fumariæ an. M. i. nasturtii aquat. rorismar. pulegii, origani, baccis juniperi, fol. lauri (posset etiam addi abrotani) an. M. i. Statim atque vapore hoc usus est, dolor etiam cœpit mitigari.

Post triduum iterum cœpit exasperari, ideoq; admovi cremorem lactis, pulverem florem chamæmeli, herbarum absinthij an. M. ß. Incoxi lacti, & forma cataplasmatis admovi juncturis & cruribus, & cessaverunt etiam isti dolores.

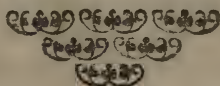
Cum ſic ad dies XII. pergerem tandem cœperunt ſigna coctionis ſeſe oſtendere in urinis, color ex ruffo, fuſcus viciſſim ad flaviuſculum mutari cum eneoremate albeſcente.

Accidit hic aliquando etiam error, qui dolorem in crure ſiniſtro vehementer exaſperabat. Nam cum juberem femur ſiniſtrum inungere butyro recente, in quo grana juniperi & vinum bulliiſſent, cauſſa diſcuſſionis materiæ violaceas maculas producentis: barbitonſor etiam crura & partes dolentes, in quibus maculæ nondum purfectè prodierant, inunxit: ideoque ſecutus eſt dolor tantus, quantus eum antea non afflixerat. Hinc ad vaporarium redire, & cataplaſmate uti juſſi, & ſtatim ceſſavit dolor. Manifeſtum eſt igitur in ſcorbuti curatione antequam maculæ prodierunt pinguia & oleoſa vitanda eſſe, quod dolorem augeant.

FINIS.

DE
SCORBUTO
PROPOSITIONES,

De quibus disputatum est publicè
ROSTOCHII
Sub Viro Clarissimo
HENRICO BRUCÆO
Philosophiæ & Medicinæ
Doctore & Professore.

HAGÆ-COMITIS

Apud ADRIANUM VLACQ.

M. DC. LVIII.

Thesis I.

MOrborum alii sporades vel sporadici, hoc est, sparsi: alii κοινοὶ vel πάγκοινι, id est, communes dicuntur.

2. Sunt sporadici Morbi varii, qui sparsim privatimq;invadunt,ex propria cujusq; vitæ ratione plerumq; nati, non ex communi aliqua causa orti, ut cum hic pleuritide, ille pthisi, alius nephritide, aut alio morbi genere laborat.

3. Πάγκοινοι verò sunt ejusdem generis Morbi, qui eodem tempere plures homines invadunt, natura & vitæ genere differentes, Horum alii ἐνδήμιοι seu ἐπιχώριοι: alii πανδήμιοι simplices: alii ἐπιδήμιοι dicti sunt. Simplices πανδήμιοι ex cibi potisvè aut loci vitio, sed quod non sit perpetuum oriuntur, ut Diarthææ, Febres, Anginæ, Dysenteria, & alii plurimi morbi, quos aqua-

rum,

rum, frugum vita nec non ciborum cacochymicorum usus potissimum inferunt.

4. Epidemii sunt, qui in una regione aut pluribus insolentes, multos eodem tempore adoriuntur, ex aëris potissimum vitio, nec eo vernaculo, verùm adscititio, ducentes originem. Ex his perniciosissimi, qui plurimos è medio tollunt, λοιμώδεις, hoc est, pestilentes appellantur.

5. Ενδήμιοι, quos patrios dixeris, morbi sunt certis regionibus perpetuo & quavis anni tempestate infesti, qui ex proprio regionis situ, aere, aqua, alimentis ortum ducunt, Ægyptiis Elephantiasis, Pthisis Lusitanis, βρογχοκήλη Alpinis.

6. In Endemiorum genere Scorbutus, de quo nunc agimus, numerandus est, maris Balthici, Finnici & Bothnici sinus accolis, iisque qui Germanico Oceano adjacent, Saxonibus, Phrysiis Battavis totiq; Scaniæ sive Scandinaviæ, quæ Danos, Nortwegos, Suecos complectitur, familiaris.

7. Adfert Scorbutus corporis gravitatem, difficilem respirationem, suræ tendinumq; qui in calcaneum & poplitem

tem feruntur, tensionem, quam in motu dolor gravissimus ut plurimùm comitatur. In multis crura quasi divelli videntur, unde sceletyrbes appellatio orta est. Pluribus gingivæ laxæ & levi confrictu sanguinolentæ apparent; non paucis eroduntur & computrescunt laxanturq; dentium compagines, dentesq́; vacillant. Multis sinistrum hypochondrium, aliis dextrum, nonnullis utrũq; dolore afficitur cum gravitate. Sunt quibus ingravescente adfectione venter intumescit & doloribus tentatur, & appetitus planè prosternitur. Est ubi crura femoraq́; veluti resoluta apparent, servato tamen sensu, in pueris præsertim & quibus mollis est corporis habitus. Maculæ verò & lituræ apparentes in crure in plerisque corporis partibus, inprimis verò in cruribus, lividæ, nigræ, puniceæ, flavæ, nonnunquam subvirides certissimæ scorbuti notæ habentur.

8. Scorbuti autem appellatio vel à Saxonum Schorbuck/ quod ventris tormnia, aut Danorum Schorbeck/ quod oris depravationem indicat, indita est. Plinius lib. 25, cap. 3. ab oris

 affectione

affectione Stomacacen nominat, ut Sceletyrben alii à crurum dolorifico affectu, in quo partes quaſi diſtrahi ſentiuntur.

9. Cum autem color in cute apparens, humoris peccantis ſit index, iſque non unius ſemper generis conſpiciatur, non unum fuerit cacochymiæ in Scorbuto genus, ſed varium & multiplex.

10. Hæc cacochymia, quæ Scorbutum profert, cum Scorbutus quovis tempore, cujusvis ætatis & ſexus homines invadat, ad communes cauſas, aërem, aquam, loci ſitum, ejuſdemq; generis cibus & potus, quibus quam plurimi utuntur, referenda erit: Hinc nonnulli ab ortu contrahunt, ex matre Scorbuto laberante geniti, quod ex ſanguine cacochymo in utero materno nutriantur. Et multæ hanc ob cauſam fœtus mortuos edidere, aliquæ verò abortierunt. Potiſſimum verò ad aquas & cibos potumq; referri debet, quæ cacochymiam magna ex parte pariunt. Aër enim humidus ſituque obſitus, loci ſitus & ignavum otium, coadjuvantes fuerint cauſæ, quatenus

tenus calorem nativum languidiorem reddant, & ob id concoctiones & nutritiones, excrementorumque ſecretiones fiant deteriores, quam ob cauſam mulieres magis ſunt obnoxiæ quàm viri, & inter viros minus ij, qui corporis exercitio utuntur. Hinc ruſtici minus, quàm urbani ſcorbuto laborant:&, qui diu decubuerunt, facilè in Scorbutum incidunt.

11. Eſt eorum, qui hoc morbo tentantur, victus ratio craſſa, carnibus piſcibuſque conſtans, fumo, Sole vel frigore exiccatis, aut ſale multo conditis, quæ ſæpenumero vetuſtate rancida, mucidavè, aut ob malam conſervationem alio vitio affecta ſunt. Cerevisia craſſa ex aquis crudis & ſtagnantibus decocta, quæ gravis ſunt odoris & ſaporis ingrati, præſertim æſtate non ſine putredinis nota, in quibus & alimenta decoquuntur & juſcula parantur.

12. Hujus generis alimenta & aquæ initio non imbecillitate virtutis concoctricis aut Epatis aliorumvè

viſcerum

viſcerum malo (quanquam hæc conjungi nihil vetat) ſed ſuo vitio in tales ſuccos convertuntur, qui ob diverſitatem alimentorum & naturarum varietatem non ſimplex cacochymiæ genus producunt.

13. In pleriſq; tamen ſuccus Melancholico ſimilis colore abundat, quod craſſa ſint alimenta, ex quibus ater humor commodiſſimè gigni queat, qui ob copiam humidi (ſunt enim ſeptentrionales populi bibuli & edaces) humorem frigidum humidumque aſciſcit, laxoque tumore partes afficit. Ob alimenta autem variis modis corrupta aut parata, aut aliorum ciborum permixtionem & naturarum diverſitatem, præſertim verò hepatis temperamentum, contingit huic humori bilem flavam, nonnunquam viridem, aut ſanguinem vitioſum, aut pituitoſam materiam permiſceri.

14. Ex hoc vitioſo alimento Pulmo, Epar, Lien, Ventriculus, venæ Meſaraicæ vitium concipiunt, coacervato in hypochondriis humore. Inprimis autem Epar, dum pravum alimentum in ſanguinem vertere laborat (Agens enim omne in agendo repatitur) & anguſtis ipſius

ipſius venis diutius hæret, vitium contrahere par eſt.

15. Hic humor in venis meſaraicis contentus, dum uritur aut etiam putreſcit, cum Scorbuto Melancholicam hypochondriacam, quæ in hoc Balthico littore frequentiſſima eſt, inducit. Ea manifeſta ſigna dė ſe edit, latente ſæpe ſcorbuto) maculæ enim illæ, quarum ſupra meminimus, quæ ſunt Scorbuti certiſſimȧ ſigna, ſæpenumero latent.

16. Porro humor ex pravis alimentis natus, in habitum corporis vi ſecretrice pellitur. cutem coloribus qui talem cacochymiam ſequuntur, inficit, cumque craſſus graviſque ſit, in imas corporis partes, tibias pedeſque potiſſimum decumbit. Et ſi copia major affluit, in alias quoque partes ſpargitur, ut in genas oculoſque nonnunquam derivetur, in hȯminibus præſertim biliofis & ætate florentibus, bilioſo humore ut exiſtimo, dilutus. Qui ſi ex prima generatione aut ex putredine acrior evaſit, gingivas erodit, putrefacitque, & dentes putrefactis relaxatiſque gingivis, laxat, ulceraq;, licet rarò, in tibiis generat.

17. Vitiosus autem succus ex pravo alimento in Epate genitus & à Liene attractus, successu temporis Hepar Lienemque inquinat vitioso succo Viscerum substantia persusa, & similem sui affectionem imprimit, ad putrefactionem Viscera disponens aut etiam putrefaciens, ut alimenta etiam bona à Visceribus corrumpantur, vitiosumq; sanguinem Scorbuti genitorem producant, non secus quam in vasis minimè sinceris vitium contrahere humorem in his reconditum animadvertimus. Ob quam viscerum affectionem, ut malum semel vires cœpit, vix radicitus evelli potest: Semina enim quædam reliquuntur, quæ scorbutum singulis annis aut pluribus interlabentibus pro pravi victus ratione, aut mali magnitudine, in Visceribus relicta, renovant.

18. Neque arbitrandum est ex Lienis obstructione aut magnitudine, aut scirrho omnem Scorbutum nasci, cum multi laborent nullo dolore, nulla gravitate aut tumore in sinistro hypochondrio subsistente; verum humor hic ex vitiosis genitus alimentis Lienis morbos (si quando cum Scor-

but•

buto conjungantur) afferre ſolet: qui cùm craſſus aterq; ſit, nihil mirum Lienem aliquando obſtrui, àut in tumorem attolli, aùt ſcirrhum contrahere.

19. Deſcribamus itaque hunc in modum Scorbutum, quod morbus ſit Endemius, Scandinaviæ iiſq; regionibus, quæ mari Germanico, & Balthicò Finnicoq; ſinibus adjacent, familiaris, ortus ex Cacochymia, quæ cutem maculis nigris, flavis, viridibus, puniceis inficit, gingivas relaxat, erodit, putrefacit, tibiarum pediſque tumorem ut plurimum œdematoſum inducit, in quo dictæ maculæ conſpiciuntur, & tendinum ſuræ poplitiſq; tenſio deprehenditur, quam aquæ & cibi potiſſimum produxerunt, quæ hepar lienemvè inprimis contaminant cum utriuſq; Viſceris, & ſæpius lienis obſtructione, tumore, rarius ſcirrho.

20. Ex hac cacochymia ſymptoratum omnium cauſæ peti poſſunt. Corporis gravitas humoris vires animales prementis eſt index, macularum in cute apparentium Cacochymia in cutem propulſa autor eſt. Idem in ſuræ muſculos & tendinem tam

muſcu-

musculorum suræ, quam eorum, qui tibiam movent, dilapsus, tensionem, quam sequitur motus difficultas & in motu dolor, profert. In Gingivas, ubi profluxit, eas laxat, hinc dentes vacillant, quod si acrior evasit, eas erodit & putrescens corrumpit, & ob putredinem contagio gingivas afficit. Ubi materia repit in pedes, gingivæ non rarò liberæ sunt: Et gingivis laborantibus minus afficiuntur tibiæ; sæpè tamen tàm gingivas, quàm tibias infestat. Crassities cum accedit, calor exiccans scirrhum efficit. Obstructionem Viscerum & venarum mesaraicarum atrophia comitatur, quæ tamen & sanguinis vitio ob cacochymiam incidere potest. Difficultas Respirationis à materia pulmonem obsidente oritur, quæ si putrescat Peripneumoniam adfert.

21. Conjunguntur Scorbuto nonnunquam aliæ affectiones non leves, Hydrops, Atrophia, copiosus alvi fluxus, isq; ut plurimum biliosus: Febris lenta continua, aliquando Tertiana intermittens. Putrescentem Scorbuti materiam, præsertim circa Viscera, Febris sequitur, in hac, Hepate inflam

mato,

mato, Bilis copia generatur, quam alvi fluxus ſequitur. Et Epar dum bilioſa atravè aut alia colluvie ſcatet, ab eaq; naturalis calor labefactatur, ut utilis ſanguis nutritioni commodus minimè gignatur, atrophiam parere poteſt. Cum idem viſcus obruitur vitioſa materia & inprimis pituitoſa Melancholicaq;, à qua Hepar refrigeratur, nativus calor premitur, hydrops naſcitur.

22. Victus ratio ſit boni ſucci: panis triticeus benè coctus, & qui fermentum accipit. Cremor ptiſanæ ſaccharo dulcoratus. Ipſa quoq; ptiſana, cui aliquid hyſſopi aut anethi incoxerit. Juſcula pullorum, gallorum gallinaceorum, columbarum, carnis bubulæ, cui aliquid hyſſopi, ſatureiæ, thymi, agrioraphani aut ejuſdem facultatis herbæ incoctæ ſint, præſertim ubi maculæ nigræ in tibiis & œdematoſa crura apparent. Ubi enim ſubflavæ, rubræ, ſubvirides conſpiciuntur, minus calefaicentibus & mellitis utendum: id enim animadverſum eſt, facilè iis dulcia in bilem converti: Nam & hiſce plerumque Febris adeſt, non- *Curatio.*

nun-

nunquam difficili Peripneumonia laborant.

Carnibus vescentur volatilium (exceptis palustribus) agninis, vitulinis benè nutritis, qui ætatem habeant, juvencorum, vervecùm, avicularum, columbarum, pullorum, perdicum, leporum. Salsa, fumo exiccata, crassa, viscida, rancida, dura, difficilis concoctionis, vetustate exucca, malè cocta omnia vitentur, quibus enumerandis hoc loco brevitatis gratia supersedemus. Primas verò partas lactis caprini usus sibi vendicat; Est enim lac boni succi & facilè à natura vincitur, ut multi longo ejus solius usu cùm Becabungam incoxissent, aut nasturtium aquaticum, aut cochleariam, fuerint restituti. Confert autem inprimis iis, qui atrophia laborant, neq; ullam evacuationem ferunt, quod facilè exolvantur. Bellaria sint uvæ passæ, amygdala, pistacia; si acetariis delectentur, constent nasturtio, acetosa, floribus Boraginis. Condimentorum loco usurpetur sinapi, cappares, acetum, cui aliquid piperis vel zinziberis sit permixtum, aut agrioraphanus contusus. Potus sit vinum Rhe-

nanum

nanum maturum abſynthites. ſi eo delectentur, aut cerevíſia clara benè à fecibus repurgata, quæque abſinthium ſapiat, qua & vino abſinthite potiſſimum utimur in ventriculi proſtratione. Et hæc fuerit Victus ratio.

23. Venæ autem ſectio inſtituetur in corporibus, in quibus venæ multo humore turgent, non tamen copioſa, ſed quæ vires onere preſſas ſublevet. Ante venæ ſectionem Diacatholici ℨ vij. exhibeantur, aut Electuarii lentivi ℥ j. quæ inteſtina fecibus liberent & è primis venis aliquid ſubducant, quibus utendum quoq; eſt quamvis venæ ſectio non inſtituatur. Tum his, quæ craſſa attenuent, viſcida incidant, lenta abſtergant, utendum: Inter plurima verò, quæ his viribus prædita ſunt, hæc potiſſimum, quæ commemorabuntur, in hoc morbi generi præſtare, uſus & experientia comprobat: Sume cochleariæ, becabungæ, naſturtii aquatici, fumi terræ an. partes æquales, radicum agrioraphani ℥ 1 ß. hæc omnia contundito in mortario ligneo vel lapideo

vel ferreo & ejus generis piſtillo, tantumq; lactis caprini offundito, ut omnia cum lacte benè permiſceantur. Hæc horis duodecim macerato, tum in vaſe duplici horæ ſemiſſe bulliant, alioqui ſufficeret horæ quadrante coxiſſe, deinde colato & fortiter exprimito. Hujus liquoris cum lacte expreſſi ℥ v. vel vi. exhibeto ſummo mane & veſperi hora quarta vel quinta.

24. Quod ſi ventriculo ſunt imbecilliore & appetitus planè ſit proſtratus, addenda abſinthii coma aut mentha criſpa. Sic aliquos novi abſinthii & Syſimbrii cardamines ſeu naſturtii aquatici ſuccis, quos bis de die hauriebant, fuiſſe reſtitutos. Rurſus ſi calidioris ſit naturæ æger, ſi Febris adjuncta, rectè adjicitur acetoſa, fumus terræ. Ubi reſpiratio difficilior, Pulmone ab hac materia obſeſſo, radices helenij addantur cum hyſſopo.

25. Ipſa cochlearia hujus morbi cenſetur alexipharmacum; ſumitur ſucci expreſſi & lactis caprini par quantitas, aut lactis, minor portio, bis de die hauriuntur ℥ v. vel vi. ſuccorum quoque cochleariæ, fumi terræ, naſturtij aquatici, becabungæ exhibito ad ℥ iv.

pluri-

plurimum confert, si manè & vesperi hauriantur, Rectè autem aliquo aromate, utpote zinzibere, vel cinamomo, aut nuce muscàta condiuntur, adjecto, si ægro videatur, saccaro.

26. Illud autem animadvertendum in frigidioribus naturis, in quibus œdematosum corpus aut nigris maculis fœdatum conspicitur, rectius ejus generis succos cum vino expressos & saccharo dulcoratos cum pauco cinamomo assumi: Aut herbarum commemoratarum singulos manipulos contusos cum zinziberis ʒiij. in vini Rhenani ℔ iij. in vase duplici decoquito vase benè obturato. Rectè singulis libris decocti ℈j. cròci additur. Sunt qui vino Rhenano, in quo Raphanus in orbiculos concisus aut contusus fuerit maceratus, usi, multum se levari sentiant.

27. Hic quoque pulvis plurimis in hac affectione fuit salutaris, qui recipit cubebarum, macis, granorum paradisi ana ʒß. Seminis Sinapis albi ℥iv. croci orientalis ʒij. Datur ʒj. manè & vesperi in lactis caprini ℥iij.

28. Hoc quoq; saluti pluribus fuit, quod recipit gentianæ ʒij. calami

aromatici, piperis, zinziberis ʒ ß. myrrhæ rub. ʒß. croci gr. 15. Datur ʒj. ingredienti laconicum & tantundem egressuro cum hoc liquore: sumitur becabungæ, sisymbrij cardamines, fumi terræ, acetosæ ana M. j. contundantur in mortario lapideo pistillo ligneo vel ferreo, & cum vini boni Rhenani lib. 1. exprimitur succus, cum hujus expressi succi ℥iij. diluitur pulveris ʒj & hauritur modo jam dicto.

29. Porro dum medicatis potionibus utimur, utile fuerit, Laconico sudores quotidiè movere: Alij candentis ferri crudi vel excocti calore quod cupæ imponitur & vino aspergitur, sudores cient. Alij becabungam, sisymbrium, artemisiam, absinthium, levisticum, camomillam, in aqua decoquunt, cacabum cum herbis calentibus cupæ imponunt, ut ejus vapore sudores moveant: agitant ex intervallo & lapides ignitos injiciunt, ut diutius calor conservetur: Et quo sudores rectius promoveantur, aliquid prædictarum potio-

tionum medicatarum in ipſo laconico præbent.

30. Interim dum his medicatis potionibus utimur, ut alvus laxa ſit laborabis: lenibus medicamentis movebis, ut folijs Senæ Alexandrinæ ʒiiij. maceratis in ſero lactis aut in herbarum prædictorum expreſſo cum lacte ſucco, cum cinamomi ʒj, Aut ℞habarbari ʒj. vel ℈iiij. vel aloës ℈ij. aut tribus, ſive pilulis peſtilentialibus. Iiſdem medicamentis utendum ad purgationem; fortioribus enim facilè exolvuntur: aut iſtius pulveris cum lacte caprino dato drachmam, qui recipit Croci orientalis, Agarici candidi & friabilis, Epithymi, foliorum Senæ ana ʒj. Aloës puræ ʒij. Rhabarbari electi ʒß. In robuſtioribus augere doſin licet, & pilulis de fumo terræ aut diaſenæ electuario uti. Sunt qui præſcripti pulveris quotidiè cum lacte caprino drachmam exhibent, dum tota hæc compoſitio abſumatur, eaq; ratione Scorbutum curant, ſervata victus ratione præſcripta. Verum ſi quotidiano uſu hujus medicamenti purgantis vires dejicerentur, alternis

tantùm diebus aſſumet, aut plures intermittat. Id enim univerſale: Virium habendam eſſe rationem.

31, Cum autem Scorbuti materia videatur ſæpenumero propelli in cutem, non meliore ratione, quàm ſudoribus diſcutitur. Medicamentis humor, qui circa viſcera reſidet, expurgabitut.

32. Hæc dum agimus partes corroborabimus tam intus aſſumtis quàm extrinſecus admotis: Conſerva florum abſinthij ſerviet Ventriculo: Quæ ex fumo terræ paratur Lieni. Radices cichorij conditæ, aut florum ejuſdem conſerva Epatis corroborationi ſerviet. Omnibus admiſceri poterit cochleariæ conditum. Trochiſci quoq; ſaccharei ſpecierum diarhodon Abbatis plurimum commendantur. Et ſi calor adſit Trochiſci diatrion ſantalon: Radices helenij conditæ affecto Pulmone.

33. Extrinſecus inungatur Epar oleo abſinthite, maſtichino. Lien ſi afficiatur, oleo de capparibus aut nuguento ſplenico inungatur, quod recipit olei communis ℔ iij medullæ crurum bovis ℔j. butyri recentis ℔ß,

ſuc-

ſucci brioniæ, ſucci cyclaminis ana ℔j. Bulliant ad lentum ignem ad conſumptionem propè ſucci, & coletur: colaturæ adde Ceræ ℥viij. pulveris ceterach, corticum capparis, tamariſci, ſeminis agni caſti ana ℨiij. miſce pro unguento.

34. Ventriculus oleo macis aut de nuce Muſchata: Nervi & tendines rigidi, unguento dialthæas, aut reſumptivo, aut anſerina pinguedine, vel medulla cervina, aut butyro inſulſo majali inunguntur. Subiguntur autem ſucco cochleariæ aut Syſimbrij cardamines, vel in duplici vaſe æquis partibus decoquuntur ad ſucci propè conſumptionem. Fomentis quoque utimur in nervorum tendinumque tenſionibus & doloribus. Decoquuntur ad fomentum radices altheæ, malva, becabunga, abſinthium, artemiſia, baccæ juniperi, naſturtium aquaticum, cochlearia.

35. Gingivæ laxæ ſanguinolentæ muria colymbadum tolluntur: aut eo quod recipit ſalviæ nobilis hyſſopi M j. Cochleariæ M j. ſempervivi majoris folia xv. ficus num: x. aluminis ℨß. mellis cochleare, quæ in aquæ fluentis

entis ℔iv. decoquuntur ut relinquatur ℔ ß. Hoc decocto colluitur os ter ſingulis diebus & poſt ablutionem melle roſaceo, aut diamoro gingivæ illinuntur. Iuprimis autem probantur quæ ex radice biſtortæ parantur. De quibus & aliis modis vide Wierum, Hanc enim Britannicam eſſe arbitrantur: ſic dictam quod dentes tueatur, à nomine Germanico Grytant. Quod in gingivis computruit, aufertur, & quod reliquum eſt ægyptiaco aut alumide uſto, quod melle roſaceo excipitur, abſumendum.

39. Quod ſi in Gingivis ulcus ſit ſerpens & depaſcens, ſume aluminis uſti & in vino rubro auſtero extincti ʒß. maſticis, thuris radicis cyperi ana ℥iij. fiat pulvis, quo gingivæ perfricentur, aut melle roſato excipe, & gingivas illine. Vel bombacem aut linteolum circumvolutum bacillo, imbutum oleo chaleanthi ſive vitrioli admove gingivis toties, donec exæquentur & albeſcant.

FINIS.